

ବକ୍ସିନାଦେବ ବର୍ମା

ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତି

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା

ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତି

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ଭୁବନେଶ୍ୱର

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ॥ ଲେଖକ : ଡକ୍ଟର ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତି ॥ ପ୍ରକାଶକ :
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ସଂସ୍କୃତି ଭବନ, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୧୪ ॥ ମୁଦ୍ରଣ :
ଏଥେନା ବୁକସ୍, ଗୌରୀନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୨ ॥ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୦୬ ॥

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୬୦.୦୦ (ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

BIKRAMADEV BURMA ॥ **Written by** : Dr. Prakash Kumar
Senapati ॥ **Published by** : Orissa Sahitya Akademi, Sanskruti
Bhawan, Bhubaneswar-14 ॥ **Printed at** : Athena Books,
Gouri Nagar, Bhubaneswar ॥ **First Publication** : 2006 ॥

Price: Rs 60.00 (Rupees Sixty Only)

ISBN - 81-7586-129-0

ପ୍ରାରଭାଷ

ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସଂପଦ । ଯୁଗେଯୁଗେ ସାରସ୍ୱତ ପ୍ରସାମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱକାୟସାଧନା ବଳରେ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ରଖିମନ୍ତ କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରା ଅତୀବ ମହାନ । ବହୁ ଯୋଗଜନ୍ମା ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ଏହି ମାଟିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଦିକବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ, ସଙ୍କକବି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ଦାଣ୍ଡୀ ରାମାୟଣ, ଅତିବଡ଼ୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଆଦରଲାଭ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର ତଥା ସୁରକ୍ଷାରେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛି । ଏକଥା ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନେକ କୃତବିଦ୍ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ସ୍ୱକାୟ ସାଧନାବଳରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ପୁଷ୍ପଳ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରସାର ତଥା ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରସାମାନେ ଲେଖନୀତାଳନା କରି ଯଶସ୍ୱୀ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସାଧନାର ମାର୍ଗ,

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ॥ ଲେଖକ : ଡକ୍ଟର ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତି ॥ ପ୍ରକାଶକ :
ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ, ସଂସ୍କୃତି ଭବନ, ଭୁବନେଶ୍ୱର - ୭୫୧୦୧୪ ॥ ମୁଦ୍ରଣ :
ଏଥେନା ବୁକସ୍, ଗୌରୀନଗର, ଭୁବନେଶ୍ୱର-୨ ॥ ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ : ୨୦୦୬ ॥

ମୂଲ୍ୟ : ଟ. ୬୦.୦୦ (ଷାଠିଏ ଟଙ୍କା ମାତ୍ର)

BIKRAMADEV BURMA ॥ **Written by** : Dr. Prakash Kumar
Senapati ॥ **Published by** : Orissa Sahitya Akademi, Sanskruti
Bhawan, Bhubaneswar-14 ॥ **Printed at** : Athena Books,
Gouri Nagar, Bhubaneswar ॥ **First Publication** : 2006 ॥

Price: Rs 60.00 (Rupees Sixty Only)

ISBN - 81-7586-129-0

ପ୍ରାରଭାଷ

ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ଯୁଗେଯୁଗେ ସାରସ୍ୱତ
ବ୍ରହ୍ମାମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱକାୟସାଧନା ବଳରେ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ରଖିମର କରିଆଆନ୍ତି ।
ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ପରମ୍ପରା ଅତୀବ ମହାନ ।
ବହୁ ଯୋଗଜନ୍ମ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ଏହି ମାଟିରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର
ଶ୍ରୀବୃଦ୍ଧିରେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଆଦିକବି ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମହାଭାରତ, ସଙ୍କେଦି
ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ଦାଣ୍ଡୀ ରାମାୟଣ, ଅତିବଡ଼ୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଭାଗବତ ଓଡ଼ିଶାର
ପୁରପଲ୍ଲୀରେ ଆଦରଲାଭ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରସାର ତଥା
ପୁରସ୍କାରେ ସହାୟକ ହୋଇଅଛି । ଏକଥା ଅନସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଅନେକ
କୃତବିଦ୍ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ସ୍ୱକାୟ ସାଧନାବଳରେ ଓଡ଼ିଆ
ସାହିତ୍ୟକୁ ପୁଷ୍ପଳ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପ୍ରସାର ତଥା ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମାମାନେ
ଲେଖନୀତାଳନା କରି ଯଶସ୍ୱୀ ହୋଇଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ ସାଧନାର ମାର୍ଗ,

ଜୀବନାଦର୍ଶ ଓ କୃତାକୁ ଜନଲୋଚନକୁ ଆଣିବାପାଇଁ ଅନେକ ସାରସ୍ୱତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଏକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି । ପୂଜ୍ୟପୂଜାର ଉଚ୍ଚପରମ୍ପରାର ଆଦର୍ଶରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତିବଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ ସେହି ଅନନ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନାମାନଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ମନୋଗ୍ରାସ୍ତମାନ ଦୀର୍ଘଦାନ ଧରି ପ୍ରଣୟନ କରିଆସୁଅଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଦିଗରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟମହାରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କୁମିକା ରହିଛି । ଏହି କ୍ରମରେ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକ ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ନାମ ଅନ୍ୟତମ । ସେ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ କବି, ନାଟ୍ୟକାର, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ, ସାହିତ୍ୟ ସଂଗଠକ ତଥା ସାରସ୍ୱତ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟଜଗତରେ ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଉଦ୍ୟମ ଓ ନିଷ୍ଠାପର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ହେତୁ ଜୟପୁର ଷ୍ଟେଟ୍ ମାନ୍ୟତା ପ୍ରୋଭିନସରୁ ବିଜ୍ଞାନ ହୋଇ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିପାରିଥିଲା । ଏହିଭଳି ଜଣେ ପରମ ଦେଶଭକ୍ତ ଓ ଅନନ୍ୟ ସାରସ୍ୱତ ସାଧକଙ୍କ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚ୍ୟାଟିଏ ଏକାଡେମୀ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ଯୁବ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ କବି ତତ୍କର ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତିଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ଏକାଡେମୀର ସାଗ୍ରହ ଅନୁରୋଧକୁ ସମ୍ମାନ ଜଣାଇ ତତ୍କର ସେନାପତି ଉକ୍ତ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟିକୁ ସିମାତ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଏକାଡେମୀକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାରୁ ଏହି ଅବସରରେ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜ୍ଞାପନ କରୁଅଛି ।

ଉକ୍ତ ମନୋଗ୍ରାସ୍ତରେ ଯଶସ୍ୱୀସାଧକ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ସାମଗ୍ରିକ କୃତିକୁ ଲେଖକ ମନୋଜ୍ଞ ଭାବେ ଆକଳନ କରି ଯେଉଁଭଳି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ତାହା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କର ସଂପର୍କରେ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ପୁସ୍ତକ ଭାବେ ଆଦୃତ ହେବ ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ଆମମାନଙ୍କର ରହିଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ସୁଧୀ ପାଠକ, ବିଜ୍ଞ ଗବେଷକ ଓ ଧୂରୀଣ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କର ସାରସ୍ୱତ ଜିଜ୍ଞାସାକୁ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥଟି ଚରିତାର୍ଥ କରିପାରିଲେ ଏକାଡେମୀର ଶ୍ରମ ସାର୍ଥକ ହେବ ବୋଲି ଆଶା କରୁଛି ।

ବାହୁଡ଼ା ଦଶମୀ
ତା ୫ ଜୁଲାଇ ୨୦୦୬, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦାସ
ସଂପାଦକ

ପ୍ରଥମ ଅଧ୍ୟାୟ ସାରସ୍ୱତ ଜୀବନୀ

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ସମ୍ରାଟ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ । ସେ ଏକାଧାରରେ ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ପଣ୍ଡିତ, ଡ୍ୟାଟିଷ୍ଟ, ଦେଶପ୍ରେମୀ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଜଣେ ହୃଦୟବାନ ମଣିଷ । କଉପୁର ଜମିଦାରୀର ଶେଷରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ଜୀବନ ସାରା ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣାରେ ଛଟପଟ ହୋଇ କାଳାତିପାତ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ତଥା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ଟାଙ୍କ ଦାନ ଅନୁଜନୀୟ । ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ବିତେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତିର ଉଚ୍ଚତମ ସକାଶେ ସେ ସଂଜ୍ଞବଦ୍ଧ ଥିଲେ । ଏକାଧିକ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ସେ ତାଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରୀକ୍ଷା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସେ ଜଣେ ସୁଲେଖକ ତଥା ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେମୀ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ମଧ୍ୟ । ଭରଣ ଆନ୍ଧ୍ର ଏବଂ ଉତ୍କଳରେ ବହୁ ସମ୍ମାନଜନକ ପଦପଦବୀରେ ସେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ଥିଲେ । ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ମହାରଥୀ ରାଧାନାଥ ରାୟ, ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସେନାପତି, ମଧୁସୂଦନଙ୍କର ସେ ଥିଲେ ସମସାମୟିକ । ଓଡ଼ିଆର ସର୍ବପୁରାତନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଦଶମ ଅଧିବେଶନରେ ସମ୍ମାନଜନକ ସଭାପତି ମଧ୍ୟ ସେ ଥିଲେ ।

ଏହି ସୁସାହିତ୍ୟିକ, ପଣ୍ଡିତ, ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍, ଦେଶପ୍ରେମୀ, ସଂସ୍କୃତି ସଚେତନ ରାଜର୍ଷି ବିକ୍ରମଦେବ ଜାଗ୍ୟଚକ୍ରର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ଜୟପୁର ଜମିଦାରୀର ଶେଷ ରାଜାଭାବେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଜୟପୁର ରାଜବଂଶ :

ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଇତିହାସ ଅତିପ୍ରାଚୀନ । ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହି ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ନାମ ନନ୍ଦପୁର ଥିଲା । ଏଠାରେ ପ୍ରଥମେ ଶିକା ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଶାସନ କରୁଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୩୫୩ ଠାରୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୪୪୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବଂଶର ଗଙ୍ଗରାଜୁକ ପୁତ୍ର ବିଶ୍ଵନାଥରାଜୁ (ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୩୫୩-୧୩୭୦), ଭୈରବରାଜୁ (୧୩୭୦-୧୩୯୬), ବିଶ୍ଵନାଥ ରାଜୁ (୨ୟ) (ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୩୯୬ - ୧୪୨୭) (ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର), ପ୍ରତାପ ଗଙ୍ଗରାଜୁ (୧୪୨୭-୧୪୪୩)-ଶାସନ କରିଥିଲେ । ଏହି ବଂଶର ଶେଷ ରାଜା ପ୍ରତାପ ଗଙ୍ଗରାଜୁ ଥିଲେ ଅପୁତ୍ରିକ । ଏହି ସମୟରେ କାଶ୍ମୀର ରାଜାଙ୍କ ୨ୟ ପୁତ୍ର ଶ୍ରୀ ବିନାୟକ ଦେବ ସିଂହାସନ ପାଇଁ ଭାର୍ତ୍ତ ବିବାହରୁ ନିଜକୁ ଦୂରେଇ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛାକରି କାଶ୍ମୀରୀ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଶରଣାପନ ହୋଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ବରପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ୧୪୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନନ୍ଦପୁରରେ ଆସିପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ପ୍ରତାପ ଗଙ୍ଗରାଜୁଙ୍କ କନ୍ୟାସହ ବିନାୟକ ଦେବଙ୍କ ବିବାହ ସଂପନ୍ନ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ୧୪୪୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ସୂତ୍ରରେ ସେ ଏହି ରାଜଗାଦି ଲାଭ କରିଥିଲେ॥ ଏହା ପରଠାରୁ ନନ୍ଦପୁରରେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆରମ୍ଭ ହେଲା ।

ବିନାୟକ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶର ଶାସନଧାରୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ୫୦୦ ବର୍ଷଧରି ନନ୍ଦପୁର ଏବଂ ପରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟରେ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଲା । ଏହି ୫୦୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ରାଜ୍ୟ ଅନେକ ଉତ୍ଥାନ ପତନ ଦେଇ ଗତି କରିଥିଲା । ଏହି ବଂଶର ରାଜାମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ପରାକ୍ରମ ବଳରେ ରାଜ୍ୟବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାମାଜିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଗ୍ରବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଯାହାର ଫଳହେଲା ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଅନେକ ସ୍ଵରୂପର ପୁଷ୍ପରିଣୀ ଏବଂ ମନ୍ଦିରର ନିର୍ମାଣ । ଏହି ବଂଶର ସପ୍ତମ ରାଜା ବୀରବିକ୍ରମ ଦେବ (୧୬୩୭-୧୬୬୯)ଙ୍କ ସମୟରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗୁପ୍ତେଶ୍ଵର ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା ଏବଂ ନନ୍ଦପୁରରୁ ଜୟପୁରକୁ ରାଜଧାନୀ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ବଂଶର ରାଜାମାନେ ଯେମିତି ପରାକ୍ରମଶାଳୀ ଥିଲେ, ସେହିପରି ପ୍ରଜାବଦ୍ଧ, ସଂସ୍କୃତିପ୍ରେମୀ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକବାଦୀ ଏବଂ ହୃଦୟବାନ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ନିମ୍ନରେ ଏହି ବଂଶାବଳୀର ପରିଚୟ ଦିଆଗଲା ।

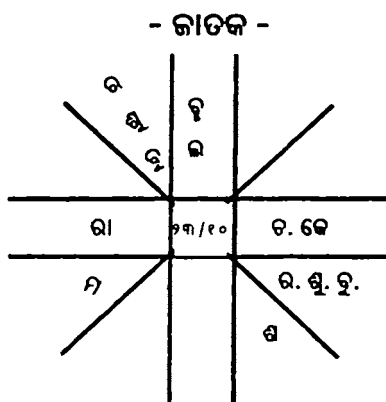
ବିନାୟକ ଦେବ	ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୪୪୩ - ୧୪୭୬
ବିଜୟ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ	୧୪୭୬ - ୧୪୯୦
ଭୈରବ ଦେବ	୧୪୯୦ - ୧୪୨୭
ବିଶ୍ଵନାଥ ଦେବ	୧୪୨୭ - ୧୪୭୧
ବଳରାମ ଦେବ	୧୪୭୧ - ୧୫୯୭
ଯଶୋବନ୍ତ ଦେବ	୧୫୯୭ - ୧୬୩୭
ବୀରବିକ୍ରମ ଦେବ	୧୬୩୭ - ୧୬୬୯
କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ	୧୬୬୯ - ୧୬୭୨
ବିଶ୍ଵମ୍ଭର ଦେବ (୧ମ)	୧୬୭୨ - ୧୬୭୬
ମଲ୍ଲିକା ବର୍ଦ୍ଧନ କୃଷ୍ଣଦେବ	୧୬୭୬ - ୧୬୮୧
ହରିଦେବ	୧୬୮୧ - ୧୬୮୪
ବଳରାମ ଦେବ (୨ୟ)	୧୬୮୪ - ୧୬୮୬
ରଘୁନାଥ କୃଷ୍ଣ ଦେବ	୧୬୮୬ - ୧୭୦୮
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୧ମ)	୧୭୦୮ - ୧୭୧୧
ବଳରାମ ଦେବ (୩ୟ)	୧୭୧୧ - ୧୭୧୩
ବିଶ୍ଵମ୍ଭର ଦେବ (୨ୟ)	୧୭୧୩ - ୧୭୪୨
ଲୀଳକୃଷ୍ଣ ଦେବ	୧୭୪୨ - ୧୭୪୮
ବିକ୍ରମ ଦେବ (୧ମ)	୧୭୪୮ - ୧୭୮୧
ରାମ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୨ୟ)	୧୭୮୧ - ୧୮୨୪
ବିକ୍ରମ ଦେବ (୨ୟ)	୧୮୨୪ - ୧୮୬୦
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୩ୟ)	୧୮୬୦ - ୧୮୮୯
କୋଟ ଅଫ୍ ଡ୍ରାଫ୍ଟସ୍	୧୮୮୯ - ୧୮୯୪
ବିକ୍ରମଦେବ (୩ୟ)	୧୮୯୪ - ୧୯୨୦
ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ)	୧୯୨୦ - ୧୯୩୧

ଏହି ବଂଶର ଶେଷତମ ଦାୟଦ ହେଉଛନ୍ତି ରାଜର୍ଷି ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ।

ତତ୍ପରେ ରାଜବଂଶର ବିଂଶତମ ରାଜା ଥିଲେ ୨ୟ ବିକ୍ରମ ଦେବ (୧୮୨୪-୧୮୬୦) ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ସେଥିଲେ ପିତାମହ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୬୦ରେ ରାଜା ୨ୟ

ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ବାୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ରାଜା ହୋଇଥିଲେ ।
 ବାୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଅନୁଜ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ତଥା ଦୟାଳୁ ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି
 ଥିଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ରାଜ୍ୟାଭିଷେକର କିଛିଦିନ ପରେ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନାନ୍ତର
 ଘଟିବାରୁ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଜୟପୁର ଛାଡ଼ି ପ୍ରଥମେ ଗୁଣୁପୁର ତା' ପରେ ମାଡ଼ଗୁଲ ଏବଂ ଶେଷରେ
 ଚନ୍ଦ୍ରବାନ ରଂଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଶିବାବୋଇ ତାଳୁକା ପର୍ବତାରପେଟା ଶାସନରେ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ ।
 ପର୍ବତାରପେଟା ବଂଶଧାରୀ ତାରସ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ । ୧୮୬୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜୁନମାସ ୨୮
 ତାରିଖ ରବିବାର ରାତ୍ର ୨ ଘଣ୍ଟା ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ହିଁ କୃଷ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଔରସରୁ
 ରେଖାଦେବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଜନ୍ମପୂର୍ବରୁ
 ମାଡ଼ଗୁଲରେ ଅବସ୍ଥାନକାଳରେ କୃଷ୍ଣ ଦେବଙ୍କର ଏକ ଜନ୍ମାସତାନ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲା । ତାଙ୍କ
 ନାମ ଥିଲା ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେବୀ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେବୀଙ୍କ ଜନ୍ମପରେ ଏକ ପୁତ୍ର ସତାନ ଲାଭ ଆଶାରେ କୃଷ୍ଣ
 ଚନ୍ଦ୍ରଦେବ ପର୍ବତାରପେଟା ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମୁଖଲିଙ୍ଗ ଠାରେ ଶିବ ଆରାଧନା କରିଥିଲେ । ତିନିପତ୍ତି
 ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ଲକ୍ଷ ଅକ୍ଷତ ବେଲପତ୍ରରେ ଚନ୍ଦନଦ୍ୱାରା ଶିବ ପଞ୍ଚାକ୍ଷର ମନ୍ତ୍ର ଲେଖି ପୂଜା କରିବା
 ପରେ ଯାଇ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ଜନ୍ମ ଜଣେ ବିଜ୍ଞ, ପଣ୍ଡିତ, ସହୃଦୟ ପୁତ୍ର ସତାନ ପ୍ରାପ୍ତ
 ହୋଇଥିଲେ ।

ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ଶେଷ ରାଜା ଯେ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଜନ୍ମ ନହୋଇ ରାଜ୍ୟଠାରୁ
 ବହୁଦୂରରେ ଅଖ୍ୟାତ ପଲ୍ଲୀରେ ଜନ୍ମନେବେ ଏହା ଭାର୍ୟର ବିପର୍ଯ୍ୟୟ ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ
 ହୋଇପାରେ ! ଭାର୍ୟର ଏହି ଖେଳ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କୁ ସାରାଜୀବନ ଆବୋରି ବସିବ ଏକଥା
 ମଧ୍ୟ ସେତେବେଳେ ଜଣା ନଥିଲା ।

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା - ଜନ୍ମ ତା. ୨୮/୦୬/୧୮୬୯
 ରବିବାର, ରାତ୍ର ୨ ଘଣ୍ଟା

ବାଲ୍ୟଜୀବନ :

ରାଜପ୍ରାସାଦଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ନିରାଡ଼ମ୍ବର ଜୀବନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କର । ଦୁଃଖ, ଯନ୍ତ୍ରଣା, ଅଶାନ୍ତ, ଅସହାୟତାକୁ ହିଁ ଆଜୀବନ ଭିତ୍ତି ସାଥୀ ରୂପେ ପାଇଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଦେବ । ତଥାପି, ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ତୁଳସୀ ଦୁଇପତ୍ରରୁ ବାସିଲା ପରି ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ମିଳିଥିଲା । ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷାପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ, ଶାନ୍ତ, ସରଳ ବ୍ୟବହାର ବାର୍ତ୍ତାଦେଇଥିଲା ଚରିତ୍ର୍ୟତର ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଚାରିତ୍ରିକ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟର । ଚାରିବର୍ଷ ବୟସରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପର୍ବତାଳପେଟା ଗ୍ରାମରେ ସ୍କୁଲ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରଥମେ ପିତାମାତାଙ୍କ ଠାରୁ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଗ୍ରହଣ ସକାଶେ ପିତା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସପରିବାର ପର୍ବତାଳପେଟା ଛାଡ଼ି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧାରା ନଦୀର ଅପର ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ନରରାଜକଟକ ଯାଇ ଅବସ୍ଥାନ କଲେ । ସେ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଇଂରାଜୀ ସ୍କୁଲ କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଆ ଚାଟଶାଳୀ ନଥିଲା । ନରରାଜକଟକରେ ହିଁ ଏକ ଡେକୁଗୁ ଏଲିମେଣ୍ଟାରୀ ସ୍କୁଲ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ନିମ୍ନ ପ୍ରାଜାମୋରା ସ୍କୁଲ ସହ ତାହା ସମକକ୍ଷ । ବାଳକ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ବାଲ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ସେଠାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେଠାରେ ସେ ତିନିବର୍ଷ ଡେକୁଗୁ ଓ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଘରେ ପୁରୋହିତ ଗ୍ରାମୀ ରଘୁନାଥ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର କେଶବ କୋଇଲି, କାତକୋଇଲି, ବାରମାସୀ କୋଇଲି, କହଡ଼ି ମାଂସ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆରେ, ଗୋପାଶାଷା, ମଥୁରା ମଙ୍ଗଳ, ରାସପଞ୍ଚାଧ୍ୟାୟୀ, କମଳଲୋଚନ ଚଉତିଶା ଇତ୍ୟାଦି ରଘୁନାଥ ରଥଙ୍କ ଠାରୁ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଡେକୁଗୁ ଗ୍ରାମରେ ତାଙ୍କ ଗୁରୁ ଥିଲେ ବୁଦ୍ଧିରାଜୁ । ଡେକୁଗୁ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ସହ ବାଳରାମାୟଣ ଓ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରାମର କୃଷ୍ଣ ଶତକ, ନୀତି ମଞ୍ଜରୀ ପ୍ରଭୃତି ଅଧ୍ୟୟନ କରିଥିଲେ । ତତ୍ ସହିତ ଅମରକୋଷ ଅଭିଧାନକୁ ମୁଖେ ମୁଖେ ଆବୃତ୍ତି କରିପାରୁଥିଲେ । ସ୍କୁଲ ପାଠ୍ୟ ଭାବେ ମାନ୍ୟତା ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ଇଂରାଜୀ ପାଞ୍ଚ ଏବଂ ସେକେଣ୍ଡ ରିଡ଼ର ପୁସ୍ତକ ପଢ଼ିଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ସେ ପୁରୋହିତ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ରଥ ଏବଂ ପିତା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଠାରୁ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟା ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ଅସାଧାରଣ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଏହି ବିଦ୍ୟାବଳରେ ସେ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ‘ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରବେତ୍ତା’ ଆଖ୍ୟା ପାଇବା ସହ ଜଟିଳ ବିଷୟ ମାନ ସମାଧାନ କରି ସୁଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ଏପରିକି ତାଙ୍କଠାରୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ ନକରି କୌଣସି ଜ୍ୟୋତିଷ ପାତ୍ରି ଲେଖୁପାରୁନଥିଲେ ।

ବାଳକ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି ଅତି ପ୍ରଖର ଥିଲା । ମାତ୍ର ଥରେ ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଅନେକ ଗୁଡ଼ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ମନେରଖିପାରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ତମାକାର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିରେ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଚକିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ । ଶିଶୁ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଠାରେ ବାଲ୍ୟକାଳରେ କଦାପି ଶିଶୁସୁଲଭ ଚପଳତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳିନଥିଲା । ବାଲ୍ୟକାଳୁ ଧୀର,

ଶାନ୍ତ, ସ୍ୱଚ୍ଛାସ୍ଥୀ, ବିନୟ, ସାଧୁତା ତଥା ମଧୁର ବ୍ୟବହାର ଗୁଣ ଯୋଗୁଁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ହୋଇପାରିଥିଲେ । ଏହି ସବୁ ଗୁଣ ତାଙ୍କ ଶେଷକାଳୀନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିଲା ।

ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ରାଜାଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର/ଦତ୍ତପୁତ୍ର :

ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ଜମିଦାରୀ ପୂର୍ବେ ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟର ଏକ ଅଂଶ ଥିଲା । ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲା ଅନକାପଲ୍ଲୀ ସହରଠାରୁ ମାତ୍ର ୨୨ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଶୁଣାଯାଏ, ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଥମ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜା ବିନାୟକ ଦେବ କାଶ୍ମୀରରୁ ଆସିବା ବେଳେ ତାଙ୍କ ସହ ଜଣେ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଭାଇ ଆସିଥିଲେ । ବିନାୟକ ଦେବ ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜାଙ୍କ କନ୍ୟାକୁ ବାହା ହୋଇ ସେଠାରେ ରାଜା ହେଲାପରେ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ଅଂଶବିଶେଷ ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ଜମିଦାରୀକୁ ଉକ୍ତ ଭାଇଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରି ରାଜା କରାଇଥିଲେ । ତୋଳ ବୃତ୍ତି ଦେବ କାଶ୍ମୀର ରାଜବଂଶର ବୃତ୍ତି ସଂସ୍ଥାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ନନ୍ଦପୁର ରାଜାଙ୍କ କରତ ବା ସାମନ୍ତ ରାଜା ରୂପେ ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କଲେ । ଏହି ବଂଶର ୨୪ ତମ ରାଜା କୃଷ୍ଣ ବୃତ୍ତି ଦେବ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୩୨ ଠାରୁ ୧୮୭୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶାସନ କରିଥିଲେ । ସେ ଶୁଣୁପୁର ରାଜବଂଶଜ ଦୁଇଜନ୍ୟା ସୀତାପାଟମହାଦେଈ ଓ ନୀଳମଣିଦେବୀଙ୍କ ପାଣିଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ରାଜା କୃଷ୍ଣବୃତ୍ତି ଦେବଙ୍କର କୌଣସି ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ । କେବଳ ନୀଳମଣି ଦେବୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଆମ୍ଳାଦେବୀ ନାମକ କନ୍ୟା ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦୁଇଭାଣୀ ଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପିତା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ମାଉସୀ । ଅପୁତ୍ରିକ ରାଜା କୃଷ୍ଣ ବୃତ୍ତି ନାତି ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ରାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୭୫ ରେ କୃଷ୍ଣବୃତ୍ତିଙ୍କ ଦେହାନ୍ତ ପରେ ତାଙ୍କ ଭାଇ ପତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଣୀ ସୀତାପାଟ ମହାଦେଈ ନାତି ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ଆଣିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଲେ । ସେହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୭୬ ରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ନିଜ ପିତାମାତାଙ୍କୁ ନଗରୀକଟକରେ ଛାଡ଼ି ମାଡ଼ଗୁଲ୍ ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ଆସି ରହିଲେ । ଏଠାକୁ ଆସିବାର ତିନିବର୍ଷ ପରେ ହିଁ ମାଡ଼ବିରୋଗ ଘଟିଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନିକଟରେ ଆସି ରହିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଏହି ସମୟ ମଧ୍ୟରେ କୃଷ୍ଣ ବୃତ୍ତି ଦେବଙ୍କ ୨ୟ ଭାଣୀ ନୀଳମଣି ଦେବୀ ମୃତ ରାଜା ଲେଖିଥିବା ଭଇର ପତ୍ର ଜାଲ ଓ ମିଥ୍ୟା ବୋଲି କହି ୧୮୮୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଏକ ମକଦ୍ଦମା ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ ଦାୟର କଲେ ।

ନିମ୍ନ ଅଦାଲତ ନୀଳମଣି ଦେବୀଙ୍କ ସପକ୍ଷରେ ରାୟ ଦେଇ କହିଲେ ଯେ, ଉକ୍ତ ଭଇର ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ଫଳରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଦତ୍ତପୁତ୍ର ସର୍ବ ବାତିଲ୍ ହୋଇଗଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୮୮୨ ରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପିତା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ରାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମାହାଲ୍ (ଆଧୁନିକ ଚେଲାଇ) ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ୍ କରି ନିଜେ ୨ୟ ପ୍ରତିବାଦୀ (Supplement Defendant) ରୂପେ ରହିଲେ । ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ରାୟକୁ ରଦ୍ଦକରି ରାଜା କୃଷ୍ଣ ବୃତ୍ତିଙ୍କ

ଉତ୍କଳ ସତ୍ୟବୋଧି ୧୮୮୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ଦେଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ଯେ, ଏହି ରାୟ ଘୋଷଣା ହେବାର କିଛିଦିନ ପୂର୍ବରୁ କୃଷକମାନେ ଦେବ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ୯ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମାତାଙ୍କୁ ହରାଇଥିବା ବିକ୍ରମଦେବ ୧୫ ବର୍ଷରେ ପିତାଙ୍କୁ ହରାଇ ଏକାବେଳେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନୀ ହୋଇଗଲେ । ଏହାର ଦୁଇବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ବଡ଼ ଗଉଣୀ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦେବୀଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଆକର୍ଷକ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା । ୧୮୮୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡର ମହାରାଜା ଗୌରଚନ୍ଦ୍ର ଗଡ଼ପତିଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହୋଇଥିଲା । ଶୁଣାଯାଏ ଯେ, ତାଙ୍କର ଏ ମୃତ୍ୟୁ ପଛରେ ଏକ ବିରାଟ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଥିଲା । ଏଥି ସତ୍ୟରେ ରାଜପରିବାରର କେତେକଣ ଦଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ନିଜପରିବାରର ସମସ୍ତ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ମାତ୍ର ୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ହରାଇବା ପରେ ତାଙ୍କର ନିଜର ବୋଧି ଆଉ କେହି ନଥିଲେ । କିଶୋର ବୟସରେ ଏହିଭଳି ଦାରୁଣ ଦୁଃଖକୁ ସେ ସାମନା କରି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଥିଲେ ।

୧୮୮୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ପରେ ସେ ପୁଣି ମାଡ଼ଗୁଲରେ ଯାଇ ରହିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଯାଏଁ ସେ ନାବାଳକ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ମାଡ଼ଗୁଲ ରାଜ୍ୟ କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ଡ୍ଵାର୍ଡସ୍ ଅଧୀନରେ ରହିଲା । ସେହି ସମୟରେ ବିକ୍ରମଦେବ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ସିଡିଲ୍ ସର୍ଭିସ୍ ଅଫିସର ଡେ. ଏସ୍. ବ୍ୟାଡ଼ସ୍ ଡକ୍ଟରାଧୀନରେ ମାଡ଼ଗୁଲରୁ ବିଶ୍ୱାଖାପାଟଣାରେ ଆସି ରହିଥିଲେ । ସେଠାରେ ସେ ଡେ. ଏସ୍. ବ୍ୟାଡ଼ସ୍ ସାହେବଙ୍କ ଠାରୁ ୧୮ ମାସ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜ ଉଦ୍ୟମରେ ସଂସ୍କୃତ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ।

ତଥାପି ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ପରୀକ୍ଷାର ବେଳ ସରିନଥିଲା । ୧୮୮୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କୃଷ୍ଣ ଭୂପତି ଦେବଙ୍କ ୨ୟ ରାଣୀ ନୀଳମଣି ଦେବୀଙ୍କ ଜାମାତା ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦେବଙ୍କ ପ୍ରରୋଚନାରେ ପୁଣିଥରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍‌ରେ ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର କଲେ । ନୀଳମଣି ଦେବୀ ତାଙ୍କ ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଆମ୍ଳାଦେବୀଙ୍କ ବିବାହ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶଜ ୩ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଭାଇ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦେବ (ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଦାଦା)ଙ୍କ ସହ କରିଥିଲେ । ଜାମାତା ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦେବ ତାହୁଁନଥିଲେ ବିକ୍ରମଦେବ ଉକ୍ତ ରାଜ୍ୟର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତୁବୋଲି । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱମ୍ଭର ଦେବ ଅପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରି ଏହି ମକଦ୍ଦମା କରିବାକୁ ନୀଳମଣୀ ଦେବୀଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିଥିଲେ । ମକଦ୍ଦମା ଦାୟର ପଛରେ ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟକୁ ବାତିଲ କରି ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ରାୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ପକ୍ଷତଃ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ମାଡ଼ଗୁଲର ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ହେବାର ସମସ୍ତ ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ପୁଣି ସକଳରେ ପଡ଼ିଗଲେ । ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍ ରାୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ନୀଳମଣି ଦେବୀ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ଡ୍ଵାର୍ଡସ୍ ମାଡ଼ଗୁଲ ରାଜ୍ୟକୁ ପୁଣି ସାତା ପାଟମହାଦେବୀଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ ।

ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍ ରାୟ ପ୍ରକାଶ ପରେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଆର୍ଥିକସ୍ଥିତି ଅତି ଶୋଚନୀୟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ସେ ଡକ୍ଟକାଜାନ ଜୟପୁର ମହାରାଜା ୩ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ଠାରୁ ମାସିକ

ବୃତ୍ତି ଯାହା ପାଇଥିଲେ, ୧୮୮୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସେହି ବୃତ୍ତି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ମାଡଗୁଲରୁ ସବୁଜନିତ ସମସ୍ତ ଆଶା ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଏପଟେ ଜୟପୁରରୁ କୌଣସି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳୁନଥିଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବ ଏହି ସମୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଃସ୍ୱ ହୋଇ ଅଭାବ ଅନଟନରେ ବଞ୍ଚିବା ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିଲେ । ଏହି ଦୁଃଖ ଦୈନିକ ଅଭାବ ଅନଟନ ଭିତରେ ସେ ଜୀବନକୁ ଚିହ୍ନିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ହିଁ ଦେଖି ସେବା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ପ୍ରତି ତାଙ୍କ ମନ ବଢିଥିଲା ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ସନ୍ତାନ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଜୟପୁର ମାଟି ମାଡ଼ି ନଥିଲେ । ତେଣୁ ରାଜପରିବାରର କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକ ସହ ତାଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ କିମ୍ବା ପରିଚୟ ନଥିଲା । ମହାରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ୧୮୮୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜୟପୁର ଗଲେ । ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ବିଧବା ବଡ଼ମାଆ ଓ ନବ୍ୟଜଳ ଭାଇ ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କୁ ଦେଖା କରି ସମବେଦନା ଜଣାଇବା । ଜୟପୁର ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ଜାଣିଲେ ଯେ, ବିକ୍ରମଦେବ (୩ୟ) ନାବଜବ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ କୋର୍ଟ ଅଫ୍ ପ୍ଲାଡ଼ସ୍ ଅଧୀନରେ ରହିଛି । ଭାଇ ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କ ସହ ନାମଗତ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ନିଜ ନାମର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ସକାଶେ ‘ବର୍ମା’ ସଂଜ୍ଞା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଜୟପୁର ପହଞ୍ଚିବା ପରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ନିଜ ବଂଶଜମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ବିହ୍ୱଳିତ ହୋଇପଡ଼ିଲେ । ପୁଣି ଜୟପୁରର ଅପବିତ୍ର ପ୍ରକୃତି ଦର୍ଶନରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଏଠାକୁ ଆସିବା ପରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ଲାଡ଼ସ୍ ଏଜେଣ୍ଟ ଟେଲର ସାହେବ ମାସିକ ୩୫୦ ଟଙ୍କା ବୃତ୍ତି ମଞ୍ଜୁର କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ତାଙ୍କ କିଛି ପରିମାଣରେ ଆର୍ଥିକ ସଙ୍କଟ ଚିହ୍ନିଯାଇଥିଲା । ଜୟପୁରରେ କିଛିଦିନ ଅବସ୍ଥାନ କରି ବିକ୍ରମଦେବ ପୁଣିଥରେ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଫେରିଆସିଥିଲେ । ଜୟପୁର ରାଜପରିବାର ସଦସ୍ୟଙ୍କୁ ନିଜର ସମ୍ପର୍କୀୟ ବୋଲି ସେ ଜୟପୁର ଯାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ସେପରି କିଛି ଆତ୍ମୀୟତା ପାଇନଥିଲେ । ସମ୍ପର୍କର ପୁନଃସ୍ଥାପନା ପାଇଁ ଯାଇଥିବା ବିକ୍ରମ ଦେବ ସେଠାରୁ ଫେରିଲେ ଶତ୍ରୁତା ଆଚରଣର ସୂଚନା ନେଇ ।

ବ୍ରତ :

ଜୟପୁରରୁ ଟିକ ଅନୁକୃତି ନେଇ ଫେରିବା ପରେ ୧୮୯୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମାଡଗୁଲରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କର ବ୍ରତୋପନୟନ ହୋଇଥିଲା । ଭତି ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯୁବକ ହୋଇଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନିଜର କେହି ଗୁରୁଜନ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ବ୍ରତୋପନୟନ ହୋଇପାରିନଥିଲେ । ଏହି ଉତ୍ସବର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ମାଡଗୁଲ ରାଜ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱରେ ଥିବା ଆତ୍ମାଦେବୀଙ୍କ କନ୍ୟା ରାଜେନ୍ଦ୍ରମଣି ଦେବୀ କରିଥିଲେ । ଏହି ବ୍ରତ ରୋଜିରେ ମାଂସ ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବହୁ ପଶୁପକ୍ଷୀକୁ ରଖାଯାଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ପଶୁପକ୍ଷୀଙ୍କୁ ଦେଖି ସରଳ, ଅହିଂସାପ୍ରେମୀ ବିକ୍ରମଦେବ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ମୁକ୍ତ କଲେ ଯାଇ

ବ୍ରତ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଥିଲେ । ପକ୍ଷରେ ନିରାମିଷ ରୋଜିରେ ହିଁ ସେ ବ୍ରତଧାରଣ କରିଥିଲେ । ବ୍ରତୋତ୍ସବ ପରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଫେରିଥିଲେ ।

ବିବାହ :

ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଏକ କରଦ ରାଜ୍ୟ ଥିଲା ନବରଞ୍ଜପୁର । ସେହି ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଥିଲେ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ । ୧୮୭୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ରାଣୀ ରାଜ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀନ ଜୟପୁର ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ (୩ୟ) ୧୮୯୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଣୀମାନଙ୍କୁ ହଟେଇ ଭକ୍ତ କରଦ ରାଜ୍ୟକୁ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଦେଲେ । ଅବଶ୍ୟ ପରେ ରାଣୀମାନେ ଅଦାଲତର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ୧୯୦୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ରାଜ୍ୟ ଫେରିପାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ) କି ସହ ରାଣୀମାନଙ୍କ ମନାତର ଘଟିଲା । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ରାଣୀଙ୍କମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ଯୋଗୁଁ ସାନରାଣୀ ରାଜ୍ୟ ପରିତାଳନା କଲେ । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ଦୂରବସ୍ଥା ଦେଖି ସାନରାଣୀ ନିଜତରଫରୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆଗେଇ ଆସିଲେ । ସାନରାଣୀ ଥିଲେ ବନ୍ଦାଙ୍ଗାର ରାଜପରିବାରର ଜଣ୍ୟା । ସେ ତାଙ୍କ ପୁତୁରା (ଭାଇଙ୍କ ପୁତ୍ର) ନିରାକାର ସିଂହଦେବଙ୍କ ଝିଅ ହାରାଦେବୀଙ୍କ ବିବାହ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ସହ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ନବରଞ୍ଜପୁର ରାଣୀଙ୍କ ସହ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କ ଶ୍ୱଶୁର ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେ ଏହି ବିବାହକୁ ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ କଲେ । ତଥାପି ସମସ୍ତ ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ୧୯୦୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ନବରଞ୍ଜପୁର ରାଜପ୍ରାସାଦରେ ହିଁ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ବିବାହ ହାରାଦେବୀଙ୍କ ସହ ଘଟନ ହେଲା । ଏହି ବିବାହ ଉତ୍ସବର ସମସ୍ତ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରିଥିଲେ ନବରଞ୍ଜପୁରର ସାନରାଣୀ ।

ବିବାହ ଶେଷ ହେଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଯାଇ ରହିଲେ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ । କିନ୍ତୁ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ ପ୍ରତିଶୋଧ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବିକ୍ରମଦେବ (୩ୟ) ତାଙ୍କ କଥାକୁ ଅବମାନନା କରି ବିବାହ କଲେ ମାସିକ ଭରା ୯୩୫୦ /- ବନ୍ଦ କରିଦେବେ ବୋଲି ଧମକ ଦେଇଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବାକୁ ଯାଇ ସେହି ଧମକକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିନେଲେ । ଏହି ବୃତ୍ତି ବନ୍ଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିକ୍ରମଦେବ ମାସିକ ୮୦୦ ଟଙ୍କା ଦାବୀ କରି ଜୟପୁରର ସରକାରୀ ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଠାରେ ୧୯୦୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅଭିଯୋଗ କଲେ । ତାହା ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମଞ୍ଜୁର ହେଲା କିନ୍ତୁ ଏହି ମଞ୍ଜୁରୀ ବିରୋଧରେ ଜୟପୁର ରାଜା ମାନ୍ୟତା ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ୍ କଲେ । ହାଇକୋର୍ଟ ବିଚାରରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କର ଜୟ ହେଲା । ତେଣୁ ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ (୩ୟ) ହାଇକୋର୍ଟ ରାୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପୁଣି ବିଚାର ପ୍ରିଭିକାଉନ୍ସିଲ୍ରେ ଅପିଲ୍ କଲେ । ଏହି ମକଦ୍ଦମା ୧୯୦୯ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରୁ ୧୯୨୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲିଥିଲା ।

ମାସିକ ବୃତ୍ତି ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବାପରେ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଭଳି ଜାଗାରେ ଚଳିବାରେ କଷ୍ଟ ହୋଇପଡ଼ିଲା । ରୋଟିଏ ପଟେ ପରିବାର ଉର୍ବଶପୋଷଣ ପୁଣି ଅପର ପଟେ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିବା

ସକାଶେ ଅର୍ଥର ଆବଶ୍ୟକତା - ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସଙ୍କଟର ଚରମ ସୀମାରେ ପହଞ୍ଚାଇଦେଇଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଭାବେ ଥିଲା ନବରଙ୍ଗପୁର ରାଣୀଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ । ୧୯୦୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଡାକର ନିମ୍ନୋକ୍ତି ଡେକ୍ରେଟ୍ସ ପୁସ୍ତକ ଶ୍ରାବ୍ଧିକାସ କଲ୍ୟାଣମ୍, ନାଗାର୍ଜୁନଚରିତମ୍ ଓ ମାନବତା ଚରିତମ୍ ଏସ୍, ଏ, ବି.ଏ. ଏବଂ ଏମ୍.ଏ ଶ୍ରେଣୀ ସକାଶେ ମନୋନୀତ କଲେ । ଉକ୍ତ ବହିଗୁଡ଼ିକରୁ ଉପାଧିକୃତି ଆକାରରେ କିଛି ଅର୍ଥ ପାଇଲେ ।

୧୯୨୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଜୟପୁର ମହାରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ) ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ଯାଇ ଆଉ ପେରିନଥିଲେ । ପ୍ରୟାଗଠାରେ ହିଁ ଡାକର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଥିଲା । ଡାକ ପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ) ଜୟପୁରରେ ରାଜା ହେଲେ । ସେ ରାଜା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସୁନାମ ଓ ଖ୍ୟାତି ସମ୍ପର୍କରେ ଅବଗତ ଥିଲେ । ସେହି ସମୟବେଳକୁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ସ୍ଥାନପାଇ ସାରିଥିଲା । ଡେକ୍ରେଟ୍ସ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କମିଟିର ସଭ୍ୟ, ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାର ଅବୈତନିକ ମାଟ୍ରିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ତଥା ଉତ୍କଳସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତି ଏବଂ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାର ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଂଗଠକ ରତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପଦପଦବୀରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ସାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ) ଯାଜପିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିବା ପରେ ପ୍ରଥମେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ଜୟପୁର ଆସି ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ ।

ନିଜର ପୁତ୍ରରା ତଥା ଜୟପୁର ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ)ଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ବିକ୍ରମଦେବ ଜୟପୁର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଜୟପୁର ପହଞ୍ଚିଲା ପରେ ଯୁବରାଜ ଭାଇ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ)ଙ୍କ ଭକ୍ତି, ସମ୍ମାନ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ମାସିକ ଭରା ପାଇଁ ସେ କରିଥିବା ମକଦ୍ଦମା ପ୍ରିଭିକାଉନସିଭରୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରି ନେଇଥିଲେ । ମକଦ୍ଦମାରେ ଯଦି ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଜୟଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତେବେ ୧୧ ବର୍ଷ (୧୯୦୯ ଠାରୁ ୧୯୨୦)ର ବକେୟା ମାସିକ ୨୦୦୦ ଟଙ୍କା ଭରା ଓ କିଛି ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ସେ ସବୁରେ ସେ ଆସକ୍ତ ନହୋଇ ପୁତ୍ରଭାର ଭକ୍ତି ଏବଂ ସମ୍ମାନବୋଧ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ପୂର୍ବ ବିବାଦର ପରିସମାପ୍ତି ଘଟାଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୯୦ ଠାରୁ ମାସିକ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା ଭରା ଦେଇଥିଲେ ।

ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଛାଡ଼ି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଜୟପୁର ରାଜନୀତିରେ ଆସି ରହିବାକୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କାରଣ ସେ ଜାଣିଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଭଳି ବିଦ୍ୱାନ ଜୟପୁରଠାରେ ରହିଲେ ଡାକର ସମ୍ମାନ, ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବଢ଼ିବ । କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଦୀର୍ଘ ୩୫ ବର୍ଷ ରହି ବିକ୍ରମଦେବ ଯେଉଁ ସାହିତ୍ୟିକ ପରିବେଶ, ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକୁ ତିଆରି କରିଥିଲେ ତଥା ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ଆନ୍ଧ୍ର ସଂସ୍କୃତିର ସମନ୍ୱୟ ପାଇଁ ଯେଉଁଭଳି ପଦକ୍ଷେପ

ନେଇ ଥିଲେ, ସେ ସବୁକୁ ଅଧାକରି ଛାଡ଼ି ଆସିପାରିନଥିଲେ । ବିଶାଖାପାଟଣା ପେରିଲା ପରେ ଅବଶ୍ୟ ସର୍ବଦା ଜୟପୁର ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ ରକ୍ଷା କରୁଥିଲେ ।

ପାରିବାରିକ ଜୀବନ :

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ସୁଖର ସ୍ବାଦ ପାଇ ନଥିବା ବିକ୍ରମ ଦେବ ଅଳ୍ପ ବୟସରୁ ପିତା ମାତା ତଥା ଏକମାତ୍ର ଭଉଣୀକୁ ହରାଇ ଥିଲେ । ମାତୃସ୍ବର ରାଜ୍ୟର ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ହେବାକୁ ନେଇ ଅନେକ ଝଡ଼ ଝଟା ଉଠିଲା, ମଜବୁତା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ହୋଇପାରିଲେ ନାହିଁ । ନିରାଶ୍ରୟ ହୋଇ ନିଜ ଚେଷ୍ଟାରେ ବଞ୍ଚିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ ସେ । ଜୟପୁର ରାଜପରିବାର ଠାରୁ ଯାହା କିଛି ବୁଦ୍ଧି ପାଇଥିଲେ, ଜୟପୁର ରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କ ଅନିଚ୍ଛାରେ ବିବାହ କରିବା ଯୋଗୁଁ ସେହି ମାସିକ ବୁଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲା । ବିବାହ ପରେ ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ପରିବାର ଭରଣ ପୋଷଣ ସାଙ୍ଗକୁ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟରୁ ବୁଦ୍ଧି ପାଇବା ପାଇଁ ମଜବୁତା ସକାଶେ ଅର୍ଥର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଥିଲା । ନବରଙ୍ଗପୁର ରାଣୀଙ୍କ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ଏହି ଅଭାବକୁ ଦୂର କରିଆଣୁନଥିଲା । ତଥାପି ବିକ୍ରମ ଦେବ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିନଥିଲେ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ତାଙ୍କ ଲିଖିତ କିଛି ପୁସ୍ତକ ମାଧ୍ୟାୟ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ପାଇଁ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ଅର୍ଥ ଉପାରିତ ଆକାରରେ ପାଇଥିଲେ ।

ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ବିକ୍ରମ ଦେବ (୩ୟ)ଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଦେବ (୪ର୍ଥ) ଜୟପୁରର ରାଜା ହେବାପରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସହ ତାଙ୍କ ସୁସମ୍ପର୍କ ଯୋଗୁଁ ବହୁଦିନରୁ ଚାଲିଆସୁଥିବା ବିବାହର ଅଡ଼ ହୋଇ ଜୟପୁର ରାଜପରିବାର ସହ ସୁସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ ହୋଇପାରିଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରାପ୍ତି ସକାଶେ ପ୍ରିଜିକାଲନ୍‌ସିନ୍‌ରେ କରିଥିବା ମଜବୁତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ) ତାଙ୍କୁ ମାସିକ ଟ. ୧୦୦୦ କା. ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କ ସହ ସୁସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ ପଦରେ ପାରିବାରିକ ଅଣ୍ଡାଡ଼ିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଥିଲେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା । ପୁଣି ଆର୍ଥିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ପରିମାଣରେ ଆଶ୍ବସ୍ଥ ହୋଇଉଠିଲେ । ଜର୍ଜ ଅର୍ବିଷତାଜୀ (୫୨ ବର୍ଷ)ର ଅଭାବ, ଅନଟନ, ଦୁଃଖ, ଦୁର୍ବିକ୍ଷା ମାନସିକ ଅଣ୍ଡାଡ଼ିର ଅତ ଘଟିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ଭୂତି ମଧ୍ୟରେ ବାହାଘରର ଦୁର୍ଗବର୍ଷ ପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୯୧୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କର ଏକ ଜନ୍ମା ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମଲାଭ କଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜନ୍ମାତିର ନାମ ଉତ୍ପୁଥିଲେ ‘ମଣି ଦେବୀ’ । ମାତା ରେଖାଦେବୀ ଜଣେ ବିଦୁଷୀ ନାରୀ ଥିଲେ । ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମଣିଦେବୀଙ୍କୁ ଶାସ୍ତ୍ରନିପୁଣୀ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ପିତାଙ୍କ ଚାରିତ୍ରିକ ଗୁଣର ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥିଲା ମଣିଦେବୀଙ୍କ ଉପରେ । ପାରିବାରିକ ଶାନ୍ତି ତଥା ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ସ୍ବଚ୍ଛକତା ଆସିବା ପରେ ୧୯୨୫

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଝିଅ ମଣିଦେବୀଙ୍କ ବିବାହ ଜୟପୁର ରାଜନୀତିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ସିଂହବୁଦ୍ଧି
 ଚିନ୍ତା ସଂକଳନକାରୀ ରାଜ୍ୟ ଇନ୍ଦ୍ରାଗଡ଼ ରାଜବଂଶର ପୁରୋଧ୍ୟ ସିଂହଦେବଙ୍କ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର କୁମାର
 ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହଦେବଙ୍କ ସହ ଏହି ବିବାହ ସମ୍ପନ୍ନ ହେଲା । ଏହି ବାହାଘରର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ
 ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୪ର୍ଥ) କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରର ବହୁ ରାଜା ମହାରାଜା
 ଏହି ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହଦେବ ବିବାହପୂର୍ବରୁ ଏମ୍.ଏ.
 କରିସାରିବା ପରେ ଆଇନ ପରୀକ୍ଷାରେ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଥିଲେ । ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କର କୌଣସି
 ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧରଙ୍କୁ ନିଜ ପାଖରେ ରଖିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାସୀପାତ୍ରତାରେ
 ସେ ଓକିଲାତି ଆରମ୍ଭ କରି ବେଶ୍ ସୁନାମ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଇତିହାସ ଓ
 ପୁରୁଷ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଗବେଷଣା କରୁଥିଲେ । ସେ ନନ୍ଦପୁର ରାଜ୍ୟ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ଇତିହାସ
 ବିଷୟରେ ଅନେକ ଗବେଷଣାଧର୍ମୀ ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରକାଶିତ
 ଓଡ଼ିଶାର ଏକମାତ୍ର ଇଂରାଜୀ ପତ୍ରିକା 'ବୈତରଣୀ'ର ସେ ସମ୍ପାଦକ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କର ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାଙ୍କର କିଛି ବନ୍ଧୁ ତାଙ୍କୁ ୨ୟ ବିବାହ
 କରିବା ସମ୍ମୋଦନ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଥିଲେ । ମାତ୍ର ସେହି ପରାମର୍ଶକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଆଜୀବନ
 ଏକ ପଦ୍ମାବତୀ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଝିଅ ମଣିଦେବୀଙ୍କ ବାହାଘର ପରେ ଭାଇ କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧରଙ୍କୁ
 ପୁତ୍ରବତ୍ ସମ୍ବୋଧିତ ହେଉଥିଲେ ।

* * *

ଦ୍ଵିତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ଦେଶ ସେବା ଓ ସ୍ଵଦେଶ ପ୍ରୀତି

ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ୧୮୮୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଠାରୁ ୧୯୩୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଥିଲେ । ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅନେକ ଝଡ଼ ଝଟା ଆସିଛି । ସେହି ସବୁ ଝଡ଼ଝଟାକୁ ସେ ଖୁବ୍ ସାହସର ସହ ସାମ୍ନା କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ଜୟପୁର ରାଜପରିବାର ସହ ମନାତର ଏବଂ ମାତଗୁରୁ ରାଜ୍ୟରେ ନିଜର ସ୍ଥିତି ଉପରେ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ଭିତରେ ସେ ନିଜର ଆଶ୍ରୟ ଖୋଜିରୁଲିଛନ୍ତି । ତଥାପି ବି ସେ ଜୟପୁର ରାଜପରିବାର, ଓଡ଼ିଶା କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ପ୍ରତି କେବେ ବି ବିମୁଖ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ବରଂ ତେଜୁଗୁ ରାଜ୍ୟରେ ରହି ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା, ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପାଇଁ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତା କରୁଥାନ୍ତି । ଆକାବନ ସେ ଦୁଇଟି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଜକୁ ନିଯୋଜିତ କରିଥିଲେ । ତାହା ହେଲା ଦେଶ ସେବା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନ (ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା) ।

ଓଡ଼ିଶା ଠାରୁ ସୁଦୂର ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ରହି ତେନ୍ତୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ମାନଙ୍କ ଭଳି ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ବିକ୍ରମଦେବ । ଉଭୟ ତେନ୍ତୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ସମତୁଷ୍ଟିରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ଉଭୟ ଗାନ୍ଧାର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ସମାନ ସହାନୁଭୂତି ରହିଥିଲା ତାଙ୍କର । ସେ ସର୍ବଦା ଉଭୟ ସଂସ୍କୃତିର ସମନ୍ୱୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ଚାହଁଥିଲେ । ତେନ୍ତୁଗୁ ଅଧୁଷିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆର ଅଭିମାନ, ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରୀତିକୁ ସେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିନଥିଲେ । ଏପରିକି ବେଷ୍ଟକୂଷା, ଚାଲିଚଳଣୀରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିନଥିଲା । ସେ ସଦୃଶ ଭିତରେ ରହି ସେ କେବଳ ଉଭୟ ଜାତିର ଭଲଟି କଥା ହିଁ ଚିନ୍ତା କରି ଆସୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସୁଉଦ୍ୟମରେ ଉଭୟ ଗାନ୍ଧାର ଅନେକ ବ୍ୟକ୍ତି, ଏକାଧିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତିଷ୍ଠି ରହିଥିଲେ ।

ଜଗନ୍ନିତ୍ର ହଲ :

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜଣେ ବଡ଼ ନାଟ୍ୟପ୍ରେମୀ ତଥା ନାଟ୍ୟକାର ଥିଲେ । ନାଟକର ବିକାଶ ତଥା ରଙ୍ଗମଞ୍ଚର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସକାଶେ ଏକ ଅଭିନବ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ସେ ସମୟରେ ବିଶାଖାପାଟଣା ଠାରେ ଜଗନ୍ନିତ୍ର ସମାଜ ନାମକ ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଥିଲା । ସେ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ରଙ୍ଗମଞ୍ଚ ନିର୍ମାଣ କରାଇ, ଡାହାନ ନାମକରଣ କଲେ ‘ଜଗନ୍ନିତ୍ର ହଲ୍’ । ପ୍ରାରମ୍ଭ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ କେବଳ ତେନ୍ତୁଗୁ ନାଟକ ଅଭିନୀତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରେ ନିଜେ ବିକ୍ରମଦେବ ଏକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଦଳ ଗଠନ କରି ଓଡ଼ିଆ ନାଟକ ଅଭିନୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଅନେକ ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟକାରଙ୍କ ନାଟକ ଏଥିରେ ଅଭିନୀତ ହେଲା । ଜଗନ୍ନିତ୍ର ହଲରେ ଓଡ଼ିଆ ନାଟକର ପରିବେଷଣ ପଦ୍ଧତିରେ ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ରହୁଥିବା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆପ୍ରୀତିର ଜାଗରଣ ଦେଖାଦେଲା । ଏଥିରେ ଅନୁପ୍ରାଣୀତ ହୋଇ ବିକ୍ରମଦେବ ନାଟକ ରଚନା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରେରଣା ପାଇ ଏକାଧିକ ନାଟକ ରଚନା କରିଗଲେ । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ‘ସଙ୍ଗାତରାଧାମାଧବ ନାଟକ’ ଅଧିକ ଲୋକାଦୃତ ହୋଇଥିଲା । ଡାହାଣୁଆ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ପ୍ରଥମ ନାଟକ । ଏହାର କଥାବସ୍ତୁ, ପରିବେଷଣ ଶୈଳୀ, ଅଭିନେତାମାନଙ୍କ ଜୀବନ୍ତ ଅଭିନୟ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ରିକୃତ କରିଦେଇଥିଲା । ଯାହାପଲରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଏବଂ ପ୍ରତିପତ୍ତି ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଚଢ଼ି ପକାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର କେତେକ ତେନ୍ତୁଗୁ ନାଟକ ମଧ୍ୟ ଏହି ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିମଧ୍ୟରେ ଥିଲା ‘ଶ୍ରୀନିବାସ କଲ୍ୟାଣମ୍’, ‘ନାଗାର୍ଜୁନ ଚରିତମ୍’ ଓ ‘ମାନବତା ଚରିତମ୍’ ଇତ୍ୟାଦି ତେନ୍ତୁଗୁ ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଦର୍ଶକମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶଂସାରେ ଶତମୁଖ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ପଲରେ ଉଭୟ ଆଶ୍ର ଏବଂ ଓଡ଼ିଆରେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ବିକିରଣ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ଏହି ହଲର ନିର୍ମାଣ ଓ ଉପକରଣ ପାଇଁ ବହୁତ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ବିକ୍ରମଦେବ ଦକ୍ଷିଣତାର ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରିଥିବାର ଶ୍ରଦ୍ଧାଯାଏ । ନିଜେ ଅଭାବ ଅନଟନରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଉତ୍କଳ ସଂସ୍କୃତିର ରକ୍ଷିତ ସକାଶେ ସେ ଏତେ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ୧୯୨୩ ମସିହାରେ ପ୍ରବଳ ଝଡ଼ତୋପାନରେ ଉକ୍ତ ହଲଟି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ହଲଟି ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ପରେ ବିକ୍ରମଦେବ

ଗରାର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଦୁଃଖୀଙ୍କ କାଗଜ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅର୍ଥର ନଷ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ନୁହେଁ, ବରଂ ଜଳନ୍ଦା ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରାଣ ସନ୍ଦାନକୁ ବନ୍ଦନ କରିଥିବା ଏକ ରଜନୀଶର ନଷ୍ଟ ଯୋଗୁଁ ।

ଜଗନ୍ନିତୁ ହଳ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ପରେ, ସେଠାରେ ‘ଶ୍ରୀରାମ ଲାଳା’ ନାମରେ ପୁଣି ଗୋଟିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ସେ । ରାମଚରିତକୁ ନେଇ ନାଟକର ବିଶୟବସ୍ତୁର ପରିଚଳନା ଥିଲା । ତେଣୁ ଏହାର ନାମ ଶ୍ରୀରାମ ଲାଳା ବୋଲି ରଖାଯାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ :

ବିଶାଖାପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉନ୍ନତି କଳ୍ପେ ତାଙ୍କର ଦ୍ଵିତୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ଥିଲା ‘ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ’ର ଗଠନ । ଏହି ସମାଜ ମାଧ୍ୟମରେ ସେ ମାତୃଭାଷା ଓ ସେଠାକାର ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦୂରବ୍ୟସ୍ଥା ଦୂର କରିଥିଲେ । ସେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ପରିବାର ଅଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ବିନିମୟ କିମ୍ବା ସଙ୍ଗଠିତ ଭାବେ ଚଳିବାର ମାନସିକତା ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହି ଅସଂଗଠିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ସଙ୍ଗଠିତ ତଥା ସେମାନଙ୍କ ମନରେ ଓଡ଼ିଆ ଅଭିମାନକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବାକୁ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ସମାଜକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାତୃଭାଷା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଚଳଣୀକୁ ଦୂରାନ୍ୱିତ କରିବାକୁ ଶିଷ୍ଟକରଣ ସମିତି ମଧ୍ୟ ଗଢ଼ିଥିଲେ । ଯାହାକି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରମୁଖ କୁମିଳା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଅନେକ ବର୍ଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ସମାଜ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଅହରହ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲା । ଦେଶ ମିଶ୍ରଣରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମାଜ ଏକ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ କୁମିଳା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ନିଜେ ଏହାର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା ତଥା ସଭାପତି ଥିଲେ । ଏହି ସମାଜର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସମ୍ପର୍କରେ ଏ ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କ ‘ଜୟପୁର’ ପୁସ୍ତକରେ ଲେଖିଛନ୍ତି - ‘ଓଡ଼ିଶା ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏହି ସମାଜ ଯାହା କରିଅଛି, ତାହା ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଣରେ ସର୍ବଦା ମୁଦ୍ରିତ ରହିବ । ସ୍ମୃଳତଃ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ତାତ୍କାଳିକ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ସଞ୍ଚାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଅଛି । ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ନେତାର ଯାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ତାହା ଶତହସ୍ତ ହୋଇ ପାଳନ କରିଅଛନ୍ତି ।’ (ପୃ-୧୧୨)

ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଭାପତି ଭାବରେ ସେ ଅନେକ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସହ ସରକାରଙ୍କ ସହ ସୁସମ୍ପର୍କ ସ୍ଥାପନ କରି ସରକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ସୁଚାରୁରୂପେ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ବିଶାଖାପାଟଣା ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆମାନେ ସରକାରୀ ଚାକିରୀ ପାଇବାରେ ଅସୁବିଧା ଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଭାପତି ଭାବରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ ଜଣାଇ କେତେଜଣଙ୍କୁ ସରକାରୀ ଚାକିରୀରେ ଅବସ୍ଥାପିତ କରିଥିଲେ । ସେ ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ଼, ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଓ ଅନ୍ୟ ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଅଭାବ ଅସୁବିଧାକୁ ପୂରଣ କରିବା ସକାଶେ ଅନୁରୋଧ ପତ୍ରମାନ ଲେଖୁଥିଲେ । ଏହା, ତାଙ୍କ ଦେଶସେବା ଓ ସ୍ଵଜାତିପ୍ରୀତିର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ ।

ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହି ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଅର୍ଥାତ୍‌କାବ ଯୋଗୁଁ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ଜାଇକ୍ରେରା ଆକ୍, ଅନୁସାରେ ଏହି ସମାଜ କିଛି କିଛି ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଉତ୍ତି କରିବାରେ ଲାଗିଲା । ସମାଜର ସ୍ବାୟୀ ଗୃହଟିଏ ମଧ୍ୟ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଯାହା ପକ୍ଷରେ ଓଡ଼ିଶାରୁ କିଛି ଛାତ୍ର ଏବଂ ଯେଉଁ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣା ଯାଇଥିଲେ ସେମାନେ ସମାଜର ଏହି ଗୃହରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିଲେ ।

ଅବୈତନିକ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ :

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ସରକାର ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ସାଙ୍ଗଠନିକ ଦକ୍ଷତା ଓ ରାଜନୀତିକ ଅନୁକୃତିକୁ ଆଖି ଆଗରେ ରଖି ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାର ଅବୈତନିକ ପ୍ରଥମଶ୍ରେଣୀ ବେଞ୍ଚ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଯାଏ ସେ ଏହି ପଦବୀରେ ରହି ସ୍ବଚ୍ଛାବୁଦ୍ଧେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସେ ଜନସାଧାରଣ ତଥା ସରକାରଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାବାଜନ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ପୂର୍ବ ପରେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣିଥରେ ଉଚ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ବିଳମ୍ବର ସହ ତାଙ୍କୁ ଏତେଇ ଯାଇଥିଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ହିଁ ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାବୋର୍ଡ଼ ଓ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟିର ଦାୟିତ୍ବ ତୁଲାଇବା ସକାଶେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ ଅନୁରୋଧ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ଏହି ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମନା କରିଥିଲେ । କାରଣ ଏହି ବୋର୍ଡ଼ ଓ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ଦ୍ବାରା କାଞ୍ଚିଆହାଉଥିବା ଓ କଂସେଇଖାନା ପରିଚାଳିତ ହୋଇ ସେଥିରୁ କିଛି ଟିକସ ଆଦୟ କରାଯାଉଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ କରିଦେଇ ହିଁ ଯାଇ ଦାୟିତ୍ବ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ନିରାହ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ପ୍ରସୋହିତ କରୁଥିବା ଏହି ସଂସ୍ଥାରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସେ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେଥିରୁ ତାଙ୍କର ନିରାହ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତି ଅସାମ ଦୟାର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୟାର ଅନ୍ୟଏକ ଆକାସ ଆଗରୁ ମିଳିଥିଲା ତାଙ୍କ ବ୍ରତୋପନୟନ ସମୟରେ । ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅତିଥିମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦର ସକାଶେ ଅନେକ ପକ୍ଷୀ ଓ ଜୀବନ୍ତ ମାଛ ରଖାଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବିକ୍ରମଦେବ ସେହି ନିରାହ ଜୀବଗୁଡ଼ିକୁ ନଝାଡ଼ିଲେ ବ୍ରତ ହେବିନାହିଁ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ପକ୍ଷରେ ଉଚ୍ଚ ପକ୍ଷୀ ଓ ମାଛ ଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯାଇଥିଲା ।

ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ :

ବିକ୍ରମଦେବ ଆଜୀବନ ଉଭୟ ଆତ୍ମ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଭାପତି ଥିବା ସମୟରେ ଗଜ୍ଞାନ ଜିଲ୍ଲାରୁ କିଛି ଛାତ୍ର ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ରହୁଥିଲେ । ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବହୁ ଗରୀବ ଛାତ୍ରଙ୍କୁ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରି ପଢ଼ିବାରେ ଉପାଦିତ କରିଥିଲେ । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଶିକ୍ଷା ସମାପ୍ତ ପରେ ତାଙ୍କିରୀ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଅନୁରୋଧ ଜଣାଉଥିଲେ ।

ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସ୍ବାୟାମ୍ଭୂତ ନିର୍ମାଣ ପରେ ବହୁ ଜାତୀୟ ଉଚ୍ଚ ଗୃହରେ ରଖି ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସୁଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ ।

ଏତଦବ୍ୟତୀତ ସଂସ୍କୃତ, ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟକ ବହୁ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ସଭା ସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେଇ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଶିକ୍ଷାର ମାନବୃଦ୍ଧି ସକାଶେ ବହୁ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ବକ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେ ମାନ୍ୟତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତେଲୁଗୁ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କମିଟିର ସଭ୍ୟରୂପେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଚାରିବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୁଚାରୁ ରୂପେ ସମ୍ପାଦନ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଏଲିମେଣ୍ଟାରି ଓ ସେକେଣ୍ଡରି ଶିକ୍ଷା ସମିତିର ଜଣେ ସ୍ବାୟା ସଭ୍ୟ ଥିଲେ । କେବଳ ମାନ୍ୟତା ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଅବଦାନ ରହିଥିଲା । ୧୯୨୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପାଟଣା ଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କମିଟିରେ ଯୋଗଦେଇ ନିଜର ଅଭିମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଏହି ନିଃସ୍ୱାର୍ଥ ଦେଶସେବା ଏବଂ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ୧୯୧୧ ଡିସେମ୍ବର ୧୨ ତାରିଖରେ ତାଙ୍କୁ ଏକ ସନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ମାନ୍ୟତା ସରକାରଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଶାସନ ସଚିବ Mr. A. Stewart କି ସ୍ବାକ୍ଷରରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଏହି ସନନ୍ଦରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଥିଲା :

- ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ -

Madras

12th December, 1911

"By command of His Excellency the Viceroy and Governor General in council, this Certificate is Presented in this name of his most Gracious Majesty, King George V, Empeor of India on the occasion of his majesty's coronation Durbar at Delhi to Sri Vikram Dev Barma Garu son of Sri Krushna Dev Garu in roognition of his charities and encouragement of scholarship."

Sd. A. Stewart

Ag. Chief Secretary The
Government of Madras.

ସଭାସମିତି :

ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ତେଲୁଗୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବଢ଼ି ତେଲୁଗୁ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ତେଲୁଗୁ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଅତ୍ୟୁର୍ବ ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ ରଚନା ସବୁ

ତେକୁକୁ ଭାଷାରେ ହିଁ ଚାଲିଥିଲା । ତେଣୁ ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟକ୍ତି ତାକୁ ତେକୁକୁ ଭୋକ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ । ତେକୁକୁ ଭାଷାରେ ଅନେକ ପତ୍ର ସେ ପାଉଥିଲେ ଏବଂ ସେ ମଧ୍ୟ ତେକୁକୁ ଭାଷାରେ ହିଁ ଭଉର ଦେଉଥିଲେ । ତେକୁକୁ ଭାଷାରେ ଦକ୍ଷତା ଥିବା ଯୋଗୁଁ ତାକୁ ବହୁ ତେକୁକୁ ସଭାସମିତିକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ମିଳୁଥାଏ । ସେ ସେହି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସବୁକୁ ରକ୍ଷାକରି ସେହି ସବୁ ସଭାସମିତିରେ ଯୋଗ ଦେଉଥିଲେ । ଭକ୍ତ ସତ୍ତାମାନଙ୍କରେ ଯୋଗ ଦେଇ ସେ ଅନେକ ସୁଚିନ୍ତିତ ଅଭିଭାଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଆନ୍ଧ୍ର ଜାତୀୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ସମ୍ମିଳନୀରେ ଅନେକବାର ସଭାପତି ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରି ତେକୁକୁ ସାହିତ୍ୟର ଭରତୀ ସକାଶେ ସହାୟତା କରିଛନ୍ତି । ଏହି ସଭାସମିତି ମଧ୍ୟରେ ୧୯୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ପ୍ରଥମ ଆନ୍ଧ୍ରଜିଲ୍ଲା ସମ୍ମିଳନୀରେ କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ସମିତିର ସଭାପତି ଭାବେ ଦାୟିତ୍ୱ ତୁଲାଇଥିଲେ । ପୁଣି ୧୯୧୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜିଲ୍ଲା ସମ୍ମିଳନୀର କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହୀ ସମିତିର ସଭାପତି ଭାବେ ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ସେ ଯେଉଁ ଅଭିଭାଷଣ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ତାଙ୍କ ସ୍ମୃଦେଶ ପ୍ରୀତିର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ ।

“As citizens of the British Empire, as the inheritors of a great and historical civilization, as full and equal parteners with the British citizens in the glory and the responsibilities of the British Empire, we claim that our mother land should be lifted up from her present position of dependency to her deserved place as an equal member with the self governing dominious of the crown and that such a position would only become possible and honourable it the boon of self-government is granted immediately, making the Government responsible to the people.”

(Address of welcome as the chairman
of R.C. at the Special District Conference held
at Vizagapatnam on 25th Nov. 1917)

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ୧୯୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ଗୋଦାବରୀ ଜିଲ୍ଲାର ତୁଳିଗ୍ରାମରେ ହୋଇଥିବା ଆନ୍ଧ୍ର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦର ଦ୍ୱାଦଶ ବାର୍ଷିକ ସଭାର ସଭାପତି ଏବଂ ୧୯୨୮ ରେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ନିକଟସ୍ଥ ମୁଖଲିଙ୍ଗମରେ ଆୟୋଜିତ ଐତିହାସିକ ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହୀ ସମିତିର ସଭାପତି ମଧ୍ୟ ସେ ଥିଲେ ।

ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ ସଭାପତି :

ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ରହୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବଦା ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ସେ ନିୟମିତ ଓଡ଼ିଆ ସହ ସମ୍ପର୍କ ରକ୍ଷା କରି ଜାତି ଓ ଭାଷାର ଭରତୀ

ପାଇଁ ଆଗେଇ ଆସିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସର୍ବ ପୁରାତନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ସେ ଜଣେ ମୁଖ୍ୟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଏବଂ ସକ୍ରିୟ ସଦସ୍ୟ ଥିଲେ । ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଅଧିବେଶନ ମାନକରେ ଯୋଗ ଦେଇ ଦେଶମିଶ୍ରଣ, ନାରୀ ଜାତିର ଉନ୍ନତି, ସମାଜ ସଂସ୍କାରମୁକ୍ତ ଏବଂ ଅନେକ ଗଠନମୁକ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ ।

୧୯୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଟକଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର ଅଧିବେଶନରେ ସେ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ କହିଥିଲେ, “ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଚିତ୍ରକମ୍ପିଶନର ପଦରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଥିବା ସମୟରେ ବଙ୍ଗଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ଛୋଟଲାଟ ମହୋଦୟ ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଅଦାଲତର ଶାସ୍ତ୍ରଭୂପେ ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏ ସମ୍ମିଳନୀର ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ମହାମାନ୍ୟ ଛୋଟଲାଟଙ୍କ ଅବଗତି ନିମିତ୍ତ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ହେଉ ।”

ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବିଷ୍ଣୁଟ ଚାବେ ବୁଝାଇବାକୁ ଯାଇ ସେ କହିଥିଲେ, “ଚିରକାଳରୁ ସ୍ଥାୟୀ ହୋଇଥିବା ଉତ୍କଳ ଭାଷା ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳ ସରକାରୀ ଅଦାଲତମାନଙ୍କରୁ ଉଠିଯାଇଥିଲା, ଏହା ଆପଣଙ୍କୁ ଅଗୋଚର ନାହିଁ । ଯଦି ସେପରି ଘଟିଥାନ୍ତା, ନିଶ୍ଚୟ ସେ ପ୍ରଦେଶରେ ଆଉ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ରହନ୍ତା ନାହିଁ । କାରଣ, କେବଳ ସାହିତ୍ୟାନୁରାଗରେ କୌଣସି ଭାଷା ଗଠିତ ହେଉଥିବାର ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରୟୋଜନ ବିନା ସର୍ବସାଧାରଣ ପଠନଶ୍ରମ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଦ୍ୟାଭିବୃଦ୍ଧି ତହିଁର ପରିଚାୟକ ଅଟେ । ମାତ୍ରାତ୍ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଦେଶ ପ୍ରଚଳିତ ଭାଷାମାନ ଅର୍ଥାତ୍ ତେଲୁଗୁ, ଦ୍ରାବିଡ଼, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ପ୍ରଭୃତି ଭାଷାମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବାରୁ ସେଠା ଛାତ୍ରମାନେ ଉକ୍ତ ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ନପଢ଼ିଲେ ଟଳେ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ସେହି ସେହି ଭାଷାମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ହେଉଅଛି । ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକୃତି ଦେଶୀୟଭାଷାମାନ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀୟ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ ହେଉ ନଥିବାରୁ ଏଠାକାର ବାଳକମାନେ ଦେଶୀୟ ଭାଷା ପଠନରେ ହେବା କରୁଅଛନ୍ତି । ଯଦି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସମ୍ବଲପୁର କଟକମାନଙ୍କରୁ ଉଠିଯାଇଥାନ୍ତା, ପଠନ ବିଷୟ ଉତ୍ସର ଜାଣନ୍ତି; ଓଡ଼ିଆ ସମାପଣ ସୁଦ୍ଧା ଲୋପ ହୋଇଥାଆନ୍ତା । ଏ ଦାନଦୁଃଖୀ ଉତ୍କଳ ବାସୀଙ୍କଠାରେ କୃପାକରି ସମ୍ବଲପୁର ପ୍ରଦେଶରେ ଓଡ଼ିଆକୁ ପୁନଶ୍ଚ ରାଜକୀୟ ଭାଷା ସ୍ୱରୂପ ସଂସ୍ଥାପନ କରିବା ହେତୁ ମାନନୀୟ ଶ୍ରୀ ବଙ୍ଗଳା ଛୋଟଲାଟଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ନିମିତ୍ତ ଏବଂ ଉକ୍ତ ସମ୍ପାଦ ପ୍ରାଇଭେଟ୍ ସେକ୍ରେଟେରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସେ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଜଣାଇବା ନିମିତ୍ତ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତାବ କରୁଅଛି ।”

ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଓ ଭାଷା ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ବିଶେଷ ମୋହକୁ ଉପଲବ୍ଧ କରି ସମ୍ମିଳନୀର କର୍ମକର୍ତ୍ତାଗଣ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଠାରେ ୧୯୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଦଶମ ଅଧିବେଶନର ସଭାପତି ରୂପେ ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅଧିବେଶନ ତତ୍କାଳୀନ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିର ନୂତନରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତିଙ୍କ ଆହ୍ୱାନରେ ଆୟୋଜିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ଅଧିବେଶନରେ ତତ୍କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ହଜାର ହଜାର ଶ୍ରୋତାଙ୍କ ସମେତ

ଚନ୍ଦ୍ର ବନ୍ଧିଷ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଥା; ପକାର ମୋହନ ସେନାପତି, ଶଶିବୃଷଣ ରଥ, ଜଗବନ୍ଧୁ ସିଂହ, ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସ, ବ୍ରଜ ସୁନ୍ଦର ଦାସ ପ୍ରଭୃତି ଯୋଗ ଦେଇଥିଲେ । ଉତ୍କଳ ଗୌରବ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାଶ, ନାରାୟଣ ଚନ୍ଦ୍ର ଧୀର ନରେନ୍ଦ୍ର, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଭଳି ବିଦ୍ବାନମାନେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ଦେଇଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବିଶେଷତ୍ବ ଥିଲା । ତାହା ହେଲା, ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ଚାରୋଟି ରାଜ୍ୟରେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଭାଷୀଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରିବାପାଇଁ ଦାବା କରି ଆସୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଅଧିବେଶନରେ ‘ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ’ ପାଇଁ ଦାବା କରାଗଲା । ଏହିଭଳି ଏକ ଗୁରୁତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିବେଶନର ସଭାପତି ଦାୟିତ୍ବ ନିର୍ବାହ କରିଥିଲେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା । ସେ ତାଙ୍କ ସଭାପତି ଅଭିଭାଷଣରେ ଯେଉଁ ସୁଦୀର୍ଘ ଓ ସୁଚିନ୍ତିତ ବକ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ତାହା ସେହି ସମୟର ଉପଯୋଗୀ ଥିଲା ଏବଂ ସମସ୍ତଙ୍କ ମନରେ ଗଭୀର ପ୍ରଭାବ ପକାଇଥିଲା ।

ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଅଭିଭାଷଣ :

“ସମ୍ମାନସ୍ବତ ରାଜନ୍ୟବୃନ୍ଦ, ପ୍ରତିନିଧିବର୍ଗ ଓ ଆଗନ୍ତୁକ ଭାଇମାନେ,

ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଦେଶର ମହୋତ୍ସବ ଏବଂ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ଜାତୀୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ । ତାହାର ସଭାପତି ରୂପେ ଆଜି ଯାଏ ଗଣ୍ୟମାନ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ବସିତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ବିଗତ ପୁରୀ ଅଧିବେଶନରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଗୌରବର ଆଶ୍ରୟ ସ୍ଥାନାମଧ୍ୟ୍ୟ ମାନ୍ୟବର ମଧୁସୂଦନ ଦାସ, ସି.ଆର.ଇ. ସଭାପତିର ଆସନ ଅଳଙ୍କୃତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ମୋ ପରି ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିର୍ବାଚନ କୌଣସି ଅଂଶରେ ସମ୍ମିଳନୀର ଗୌରବ ଓ ଗାରିମା ବୃଦ୍ଧି କରିବ ନାହିଁ । ଅଧିକତ୍ର ସଭାପତିଙ୍କର ଆସନ ତଦ୍ବାରା ଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ମୂଲ୍ୟହୀନ ଥିବାର ପ୍ରତିପାଦିତ ହେବ ବୋଲି ମୋହର ଆଶଙ୍କା ଜନ୍ମିଅଛି । ଏହି ଆଶଙ୍କା କରି ଏବଂ ନିଜ ଅପାରଗତା ଓ ଅନୁପଯୁକ୍ତତା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଆତ୍ମଜ୍ଞାନ ହେବାରୁ ମୁଁ ପ୍ରଥମତଃ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିର ସାଗ୍ରହ ପ୍ରାର୍ଥନା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅସମ୍ମତ ଥିଲି । ଦେଶର ଅନେକ ଯୋଗ୍ୟତର ଏବଂ ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି ଥାଉଁ ଥାଉଁ ମତେ କାହିଁକି ନିର୍ବାଚନକଲେ, ଏହାର କାରଣ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଖୋଜିବାକୁ ବସିଲି, ବୁଝିଲି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତି ଏ ଗୌରବ ମତେ ଦେଇନାହାନ୍ତି । ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଜୟପୁର ଓ ବିଶାଖାପଟଣାରେ ନିଜର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ, ନିଜର ମାତୃଭାଷା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛୁଇଁଯିବାକୁ କାଳ କ୍ରମେ ଏବଂ ଅବସ୍ଥାର ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ସଜ୍ଞାପ୍ରାପ୍ତି ନିମିତ୍ତ ମାତୃଭାଷା ପାନରୁ ବଞ୍ଚିତପ୍ରାୟ ମାତୃଭାଷାର ଅନବରତ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ବିରତ ମୋ ପରି ତାଙ୍କର ଜଣେ ଦୁର୍ବଳ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କୁ ସଭାପତି ନିର୍ବାଚନ କରିଅଛନ୍ତି । ମତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆପଣମାନେ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନରେ ଗୌରବାନ୍ବିତ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ବାସ୍ତବିକ ମୋହର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗୌରବ ନୁହେଁ, ଏହା ମନେକରି ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ସମିତିର ଆମନ୍ତ୍ରଣ ଗ୍ରହଣ କଲି । ବିଶାଖାପଟଣାର ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣଙ୍କ ମମତା

ପ୍ରଶଂସନୀୟ । ମୋ ପକ୍ଷରୁ ଏବଂ ଜୟପୁର, ବିଶାଖପାଟଣା ଓ ଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ମୁଁ ଏଥିପାଇଁ ଆପଣମାନଙ୍କୁ ଅତରଳ ସହିତ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛି । ବିରତ ବର୍ଷ ସମ୍ମିଳନୀ ସଭାରେ ଡି. ନରସିଂହ ରାଓ ପାଠକ ନାମକ ଜଣେ ବିଶାଖପାଟଣାର ଓଡ଼ିଆ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଦୂରବସ୍ଥାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ କରୁଣ ନିବେଦନ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ, ତାହା ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବତଃ ଆଜି ବିଶାଖପାଟଣାର ସୋଦରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆପଣମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଅଛି । ମୋହର ନିର୍ବାଚନର ଅନ୍ୟ ଅର୍ଥ, ଅପର କାରଣ ମୁଁ ପାଇପାରୁ ନାହିଁ । ଯାହା ହେଉ ଏହା ଆପଣମାନଙ୍କର ଗଭୀର ହୃଦୟବଳା ଓ ଉଦାରତାର ପରିଚୟ ଦେଉଅଛି ।

ଯୁକ୍ତ :

ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଘୋର ଅସମୟରେ ପୃଥିବୀର ସର୍ବବିଧି ସକାରୀ ବିପ୍ଳବ ଓ ବ୍ୟୁତ୍ପାତ କାଳରେ ଆମମାନଙ୍କର ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଦକ୍ଷମ ଅଧିବେଶନ ହେଉଅଛି । ଇନ୍ଦ୍ରୋପର ମହାଯୁଦ୍ଧ ବିଂଶତି ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ବିଶେଷ ଘଟଣା । ପୁନର୍ବାର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଅଛି । କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ପ୍ରାନ୍ତସ୍ୱ, ବେଳାଜିୟମକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଅଛି, ମାତ୍ର ଉପସ୍ଥିତ ମହାଯୁଦ୍ଧର କାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ, ଜର୍ମାନୀ ନିଜର ଅନ୍ୟାୟ ଭାର ଆଶାରେ ରାଜାମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଧୀନତା ନଷ୍ଟ କରି ନିଜ ରାଜ୍ୟବୃଦ୍ଧି ପିପାସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ଆରମ୍ଭ କରିଅଛି । ଜର୍ମାନୀ କ୍ଷୁଦ୍ର ରାଜ୍ୟସମୂହର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଅଭିଭୂତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋପ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କରିଅଛି । ଆତନ୍ତୀକାୟ ପବିତ୍ର ସହି ସର୍ବମାନ ଲଘନ କରି ବିଶ୍ୱାସଘାତକତାର ପରାକାଷ୍ଠା ଦେଖାଇଅଛି । ମାନବର ସତ୍ୟତାକୁ ବହୁଦୂର ଏବଂ ବହୁବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ପଛକୁ ପକାଇ ଦେଉଅଛି । ଜଗତର ଶାନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟତା ପଥରେ ମହା ଅନର୍ଥ, ଘୋର ବ୍ୟାଘାତ ଘଟାଇଅଛି । ଜର୍ମାନୀ କେବଳ ଇଂଲଣ୍ଡର ଶତ୍ରୁ ନୁହେଁ, ସେ ଯେଉଁ କାଣ୍ଡ ସବୁ କରିଅଛି, ଯୁଦ୍ଧରେ ସେ ଯେଉଁ ଅମାନୁଷ୍ଠିଅତିମାନୁଷ୍ଠି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଓ ଦୁରାଚାରପତ୍ତା ଅନୁସରଣ କରିଅଛି, ସେଥିରେ ସେ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତିର ଶତ୍ରୁ ବୋଲି ମୁଁ କହିପାରେ । ଜର୍ମାନୀର ଏଭଳି ଦୌରାତ୍ମ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସତ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡର କି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ? ସେ ନୀରବ ନିଶ୍ଚଳ ରହିପାରେ କି ? ସେପରି ନୀରବ ରହିଲେ ଜଗତର ଗତିହାସରେ ସତ୍ୟ ଇଂଲଣ୍ଡର, ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ ଇଂରେଜା ଜାତିର ଆଉ ଗୌରବ ରହୁଛି କି ? ଯେଉଁ ଜାତି ଚିରକାଳ ନ୍ୟାୟ ଓ ଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ ଜଗତରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ, ଯେଉଁ ଜାତି ଶିକ୍ଷା ଓ ସତ୍ୟତାର ପ୍ରସାର ତଥା ପ୍ରଚାର ନିମନ୍ତେ ସର୍ବଦା ଚପ୍ପର, ଯେଉଁ ଦେଶରେ ନ୍ୟାୟ ଓ ସତ୍ୟର ଧ୍ୱଜା ନିରନ୍ତର ଭଉଁଅଛି, ସେହି ଦେଶ ଓ ସେହି ଜାତି କି ଜର୍ମାନୀର ଅନାଚାର ସହ୍ୟ କରିବ ? ସହି ସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ଆମମାନଙ୍କର ସମ୍ରାଟ ପଞ୍ଚମଜର୍ଜର୍ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଯଦୁ କରିଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ଜର୍ମାନୀର ଦୂରଭିସନ୍ଧି ସମକ୍ଷରେ ସେ ସକଳ ଉଦ୍ୟମ ବୃଥା ହେଲା । ଯେଉଁ ଜର୍ମାନୀ ଏହି ଅଶାନ୍ତିକର ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ବହୁବର୍ଷ ଆଗରୁ ଅବୈଧ ଯଦୁ କରିଥିଲା, ସେ ଶାନ୍ତିର ପ୍ରସ୍ତାବ

ଗ୍ରହଣ କରିବ କାହିଁକି ? ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିବା ଛଡ଼ା ଇଂଲଣ୍ଡର ଉପାୟାତ୍ମକ କ'ଣ ? ବେକ୍‌ଜିଫମ୍‌ର ଧ୍ୟାସ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ଦେଖି ନାରବ ହୋଇ ଇଂଲଣ୍ଡ ରହିପାରନ୍ତା କି ? ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପରିଷ୍କା ସମ ଜଳରାଶିରେ ପରିବେଷିତ ଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରେ ଔଦାସ୍ୟରେ ବସି ଆତଙ୍କୀତାୟ ନିୟମ ରଙ୍ଗ ହେବାର ଦେଖୁଥିଲେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅହଙ୍କାର, ଇଂରେଜ ଜାତିର ବିଶେଷତ୍ୱ ଆଉ ରହନ୍ତା କେଉଁଠାରେ ? ମନ୍ତ୍ରୀ ଆସକ୍ତ୍ୟୁଥ ସେଦିନ କହିଥିଲେ, “ଇଂଲଣ୍ଡ ଏପରି ଭାରୁ ନାରବ ଉଦାସୀନ ଭାବରେ ରହିବା ଅପେକ୍ଷା ତାହାର ନାମ ଜଗତର ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଏକାବେକକେ ଲୋପାଇବା ବରଂ ଶ୍ରେୟସ୍କର ।” ନ୍ୟାୟ, ଧର୍ମ ଓ ଶାନ୍ତି ନିମନ୍ତେ, ସମଗ୍ର ଜଗତର ଉପକାର ନିମନ୍ତେ, ମାନବଜାତିର ସ୍ୱାଧୀନତା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ, ଅପ୍ରତିହତ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଇଂଲଣ୍ଡ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଦେଖୁ ଅବଶେଷରେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋଷଣା କରିଅଛି । “ଯତୋଧର୍ମ ସ୍ତତୋ ଜୟଃ” ଏହା ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ନୀତିବାକ୍ୟ ଖୋଲିଦେଇ ନାରବ ରହିଲେ ଆନ୍ଧମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ପ୍ରତି, ସତ୍ୟ ପ୍ରତି, ଶୁଦ୍ଧତା ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଆସ୍ଥା ଅଛି ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ନ୍ୟାୟପକ୍ଷରେ ଜୟକାମନା ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସମାଜରେ ଶାନ୍ତି ସ୍ଥାପନ ନିମନ୍ତେ ଯେ ବ୍ୟାକୁଳ, ତାକୁ ନ୍ୟାୟ ପକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଭାରତ ସଦା ଶାନ୍ତିପ୍ରିୟ, ଭାରତୀୟମାନେ ସର୍ବଦା ନ୍ୟାୟର ପକ୍ଷପାତୀ । ରାଜଭକ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଅଭିମତରେ ଏକାନ୍ତ ହୋଇ ଶତ ଶତବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିଚଳିତ ଭାବରେ ରହିଅଛି; ଅତଏବ ଦେଶର ସକଳ ଶ୍ରେଣୀ, ସକଳ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଲୋକେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଇଂରେଜଙ୍କ ଜୟ କାମନା କରୁଅଛନ୍ତି । ଭାରତର ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଯୁଦ୍ଧ ନିମନ୍ତେ ଯଥାଶକ୍ତି ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ସମସ୍ତେ ବ୍ୟାକୁଳ । ସମସ୍ତେ ଏହି ବିଷୟରେ ଏକ ମତ । ଏପରି ମତେକ୍ୟ, ଏପରି ରାଜଭକ୍ତିର ସରଳ ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଘଟଣାରେ ଦେଖାଯାଇଅଛି କି ନା ସନ୍ଦେହ । ଦାନର ପ୍ରତିଦାନ ଅଛି । ଇଂରେଜ ଜାତି ଭାରତର ଏହି ସହାନୁଭୂତି ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଗୋରାକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ କଳା ସିପାହୀ ଏକଲକ୍ଷ୍ୟ, ଏକ ସମ୍ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ଚେଷ୍ଟାରେ, ଏକ ପ୍ରବଳ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀକ ନିମନ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁଅଛନ୍ତି; ଏହାହିଁ ଭାରତର ଗୌରବ ।

ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଓଡ଼ିଶା :

ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଶାସନାଧୀନରେ ରହିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ସମୂହ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ପାଇପାରୁ ନାହିଁ । ଉତ୍କଳ ନାନା କାରଣରୁ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ପଛରେ ପଡ଼ିଅଛି । ତାହାର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁଦ୍ଧକ ନୁହେଁ । ତାହାର ପୂର୍ବ ଗୌରବ ନାହିଁ । ପୁରାତନ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟରେ ସେ ଗର୍ବ କରିବାକୁ ଆହୁରି ଶିକ୍ଷା କରି ନାହିଁ । ପୂର୍ବ ଯଶ ଆଶିବାକୁ ତାହାର ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ନୋହିଲେ କି ଆଜି ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ବେଳେ ତାହାର ଇତିହାସ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପାଇକ ସେନାକୁ ସେ ଯୁଦ୍ଧକୁ ପଠାଇ ନ ଥାନ୍ତା ? ଯେଉଁ କୃଷକସେନା ବଳରେ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ଯାଏଁ ଉତ୍କଳ ଅଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା,

ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରବଳ ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ ପ୍ରଭାବରେ ଓଡ଼ିଶା ତିନି ଶତ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁସଲମାନ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ଆକ୍ରମଣ ପ୍ରତିହତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲା, ସେମାନେ କାହାନ୍ତି ? ଆଜି ସେହି ସେନାନୀକୁ ଉତ୍କଳ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରୁ ପଠାଇପାରିଥିଲେ ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମଣିଥାନ୍ତା । ସେ ଯାହା ହେଉ ତାହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ସେ ଯାହା କରିପାରେ ଉତ୍କଳ ଯୁଦ୍ଧର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ଚାହା କରିଅଛି, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ କେନ୍ଦ୍ରରେ ସଭାସମିତିମାନ ହୋଇଯାଇଅଛି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜତାନ୍ତ୍ର ଇତିହାସ ସହ ଓଡ଼ିଆ ଇଂରେଜଙ୍କ ଜୟ କାମନା କରୁଅଛି, କିନ୍ତୁ ଛିନ୍ନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ରହିଥିବାରୁ ଉତ୍କଳର ଅଂଶବିଶେଷର ସହାନୁକୃତି ଓ ସାହାଯ୍ୟର ଫଳ ପରିଷ୍କୃତ ହେଇ ନାହିଁ । ବ୍ରହ୍ମପୁରଠାରେ ଦିନକର ସଭାରେ ପ୍ରାୟ ୩୦୦୦୦ ଟଙ୍କା ସ୍ଵୀକୃତ ହୋଇଅଛି । ଏକା ପାରଳା ରାଜାସାହେବ ଏକ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଅଛନ୍ତି । ଜୟପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା, ସିଂହଭୂମି ସକଳ ସ୍ଥାନର କି ରାଜା କି ପ୍ରଜା ଯଥାଶକ୍ତି ଚାହା ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଏସବୁ ଦାନର ପରିମାଣ ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବଳ ଇତିହାସ ଦାନର ସ୍ରୋତରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାରୁ ଉତ୍କଳ ତାହାର ବିଶେଷତ୍ଵ ଦେଖାଇବାକୁ ସୁବିଧା ପାଇ ନାହିଁ । ଯାହାହେଉ ମୁଁ ଆଶାକରେ ଯେ ଭାରତର ସମୂହ ରାଜଗଣ ଓ ସାହାଯ୍ୟ ଭିତରେ ଉତ୍କଳର ଅଂଶ ସରକାର ବାହାଦୁର ସ୍ଥିର କରିନେବେ । ସେ ଅଂଶ ସାମାନ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲେ ସରକାର ବୁଝିପାରିବେ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ଵାସ; କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଵରରେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀ ରୂପ ପବିତ୍ର ମଞ୍ଚରୁ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ରାଜଗଣ ଦେଖାଇବେ, ତାହା ଅତୁଳନୀୟ । ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସମୂହ ରାଜଗଣ ବିକାଶ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ । ଆମେମାନେ ଇଂରେଜଙ୍କ ଜୟ କାମନା କରିବା ଏବଂ ତାଙ୍କ ବିଜୟ ଗୌରବରେ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ମନେକରିବା । ସମ୍ମିଳନୀ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହେଉଅଛି; କିନ୍ତୁ ଯୁଦ୍ଧ ଯୋଗୁଁ ଏ ବର୍ଷର ଅଧିବେଶନ ସ୍ଥିତି ନ ହେବା ସମୀଚୀନ ହୋଇଅଛି, ଯେହେତୁ ଆମେମାନେ ମିଳିତ ହୋଇ ଏକତ୍ର ରାଜଗଣ ଦେଖାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥାଉଁ ଏବଂ ସମ୍ମିଳନୀ ନିମନ୍ତେ ପାରଳା ପ୍ରକୃଷ୍ଟସ୍ଥାନ । ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ରାଜା ଅକାତରରେ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ କଲେ, ସେହି ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟରେ ହେବା ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି । (କରତାଳି)

ଯୁଦ୍ଧ ଏକ ମହାଦୁଃଖର କାରଣ । ରାଜା ଓ ପ୍ରଜା ଉଭୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଶେଷ କ୍ଷତିକାରକ । ଏହି ସାଧାରଣ କ୍ଷତି ଓ କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରୁଁ କରୁଁ ଆମମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଶେଷ ଦୁଃଖ ଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଦୈବ ଦୁର୍ବିପାକରୁ ସଂଘଟିତ ହୋଇଅଛି, ତାହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେକରେ ।

ସ୍ଵର୍ଗୀୟ ରାଜା ବାସୁଦେବ ରାଜମଣି ଦେବ :

ଦୁଃଖର ବିଷୟ, ପ୍ରତିସମ୍ମିଳନୀ ସଭାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଭିତରେ ଆମମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ

ଶୋକ ପ୍ରକାଶ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଗୃହୀତ କରିବାକୁ ହେଉଅଛି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଉଅଛି ଯେ, ଆମମାନଙ୍କର ମାତୃଭୂମି ଚିରଦୁଃଖିନୀ । ତା'ର ଶୋକୋଦ୍ଭାସର ବିରାମ ନାହିଁ । ବର୍ଷକୁ ବର୍ଷ ତାହାର କେହି ନା କେହି ଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ତାକୁ ଛାଡ଼ିଯାଇ ଅଛନ୍ତି । ସ୍ବର୍ଗୀୟ ବାସୁଦେବ ରାଜମଣି ରାଜଦେବଙ୍କୁ ହରାଇ କିଏ ବିହ୍ବଳ ନ ହେବ ? ମଞ୍ଜୁଷାରେ ତାଙ୍କର ସୁଖ୍ୟାତି ସୀମାବଦ୍ଧ ନ ଥିଲା । ରାଜା ବାସୁଦେବ ଜଣେ ନିରଭିମାନ ରାଜପୁରୁଷ ଥିଲେ । କ୍ଷତ୍ରିୟ ଧର୍ମ ତାଙ୍କର ପ୍ରତି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ, ତେଲୁଗୁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ନିପୁଣତା ଥିଲା । ସେ ନିଜେ କୌଣସି ପୁସ୍ତକାଦି ଲେଖିଅଛନ୍ତି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଯେ ଖଣ୍ଡିଏ କୋଇଲି ଲେଖୁଅଛି ଏହି ଯୁଗରେ ସେ କବି ବୋଲି ମନରେ ଗର୍ବ କରୁଅଛି । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାରେ ଖଣ୍ଡିଏ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖୁଅଛି, ସେ ଆଧୁନିକ ଜଗତରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଲେଖକ ବୋଲି ପରିଚିତ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଯେଉଁ ରାଜା ଏପରି ବାହ୍ୟାତ୍ମକ ଆଚାର କିଛି ହିଁ ଦେଖାଇ ନାହାନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟିକ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ମଣ୍ଡଳୀ କାହିଁକି ଅଗ୍ରସର ହେବେ ? କିନ୍ତୁ ରାଜା ବାସୁଦେବଙ୍କ ଚରିତ ଯେ ଜାଣିଅଛି ମୁକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ସ୍ବାକାର କରିବ ଯେ ସ୍ବର୍ଗୀୟ ରାଜା ମହୋଦୟଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଏକ ପ୍ରକାର ବ୍ୟସନ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲା । ସେ ଦିନରେ ପ୍ରାୟ ଆଠ ଘଣ୍ଟା କାଳ ଛାୟ, ଚୌପଦୀ, କାବ୍ୟ, ନାଟକ, ପଦ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦିର ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟ ପାଇଁ ଆମମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେ ଜଣ ସେଥିରେ ଅଷ୍ଟମାଂଶ ସମୟ ବ୍ୟୟ କରିଥାନ୍ତି ? ସେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚଧରଣର କାବ୍ୟମାମାଂସକ ଥିଲେ । ଛାୟ, ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଳଙ୍କାରରେ ତାଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ବଡ଼ ଗଭୀର ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଛାୟ ବା ପଦ୍ୟ ପାଠ ହେବା ମାତ୍ରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗାନ୍ଧାର ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଉକ୍ତ ଭାବର କବିତା ସେ ଆବୃତ୍ତି କରି ଏକ ସହିତ ଅନ୍ୟର ଯେ ତୁଳନା କରିପାରୁଥିଲେ, ତାହା ଅତି ଅଳ୍ପ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ । ତାଙ୍କ ଦ୍ବରଣ ଶକ୍ତିର ପ୍ରଶଂସା କରି ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ଦିନେ କହିଥିଲେ - “ମଞ୍ଜୁଷାର ରାଜା ନିଜେ ଗୋଟିଏ, ତୀବତ Encyclopaedia (ବିଶ୍ବକୋଷ) ।” ଏହିପରି ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ କୃତା ସନ୍ତାନକୁ ହରାଇ ଉତ୍କଳ ମାତାଙ୍କର ବଦନ ଆଜି ବିଷର୍ବ, ମଜ୍ଜିନ ହୋଇଅଛି ।

ପରିବାରରେ କୌଣସି ଦୁଃଖ ଦୁର୍ବିପାକର ଘଟଣା ଘଟିଲେ ବହୁ ବାନ୍ଧବମାନେ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରି ସେହି ଦୁଃଖର ଲାଘବ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଓଡ଼ିଶାର ଏ ବର୍ଷ ସେ ଗାରୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତାହାର ବହୁବର୍ଗଙ୍କ ଚିତରୁ ଶ୍ରବେୟ ରେଚେନ୍ଦ୍ରୀ ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଇହ ଜଗତରୁ ଅନ୍ତର୍ହିତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବିଦେଶୀୟମାନେ ଶାସକ ରୂପେ ଆମମାନଙ୍କ ଦେଶକୁ ଆସି ଅଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଉତ୍କଳବନ୍ଧୁ ରେଚେନ୍ଦ୍ରୀ ସାହେବଙ୍କ ନାମ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ । ଯେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ହେଉ ନା କାହିଁକି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପ୍ରତି ସଦୟ, ସେ ଆମମାନଙ୍କ ଭକ୍ତି ଓ କୃତଜ୍ଞତାର ପାତ୍ର । ଉତ୍କଳର ଯେ କୌଣସି ଅଂଶରେ ହେଉ, ଯେଉଁମାନେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତି ସାଦର ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରୁଅଛନ୍ତି ବା କରିଅଛନ୍ତି,

ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁ । ପୂର୍ବେ ଜନ୍ମଦିନ ସାହେବ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଯାହା କରିଯାଇଥିଲେ, ଶିକ୍ଷାପ୍ରସାର ଓ ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ତାହା ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବ କରିଅଛନ୍ତି । ମହା ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ନ’ଆଇ ସମୟରେ ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବ ଓଡ଼ିଶାର କମିଶନର ଥିଲେ । ୧୩ ବର୍ଷ କାଳ ସେ କମିଶନର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଓଡ଼ିଶାର ସକଳ ପ୍ରକାର ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁତ ଉନ୍ନତିର ମୂଳଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରେକର୍ଡ୍‌ଦା କଲେଜ ହେତୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଉଚ୍ଚ ଇଂରେଜୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚାର । ଯେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଆଭାଷା ଉଠିଯାଇ ତାହା ବଦଳରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ପ୍ରଚଳିତ ହେବାର ପ୍ରସ୍ତାବ ହୋଇଥିଲା, ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବ ତେତେବେଳେ ନିର୍ଭୀକ ଭାବରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ମତାନ୍ତରାଳରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାଷାର ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ରହିଲା । କଟକର ପ୍ରିଣ୍ଟିଂ କମ୍ପାନୀ ଛାପାଖାନା ତାଙ୍କ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମର ଫଳ । କଟକର ବାଜିକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ପ୍ରକୃତି ନାମାଦିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ସ୍କୁଲରେ କହିଲେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଶାର ସକଳ ପ୍ରକାର ଉନ୍ନତି ମୂଳରେ ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବଙ୍କ ଯତ୍ନ ଓ ଉଦ୍ୟମ ବିଦ୍ୟମାନ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାଙ୍କ ଭାଷାର ଅସ୍ଥିତ୍ୱ ନିମନ୍ତେ ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବଠାରେ ରଣୀ । ଓଡ଼ିଶା ଛାଡ଼ି ଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ହିତଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଜାଗରୁକ ଥିଲା । ଦୁଇଟିନିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଶିକ୍ଷୋନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ସେ ଏକ ସହସ୍ର ଟଙ୍କା ପଠାଇଦେଇଥିଲେ । ଏ ଶ୍ରେଣୀର ‘ମା’ ବାପା’ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଆଜିକାଲି କୃତ୍ତିକ୍ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ମାୟା ମମତା ପ୍ରକାଶ କରି ତାଙ୍କ ହୃଦୟ ଡିଶିନେବା ଭଳି ଶାସନ କର୍ମଚାରୀ ଖୋଜି ପାଇବା ସହଜ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମହାପୁରୁଷଙ୍କ ପରି ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବ ନିଜ ସ୍ମୃତି ନିଜେ ରଖିଯାଇଅଛନ୍ତି । କାଳକ୍ରମେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ମୃତିର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ବୃଦ୍ଧି ହେଇଅଛି । ରେକର୍ଡ୍‌ଦା ସାହେବଙ୍କ ସ୍ମୃତି ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସଦା ଜାଗରୁକ ଥିବ । ତାଙ୍କ ନିଜକୃତ ସ୍ମୃତିଚିହ୍ନ ଅପେକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆମାନେ ଉନ୍ନତତର ସ୍ମୃତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ । ସ୍ୱଳ୍ପ ଏବଂ ପବିତ୍ର ହୃଦୟର ସରଳ ଉଦ୍‌ବିଷ୍ଣୁଜୀବ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସମ୍ମିଳିତ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଏକ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଆଗରିକ ସ୍ନେହ ଓ କୃତଜ୍ଞତା ଦେଖାଇ ପାରିଲେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ଓ କୃତାର୍ଥ ମନେକରନ୍ତେ । ତାହାର ଅଭାବରେ ଆମେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ସମୁଦ୍‌ବିକାଶର ସୂଚନା ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଦେଖାଇବାକୁ ବସିଅଛୁ । ସମ୍ମିଳନୀରେ ରାଜନୈତିକ ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ବିଧୋୟରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରାହେଉଅଛି । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାହେଉଛି ଯେ, ଓଡ଼ିଆର ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣ ଅଖଣ୍ଡ ଓ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ । ଯେକୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ସୁଖଦୁଃଖରେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ସୁଖଦୁଃଖଅନୁଭବ କରୁଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ହୃଦୟରେ ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ଅନୁଭୂତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଶାସନ ଭେଦ ନୀତି ସୁଦ୍ଧା ଅଭରାୟ ହୋଇ ଛିଡ଼ାହୋଇପାରୁ ନାହିଁ, ଏହା ଚିହ୍ନି ରଖିବା ଦରକାର ।

ଭାଷାସୂତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏକ ଶାସନାଧୀନରେ ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ, ଏହା ସେମାନେ

ଅନେକ ଦିନରୁ କହି ଆସୁଅଛନ୍ତି । କୌଣସି କୃତ୍ରିମ ରୀତିରେ ଏହି ଗାଷୀ ମିଳନର ଅନ୍ତରାୟ ହେଲେ ତାହା ସମାଜର ହିତକାରକ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି କଥା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମହାଶୟ ବଡ଼ଜାତ ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜ ତାହାଙ୍କର ୨୭ ଗରିଷ୍ଠ ଅଗଷ୍ଟ ସନ୍ ୧୯୯୦ ର ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉଲ୍ଲେଖରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଗାଷୀ, ଜାତି, ପୂର୍ବପରମ୍ପରା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଯେଉଁମାନେ ଏକ ଓ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ, ସେମାନେ ଏକା ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନାଧୀନ ହୋଇ ରହିବା ବ୍ୟସ୍ତନୀୟ, ଏହି ନୀତି ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜର ବଡ଼ଜାତ ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜ ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ଏହି ସୂତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନର ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସମ୍ପାଦିତ ଓ ସର୍ବଶ୍ଚିତ ହେବାର ସେ ସୂଚନା ଦେଇଅଛନ୍ତି । ବଙ୍ଗାଳିମାନଙ୍କ ଚିନ୍ତାର କିମ୍ବା ରାଜନୈତିକ ଦୂର୍ବଳତା ପଳରେ ବଙ୍ଗର ପୁନର୍ମିଳନ ହୋଇନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏକ ଉନ୍ନତ ରାଜନୀତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବୋଲି ମୋହର ଆଚରିକ ଧାରଣା । ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ଗାରତବାସୀଙ୍କ ପକ୍ଷେ ପ୍ରଧାନ ଆକାଂକ୍ଷାର କଥା । ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜଙ୍କ ଶାସନରେ ସମସ୍ତ ଘଟଣାବଳୀ ସେହି ଦିଗକୁ କ୍ରମେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଅଛି, ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଦିଲ୍ଲୀ ବୋମା ଆଘାତ, କାନପୁର ଗୋଳମାଳ, କୋମାଗାତାମାନୁ ପ୍ରକରଣ, ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଗାରତବାସୀଙ୍କ ସମସ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦିରେ ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜ ଯେଉଁ ଉଦାରତା ଉଚ୍ଚ ହୃଦୟବତ୍ତା ଦେଖାଇଅଛନ୍ତି, ତାହା ଗାରତ ଇତିହାସରେ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇ ରହିବ । ତାଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ସେ ଯେଉଁ ସବୁ ନୀତି ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିଅଛନ୍ତି, ଶାସକ ଓ ଶାସିତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ସହାନୁଭୂତି ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପନର ଚେଷ୍ଟା କରିଅଛନ୍ତି, ସେ ସବୁର ପଳ କ୍ରମେ ଗାରତରେ ପଳିବ ଏବଂ ଦେଶବାସୀମାନେ କ୍ରମେ ଉନ୍ନତ ହେବେ । ସେ ଯେଉଁ ଶାସନ ସଂସ୍କାରର ସୂତ୍ରପାତ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାପାଇଁ କେତେକ କାଳ ଲାଗିବ । ଅତଏବ ତାଙ୍କର ଶାସନକାଳ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ କେତେକ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଯେଉଁ ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା, ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସହାନୁଭୂତି ଅଛି ବୋଲି ମୋହର ବିଶ୍ୱାସ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗାରତୀୟ ଜାତିଙ୍କ ସହ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସାଧାରଣତାବରେ ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜଙ୍କ ଉଦାର ଶାସନର ସୁପଳ ଭୋଗ କରୁଅଛନ୍ତି । କେବଳ ସେଥି ନିମନ୍ତେ ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆମାନେ ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜଙ୍କଠାରେ କୃତଜ୍ଞ ରହିବାର ବିଶେଷ କାରଣ ଅଛି । ଏଥିପୂର୍ବେ କୌଣସି ବଡ଼ଜାତ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜଧାନୀରେ ପଦାର୍ପଣ କରିନଥିଲେ । ଲର୍ଡ୍ ହାର୍ଡିଞ୍ଜଙ୍କ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାଙ୍କ ରାଜଧାନୀରେ ପ୍ରବଳ ପ୍ରତାପ ସମ୍ରାଟ୍ ପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଓ ଅଭିନନ୍ଦନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି କାରଣରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଡ଼ଜାତଙ୍କଠାରେ ଚିରକୃତଜ୍ଞ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ଆଶା କରନ୍ତି ଯେ, ବଡ଼ଜାତ ମହୋଦୟ ତାଙ୍କ ଅଳ୍ପକାଳ ଅବସ୍ଥାନରେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଅନୁଭୂତି ସଂଗ୍ରହ କରିଯାଇଅଛନ୍ତି । କଟକ ନଗର ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଶୁଭାଗମନ ଘଟଣା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଇତିହାସରେ ଜଡ଼ିତ ରହିବ । ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ବୃଦ୍ଧି ହେବା ନିମନ୍ତେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଉଦ୍‌ବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣରେ ଆଶା କରୁଅଛନ୍ତି । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଏପରି ମହାନ୍ ମହାଶୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଜ୍ଞାନସ୍ୱୟରେ ଦୁଇଗୋଟି ଶୋକର ଘଟଣା ହୋଇଯାଇଛି । ତାଙ୍କ ପଦ୍ମାବିଯୋଗରେ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ

ହୋଇଥିଲା ତାହା ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରନିହତରେ ଦ୍ଵିଗୁଣିତ ହୋଇଅଛି । ଭରବାନ ତାଙ୍କର ଶୋକସତ୍ତ୍ଵ ହୃଦୟରେ ଶାନ୍ତିବୀରି ସେତେନ କରନ୍ତୁ । ଓଡ଼ିଆମାନେ ତାଙ୍କର ଏହି ଦୁଃଖରେ ଦୁଃଖୀ, ଏହା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର ।

ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ :

ଏହା ଇର୍ତ୍ତ ହାତ୍ତଞ୍ଜଳ ପରି ଉଦାର ଉନ୍ନତମନା ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ସମୟରେ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲେ ଏବଂ ଏତାଦୃଶ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରଜାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଓ ଶାସନ ପକ୍ଷେ ଶ୍ରେୟସ୍କର ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ ଥରେ ଜାଣିପାରିଲେ କୌଣସି ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଆପରି ଅଥବା ସ୍ଵାର୍ଥପର ଲୋକମାନଙ୍କ ଚିହ୍ନର ପ୍ରତି ଭୂକ୍ଷେପ ନ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଗାନ୍ଧୀୟୁତ୍ତରେ ଗାନ୍ଧୀୟଂଯୋଗନୀତି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୋଗ କରିବେ ବୋଲି ମୋହର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଶ୍ଵାସ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିଜ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ଲୋପର ଆଶଙ୍କା କରିଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ଆଶଙ୍କା ନିରାକରଣ ନିମନ୍ତେ ସେମାନଙ୍କୁ ବଞ୍ଚକାରୁ ପୃଥକ୍ ରଖାଯିବା ଆବଶ୍ୟକବୋଲି ଗରୀବମେଘ ତାଙ୍କର ଏକ ଡେସାଟରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଥିଲେ । କେବଳ ବଞ୍ଚକାରୁ ପୃଥକ୍ ରହିବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କ ଆଶଙ୍କା ନିରାକରଣ ହେଲା କି ? ପ୍ରବଳ ଜାତିକ ନିଷେସିଣ ଓ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରେ, ଆଧିପତ୍ୟ ଓ ଆକ୍ରମଣରେ ଆଜି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ସଂସ୍ଥାପନ ଓ ସଂରକ୍ଷଣ ଆଶା ବହୁଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇ ନାହିଁ କି ? ତାଙ୍କର ମୂଳଗାନ୍ଧୀ ନାନା ଭାବରେ ବିକୃତ ଦୃଷ୍ଟିତ ହେଉନାହିଁ କି ? ଆକୃତି, ପ୍ରକୃତି, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ଗାନ୍ଧୀ, ଗାବ ଇତ୍ୟାଦି ସକଳ ବିଷୟରେ ଗାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିକଠାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ପୃଥକ୍ ବୋଲି ବଡ଼ ବଡ଼ ଶାସନ କର୍ମଚାରୀ ଏବଂ ଘଟଣା ବିଶେଷରେ ଗରୀବମେଘ ମଧ୍ୟ ଘୋଷଣା କରିଆସିଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଏହି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଓ ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରକ୍ଷାକରିବା ଗରୀବମେଘଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁକି ? ବଞ୍ଚରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରହିବା ମାତ୍ରକେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ଵାତନ୍ତ୍ର୍ୟ ରକ୍ଷା ବିଧାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା କି ? ମାତ୍ରାଜ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଦେଶ, କି ଜୟପୁର କି ଗଞ୍ଜାମ ଏହା ପ୍ରାକୃତିକ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ଅବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଂଶ । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଗଞ୍ଜାମ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଆ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅଧିକୃତ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକଙ୍କଦ୍ଵାରା ଅଧ୍ୟୁଷିତ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଦୁଃଖର ବିଷୟ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଡେଲଙ୍ଗମାନଙ୍କ ପ୍ରଭାବରେ ଓଡ଼ିଆଶକ୍ତି ଏକାବେକେ ଗ୍ରିୟମାଣ ହୋଇଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଆଜି ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିପାରୁ ନାହିଁ । ବିଦ୍ୟାଳୟରେ, ଅଫିସରେ, ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଏକପ୍ରକାର ବର୍ଜିତ । ଓଡ଼ିଆ ଛାତ୍ର, ନିଜ ଜାତୀୟଗାନ୍ଧୀ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ନିଜ ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରୁ ବଞ୍ଚିତ । ରାଜଦ୍ଵାରରେ ଓଡ଼ିଆ ଅତିହିତ ଓ ଅପମାନିତ । ସିଂହବୁମିର ଅବସ୍ଥା ତଥେବତ । ଓଡ଼ିଆ ଦେଶ ଆଜି ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ । ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଆ କିପରି ତାହାର ପାର୍ଥକ୍ୟ ରଖିପାରିବ ? ପ୍ରାୟ ଦଶବର୍ଷ ହେଲା ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏହି ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶର ଏକାକରଣ ନିମନ୍ତେ

ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଆସୁଛନ୍ତି । ସତ୍ୟାଗ୍ରହୀତି ହୋଇଯାଇଅଛି, ନିବେଦନ ଆବେଦନର ବିରାମ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖର ବିଷୟ - ସରକାର ବାହାଦୁର ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ରହିଅଛନ୍ତି । ସେ ଦିନ ସମ୍ବଳପୁର ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥୁବାରୁ ଯେ ଅସହ୍ୟ ଅସୁବିଧା ଗୋର କରୁଥିଲା, ତାହା ଆପଣମାନଙ୍କର ସ୍ମୃତିର ଅତୀତ ନୁହେଁ । କେତେକ କାଳଯାଏ ସେମାନେ କିପରି ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ନିଷ୍ପେଷଣ ଗୋର କରିଥିଲେ, ତାହା ପାସୋରି ହୋଇନାହିଁ । ଆଜିଯାଏ ମେଦିନାପୁର ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଙ୍ଗଳା ଅକ୍ଷରରେ ଏ ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ଗାଗବତ ଲେଖୁଅଛନ୍ତି । ଭଲତ ବଙ୍ଗ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ଥାଇ ମେଦିନାପୁର ଓଡ଼ିଆଙ୍କ କିଛି ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ଭଲତର ଜାତିମାନଙ୍କ ସଂଶ୍ରବ ଜାତି ପକ୍ଷରେ ଶ୍ରେୟସ୍କର, ସେମାନେ ଏଥିରେ କି ଭଲର ଦେବେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରବଳ ଜାତିକର ଆଧିପତ୍ୟରେ ଜୀବନଯାପନ କଲେ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତି ଘଟିବ ନାହିଁ ? ଏହି ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତିରୂପା ରୋଗ ଥରେ ଆକ୍ରମଣ କଲେ ଜାତିର ଆଉ ଗତ୍ୟନ୍ତର ରହିବ ନାହିଁ । ମେଦିନାପୁର ର କାଢି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଦୂରବସ୍ଥା ଶୀଘ୍ର ନିରାକରଣ ହେବାର ନୁହେଁ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସମାଜ ବଳହୀନ ହେଲେ ତାହାର ଆତ୍ମବୋଧ ରହେ ନାହିଁ । ଆଜି ମେଦିନାପୁର ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଆମାନେ ନିର୍ବାସିତ ପ୍ରାୟ ଓଡ଼ିଆଦେଶର ବାହାରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି । ଶାସନସମ୍ପର୍କ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସହ ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହୋଇ ଯାଇଅଛି । ସେହି ପ୍ରଦେଶର ଓଡ଼ିଆଙ୍କର କିପରି ସଂଜ୍ଞାପ୍ରାପ୍ତି ହେବ, ସେମାନେ କିପରି ନିଜ ଜାତିର ଲୋକଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ପିତୃପିତାମହଙ୍କ ପ୍ରତି ଗୌରବରେ ତାଙ୍କ ଇତିହାସରେ ଶ୍ରଦ୍ଧାପ୍ରକାଶ କରିବେ, ଏହା ସମ୍ଭବନୀର ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ମୁଁ ମନେକରେ । ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇଦେବାକୁ ହେବ, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଇତିହାସ ଅଛି, ଗୌରବ ଅଛି । ପୁରୀ, କୋଣାର୍କ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ହସ୍ତର ନୈପୁଣ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧିର ବିଚକ୍ଷଣତା, ହୃଦୟର ପ୍ରଶସ୍ତତାର ପରିଚୟ ଦେଉଅଛି, ସେ ଓଡ଼ିଆର ଶକ୍ତି, ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଲୋପ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାରେ ସେମାନଙ୍କର ଅପମାନ ଓ ଲଜାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ପାଇଁ କି ବାହାକ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ତ ପାଇଁ କି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଦେଉଳର ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତର ଉରୋଳନ କରିପାରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖି ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଆବାଦ୍ ହେଉଅଛି । ସେହି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ବଂଶଧର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଲଜା କାହିଁକି ? ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଗଭୀରମେଣ୍ଟ ଦୂରସ୍ଥ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସମ୍ବନ୍ଧେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ଓ ଆଇନାନୁମୋଦିତ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ବୁଝି ନାହାନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଇବାକୁ ହେବ, ପ୍ରତିଗ୍ରାମରେ ପ୍ରତିସହରରେ ଏହି ଦେଶମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୂଚ୍ୟାତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ କେତେକ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ନାହିଁ, ଏହା ଓଡ଼ିଆର ସରଳ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକାଂକ୍ଷା ଏବଂ ଓଡ଼ିଆର ଘରେ ଘରେ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ଆଶା ଉଦ୍ରେକ ହୋଇଅଛି, ଏହିକଥା

ସରକାର ଜାଣନ୍ତି, ପ୍ରଚାରକ ଯାଇ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦୃଢ଼ୀକୃତ କରନ୍ତୁ; ଦେଖିବେ ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରାର୍ଥନା ସରକାର ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ । ଯୁକ୍ତି ଅବାଧ୍ୟ ହେଉ ପଛକେ, ତାହାର ପଶ୍ଚାତ୍ତପେଶରେ ଲୋକସମୁଦୟ ଆର୍ତ୍ତନାଦ ସମର୍ଥନ କରିବାକୁ ନଥିଲେ ଯେ କୌଣସି ବିଷୟ ‘ଅବାସ୍ଥାନୀୟ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ’ ବୋଲି ସରକାର କହିଦେଇପାରନ୍ତି । ସମ୍ମିଳନୀ ରାଜନୈତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ନୁହେଁ । ଅତଏବ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶାସନରେ ରହିଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବି ଅଭାବ ଅଭିଯୋଗ ଅଛି ସେ ସକଳର ଆଲୋଚନା ମୁଁ ଏଠାରେ କହିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ସ୍କୁଲ ଡାକରେ ଏତିକି ଜଣାଇପାରେ ଯେ, ଶାସନ ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅନେକ ତ୍ରୁଟି, ଅନେକପ୍ରକାର ଅସତ୍ୟାପନ ଦେଖିମିଶ୍ରଣ ହେଲେ ଆଉ ରହନ୍ତା ନାହିଁ । ସରକାର ଯାହା କହନ୍ତୁ, ଗଜାମର ତେଲଙ୍ଗା ଭାଇମାନେ ଯାହା କହନ୍ତୁ, ରକ୍ତର ଆକର୍ଷଣ କଦାପି ଶିଥିଳ ହେବାର ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପ୍ରାଣର ଆଶା, ଭରସା, ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି ବହୁ ଶତାବ୍ଦୀର ଇତିହାସରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଗଠିତ ଓ ଗ୍ରଥିତ ହୋଇଆସିଅଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ରଖିବା ପ୍ରକୃତିର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ ମାତ୍ର । ଭାରତ ପରିମହାଦେଶର ପ୍ରାଦେଶିକ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ବ ଏକ ଜାଷାଭାଷା ଭୂମିଖଣ୍ଡରେ ସାମାନ୍ୟ ନହେଲେ ପ୍ରାଦେଶିକ ଜାତୀୟ କଲ୍ୟାଣ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତରେ ଭାରତୀୟ ମହା ଜାତୀୟତାର ଆଶା ସୁଦୂରପରାହତ । ସରକାର ଯେ ଏହି କଥା ବୁଝିନାହାନ୍ତି, ତାହାନୁହେଁ । ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରବର ଗ୍ରିଏରସନ୍ ସାହେବ ଭାରତର ଗୋଟିଏ ନୂତନ ମାନଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ବୋଲି ଗ୍ରିଏରସନ୍ ସାହେବ ଯେଉଁ ଭୂଭାଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଅଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସମର୍ଥନ କରୁଅଛି । ଗ୍ରିଏରସନ୍ ମାନଚିତ୍ର ପାଖରେ ପକାଇ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଆବେଦନ ଆଲୋଚନା କଲେ ସରକାର ଦେଖିବେ ଯେ, ତାଙ୍କ ଦାବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅପ୍ରାକୃତ ଓ ଅସମାଚୀନ ନୁହେଁ । ରାଜା ପ୍ରଜା ସମସ୍ତେ ଏକ ସ୍ତରରେ ଏହି ମିଳନ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଅଛନ୍ତି । ପାରଳାର ସ୍ବର୍ଗୀୟ ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବ ଏହି ମିଳନ ଆକାଂକ୍ଷା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । √ ବଳରାମ ମହାରଣାଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି √ ନରସିଂହଦାସଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଏହି ମିଳନ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ଥିଲେ । କବି ମଧୁସୂଦନ ଏହି ମିଳନର ‘ଶୁଭ ଶଙ୍ଖଧ୍ବନି’ ବଜାଇଅଛନ୍ତି । ତେଣୁ କଲେ ଏହି ମିଳନ ଯେ ଦିନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧ ହେବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହର କାରଣ କିଛି ନାହିଁ । ନୂତନ ଆଶାରେ ପ୍ରାଣକୁ ଉଜ୍ଜୀବିତ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହେବ । ସମ୍ଭାବପତ୍ରମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ସର୍ବଦା ଆନ୍ଦୋଳନ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଲୋକେ ଏହି ମିଳନ ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳତା ଦେଖାନ୍ତୁ । କବି ଏହି ମିଳନ କବିତା ଲେଖନ୍ତୁ, ବକ୍ତା ଏହି ମିଳନ ବକ୍ତୃତା ଦିଅନ୍ତୁ, ଦେଖିବେ ଏହି ହୃଦୟର ଆବେଗପୂର୍ଣ୍ଣ ଆକାଂକ୍ଷା ସରକାର ଦିନେ ପୂରଣ କରିବେ ଏବଂ ଭଗବାନ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ନିଶ୍ଚୟ ସଫା ହେବେ ।

କିନ୍ତୁ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ଛିଡ଼ାହେବାକୁ ନ ଶିଖିଲେ ବାହାରର ଯେତେ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଅବଲମ୍ବନ ହେଉ ନା କାହିଁକି ତାହାଦ୍ବାରା କିଛି ହେବ ନାହିଁ । ସ୍ବାବଲମ୍ବନଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜେ

ଜଗଦୀନ ସହାୟ ହୁଅନ୍ତି । ପ୍ରଥମେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଯୋଗ୍ୟତା ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ
ଉପକରଣ ଆବଶ୍ୟକ, ଚଳୁଥିଲେ ଶିକ୍ଷା ସର୍ବ ପ୍ରଥମ ଓ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ ।

ଶିକ୍ଷା :

ଶିକ୍ଷାବିହୀନ ହେଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ସତ୍ୟ ହେବାର ଡେଇଁ ଥାଉ କ୍ରମେ ପଶୁଛୁ ପ୍ରାୟ
ହେବାର ଆଶଙ୍କା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ପୂର୍ବକାଳରେ ଶିକ୍ଷାଦାକ୍ଷୀରେ ପ୍ରବାଣ
ଥିଲା । ହୃଦୟକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା, ମନୁଷ୍ୟର ଦେବତା ସୁଲଭଗୁଣ ବିକାଶ କରିବା ଏବଂ ମନକୁ
ସଂସ୍କାର କରିବା ଯେକୌଣସି ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଯେଉଁ ଗାମ୍ଭୀରେ, ଗାବରେ ଦିଆଯାଉ,
ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତି । ପୁରାକାଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏହି ମନୁଷ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତି
ନିମନ୍ତେ ଯେ ଶିକ୍ଷିତ ହେଉଥିଲେ, ଏହାର କୁରି କୁରି ପ୍ରମାଣ ମିଳୁଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ
ସେମାନଙ୍କ ଶିକ୍ଷାର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ? ସେମାନେ ନବ୍ୟଶିକ୍ଷାର ବହୁତରରେ ପଡ଼ିଅଛନ୍ତି ଏବଂ
ପୁରାତନ ଯାହା ଟିକିଏ ଥିଲା, ତାହା ମଧ୍ୟ ଲୋପପାଇଅଛି । ଅବଧାନ ଚାହାଣୀ ଦେଖିବାକୁ
ନାହିଁ କି ସ୍କୁଲ କଲେଜର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ଆଭାସ ନାହିଁ । ଏପରି ଜାତିଟା ନ ନାରେ ନ ତାରେ
ହୋଇପଡ଼ିଛି । କୌଣସି ଲୋକକୁ ସାକ୍ଷର କରିବା ମାତ୍ରେ ଶିକ୍ଷା ଦିଆଗଲା ବୋଲି କୁହାଯିବ
ନାହିଁ । ଭାରତବର୍ଷ ଗିଡ଼ୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତେ ସାକ୍ଷର ବ୍ୟକ୍ତି ଅଛନ୍ତି, ବୋଧହୁଏ ଅନ୍ୟ କୌଣସି
ପ୍ରଦେଶରେ ନାହାନ୍ତି । ଏହି କଥା ସରକାର ରିପୋର୍ଟାଦିରୁ ମଧ୍ୟ ଜଣାଯାଏ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ
ଶିକ୍ଷାବିସ୍ତାର ଚେଷ୍ଟାର ଫଳ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ନାହିଁ । ଉତ୍କଳରେ ଯେଉଁସବୁ ଅବଧାନ ଚାଟଶାଳୀ
ଚୌପାଠୀର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଉଠିଯାଇଅଛି, ତାହା ଫଳରେ ଦେଶରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ
ଜାତିର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ଗାଗବତ ପଡ଼ିବା ଭଳି ସାକ୍ଷର ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ
ସବୁ ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କାର ପ୍ରବେଶ କଲାଣି, ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ପୂର୍ବରୀତି ଆଉ ଅଧିକ ଦିନ
ସକାଶେ ରହିବ କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହର ବିଷୟ । ଅଧିକାଂଶ ସାକ୍ଷର ବୋଲି ଯଦି ଧରାଯାଏ, ଯାହା
ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜାତି ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି କୁହାଯିବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ଦେଶରେ ଯେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର
ଅଭାବ ଅଛି, ଏଥିରେ କୌଣସି ଦ୍ଵିରୁକ୍ତି ହୋଇନପାରେ । ଜୟପୁର ବିଶ୍ଵାଖପକ୍ଷଣ ଅଞ୍ଚଳ
ଓଡ଼ିଆପ୍ରଧାନ ସ୍ଥଳମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକାନ୍ତ ଅଭାବ ପରିଲକ୍ଷିତ
ହେଉଅଛି । ସେହିଠାରେ ଓଡ଼ିଆ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଓଡ଼ିଆ ବାଳକମାନେ ଡେଇଁଗୁ ଶିଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ
ହେଉଅଛନ୍ତି । ଏଥି ପ୍ରତି ସରକାର କିମ୍ବା ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଅଦ୍ୟାବଧି ପଡ଼ିନାହିଁ । ପାତ୍ରି
ମିସନାରୀମାନେ ଯାହା କରୁଅଛନ୍ତି, ତାହା ବାଦଦେଲେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚାର ନିମନ୍ତେ ସେହି
ଅଞ୍ଚଳରେ କୌଣସି ଉଦ୍ଘାଟ, କୌଣସି ଉଦ୍ୟମ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ
ପରିଲକ୍ଷିତ ହେଉଅଛି । ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ କେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀର ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ଏହି
ବିଷୟର ଆଲୋଚନାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହେଲେ କି ଲାଭ ହେବ ? ଶିକ୍ଷା ତ ନାହିଁ, ସେଥିରେ ପ୍ରଣାଳୀ

ନିରୁପଣ ପାଇଁ ଏତେ ବ୍ୟାକୁଳତା କାହିଁକି ? ତଥାପି କେବଳ ଶିକ୍ଷାର ପରିମାଣ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । କ୍ଷୁଧାରେ ପ୍ରପାଡ଼ିତ ବୋଲି ଏଣୁ ତେଣୁ ଆହାର ଯୋଗାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଖାଦ୍ୟ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ; ଯଦ୍ୱାରା ରକ୍ତବୃଦ୍ଧି ହେବ, ଅଙ୍ଗ ସବଳ ଓ ସତେଜ ହେବ । ତାହା ନ ହେଲେ ଅଙ୍ଗାର୍ଥ ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତି ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ ତାହା ଅଶିକ୍ଷାଠାରୁ ଭୟଙ୍କର ହୋଇଉଠିବ ଏବଂ ଜାତି ମାନସିକ ଅଙ୍ଗାର୍ଥ ରୋଗରେ ଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ବିଚିତ୍ର ନୁହେଁ । ଏହି କଥା ଆମ୍ଭଦେଶର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମୀୟ ବୋର୍ଡ଼ ପାଠଶାଳା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସକଳ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ।

ସବୁକଥା ପରି ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ରଖିବାକୁ ହେବ । ସେ ଆଦର୍ଶ ଜାତିର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଅବସ୍ଥା, ଜାତିର ପୂର୍ବପରମ୍ପରାର ଅନୁକୂଳ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏକ କଥାରେ ଆଦର୍ଶ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ଯେ, ତାହା ଗ୍ରହଣ କରି ତଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଜାତି ଉପରକୁ ଉଠିପାରିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଭାଷ୍ୟରେ ଦୁଇଗୋଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ପଡ଼ିଅଛି । ଆଉ କେତେଦିନ ପରେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ମଧ୍ୟ ସଂସ୍ଥାପିତ ହେବ । ଗୋଟିଏ ଜାତି ଚିନିଗୋଟି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇ ଶିକ୍ଷିତ ହେଲେ ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଆଦର୍ଶ ରହିବ କି ? ଅନ୍ୟ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ଯେପରି ଶିକ୍ଷାରେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଏକ Common standard, ସମାନ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ଆଦର୍ଶ ରହିବା ଅବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ରାତ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ସଂସ୍କୃତକୁ ଯେ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଇଅଛି କଳିକତାରେ ତାହା ନୁହେଁ । ଜଣେ କଟକର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍ ଜଣେ ଗଞ୍ଜାମର ଗ୍ରାଜୁଏଟ୍‌ଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତରେ ଅଧିକ ପାରଦର୍ଶୀ ଓ ମାତୃଭାଷାରେ ଅଧିକ ପ୍ରବୀଣ । ଏହିପରି ଯେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅନ୍ୟତ୍ର ରହୁନାହିଁ; ଏହା କହିବା ମୋହର ଅଭିପ୍ରେତ ନୁହେଁ । କିନ୍ତୁ ଏକ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଏକ ଆଦର୍ଶ ଏକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀ ଅଧିକତର ଉପଯୋଗୀ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ବୋଲି ମୋହର ଧାରଣା । କିନ୍ତୁ ଏହା କେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ସରକାର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ । କେତେ ଦିନ ପୂର୍ବେ ଧରାକୋଟର ମାନ୍ୟବର ରାଜାସାହେବ ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ଏକ ଶିକ୍ଷାକର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ଅଧୀନରେ ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ ସଭାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଦ୍ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ, ତାହା ଗୃହୀତ ହେଲେ ଅନେକାଂଶରେ ଶିକ୍ଷାର ଏକ ଆଦର୍ଶ ଓ ସମାନ ହୋଇପାରେ ।

ଶିକ୍ଷାର ଆଦର୍ଶ ସମ୍ବନ୍ଧେ କହିଁ କହିଁ ସତ୍ୟବାଦୀର ଆଦର୍ଶ ହାରସ୍କୁଲ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା । ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲ ମୁଁ ଦେଖି ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ଲୋକମୁଖରେ ଓ ସମ୍ବାଦପତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ତାହାର ପରିଚୟ ପାଇପାରିଅଛି । ତ୍ୟାଗର କୁଳର ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇ ସତ୍ୟବାଦୀ ସ୍କୁଲର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତାମାନେ ଏହି ନୂତନ ସ୍କୁଲ ନୂତନ ଧରଣରେ, ନୂତନ ଆଦର୍ଶରେ ତଜାରୁଅଛନ୍ତି । ଶୁଣିପାରିଅଛି, ସେଠାରେ ସେମାନେ ‘ମନୁଷ୍ୟ ଗଡ଼ୁଅଛନ୍ତି’ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ପୁରାଣ କଥିତ ଆଚାର୍ଯ୍ୟାଦିର କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନ ହେଲେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷା ଆଚରଣରେ ପରିଣତ ନହେଲେ

ତାହାର ପକ୍ଷ କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତିନିମିତ୍ତ ସେମାନେ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ଚକ୍ରାନ୍ତସ୍ଥବାର ଜଣାଯାଏ, ତାହା ସର୍ବଥା ଅନୁକରଣୀୟ । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ଏହିପରି ସ୍କୁଲର ସଂଖ୍ୟା ଏପରି ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ୍ରାଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ହେଉ ଏବଂ ସତ୍ୟବାଦୀର ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଆଦର୍ଶରେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ସକଳ ଚାଲିତ ହେଉ, ଏହା ମୋହର ଆଗରିକ ଲକ୍ଷ । ଏବଂ ଗରବାନ ଏହି ସ୍କୁଲର ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସହାୟ ହୁଅନ୍ତୁ, ଏହା ହିଁ କାମନା ।

ସିଂହବୁଦ୍ଧି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଚାରର ଯେପରି ଅଭାବ ଅଛି, ଗଞ୍ଜାମ ବିଶାଖପଟଣରେ ମଧ୍ୟ ଚତୁପ । ସିଂହବୁଦ୍ଧିରେ ଯେପରି ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅଭାବ ଅଛି, ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଭାବ ରହିଅଛି । ଏଥିପ୍ରତି ଗଭୀରମେଣ୍ଡକ ଶୁଭଚୂଷି ନ ପଡ଼ିଲେ ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ଉନ୍ନତି ଆଶା ବିତମ୍ବନା ମାତ୍ର । ତେଜୁଗୁମାନେ ଯେତେ ଶିକ୍ଷିତ ହୁଅନ୍ତୁ, ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆରେ ଶିକ୍ଷା ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ଆଦର୍ଶ, ଓଡ଼ିଆର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ତେଜୁଗୁମାନେ ରକ୍ଷା କରିବେ ବା କିପରି ? ସମ୍ମିଳନୀ ଚେଷ୍ଟା କଲେ କେତେକ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆମଦାନୀ କରାଇପାରନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଗଞ୍ଜାମ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ୟମ କରୁଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ହେବ । ରସଲକୋଥାରେ ଓଡ଼ିଆ ହାଇସ୍କୁଲ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଗଭୀରମେଣ୍ଡକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଅଛି । ପରନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୋଗ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ମନୋଯୋଗ ନ ଦେଲେ ସରକାର ଯେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରସଲକୋଥାଠାରେ ହାଇସ୍କୁଲ ବସାଇ ଅଛନ୍ତି, ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିବ । ଅନ୍ୟତ୍ର ଶିକ୍ଷକାଭାବ ପୂରଣ କରିବା ନିମିତ୍ତ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଟ୍ରେନିଂ ସ୍କୁଲ ଉଚ୍ଚ ଗ୍ରେଡ୍ ସ୍କୁଲରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଆନନ୍ଦର କଥା । ଆଶା କରାଯାଏ, ସରକାର ବାହାଦୂର ଜୟପୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ସୁବିଧା କରିଅଛନ୍ତି । ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଚତୁପ କରିବାକୁ ହେବ । ଜ୍ଞାନର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଚିନ ଚିନ ଧରଣର ପୁସ୍ତକମାନ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ହେବ । ପୁରାତନ ସାହିତ୍ୟପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଓ ଆଶା ଉଦ୍ରେକ କଲେ ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁଶୀଳନରେ ମଣିକାଞ୍ଚନ ସଂଯୋଗର ଯତ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ । ନୂତନ ଧରଣର ନବଯୁଗର ଉପଯୋଗୀ କବିତା ରଚନାରେ ଏରାଧାନାଥ ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ଗଦ୍ୟ ଲେଖିବାରେ ଏ ମଧୁସୂଦନ ଯେଉଁ ପ୍ରତିପତ୍ତି ସଂସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି, ନାଟକ ପ୍ରଣୟନରେ ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ରାମଶଙ୍କର ରାୟ ଯେଉଁ କୃତିତ୍ୱର ପରିଚୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି, ଉପନ୍ୟାସରେ ଭକ୍ତି ଭାବନ ପକାର ମୋହନ ଉଚ୍ଚସାହିତ୍ୟର ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ଦର୍ଶାଇଅଛନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତ ଆମ୍ଭ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଏକ ପ୍ରକାର ଉଜ୍ଜୀବିତ କରିରଖୁଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଏମାନଙ୍କ ଲେଖାରୁ ତାଙ୍କର ମାନସିକ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରୁଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଶ ଜାତି ନିମନ୍ତେ ଏକ କୋଟିରୁ ଅଧିକ ଓଡ଼ିଆ ଜୀବଙ୍କ ନିମନ୍ତେ ଏହି ଚାରିଜଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବହୁ ଯତ୍ନରେ ସୃଷ୍ଟି ସୁନିଷ୍ଠ ଖାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ନାନା ପ୍ରକାର ଗ୍ରନ୍ଥ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉପନ୍ୟାସ, କାବ୍ୟ ନାଟକ ଆବଶ୍ୟକ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସବୁ ବିକାଶରେ ଅଭାବ । ଦୁଃଖର ବିଷୟ ଆଜିଯାଏ ଓଡ଼ିଆରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଇତିହାସର ଅଭିଧାନ ସଙ୍କଳିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏହି ପାରକାର ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରୀ ଗୋପୀନାଥ ନନ୍ଦ ବହୁ ପରିଶ୍ରମ କରି ଖଣ୍ଡିଏ ଅଭିଧାନ ପ୍ରଣୟନ କରିଅଛନ୍ତି । ତାହା ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରକାଶ ହୋଇପାରିନାହିଁ । ନିଜେ ସେ ପ୍ରକୃତ ଉଦ୍ୟମ କଲେଣି । କେଉଁଥିରେ ନ ପାରି ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ ହାତରେ ସେ କାର୍ଯ୍ୟଟି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସମାଜର ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ସୁଦୃଢ଼ ନଥିବାରୁ ଅଭିଧାନ ଖଣ୍ଡ ଛାପାହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଆଶା କରାଯାଏ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ତାହା ଦେଖିବାକୁ ପାଇବୁଁ । ଆଜିଯାଏ ସାହିତ୍ୟସମାଜ କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବାର ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ । ଅତୀତ ଏହି ଅଭିଧାନ ଖଣ୍ଡ ଛପାଇଲେ ସମାଜର ଗୌରବ ବଢ଼ନ୍ତା । ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ, କେତେକ ରାଜା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ମନୋଯୋଗ ଦେଉଥିବା ଆରାସ ମିଳିଅଛି । ସେମାନେ ଯେ ଯାହା କ୍ଷେତ୍ରରେ କିଛି ନା କିଛି କରୁଅଛନ୍ତି, ଏହା ଅବଶ୍ୟ ଶୁଭର ଲକ୍ଷଣ ।

କରଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପ୍ରାଦାୟ ଘରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବାର ଶୁଣାଯାଇଥାଏ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସାକ୍ଷରୀ ମାତ୍ର । ଅକ୍ଷର ଚିହ୍ନିବା ମାତ୍ରେ ସେମାନେ ଯେ ଶିକ୍ଷିତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ୟ ହେବେ, ତାହା ନୁହେଁ । ନାରୀଗଣଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ, ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନାରୀସୁଜାତ ଦୟା, ପ୍ରୀତି, ମାୟା, ମମତା, ଶୁଶ୍ରୂଷା ଇତ୍ୟାଦି ସଦଗୁଣ ପ୍ରତି ସମଧିକ ଆଶ୍ୱାସୀନ ହେବେ ଏବଂ ମାନବ ସମାଜକୁ ସମଧିକ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି ଓ ମଙ୍ଗଳ ଆନୟନ କରିବେ । ଆମ୍ଭେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟୋଗୀତା ଦେଖାଇଅଛୁ, ତାହା ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ଘୋର ଅମଙ୍ଗଳର ଲକ୍ଷଣ । ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଉଦ୍ୟୋଗୀତା ଯେପରି ନିୟନ୍ତାୟ ଏବଂ କ୍ଷତିକାରକ, ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ଆଶ୍ୱାସୀନ ନ ହେବା ଚେତିକି କ୍ଷୋଭର ବିଷୟ । ସୁଖାଦ୍ୟ ଯେପରି ଶରୀରକୁ ସବଳ, ସନ୍ତେଜ କରେ, ସୁସାହିତ୍ୟ ସେପରି ଜାତିର ମାନସିକ ଚେତ ବିକାଶ କରେ । ଜାତିର ମଣ୍ଡିଷ ସତେଜ ନ ରଖିଲେ ତାହାର ମଜ୍ଜାଗତ ଶକ୍ତି କ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଏ ଓ ଜାତି କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଉଠେ । ସର୍ବତ୍ର ସର୍ବସମୟରେ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ, କବି ଓ ଜାତିର ନେତା ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ମନ ଯେପରି ଶରୀରକୁ ଚାଳନ କରେ, ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସେପରି ଜାତିକୁ ଚାଳନ କରିଥାଆନ୍ତି । ଆମ୍ଭ ମାନଙ୍କର ଏହି ମାନସିକ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଜାତୀୟ ସାହିତ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ନିମନ୍ତେ ବିଶେଷକାରରେ ଯତ୍ନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ମନେକରେ । ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହା କରିଅଛି, ତାହା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ସର୍ବତୋଭାବେ ଅନୁକରଣୀୟ । କେବଳ ବଙ୍ଗଳାରେ ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ ଅଛି ବୋଲି ଆମ୍ଭେମାନେ ନାମରେ ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟସମାଜମାନ ସ୍ଥାପନ କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ଧମାନେ ଏହି କେତେକ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଯାହା କରୁଅଛନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କର ଏକାଡେମୀ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ସଙ୍ଘମାନେ ତାହା ନିମନ୍ତେ ଏପରି କିଛି ସୁବିଧାବସ୍ଥା କରିବେ । ଗଜ୍ଞାନ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଚିକିତ୍ସ ସଙ୍ଘାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା କହିବାକୁ ଉଦ୍ୟମ କଲେଣି । କିନ୍ତୁ ଜୟପୁର, ସିଂହଭୂମ

ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ତାହା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଅତଏବ ସରକାର ବାହାଦୁର ଏହି ବିଚାରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ନ ଦେଲେ ଭଲଟି ଅସମ୍ଭବ । ଯେଉଁଠାରେ ବାଳକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷାର ଏପରି ଅବସ୍ଥା, ସେଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଶେଷ କହିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ମନୁଷ୍ୟର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗସ୍ୱରୂପ ଗୃହୀତ ହୁଅନ୍ତି, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅମମାନଙ୍କ ପ୍ରଭୁକନ୍ୟାଙ୍କ ଭାବା ଜୀବନର ଭାର ରହିଅଛି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତମାତା, ପ୍ରକୃତ ଭଗିନୀ ଓ ପ୍ରକୃତ ପତ୍ନୀ ନ ହୋଇପାରିଲେ ଦେଶର ଭଲଟି କେଉଁଆଡୁ ହେବ ? ପକ୍ଷୀର ଗୋଟିଏ ଡେଣା ବାନ୍ଧିଦେଇ ତାକୁ ଉଡ଼ିବାକୁ ଦେଲେ ସେ ଉଡ଼ିପାରିବ କି ? ସେହିପରି ଜାତିର ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରାଣୀ ଶିକ୍ଷାବିହୀନ ହୋଇ ରହିଲେ ସେହି ଜାତିର ଭଲଟି ଅସମ୍ଭବ । ପୁରାକାଳରେ ହିନ୍ଦୁ ରମଣୀମାନେ ସୁଶିକ୍ଷିତା ଥିଲେ । ସୀତା, ସାବିତ୍ରୀ, ଦମୟନ୍ତୀ ହିନ୍ଦୁ ଚରିତ୍ରର ଚରମ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ । ଲୀଳାବତୀଙ୍କ ପରି ବିଦ୍ୟାବତୀଙ୍କୁ ପାଇ ଯେ କୌଣସି ଦେଶ ଗର୍ବ କରିବ । କିନ୍ତୁ ସେସବୁ ପୁରାଣର କଥା ହୋଇଯାଉଅଛି । ପ୍ରାଚୀନକାଳର ରମଣୀଗଣଙ୍କ ଚରିତ୍ରର ରମଣୀୟତା ଆଣିବାକୁ ଅନେକ କାଳ ଲାଗିବ । ପୁରାଣ କଥା ଛାଡ଼ିବୁ, ଓଡ଼ିଶାର କରଣକୁଳମଣି ମାଧବୀ ଦାସୀଙ୍କ କଥା କିଏ ନ ଜାଣେ ? ଯେଉଁ ମହାତ୍ମା ଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ନାରାୟଣ ସଂଦର୍ଶନ କରିବେ ନାହିଁ ବୋଲି ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିଥିଲେ, ସେ ମାଧବୀଙ୍କ ଶିକ୍ଷାଦାୟୀରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନିୟମଗତ କରି ତାଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ ଦେଇଥିବା ଶୁଣାଯାଏ । ଆଉ ଜଣେ ଏହି ଆଧୁନିକଯୁଗରେ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚା କରି ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରକୃତିରେ ନିପୁଣତାର ପରିଚୟ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ରାଧାନାମା ଧରାକୋଟର ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣଘରର ବିଧବା । ତାଙ୍କର ସେହି ଶିକ୍ଷାର ଆଭାସ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ତ୍ରୀ ସମାଜରେ କାହିଁ ? ସ୍କୁଲମାନ ଯଥେଷ୍ଟ ରୂପରେ ନ ହେଉ ବୋଲିବାକୁ ହେବ । ଭୋଜ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ସୁଜନ, ରାମଚନ୍ଦ୍ର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗାରତର ସଂସ୍କୃତ ତଥା ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ପରିପୁଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସିଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ନରପତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକଙ୍କଠାରେ ଏହି ସାହିତ୍ୟ ଅନୁରାଗ ଦେଖାଯାଏ, ଏହା ଅତି ଆନନ୍ଦର କଥା । ରାଜା ଏବଂ ବୃତ୍ତାଶୁରମାନେ ନିଜେ ସାହିତ୍ୟଚର୍ଚ୍ଚାକରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରକାରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ସାହିତ୍ୟର୍ତ୍ତର କ୍ଷେତ୍ର ବଢ଼ାଇଲେ ଆହୁରି ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ।

ସଂସ୍କାର :

ଆଜିକାଲି ଆମମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ସଂସ୍କାର କରିବାକୁ କେତେକଙ୍କର ପ୍ରୟାସ ଦେଖାଯାଉଅଛି । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ଯେ ସଂସ୍କାର ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା କେହି ସ୍ଥିର କଲାପରି ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ । ଦେଶର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ଆମମାନଙ୍କର ଆଚାର, ବ୍ୟବହାର, ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତିରେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟାଇବା ସମୀଚୀନ ନୁହେଁ । ବରଂ ପୁରାତନ ପ୍ରତି ପ୍ରାଚୀନ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି ପ୍ରତି ଲୋକଙ୍କର ଅସ୍ଥା ଓ ଆଗ୍ରହ ବଢ଼ାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମୁଁ

ମନେକରେ । ଜାତିର ଯାହା ସମ୍ଭବ, ତାହା ଜାତି ଦେଇ କେବଳ ଅନୁକରଣର ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ କଲେ କିଛି ପଳ ହେବ ନାହିଁ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରୁ ନାହିଁ ଯେ, ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସମାଜରେ କୌଣସି ଚୁଟି ବା ଦୋଷ ନାହିଁ । କେଉଁ ସମାଜରେ ବା ତାହା ନାହିଁ ? ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ସମାଜ ପରି ପ୍ରାଚୀନ ସମାଜ ନାନା ଅବସ୍ଥା ଅତିକ୍ରମ କରି ଆସିଥିବାରୁ କାଳକ୍ରମେ ଚର୍ଚ୍ଚରେ ସେପରି ଅନେକ ଚୁଟି ବା କୁସଂସ୍କାର ପ୍ରବେଶ କରିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ସେସବୁର ନିରାକରଣ ସର୍ବଦା ବାଞ୍ଛନୀୟ, କିନ୍ତୁ ତାହା କରିବାବେଳେ “ଶନୈଃ ପଞ୍ଚା ଶନୈଃ ପଞ୍ଚା ଶନୈଃ ପର୍ବତଜୟତ” ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ଶ୍ରେୟସ୍କର ।

ଉପସଂହାର :

ଏପରି ଦେଶର ଭଲଟି ବିଧାୟକ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଭାଗ ଅର୍ଥାତ୍ ବୃଷ୍ଟି, ଶିଳ୍ପ, ବାଣିଜ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ମିଳନୀର ସଭାପତିମାନେ ବିଶେଷ ଭାବରେ କହିଦେଇ ଯାଇଅଛନ୍ତି । ସେ ସମସ୍ତର ଆମ୍ବେଡ଼ଙ୍କ ବର୍ତ୍ତମାନ ନିଷ୍ପତ୍ତିଯୋଜନା । ଗୋଟିଏ ଜାତିକୁ ଭଲଟି ପଥରେ ଅଗ୍ରସର କରିବାକୁ ହେଲେ ତାହାର ଏହି ସମସ୍ତ ବିଭାଗର ଉତ୍କର୍ଷ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଷକରେ ବା ଦଶ ବର୍ଷରେ ହେଲା ନାହିଁ ବୋଲି ଶୋର ପ୍ରକାଶ କରି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରୁ ନିବୃତ୍ତ ହେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଶତବର୍ଷବ୍ୟାପୀ ଉଦ୍ୟମ, ଆନ୍ଦୋଳନ ଆବଶ୍ୟକ । କଠୋର ସ୍ଵାର୍ଥତ୍ୟାଗ, ପ୍ରତିଜ୍ଞାଶାଳୀମାନଙ୍କର ଶକ୍ତି ଓ ସାମର୍ଥ୍ୟ ବିନିଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଉତ୍କଳର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏହି ଜାତୀୟ କଳ୍ୟାଣ ନିମନ୍ତେ ଯେତେ ସାମାନ୍ୟ ହେଉ ପଛକେ, ଉଦାହ ଏବଂ ଆନ୍ଦୋଳନ ସଂପ୍ରତି ଦେଖାଯିବା ବିଶେଷ ଆଶାପ୍ରଦ । ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ମିଳନୀ ଯେ ଏ ପ୍ରକୃତି ଜାଗରଣ କରାଇନାହିଁ, ଏହା କୁହାଯାଇ ନପାରେ । ସମ୍ମିଳନୀ କ’ଣ କାର୍ଯ୍ୟ କଲା ବୋଲି ସମ୍ମିଳନୀ ଅଧିବେଶନପରେ ପଚାରିବା କିମ୍ବା ବର୍ଷକ ପରେ ଅନ୍ୟ ଅଧିବେଶନ ସମୟରେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନିରାଶାବାଣୀ କହି ବୀତଶ୍ରେୟ ହେବା ବିଶ୍ଵାସୀ ମାନବର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ ।”

ଓଁ ଶାନ୍ତିଃ, ଶାନ୍ତିଃ, ଶାନ୍ତିଃ ।

ପରଜାଖେମୁଣ୍ଡି
୨୬/୦୭/୧୯୧୪

ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା
ସଭାପତି - ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ
(ଦଶମ ଅଧିବେଶନ)

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ ଏହି ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିରାଷଣ ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ଶ୍ରୋତାମଣ୍ଡଳୀ ଅଭିବୃତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ସେମାନେ ବାସ୍ତବ ସମସ୍ୟା ଗୁଡ଼ିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ତେଣୁଗୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ରହିଯୁବା ମାତୃଭାଷା ଓ ମାତୃଭୂମି ପ୍ରତି ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ମମତ୍ବୋଧର ପରିଚୟ ପାଇଲେ । ସମ୍ମିଳନୀ ଶେଷରେ ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର ଆହ୍ଵାନକାରୀ ପରଜାଖେମୁଣ୍ଡି

ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ମହୋଦୟ ବର୍ମାମହାଶୟକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ଅବସରରେ କହିଥିଲେ, “ସରାପତି ମହୋଦୟଙ୍କ ସଦ୍‌ଗୁଣାବଳୀ ଆପଣମାନଙ୍କର ଅବିଦିତ ନୁହେଁ । ସେ ଏହି ମହାସରାର କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଯେପରି ଦକ୍ଷତାସହକାରେ ଚଳାଇଛନ୍ତି, ସେଥିରୁ ତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତାର ପରିଚୟ ମିଳୁଅଛି । ନାନାବିଧ ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମମାନଙ୍କର ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷାକରି ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସରାପତି ଆସନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିବାରୁ ତାହାକୁ ମୁଁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କରୁଛି ।”

ଦୁଇଦିନ ଧରି ଚାଲିଥିବା ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ଦୁଇଟି ରାତ୍ରିରେ ସେଠାକାର ପଦ୍ମନାଭ ରଙ୍ଗାଳୟର କଳାକାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦୁଇଟି ନାଟକ ପ୍ରଦର୍ଶିତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଦୁଇଟି ନାଟକ ହେଲା ପଦ୍ମନାଭ ନାରାୟଣ ଦେବଙ୍କ ‘ବାଣ ଦର୍ପଦଳନ’ ଓ ଉକ୍ତ ରଙ୍ଗାଳୟର ମ୍ୟାନେଜର ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଅପଳା ପରିତ୍ରାଙ୍କ ‘ବିଜୟ ବସନ୍ତ’ । ବିକ୍ରମଦେବ ଉକ୍ତ ଦୁଇଟି ନାଟକ ଦେଖିବାପରେ ଅଭିନେତାମାନଙ୍କ ଅଭିନୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ନାଟକର ବିକାଶ ସକାଶେ ଉକ୍ତ ନାଟ୍ୟ ସଂସ୍ଥାକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀ ପାରଳାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବା ସମୟରେ ସେଠାରେ ଆହୁରି କେତେକ ସରାସମିତିର ଆୟୋଜନ କରାଯାଇଥିଲା । ‘କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଉତ୍କଳ ଯୁବକ ସମ୍ମିଳନୀ’ର ପ୍ରଥମ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ଆୟୋଜନ ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀ ମଞ୍ଚ ଉପରେ ହିଁ ତା’ପରଦିନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସରାରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ସରାପତିତ୍ୱ କରି କହିଲେ, - “ପ୍ରତିବର୍ଷ ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀ ଅଧିବେଶନପରେ ସେହି ମଞ୍ଚରେ ଯୁବକ ସମ୍ମିଳନୀ ଆୟୋଜନ କରାଯିବ । ଯାହାପକ୍ଷରେ ଅଗ୍ରଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି କିଛି ଅଭାବ ରହେ, ତେବେ ତାହାର ପୂରଣ ସକାଶେ ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ତତ୍ପରତା ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ଏହି ପ୍ରସ୍ତାବ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଙ୍କ ମୁବଗୋଷ୍ଠୀ ଉପରେ ଗଭୀର ପ୍ରଶଂସା ପକାଇପାରିଥିଲା । ପୁଣି ତା’ପରଦିନ ସେଠାରେ ହିଁ ‘ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ମିଳନୀ’ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଗଗବତଗୀତାର ଧର୍ମଯୋଗ, କର୍ମଯୋଗ, ଜ୍ଞାନଯୋଗ, ଭକ୍ତିଯୋଗ ସମ୍ପର୍କରେ ଅତି ଚମତ୍କାର ଏବଂ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବାକ୍ଷଣ ଦେଇ ଶ୍ରୋତାମାନଙ୍କୁ ଅଗ୍ରଭୂତ କରିଦେଇଥିଲେ । ସେହି ସରାରେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ରଚିତ ଏକ ସଂସ୍କାରଧର୍ମୀ ସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଗୀତ ମଧ୍ୟରେ ଗଣସନ୍ଧ୍ୟାସୀ ଓ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ବାବାଜୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରାଯାଇଥିଲା । ସରାରେ ଉପସ୍ଥିତ କିଛି ଅସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ ଅପଦୟ ହେଲାଭଳି ମଧ୍ୟ ମନେହୋଇଥିଲା । ସଙ୍ଗୀତଟି ଥିଲା -

ନାହିଁ ନାହିଁ ତଳେ ମୁକ୍ତି ଭାବିଲେ ॥ ପଦ ॥
 ପ୍ରାତଃ ସମୟରେ କାକର ପାଣିରେ
 ପାଣିକୁଆ ପରି ବୁଡ଼ିଲେ ହେଲେ ॥ ୧ ॥

ପାର୍ଶ୍ବେ ଧୂସର ହୋଇବୁଦ୍ଧ ଖର-

ଗାତିରେ ଚମରେ ଗଡ଼ିଲେ ହେଲେ ॥ ୨ ॥

ନାମକୁ ଭାଇକୁ, ଛାପରେ ଦେହକୁ

ମଣ୍ଡି ବାନ୍ଧ ପରି ଦିଶିଲେ ହେଲେ ॥ ୩ ॥

ଜଟାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ, ଦାଢ଼ୀକି ଥୋଡ଼ିରେ

ପୋଷି ଚାନ୍ଦୁ ପରି ବୁଲିଲେ ହେଲେ ॥ ୪ ॥

ଗୋଟି ଗୋଟି ଧରି, ମାଲିଲେଖା କରି

ଗୋ ମୁଖେ ଝୋଲିରେ ଜପିଲେ ହେଲେ ॥ ୫ ॥

ହୋଇ ଜ୍ଞାନଯତ ବିକ୍ରମ ବନ୍ଦିତ

ହରିରେ ଶରଣାପନ ନେହିଲେ ॥ ୬ ॥

ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଅଧିବେଶନର ଦୁଇବର୍ଷପରେ ୧୯୧୬ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାଲେଶ୍ବରଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଦ୍ଵାଦଶ ଅଧିବେଶନରେ ଯୋଗଦେଇ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆଗତ କରି କହିଥିଲେ - “ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାତଶା ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥିତ କରଣମାନେ ଓଡ଼ିଆ ହୋଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶିକ୍ଷାବିଭାଗୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରୁନଥିବା ଅତି ଶୋଚନୀୟ ବିଷୟ । ସେମାନଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ଜନଗଣନାରେ ତାଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ଦର୍ଶାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସରକାର ବାହାଦୁର ସେମାନେ ଓଡ଼ିଆ ନୁହଁନ୍ତି ବୋଲି କହି ଅନେକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପେକ୍ଷା କରୁଛନ୍ତି । ଏହାଦ୍ଵାରା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଏକ ବିଶେଷ କ୍ଷତି କରାଯାଇଛି । ସମ୍ମିଳନୀ ପକ୍ଷରୁ ସରକାରଙ୍କୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇ ଯେ, ସରକାର ସେମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ ।”

୧୯୦୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାତଶା ଠାରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା ‘ଆହୁକିଲ୍ଲା ସମ୍ମିଳନୀ’ । ଆହୁକିଲ୍ଲାର ସର୍ବାଙ୍ଗୀନ ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀର ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଥିଲା । ଏହାର ପ୍ରଥମ ସମ୍ମିଳନୀରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ସଭାପତିତ୍ବ କରିଥିଲେ । ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେ ଅନେକବାର ସଭାପତିତ୍ବ କରି ବହୁ ଜାତୀୟ ତଥା ଦେଶାତ୍ମବୋଧରେ ଭରପୁର ସାରଗର୍ଭକ ଅଭିରାଷଣମାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏମିତି ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଦେଉଥିଲେ ଯେ, କେହି ତାଙ୍କୁ ଅଣଆହୁ-ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି କହିପାରୁନଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୧୬ ରେ ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାତଶାଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସେ କହିଥିଲେ, “ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଅଧିବାସୀଭାବେ ଏକ ମହାୟାନ ଐତିହାସିକ ସତ୍ୟତାର ଉଦ୍‌ଘାଟନାରୁ ରୂପେ ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ୍‌ପ୍ରଜାତାନ୍ତ୍ରଜ ସହିତ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ଖ୍ୟାତି ଓ ଦାୟିତ୍ବର ସମାନ ଓ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶାଦାର ସ୍ଵରୂପ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଦାବା ଏହି ଯେ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ମାତୃଭୂମି ତା’ର ବର୍ତ୍ତମାନ ପରାଧୀନ ଅବସ୍ଥାରୁ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସ୍ଵାୟତ୍ତଶାସନ ଭୋଗୀ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଂଶପରି ସମାନ ଅଧିକାର ପାଇବା ଉଚିତ । ଏପରି ସମାନ

ପାଇଁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ପୁଣି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ମୁକାବିଲା ସକାଶେ ଉପଯୁକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ନିଆଯାଇଥିଲା । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ବିକ୍ରମଦେବ ଅପୂର୍ବ ଶ୍ରଦ୍ଧାଜପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରିଥିଲେ । ଉଭୟ ସରକାର ଏବଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ପ୍ରଶଂସିତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଏକ ସଦ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ ସକାଶେ ଭାରତ ସରକାର ୧୯୧୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସା କରି ଏକ ମାନପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

CERTIFICATE

MADRAS

12th December, 1911.

By command of his Excellency the Viceroy and Governor General in Council, this Certificate is presented in the name of his most Gracious Majesty, King George V. Emperor of India, on the occasion of his Majesty's coronation darbar at Delhi.

To,

M.R.Ry. Shri Vikram Deo Varma Garu, Son of Shri Krishna Deo Garu in recognition of his Charities and encouragement of scholarship.

Sd. A. Stewart

**Ag. Chief Secretary to the
Government of Madras**

ଡକ୍ଟର ଆନିବେସାତକ ଦ୍ଵାରା ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିବା ‘ହୋମରୁଲ୍ ମୁଭମେଣ୍ଟ’ (Home Rule Movement) ସେତେବେଳେ ସମଗ୍ର ଭାରତବର୍ଷରେ ସଫଳତା ଜାରି କରିସାରିଥିଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବ ଉକ୍ତ ଆନ୍ଦୋଳନର ଜଣେ ପ୍ରମୁଖ ସମର୍ଥକ ଥିଲେ । ତା’ ସହ ସେ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଉକ୍ତ ମୁଭମେଣ୍ଟରେ ଯୋଗଦେବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସଭାସମିତିମାନଙ୍କରେ ଉଦ୍‌ବୋଧନ ମଧ୍ୟ ଦେଉଥିଲେ । ନିଜେ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟୋଜନ ହୋଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାମିଲ କରିବାକୁ ପ୍ରେରଣା ଦେଉଥିଲେ ।

ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵ :

ବିକ୍ରମଦେବ ଜଣେ ସମାଜ ସଚେତନ ମଣିଷ ଥିଲେ । ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାରକୁ ଦୂରକରି ସେ ଏକ ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ଗଠନ କରିବାକୁ ସର୍ବଦା ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ସଭା ସମିତିରେ ଭାଷଣ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ହେଉ କିମ୍ବା ଲୋକଙ୍କ ସହ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ମିଳାମିଶି କରି ହେଉ, ସେ ସୁସ୍ଥ ସମାଜର ସ୍ଵପ୍ନ ହିଁ ଦେଖୁଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ଵ ପ୍ରଦାନ

କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷଙ୍କ ମିଳିତ ଉଦ୍ୟମରେ ହିଁ ପରିବାର ଏବଂ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ସୁସଂହତି ରକ୍ଷା କରାଯାଇପାରିବ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷାର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶ ତୁଳନାରେ ଭାରତ ବର୍ଷ ପଛରେ ରହିଛି । ଆମ ଦେଶରେ ନାରୀମାନେ ଅସୂର୍ଯ୍ୟଂପକ୍ଷ୍ୟା ଆଖ୍ୟା ନେଇ ଜ୍ଞାନର ଆଲୋକଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହି ନିଜର କ୍ଷତି କରିବା ସହ ସମାଜର ମଧ୍ୟ ଅନେକ କ୍ଷତି କରୁଛନ୍ତି । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅନେକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିଛନ୍ତି । ସଭା ସମିତିରେ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ସକାଶେ ପାରୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ସଂସ୍କାରକ :

ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସେ ଜଣେ ସଂସ୍କାରକ ମଧ୍ୟ । ଏହି ସଂସ୍କାର ପ୍ରବଣତା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଅନେକ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମନୋଭାବ ସବୁବେଳେ ହିଁ ସୁଜନାତ୍ମକ ଥିଲା । ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ମତଥିଲା, “ପ୍ରାଚୀନ ଆଦର୍ଶର ସାର ନେଇ ନୂତନ ଗଠିତ ହେଉ ।” ଯାହା ଆମ ପରିବେଶ ସହ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ, ସେହିଭଳି ସଂସ୍କାର ଯେତେ ଭଲ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ଗ୍ରହଣୀୟ ନୁହେଁ । ଆମ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ମାନସିକତାକୁ ନେଇ ସଂସ୍କାର ପ୍ରଚଳିତ ହେବା ଦରକାର ଏବଂ ଯାହାକୁ ଲୋକେ ଠିକ୍ ବୋଲି ଭାବିବେ ନାହିଁ, ସେହିଭଳି ସଂସ୍କାର ଏହି ମାଟିରେ ଉଧେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯଦି ଲୋକଙ୍କୁ ନୟତ୍ରୀଭଳା ଭଳି ସଂସ୍କାର ବାଧ୍ୟବାଧକତାରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବ, ତେବେ ତାହା ବହୁ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିଷ୍ଟିପାରିବ ନାହିଁ ।

କମିଟି କମିଶନ ନିକଟରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ :

ସଭା ସମିତିରେ ଭାଷଣ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଭାବେ ସାମାଜିକ ସଂସ୍କାର ଆଣିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଭଳି ଭାବେ ବିକ୍ରମଦେବ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ, ଠିକ୍ ସେହିଭଳି ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ବିଭିନ୍ନ କମିଟି ଓ କମିଶନମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ମୂଲ୍ୟବାନ ସାକ୍ଷ୍ୟମାନ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ସେ ଯେଉଁ ସବୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ, ଉକ୍ତ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ତାଙ୍କର ଅନୁଭୂତି ଏବଂ ସମାଜରେ ତାଙ୍କରି ଖ୍ୟାତି ଯୋଗୁଁ କମିଟି କମିଶନ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ମତକୁ ସର୍ବଦା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ଵ ଦେଉଥିଲେ । ଏହି କମିଟି କମିଶନମାନଙ୍କରେ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଉନ୍ନତି ତଥା ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା ଏବଂ ଜାତୀୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବମାନ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ ।

ଦେଶମିଶ୍ରଣ :

ସେହି ସମୟରେ ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକ ଶାସନାଧୀନ କରି ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ କରିବାକୁ ଇଂରେଜ ସରକାରଙ୍କୁ ଦାବୀ କରାଗଲା । ଏହି ଦାବୀ ଏତେ

ସୁସଂଗଠିତ ଭାବେ ଅବସ୍ଥାପିତ କରାଗଲା ଯେ, ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଏହାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ପଳଟଃ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମତ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ସକାଶେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ୧୯୨୪ରେ ଏକ କମିଶନ ଗଠନ କରାଗଲା । ଏଥିରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମସ୍ତ ଗଡ଼ଜାତର ପରିଚିତ ଶ୍ରୀମତୀ ସି. ଏଲ୍. ପିଲିପ୍ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାତଶାଳୀ ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ଏ.ସି.ଡିପ୍ଲୁକୁ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ କମିଟିର ମୁଖ୍ୟଭାବେ ନିଯୁକ୍ତି କରାଗଲା । ଏହି କମିଟି ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳ ବୁଲି ଲୋକଙ୍କ ମତ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ୧୯୨୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଗଠିତ ଏହି କମିଟି ‘ପିଲିପ୍ ଡିପ୍ଲୁ କମିଶନ’ ଭାବରେ ପରିଚିତ ଭାବେ କରୁଥିଲା । ଉକ୍ତ କମିଶନ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଳାନ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାତଶାଳୀ ଜିଲ୍ଲାର ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମତ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ । ସେଥିରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାତଶାଳୀ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଭାପତି ଭାବରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ସାଂଗରେ ନେଇ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶା ସହ ମିଶିବା ଏକାନ୍ତ ଉଚିତ ବୋଲି ବିଭିନ୍ନ ଯୁକ୍ତି ଦେଖାଇ ଏକ ସ୍ମାରକୀ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସ୍ମାରକୀ ପାଠକରିବା ପରେ ପିଲିପ୍.ଡିପ୍ଲୁ ତାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟରେ ଲେଖିଥିଲେ - “Our enquiry has shown that there is a genuine longstanding and deep rooted desire on the part of the educated Oriya Classes of the Oriya speaking tracts of Madras for amalgamation of those tracts with Orissa under one administration. It is unquestionable that wherever the Oriya raiyots have learned something of the matter, they are entirely in favour of amalgamation.” ଆବଶ୍ୟକ ଏହି ରିପୋର୍ଟ ଉପରେ ସରକାର କୌଣସି ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ନଦେଖାଇ କୁପ୍ତ ରହିଥିଲେ ।

ଇଂରେଜ ସରକାର ଭାରତରେ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ବନ୍ଦ (ସାରଦା ଆଇନ) ନିମନ୍ତେ ୧୯୨୯ ମସିହାରେ ଏକ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ସକାଶେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । ସାରଦା ଆଇନ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାପୂର୍ବରୁ ସରକାର ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଜନମତ ସର୍ବୋତ୍ତମ ପାଇଁ ଏକ କମିଟି ଗଠନ କରିଥିଲେ । ସେତେବେଳେ ଉକ୍ତ ଆଇନ ସପକ୍ଷରେ ଏବଂ ବିପକ୍ଷରେ ଭିନ୍ନଭିନ୍ନ ମତ ଶୁଣାଗଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଉକ୍ତ କମିଟିରେ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ସପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ବିକ୍ରମଦେବ ଭିନ୍ନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବିଜାତୀୟ ସରକାର ଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁ ସଂପ୍ରଦାୟର ସମାଜ ସଂସ୍କାର ବାଞ୍ଛନୀୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ମତ ଦେଇଥିଲେ । ବିଶେଷକରି ଆଇନ ମାଧ୍ୟମରେ ଧର୍ମରେ ଅଯଥା ହସ୍ତକ୍ଷେପକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରିନଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଝିଅମାନଙ୍କୁ ୧୦ ବର୍ଷ କିମ୍ବା ୧୨ ବର୍ଷରେ ବାହା କରିବା ଉଚିତ । ପରେ ୧୪/୧୫ ବର୍ଷ ବୟସରେ ସେମାନେ ଗର୍ଭଧାରଣ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରିବେ ବୋଲି ସେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

୧୯୨୯ ମସିହାରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ବୃଷକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ଅନୁଧ୍ୟାନ ତଥା ବୃଷକମାନଙ୍କ ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଏକ କମିଶନ ବସାଇଥିଲେ । ଯାହାକି Royal Commission on Labour ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏହି କମିଶନ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନ ବୁଲି ସାକ୍ଷ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ଏହି କମିଶନକୁ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରମଦେବ ବିଶ୍ୱାଖାପାଟଣା ଠାରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ସେ କହିଥିଲେ “ଜୟପୁର ଓ ଗଜାମ ଜିଲ୍ଲାର ମାକଅଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ଲକ୍ଷ୍ୟାଧିକ ଲୋକ ସୁଦୂର ଆସାମ ଯାଇ ସେଠାକାର ଚା’ ବଗିଚାରେ କୁଳି କାମ କରନ୍ତି । ସେହି ବଗିଚା ଗୁଡ଼ିକ ବିଲ୍ଲୀତର କେତେକ ଧନୀ ଗୋରାକ ସମ୍ପତ୍ତି । ସେମାନେ ଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଲୋକ ନେଇ ଚା’ ବଗିଚାରେ କାମ କରାନ୍ତି । ଏଠାରୁ କୁଳି ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ କେତେଗୋଟି କୁଳି ସଂଗ୍ରହ କେନ୍ଦ୍ର (Assam Tea Labour Depot) ଖୋଲାଯାଇଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଜୟପୁର ନିକଟସ୍ଥ କୋରାପୁଟ କେନ୍ଦ୍ର, ପାର୍ବତୀପୁର ଓ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି କେନ୍ଦ୍ର ମାନ ପ୍ରଧାନ । ଏପରି କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନେବାପାଇଁ ଭାରତ ସରକାର ଆସାମ ଗୋରାମାନଙ୍କୁ ବିଶେଷ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବାର ଜଣାଯାଏ । ଲୋକମାନେ ଯେତେ ଦରିଦ୍ର ହୁଅନ୍ତୁ, ସେମାନେ ତ ଦେଶର ସମ୍ପତ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନସମ୍ପଦ କମ୍ ହେଉଅଛି । ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେଇ ବିହିତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ଦିଅନ୍ତୁ ।”

ପୂର୍ବ ଆଲୋଚିତ ‘ପିଲିପ୍-ଡପ୍’ କମିଶନ ଟାଙ୍କ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରକାଶ କଲେ । କମିଶନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଗଠନ ସପକ୍ଷରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସରକାର ତାହା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିନଥିଲେ । ପୁନଶ୍ଚ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସଂସ୍କାର ସମ୍ପର୍କରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବାପାଇଁ ସରକାର ୧୯୨୭ ମସିହାରେ ସାଇମନ୍ କମିଶନ (Simon Commission) ଗଠନ କରିଥିଲେ । ୧୯୨୮ ମସିହାରେ ଏହି କମିଶନ ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସାଇମନ୍ କମିଶନ ‘ପିଲିପ୍-ଡପ୍’ କମିଶନଠାରୁ ଭିନ୍ନ ରିପୋର୍ଟ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏହି ରିପୋର୍ଟରେ ମାନ୍ୟତା ଅଞ୍ଚଳର ଓଡ଼ିଆକ ଦାବୀ ବିପକ୍ଷରେ ମତଦେଲେ । ତେଣୁ ବିକ୍ରମଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର ରିପୋର୍ଟକୁ ତର୍କମା କରି ୧୯୩୦ ଜାନୁୟାରୀ ୧୫ ତାରିଖରେ Madras Oriyas and the Simon Commission ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପୁସ୍ତକ ଛପେଇ ବାଣ୍ଟିଥିଲେ । ତାହା ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଲା :

MADRAS ORIYAS AND THE SIMON COMMISSION

The recommendation for a boundary Commission along with a few words of sympathy in the Report of the Simon Commission seems to have caught the imagination of some of our friends. The readers have to realise that the problem of the Oriyas is quite distinct, and separate from the larger one of a federation of India on the basis of linguistic provinces. The object though desirable cannot be one

for immediate realisation in this first place a language like Malayalam may not require a province unless the question of the inclusion of her States like Cochin and Travancore also in the federation is solved. The Assamese, after the amalgamation of Bengalee population in the Burmahvalley in Assam may not be able to stand-for a province Sindh has to be eternally spoon-fed by the Federal Government. Orissa with her 1 1/2 crores of people can not be kept waiting till the proposed Commission sits and decides the genaral question, no one knows when. Again political leaders in India may not welcome such a commission before the basic political relations between India and England are decided. The proposal to constitute a commission is thus uncalled for under the present conditions and circumstances.

STILL RECOMMENDATIONS !

We have long passed the stage of recommendations. The readers of Blue Books from 1902 to 1905 will see that the Government of Lord Curzon made their recommendations after a long and elaborate enquiry. The coronation despatches of 1911 speak of the grave injustice done to Orissa and resulted only in creating confusion worse confounded by adding the present political Orissa Division to the newly created province of Bihar and Orissa. The Montford Report made a special recommendation to the reformed Government to take early action regarding Orissa and Bihar as an urgent and immediate case for their consideration. Agitation from the people has been continuous, persistent, vigorous and spread all over the Oriya speaking tracts. Public opinion on this question was so strong that the Government of India was obliged to appoint the Phillip-Duff Commission for a detailed enquiry. The Government of Orissa deputed a special officer for the collection of further materials. The Simon Commission appointed a sub-committee to make detailed proposals on this question. Why then a fresh enquiry and the question made a part of the general one of the creation of provinces in India on a language basis ? This, to say the least, is only an attempt to hood-wink public opinion on the plea of an enquiry.

FOR THE ENQUIRY

The Sub-Committee of Simon Commission seems to have tackled the question neither properly nor fairly so far as their recommendations relate to the Oriya speaking tracts of Madras. No

reason was assigned why the Vizag. Agency as also the Taluks of Sompeta, Paralakimidi and Tekkali in Ganjam are to be excluded from the proposed Oriya province. From a reply given to Sriman Biswanath Das Mahasay to a series of his interpellations, the Government of Madras admitted that figures of Vizagapatam Agency have not been called for, by the Commission and that they had to furnish only such information as was required by them. These prove beyond doubt that the Sub-Committee has not at all considered the necessity of the inclusion of Vizag Agency in the new Oriya Province. In my article published in the "East Coast" as also in the Dailies of Madras, I have clearly shown from official reports how the Vizag Agency is predominately Oriya, a fact recognised by the Government in all its reports and publications. Oriyas form the majority of the population in the Agency. Oriya has been the court language and the language taught to the Khonds ever since the British occupation of the Agency. Again Khonds have all their kinsmen in the adjoining Oriya tributary States and British areas of Orissa. I have quoted Mr. Macpherson and other special officers deputed to the Khond area with thier findings that the Oriyas even in the fifties of the last century had as close and intimate a relation with the Khonds as they have today. Some military authorities were also quoted in my letter sowing the stratajic importance of this proposal. Regrettable therefore, that the inclusion of this extensive and important area should have altogther been omitted by a set of gentlemen who called themselves responsible and earnest.

IMPORTANCE OF THE AREA AND VIEW OF THE ANDHRAS

The Oriya portion of Vizagapatam Agency consists of about 12000 (twelve thousand) square miles surrounded on three sides by the Oriya speaking tracts of the Orissa Division, the Oriya Agency tracts of Ganjam and the Tributary States of Orissa. This vast area is being connected with the Railway system connecting the Central Provinces with the sea board at Vizagapatam. The Agency with its vast area of forests, fertile plains and the mineral wealth is bound to play an important part in the economic history at any province to which it may be attached. If this vast area is to be added to the Andhra province to be you not only decide the

entire Khond and Savera population between two provinces, but also undo all the work done during a period of 100 years of British rules and leave a big discontented minority community of Oriyas in the Andhra country which will neither add to their peaceful growth nor be conducive to a peaceful administration. With this view the Andhra leaders never claimed the Vizag Agency for inclusion in the proposed Andhra province. This is seen from the pamphlet published by the Andhra Provincial Committee as also from the written and oral evidence of the joint select committee of both Houses of parliament on the Government of India Bill of 1919. Let not any one, therefore, be deceived by the recommendation of the Simon Commission so far as Orissa is concerned. We cannot allow scattered limbs of Orissa to be torn as under in the way proposed by a commission which never waited to solve the problem. The proper course for the Oriyas, therefore, is not to accept the recommendations, unless the Oriya speaking tracts of the Vizagapatam Agency are included in the proposed Oriya province.

Vizagapatam

Sree Vikrama Deo Varma

15/01/30

ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି :

ବିଶାଖାପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ଓ ଜାତିର ଉଚ୍ଚତାପାଇଁ ଚିନ୍ତାକରୁଥିବା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କୁ ୬୨ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବେ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜପଦବୀ ମିଳିଥିଲା । ଜୟପୁରର ରାଜା ୪ର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ କ୍ରମଶଃରେ ଯାଜ୍ଞସଜ୍ଞା ଯମୁନାର ମିଳନସ୍ଥଳ ପବିତ୍ର ପ୍ରସାଗ ଠାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୩୧ ଫେବୃଆରୀ ୨୦ ତାରିଖରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୨୦ ରୁ ୧୯୩୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟକୁ ରାଜତ୍ବ କରିଥିବା ଏହି ରାଜାଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ରାଜ୍ୟବାସୀ ଶୋକାକୁଳ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ସେ ପିତାଙ୍କ ଭଳି ମାନୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଚତୁର୍ଥ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର କୌଣସି ପୁତ୍ର ସନ୍ତାନ ନଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଜୟପୁର ରାଜତ୍ବ ହାସଲର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ କିଏ ହେବ ତାହା ଏକ ସମସ୍ୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଏହି ସମୟରେ ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ୧୯୩୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଜୁନମାସ ୫ ତାରିଖରେ ଘୋଷଣା କଲେ ଯେ, ଜୟପୁର ରାଜବଂଶର ଏକମାତ୍ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଜୟପୁର ରାଜସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିବେ । ଏହି ସୁ ସମ୍ଭବ ଭରସା ଆଶ୍ର ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆନନ୍ଦର ଇହରୀ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟେ ପଣ୍ଡିତ, ବିଦ୍ୱାନ, ଦେଶପ୍ରେମୀ ଜୟପୁରର ରାଜା ହେବା ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ସୌଭାଗ୍ୟର କଥା ଥିଲା । କେବଳ ରାଜ୍ୟପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳବାସୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଶୁଭ ସଂକେତ ଥିଲା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ।

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା କେବେ ସୁଦ୍ଧା ରାଜପଦବୀ ପାଇଁ ଆଶାଯୀ ନଥିଲେ । ବରଂ ରାଜପଦବୀ ଏକ ପୋଷାକୀୟ ବୋଧେ ବୋଲି ମନେକରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟର ବିଚିତ୍ର ଖେଳରେ ସେ ଜୟପୁରର ରାଜସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ରାଜପଦବୀ ପାଇବ୍ୟ ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିଷ ତାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ରାଜଯୋଗ ଅଛି ବୋଲି ଗବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ତାକୁ ଅତି ହାଲୁକାଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏହି ଶୁଭ ସମୟ ଶୁଣି ମଧ୍ୟ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧାର ହୋଇଯାଇନଥିଲେ ; ବରଂ ଏହି ଦାୟିତ୍ବକୁ ସୁତାରୁ ରୂପେ ସଂପାଦନ କରିବାକୁ ଦୃଢ଼ ପରିକର ହୋଇଥିଲେ ।

ଭକ୍ତ ଖବର ଘୋଷଣା ହେବା ପରଦିନ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୁନ୍ ୬ ତାରିଖରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବିଶାଖାପାଟଣାରୁ ଜୟପୁର ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଯାତ୍ରା ପଥରେ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ତାଙ୍କୁ ଭବ୍ୟ ସ୍ୱାଗତ ଜଣାଯାଇଥିଲା । ଜୟପୁରର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାର ନିକଟରେ ଜୟପୁରର ହଜାର ହଜାର ନରନାରୀ, ରାଜକର୍ମଚାରୀ, ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ ତାଙ୍କୁ ଶୁଭ ଅଭ୍ୟର୍ଥନା ଜଣାଇଥିଲେ । ତୃତନ ରାଜାଙ୍କର ସ୍ୱାଗତ ସକାଶେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମଣ୍ଡପ ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା । ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାର ଠାରୁ ଭକ୍ତ ମଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଣ, ବାଦ୍ୟ, ଶଙ୍ଖ ନାଦସହ ଏକ ବିରାଟ ପଟୁଆର କରି ତାଙ୍କୁ ଭକ୍ତ ମଣ୍ଡପ ନିକଟକୁ ଅଣାଯାଇଥିଲା । ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ବେଦଧ୍ୱନି, ସାଧାରଣ ଜନତାଙ୍କ ଜୟଜୟକାର ଏବଂ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ରର କୋକାହଲର ମହାଆଡ଼ମ୍ବର ମଧ୍ୟରେ ତୃତନ ମହାରାଜାଙ୍କୁ ରାଜନୀତିର ଭିତରକୁ ନିଆଯାଇଥିଲା । ଏହିଭଳି ଜଣେ ସୁଯୋଗ୍ୟ, ବିଖ୍ୟାତ ତଥା ପଣ୍ଡିତ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ରାଜାଭାବେ ପାଇ ଜୟପୁରବାସୀ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେକରୁଥିଲେ । ସେହିଦିନ ହିଁ ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳାରେ ତୃତନ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଯଥାରୀତି ବିଶାଳ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଲେ । ଏପଟେ ବିକ୍ରମଦେବ ରାଜସିଂହାସନରେ ଅଭିଷିକ୍ତ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ସେପଟେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମନ୍ଦିରମାନଙ୍କରେ ଷୋଡ଼ଶୋପଚାର କରୁଥିଲେ ।

ତା'ପରଦିନ ଜୁନ୍ ୬ ତାରିଖରେ ରାଜ ଦରବାରର ଆୟୋଜନ କରାଗଲା । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଶହ ଶହ ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ, ପଣ୍ଡିତ, ଉଚ୍ଚପଦସ୍ଥ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ମହାରାଜା ତାଙ୍କ ଶାସନର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ଯଦି ଗବିଷ୍ୟତରେ ତୃତନ

ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିୟୁକ୍ତି ହୁଏ ତେବେ ରାଜ୍ୟର ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯିବ ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ସୂଚନା ଶୁଣି ଉପସ୍ଥିତ ସଜନୀମଣ୍ଡଳୀ ତଥା ଶିକ୍ଷିତବର୍ଗ ଚୂଚନ ଆଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପ ମଧ୍ୟରେ ଦେଶ, ଜାତି ଓ ଭାଷାର ଭେଦ ନିମ୍ନ ସ୍ଥାନ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ଉକ୍ତ ଚୂଚନ ପଦକ୍ଷେପ ଗୁଡ଼ିକ ଶୁଣି ସମସ୍ତ ରାଜ୍ୟରେ ଆନନ୍ଦର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କଲାପରେ ବିକ୍ରମଦେବ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ରାଜ୍ୟ ତଥା ରାଜ୍ୟର ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ପ୍ରତି ଅଧିକ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥିଲେ । ରାଜକାର୍ଯ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ଆମ୍ବିକରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ । ରାଜନୀତିରେ ସଂସ୍କାର, ରାଜକାର୍ଯ୍ୟରେ କଠୋର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଳନ ଏବଂ କିଛି ପ୍ରଜାପାତକ ବିଧାନର ଉଚ୍ଛେଦ ତଥା ଚୂଚନ ନିୟମର ପ୍ରଣୟନ କରାଇଲା । ଶହ ଶହ ବର୍ଷରୁ ଚଳି ଆସୁଥିବା ଭେଟି ପ୍ରଥାକୁ ସେ ଭଠାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପୂର୍ବରୁ ଏକ ନିୟମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ଯଦି କୌଣସି ପ୍ରଜା ରାଜାଙ୍କୁ ମିଶିବାକୁ କିମ୍ବା ନିଜର ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଜଣେଇବାକୁ ଆସେ ତେବେ ଭେଟି ଭାବରେ କିଛି ଅର୍ଥ ରାଜକୋଷକୁ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଚୂଚନ ରାଜାଙ୍କ ଭେଟି ଟିକସ ବଦ ଘୋଷଣା ପଦ୍ଧତିରେ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ପ୍ରଜାଙ୍କ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଶୁଣିବାକୁ ଅର୍ଥନେବା - ଏହା ଏକ ଅମାନବୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ସେ ବିଚାର କରିବା ସହ ଏହା ରାଜଧର୍ମର ପରିପକ୍ଷୀ ବୋଲି କହିଥିଲେ । ଏହାପରେ ପ୍ରଜାମାନେ ଅବାଧରେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି ନିଜର ସମସ୍ୟା କଥା ଜଣାଇଥିଲେ । ଯଦି କେହି ପ୍ରଜା ଭକ୍ତିରେ କିଛି ଦୁଇପକ ଆଣିଥାଏ, ତାହା ସେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାହା ଯଦି କିଛି ଆଣିଥାଏ, ତେବେ ତାହା ମଧ୍ୟ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ ।

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଏତେବଡ଼ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ନିରାତମ୍ଭର ଜୀବନ ଅତିବାହିତ କରୁଥିଲେ । ମହାରାଜା ସୁଲଭ କୌଣସି ବଡ଼ିମା ତାଙ୍କର ନଥିଲା । ସାଧାରଣ ମଣିଷ ଭଳି ଜୀବନ ବିତାଇବାକୁ ସେ ଭଲପାଉଥିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭବିତ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ ତଥା ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ବା ବର୍ଗର ଲୋକଙ୍କ ସହ ମିଶିବାରେ ତାଙ୍କର କୁଷ୍ଠା ନଥିଲା । ସାନବଡ଼, ପଣ୍ଡିତ ଜ୍ଞାନୀଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାରେ ସେ ଅତିମାତ୍ର । ବେଶକୃଷ୍ଣା କଥାବାର୍ତ୍ତା ଅତି ସାଧାରଣ । ଅଜ୍ଞାନ ମଣ୍ଡଳ ଏବଂ ଉପବେଶନ ମଧ୍ୟ ନିରାତମ୍ଭର । ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧା ଲୁଗା ଏବଂ ଦେହ ଘୋଡ଼ାଇବାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଗଜର ପରିଧାନ କରି ସାଧାରଣ ଚୌକୀରେ ବସି ପ୍ରଜାଙ୍କ ସହ ଆଳାପ ଆଲୋଚନାରତ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କୁ ଦେଖି ଯେକେହି ମଧ୍ୟ ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିଯାଏ । ରାଜା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ରଖିସୁଲଭ ଗୁଣାବଳୀରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ତେଣୁ ହିଁ ତାଙ୍କୁ ବିଦ୍ବାନମାନେ ‘ରାଜର୍ଷି’ ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ । ଏହିଭଳି ସୁଯୋଗ୍ୟ ମାନବବାଦୀ ରାଜାଙ୍କୁ ପାଇ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ନିଜକୁ ଗୌରବାନ୍ବିତ ମନେକରୁଥିଲା ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ରାଜ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ଖବର ପାଇ ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଜ୍ଞାନୀ, ଗୁଣୀ, ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ଶୁଭେଚ୍ଛା ବାର୍ତ୍ତାମାନ ଅସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା ।

ସଂସ୍କୃତିର ମହାନ୍ ପୀଠ : ଜୟପୁର ରାଜନୀତି :

ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ରାଜସିଂହାସନ ଆରୋହଣ ପୂର୍ବରୁ ଦେଶ ସେବା ତଥା ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷାର ଉଚ୍ଚତି ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସହ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନ ଓ ସଂଗଠନରେ ମଧ୍ୟ ମନୋନିବେଶ କରିଥିଲେ । ରାଜାହେବାପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ତେଜୁଗୁ ପୁସ୍ତକ ଶ୍ରୀନିବାସ କଲ୍ୟାଣମ୍, ନାରାଜ୍ଜ୍ଵଳ ଚରିତମ୍ ଓ ମାନବତା ଚରିତମ୍ ୧୯୦୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ମାତ୍ରାତ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏସ୍. ଏ. ବି.ଏ., ଏବଂ ଏମ୍.ଏ. ଶ୍ରେଣୀର ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକ ଭାବେ ମନୋନୀତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ‘ସରସ ଗୀତାବଳୀ’ (କବିତା ସଙ୍କଳନ), ‘ଭଗବତ ଗୀତା ମହାତ୍ମ୍ୟ’, ‘ରତୁବର୍ଣ୍ଣନା’, ‘ଉତ୍କଳ ଉତ୍ତମାଜିକା’ (କବିତା ସଙ୍କଳନ), ‘ଦ୍ୱିତୀୟମ ବିଧାନ’ (୧୯୨୪), ‘ଜୀବମରା କଥାସାର (୧୯୨୫) ପ୍ରଭୃତି ପୁସ୍ତକ ଏବଂ ସମସାମୟିକ ପତ୍ରିକାମାନଙ୍କରେ ଅନେକ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଜୟପୁରର ରାଜସିଂହାସନ ଆରୋହଣ ପରେ ଉତ୍କଳରେ ରହି ଦେଶ, ଜାତି ଓ ଭାଷାର ଉଚ୍ଚତି କରିବା ସକାଶେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁଯୋଗ ମିଳିଥିଲା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କୁ । ଏହି ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରାଣକେନ୍ଦ୍ରର ପୀଠ ହୋଇରଲା ଜୟପୁର ରାଜନୀତି । ପୂର୍ବରୁ ହିଁ ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ଉଭୟ ଆନ୍ଧ୍ର ଏବଂ ଉତ୍କଳର କବି, ପଣ୍ଡିତ, ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ଦେଶପ୍ରେମୀମାନେ ଅବଗତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜୟପୁରର ରାଜାହେବାପରେ ଉଭୟ ଭାଷାର ପଣ୍ଡିତ ବିଦ୍ୱାନ ଓ ଦେଶପ୍ରେମୀ ମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଦେଶ ସେବା ପାଇଁ ଏକତ୍ରିତ ହେଲେ । ରାଜ୍ୟଯାଜନ ସାଙ୍ଗକୁ ଦେଶ ସେବା ତଥା ସାହିତ୍ୟ ସାଧନ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ସୁତରୁ ରୂପେ ଗଢିଲା । ରାଜ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କିତ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ୟାମୂଳକ ପ୍ରସ୍ତାବରୁ ସେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚିଠି ପଡ଼ି ସେଥିର ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ସେ ନିଜେ ଲେଖି ଦେଉଥିଲେ । ପୁଣି ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାମାନଙ୍କୁ ନିଜସ୍ୱ ଲେଖା ସବୁ ନିଜ ହସ୍ତାକ୍ଷରରେ ଲେଖି ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ୧୯୩୧ ରେ ଆନ୍ଧ୍ର-ଓଡ଼ିଶାର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରୁଥିବା ‘ଓଡ଼ିନେଲ୍ କମିଟି’ ଜୟପୁରରେ ପହଞ୍ଚିଥିଲେ । ଏସ୍.ପି. ଓଡ଼ିନେଲ୍ ଥିଲେ ଏହି କମିଟିର ଅଧ୍ୟକ୍ଷ । ୧୯୨୬ ରେ ଗଠିତ ସାଲମନ୍ଦ କମିଶନ୍‌ରେ କୌଣସି ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟ ନଥିବା ଯୋଗୁଁ ଭାରତୀୟ ଜାତୀୟ କଂଗ୍ରେସର ନେତାମାନେ ଉକ୍ତ କମିଟିକୁ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଓଡ଼ିନେଲ୍ କମିଟି ଗଠନ ବେଳେ ଭାରତୀୟ ସଭ୍ୟଭାବେ ଆସାମର ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନଜୀବୀ ତରୁଣ ରାମ ପ୍ରକାନ୍ ଓ ବୟେର ରାଜନୀତିଜ୍ଞ ଏସ୍. ଏମ୍. ମେହେଟ୍ଟାଙ୍କୁ ସରକାର ମନୋନୀତ କରିଥିଲେ । ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର ଶହ ଶହ ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ସପକ୍ଷରେ କମିଟି ଆଗରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳର ମୋଟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଶତକଡ଼ା ୯୬ ଭାଗ ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ମାତ୍ର ଶତକଡ଼ା ୪ ଭାଗ ତେଜୁଗୁ ଭାଷାଭାଷୀ ବସବାସ କରୁଥିବାର ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଉକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳକୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ସହ ମିଶ୍ରଣ କରିବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ବୋଲି ଦାବୀ କରିଥିଲେ ।

ବିକ୍ରମଦେବ ଜୟପୁରର ରାଜା ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ କରିବାପରେ ବିଶ୍ୱାଖପାଟଣା ସହ ତାଙ୍କର ସାଂସ୍କୃତିକ ସମ୍ପର୍କ ଏକରକମ ଛିନ୍ନ ହୋଇଯିବାରେ ଲାଗିଲା । ସେଠାକାର ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସେ ଥିଲେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ତାଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଉକ୍ତ ସଂଗଠନ ନିଷ୍ପ୍ରୟ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ପୁଣି ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ସଭାପତି ପଦ ମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେ ସଭାପତି ପଦ ତ୍ୟାଗ କରି ଉକ୍ତ ଦାୟିତ୍ବକୁ ନିଜର ସୁଯୋଗ୍ୟ ଜାମାତା କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହଦେବଙ୍କୁ ଅର୍ପଣ କଲେ । ବିଶ୍ୱାଖପାଟଣାରେ ଓକିଲାତି ସହ ଇତିହାସ ଗବେଷଣାରେ ନିମଗ୍ନ କୁମାର ବିଦ୍ୟାଧର ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ସଭାପତି କାର୍ଯ୍ୟ ତୁଲାାଇବା ସକାଶେ ସମ୍ମତି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା :

ନିୟମିତ ସାହିତ୍ୟରେ ନିମଗ୍ନ ବିକ୍ରମଦେବ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ମଧ୍ୟ । ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଉ ଅବା ସାହିତ୍ୟିକମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହେଉ, ସେ ଅକାତରେ ସମସ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟ ଅନୁସ୍ଥାନ ସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କ ରଖି ସାହିତ୍ୟ ସେବା କରୁଥିଲେ । ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜା ହେବାପୂର୍ବରୁ ବିଶ୍ୱାଖପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ଆନ୍ଧ୍ରର ଜଣେ ପଣ୍ଡିତ ପଞ୍ଚାଗ୍ନି ଆଦିନାରାୟଣ ଶାସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ‘ବାସାୟନ କାମସୂତ୍ର’କୁ ନେଇ ବିବାଦ ଉପୁଜିଥିଲା । ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ସଂସ୍କୃତ ପୁସ୍ତକରୁ ଟେକିଗୁ ରାଷାରେ ‘ବାସାୟନ କାମସୂତ୍ର’କୁ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ । ଏହାକୁ ସେ ନିଜେ ମୁଦ୍ରଣ କରି ୧୦ ଟଙ୍କା ଦାମ୍ରେ ବିକ୍ରୀ କରୁଥିଲେ । ପୁସ୍ତକଟି ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରୀ ହେଉଥିଲା । ଏହାଦେଖି ଅନ୍ୟଜଣେ ଈର୍ଷାକୁ ପଣ୍ଡିତ ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟି ଅଶ୍ଳୀଳ ଏବଂ ସମାଜରେ ଏହାର କୁପ୍ରଭାବ ପଡୁଛି କହି ମାନ୍ୟତା ସରକାରଙ୍କୁ ଜଣେଇଥିଲେ । ମାନ୍ୟତା ସରକାର ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟିକୁ ଅଶ୍ଳୀଳ ପୁସ୍ତକତାବରେ ପରିଗଣିତ କରି ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କରିଦେଲେ ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହୋଦୟଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟଙ୍କ ଘରେ ଏବଂ ବଜାରରେ ବିକ୍ରୀ ସକାଶେ ଥିବା ସମସ୍ତ ପୁସ୍ତକକୁ ଜବତ କରିଦିଆଗଲା । ଏହି ଖବର ଡକ୍ଟରାଳୀନ ଖବରକାଗଜର ମୁଖ୍ୟପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ।

ଖବର କାଗଜ ପୃଷ୍ଠାରୁ ବିକ୍ରମଦେବ ଉକ୍ତ ବିଷୟ ପଢ଼ି ସରକାରଙ୍କଠାରେ ତାତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଯୁକ୍ତି ଦର୍ଶାଇ ଏକ ନିବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକଟି ଅଶ୍ଳୀଳ ନୁହେଁ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରିଥିଲେ । ସେହି ସମୟରେ ଏହି ବିଷୟ ସମଗ୍ର ରାଜ୍ୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚକ ପକାଇଥିଲା । ପରିଶେଷରେ ସରକାର ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଯୁକ୍ତିକୁ ମାନିନେଇ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟଙ୍କୁ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରିବା ସହ ଜବତ ପୁସ୍ତକ ସବୁ ଫେରାଇ ଦେଇଥିଲେ । ପରେ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ମହାଶୟ ହାଇଦ୍ରାବାଦରୁ ବିଶ୍ୱାଖପାଟଣା ଆସି ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କୁ ନିଜର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇଥିଲେ ।

ବିଶ୍ୱାଖପାଟଣାରେ ଅବସ୍ଥାନ କାଳରେ ୧୯୧୯ ମସିହାରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର

ନାରୀକବି ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ପଟ୍ଟନାୟକ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥେ ନିଜର ସ୍ବାମୀ ଏବଂ ଦୁଇହୁଆକୁ ଧରି ପହଞ୍ଚିଲେ । ନାରୀ କବି ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଥିଲେ ଗମ୍ଭୀର ଜିଲ୍ଲା ଶିବ ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ରାଜାଙ୍କ କର୍ମଚାରୀ । ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ଘର ଥିଲା ଚିକିଟି ରାଜ୍ୟରେ । ବଡ଼ଖେମୁଣ୍ଡି ଓ ଚିକିଟି ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି କାରଣରୁ ଶତ୍ରୁତା ଥିଲା । ତେଣୁ ଉଭୟ ରାଜ୍ୟର ରାଜା ଉକ୍ତ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବିରୋଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ବାରଣକୁ ନମାନି ଏମାନେ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଫଳରେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାମୀ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକକୁ ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଚାକିରୀ ଛାଡ଼ିବାପରେ ସେମାନେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଆସି ସେହି ସମୟର ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନଜୀବୀ ସାର ପର୍ଶୁରାମ ପାତ୍ରଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକ ସରକାରଙ୍କ ରାଜସ୍ବ ବିଭାଗରେ ଚାକିରୀ ପାଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପାରଳା ମହାରାଜାଙ୍କ ଗଜପତି ପ୍ରେସ୍‌ରେ ଚାକିରୀପାଇ ସେ ରାଜ୍ୟ ବିଭାଗର ଚାକିରୀଛାଡ଼ି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଚାଲିଯାଇଥିଲେ । କବି ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଭାବେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ ହିଁ ନିଯୁକ୍ତି ପାଇଗଲେ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଈର୍ଷାର ଶିକାର ହୋଇ ସେମାନେ ସପରିବାର ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିଥିଲେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣା ତହସିଲ୍ ଅଫିସ୍‌ରେ ଶ୍ରୀରାମ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କୁ ଅବସ୍ଥାପିତ କରାଇଦେଲେ ଏବଂ ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କୁ ‘ଓଡ଼ିଆ ସମୀକ୍ଷା’ର ବିଭିନ୍ନକାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ବ ପ୍ରଦାନ କଲେ । ଏଠାରେ ସେ ଦୀର୍ଘ ୧୬ବର୍ଷ ରହିଥିଲେ । ଏହିଠାରେ ହିଁ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରକନ୍ୟାମାନେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାଲାଭ କଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ନାରୀ କବିଙ୍କ ଝିଅ ମନୋରମା ପଟ୍ଟନାୟକ ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ମହିଳା ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଡିଗ୍ରୀ (ଏମ୍.ଏ.) ଧାରିଣୀ, ନାରୀକବି ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରେରଣାରେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନର ଅଧିକାରଣୀ ହେଲେ । ତତ୍‌କାଳୀନ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ପତ୍ରିକାରେ ତାଙ୍କ ଲେଖା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ପୁଣି ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ମାସିକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ‘ସହକାର’ର ସମ୍ପାଦନା କରୁଥିଲେ । ନାରୀ କବିଙ୍କ ସମସ୍ତ କୃତିତ୍ବ ସକାଶେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ସହାୟତା ଓ ପ୍ରେରଣା ହିଁ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲା । ତେଣୁ ନାରୀ କବି ଅନୁପୂର୍ଣ୍ଣା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରତି ତିରକୃତଜ୍ଞ ରହିଥିଲେ ।

କେବଳ ସାହିତ୍ୟିକଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ନୁହେଁ ସାହିତ୍ୟର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ଥିଲା । ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଥିବାବେଳେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ଏକ ଉଚ୍ଚମାନର ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେ ତାଙ୍କର ଏହି ଆଗ୍ରହକୁ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କୁ କହିଥିଲେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ପତ୍ରିକାର ସଂପାଦନା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଥର ଅଭାବ ଯୋଗୁଁ ତାହା ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇପାରିନଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ଜୟପୁରର ରାଜା ହେବାପରେ ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ପୂର୍ବ ଆଲୋଚନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଜୟପୁର ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲେ ।

ରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ଇନ୍ଦ୍ର ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶନ ପାଇଁ ଅଗ୍ରାମ୍ମିକ ଯା ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରି ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶନ ପରେ ଆଉ ୨ ହଜାର ଟଙ୍କା ଦେବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ଏହି ୩ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ପଣ୍ଡିତ ମହାଶୟ ଏକ ପ୍ରେସ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ‘ନବଭାରତ’ ନାମକ ଏକ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପତ୍ରିକାର ପ୍ରକାଶନ ପରେ ବିକ୍ରମଦେବ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କୁ ବଚକା ୨ ହଜାର ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ପତ୍ରିକାଟି ସେହି ସମୟରେ ଖୁବ୍ ଲୋକପ୍ରିୟତା ଅର୍ଜନ କରିଥିଲା । ୧୯୪୬ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହା ପ୍ରକାଶ ହୋଇ ପରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ ଗୋପବନ୍ଧୁ ଦାସଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ ଦୈନିକ ‘ସମାଜ’ ଅନୁଷ୍ଠାନ ସହ ଏହାକୁ ଜଡ଼ିତ କରିଦେଇଥିଲେ । ସେହି ଲୋକପ୍ରିୟ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ରିକାର ପୁଣି ସ୍ଵରୂପ ଅନ୍ୟାପି ସମାଜର ପ୍ରତି ରବିବାର ଦାକ୍ଷ୍ୟାରେ ସାହିତ୍ୟ ପତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସଙ୍କ ‘ନବଭାରତର ନୂତନ ପ୍ରସ୍ଥ’ ନାମରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି ।

୧୯୩୩ ମସିହାରେ ବିକ୍ରମଦେବ ‘ଆନ୍ଧ୍ର ଭାରତୀ ତୀର୍ଥ’ ଗବେଷଣା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି ବା ଚାନୁସ୍ଵଭାବ ଭାବେ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ସେତେବେଳେ ଭାରତର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଗବେଷଣା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ଭାବେ ପରିଚିତ ଭାବେ କରିଥିଲା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଶାଖାପାଟଣା ଠାରେ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ଵର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଗବେଷକ ମାନେ ଆସି ଏଠାରେ ଗବେଷଣା କରୁଥିଲେ । ଏଥିରେ ଆନ୍ଧ୍ର, ଉତ୍କଳ, ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନ, ଇଂରେଜ, ଜର୍ମାନୀ, ଇଟାଲୀ ପ୍ରଭୃତି ଦେଶ ବିଦେଶର ବିଦ୍ଵାନମାନେ କର୍ମକର୍ତ୍ତା ଭାବେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଏକ ଖ୍ୟାତିସମ୍ପନ୍ନ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ସେ କୁଳପତି ହେଲେ । ତାଙ୍କ ଯୋଗୁଁ ଜୟପୁର ରାଜନୀତିର ମଧ୍ୟ ସମଗ୍ର ଦେଶର ଦୃଷ୍ଟିଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଭଳି ଗୁଣୀ, ପଣ୍ଡିତ କୁଳପତି ଭାବେ ଦାୟିତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ଅନୁଷ୍ଠାନର ମଧ୍ୟ ସମ୍ମାନ ବୃଦ୍ଧି ହୋଇଥିଲା ।

ପ୍ରତି ବର୍ଷ ଇନ୍ଦ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ତୀର୍ଥ ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବରେ ଜଣେ ବିଦ୍ଵାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ (ଯିଏ ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଶାରଦ ହୋଇଥିବେ) ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପରୀକ୍ଷା ନିରୀକ୍ଷା କରି ଏହି ଉପାଧି ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ଆନ୍ଧ୍ର ଭାରତୀ ତୀର୍ଥର କୁଳପତି ଭାବେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାଳ ସମାପ୍ତ ହେବା ପରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ୧୯୩୩ ମସିହାର ମଧ୍ୟ ଭାଗରେ ତାଙ୍କୁ ‘ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ’ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ସନଦରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲା :

The Andhra (Bharati Tirtha) Research University is pleased to grant this Diploma of Lord of Letters Sahitya Samrat Homatis causa in the faculty of Sahitya to Rajah Shri Shri Shri Vikram Deb Varma Maharaja of Jeypore as a mark of recognition, by this university corporation of duly attested attainments in Sanskrit,

Teluga, Oriya and Hindi Literatures and distinguished service to this university as Kulapati (Chancellor) in promotion of our ideals and educational and cultural programmes and researches.

Given under our hands and to seal of the university this day the sixth of the month of May of the year 1933.

CHANCELLER GENERAL

ବିକ୍ରମଦେବ ଏହି ଇଂରାଜୀ ପାଇବା ଖବର ଶୁଣି ସମସ୍ତ ଭକ୍ତ ଓ ଆନ୍ତରେ ଆନନ୍ଦର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ଏହିଭଳି ଏକ ସାହୋଦର ସମ୍ମାନ ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯାଇଛି ବୋଲି ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତେ ମତପ୍ରକାଶ କଲେ । ରାଜ୍ୟ ତଥା ରାଜ୍ୟ ବାହାରୁ ବର୍ମା ମହୋଦୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ଶୁଭେଚ୍ଛା ବାର୍ତ୍ତାମାନ ଆସି ପହଞ୍ଚିଥିଲା ।

ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ପାଇଁ ବିକ୍ରମଦେବ ଯେଉଁ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ, ତାଙ୍କ ସମୟର ଅନ୍ୟକୌଣସି ରାଜା ଆଚରିକତାର ସହ ଏପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିବା ଖୁବ୍ କୃତ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇରହିବେ । ଆନ୍ତର୍ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବାର୍ଷିକ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ ଚତୁର୍ଥରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ । ମାନ୍ୟତା ପ୍ରେସିଡେନ୍ସିଆର ଆନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନେଇ ଆନ୍ତର୍ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିଚ୍ଛେଦନା କରାଗଲା । ପ୍ରଥମେ ବିଜୟପୁରରେ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇ ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଗହୀର କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ ପ୍ଲାଟିଆରୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତର କରାଯାଇଥିଲା । ତୁଳନା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି ଭାବେ ପୂର୍ବତନ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ତଥା ଚତୁର୍ବୀକାନ ମାନ୍ୟତା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଦର୍ଶନ ବିଭାଗର ପ୍ରଫେସର ଡକ୍ଟର ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ଲାଟିଆରୁ ଆସିଲେ । ଡକ୍ଟର ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ଏଠାକୁ ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ବିଦ୍ବତ୍ତା ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଅବଗତ ଥିଲେ । ତେଣୁ ପ୍ଲାଟିଆରୁ ଆସିବା ପରେ ହିଁ ପ୍ରଥମେ ମହାରାଜା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ କରି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଆର୍ଥିକ ଓ ଆତ୍ମିକ ବିକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ସୁପରାମର୍ଶ ଗ୍ରହଣ କରି ଡକ୍ଟର ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ତୁଆରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିବା ଏହି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଦେଶର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୁମାୟୁନ୍ ଜବାବ, ହାରେନ୍ ମୁଖାର୍ଜୀ, ଶି.କେ. କ୍ରିଷ୍ଣମେନ୍ନ୍, ଜନ୍ ମାଥାଇ ପ୍ରମୁଖ ଅନ୍ୟତମ । ତା'ଛଡ଼ା ଏମ୍. ବିଶ୍ୱେସରାୟା ଏବଂ ସାର୍ ସି.ଭି. ରମଣଙ୍କ ଭଳି ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ବୈଷୟିକ ଓ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନୀଙ୍କୁ ପରିଦର୍ଶକ ପ୍ରଫେସର (Visiting Professor) ଭାବେ ମଧ୍ୟ ଆମନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଭଳି ଖ୍ୟାତନାମା ବିଦ୍ୱାନମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିପୁଷ୍ଟ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ବାର୍ଷିକ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦାନ ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ଦାନ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ମହାରାଜାଙ୍କ

ନିକଟରେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ସକାଶେ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥାଗାରକୁ ବିକ୍ରମଦେବ ଲାଇବ୍ରେରୀ ଭାବେ ନାମିତ କରିଛନ୍ତି । ସଂପ୍ରତି ଭାରତର ବୃହତ୍ ଲାଇବ୍ରେରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଏହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ଅନ୍ୟତମ । ଏହି କ୍ରମରେ ସେ ସର୍ବମୋଟ ୨୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଆନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ଦାନ କରିଥିଲେ । ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚଦାନ କେତେ ମହତ୍ତ୍ୱମୟ, ତାହା ପଣ୍ଡିତମାନେ ହିଁ ବୁଝିପାରିବେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତଥା ଶିକ୍ଷାର ବିକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତୁଳନୀୟ ଅବଦାନକୁ ଚର୍ଚ୍ଚନା କରି ଏହି ଆନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ୧୯୩୪ ମସିହାରେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ଡି: ଲିଟ୍ (ବିଦ୍ୟାବାରିଧି) ଘୋଷାଧି ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଉପାଧି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବରେ କୁଳପତି ତତ୍କାଳ ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା । ପୁଣି ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ବିକ୍ରମ ଦେବକୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଡେକ୍ଟ୍ରାସାହିତ୍ୟର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କମିଟିର ସଭ୍ୟ ତଥା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସିଣ୍ଡିକେଟର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଭ୍ୟ ଭାବେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଥିଲେ ।

ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ଯେ ପୂର୍ବରୁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ୧୯୨୮ ମସିହାରେ ପାଟଣା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ବୋର୍ଡ଼ର ସଭ୍ୟଭାବେ ମଧ୍ୟ ମନୋନୀତ ହୋଇଥିଲେ ।

ଭାଷାକୋଷ ପାଇଁ ଅର୍ଥଦାନ :

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ବିରାଟ ଗ୍ରନ୍ଥ ‘ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷ’ ସଙ୍କଳନରେ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ରହିଛି । ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ ସମୟରେ ଏହାର ସଂକଳକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ପୁରୁଷ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ କଟକ ଠାରେ ଏକ ଅପିସ୍ ଖୋଲି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଉପାହା ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଆସି ସ୍ୱେଚ୍ଛାକୃତ ଭାବେ ବିନା ଦରମାରେ କାମ କରୁଥିଲେ । ଦେଶର ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷିତ, ପଣ୍ଡିତ, ଶିକ୍ଷାବିତ୍, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ପଠେଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ବିଶାଖାପାଟଣା, ଗଙ୍ଗାମ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରପୁର ଅଞ୍ଚଳର କଥିତ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଓ ତାହାର ଅର୍ଥ ଉଦାହରଣ ସହ ପ୍ରହରାଜ ମହାଶୟଙ୍କ ନିକଟକୁ ପଠେଇଥିଲେ । ଯେତେବେଳେ ଭାଷାକୋଷର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ଭାଷାକୋଷ ସଂକଳନରେ ଯେଉଁମାନେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଫଟୋଟିଡ୍ର ଛାପିଥିଲେ । ସେଥିରେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଫଟୋ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲା ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବୃହତ୍ ଭାଷାକୋଷ ସଂକଳନ କରିବା ଭଳି ଏକ ସାହାସିକ ପଦକ୍ଷେପ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ନେଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏଥି ସକାଶେ ସେ କୌଣସି ସରକାରୀ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ପାଇନଥିଲେ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଶ୍ରୀପ୍ରହରାଜ ମହାଶୟ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସ୍ଥାବର ଅସ୍ଥାବର

ସମ୍ପର୍କକୁ ଅନାୟସରେ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିଦେଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଉକ୍ତ ମହତ୍ତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟ ସକାଶେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ହିଁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସରକାରଙ୍କୁ ଏକ ପତ୍ର ଲେଖି ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଦେଶର ବହୁ ଧନୀ ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସକାଶେ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା କରିବାକୁ ପତ୍ର ଲେଖିଥିଲେ ।

ଉକ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥଟି ସାତଟି ଭାଗରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଛି । ଏହାର ପ୍ରତିଭାଗକୁ ଜଣେ ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉପର୍ଣ୍ଣ କରାଯାଇଛି । ଏହି ଅନୁସାରେ ସଙ୍କଳକ ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥର ୪ର୍ଥ ଭାଗକୁ ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କୁ ଉପର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି । ୧୯୩୪ ବ୍ରେରେ କଟକରୁ ପ୍ରକାଶିତ ଏହି ଭାଗର ଉପର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରରେ ଶ୍ରୀକଳକ ଲେଖିଥିଲେ - “The fourth of the Purna Chandra Oriya Vasakosa is dedicated with kind permission to Sahitya Samrat Raja Sri Sri Sri Vikram Deva Verma, Raja Saheb, Jeypore Estate, District Vizag who is rightly looked upon as the Vikramaditya of Utkal, whose burning Patriotism has impelled him to devote himself to life long service in the cause of the Oriya nation with a rare tenacity of purpose, who has during the last forty years identified himself with the movement for the unification of Oriya speaking tracts, whose catholic unificence in the cause of education and for the all round progress of the Oriya nation has made him the pride and glory of ten millions of Oriya, who is himself a great poet and author of renown and who has been a staunch and active supporter of this lexicon.”

Cuttack

June 1934

}

In grateful regard by
his humble admirer

THE COMPLIER

ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ଚତୁର୍ଥ ଭାଗ ପ୍ରକାଶନ ପରେ ୫ମ ଭାଗ ପ୍ରକାଶନ ସକାଶେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କୁ ଦକ୍ଷହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦକ୍ଷହଜାର ଟଙ୍କାକୁ ସେ ଦୁଇଟି କିଣ୍ଡରେ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ଛଅହଜାର ଏବଂ ପରେ ଚାରିହଜାର ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ । ଏହିଭଳି ଏକ ଚିରସ୍ମରଣୀୟ ବିଶିଷ୍ଟ ଜୀବିର ପ୍ରକାଶନ ସକାଶେ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା କରି ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ନିଜର ନାମକୁ ମହିମାନ୍ବିତ କରିଯାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱ ଦାନ ସମ୍ପର୍କରେ ‘ସତ୍ୟ ସମାଚାର’ (୫ମ ଭାଗ, ୧୮ଶ ସଂଖ୍ୟା) ଲେଖିଥିଲା :

“ଜୟପୁର ମାନନୀୟ ରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ” ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୋଷର ଜଣେ ବିଶିଷ୍ଟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ଅଟନ୍ତି । ଜୟପୁର ରାଜଗାଦି ଅଧିକାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରତି ବିହାର ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରାଜା ସାହେବ ପ୍ରଥମେ ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ବହୁଷତ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ରାଜା ସାହେବ ନିଜେ ସଂଗ୍ରାହକଙ୍କୁ ଯୋଗାଇଅଛନ୍ତି । ଭାଷାକୋଷର ବିଶିଷ୍ଟ ପୃଷ୍ଠପୋଷକ ରୂପେ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ପ୍ରଥମଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା ଓ ଧର୍ଯ୍ୟ ଖଣ୍ଡ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଭୟସ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣାଦି ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥେ ସେ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ବୋଲି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲେ । ଆନନ୍ଦର ବିଷୟ ଯେ, ରାଜା ସାହେବ ଭକ୍ତ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷାକରି ଭାଷାକୋଷର ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡର ପ୍ରକାଶାର୍ଥ ବର୍ତ୍ତମାନ ଛ’ ହଜାର ଟଙ୍କା ନଗଦ ଦେଇଅଛନ୍ତି ଓ ଭାଷାକୋଷର ପରବର୍ତ୍ତୀ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ସମାପ୍ତ ପୂର୍ବରୁ ଆଉ ୪ ହଜାର ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆଶା ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଜୟପୁର ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଏହି ଉଦାର ଦାନପାଇଁ ଆମେମାନେ ତାଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ଅର୍ପଣ କରୁଅଛୁ । ରାଜାସାହେବ ମୁକ୍ତହସ୍ତ ହୋଇ ନଥିଲେ ଭାଷାକୋଷ ପଞ୍ଚମଖଣ୍ଡର ମୁଦ୍ରଣ କର୍ମ ଦ୍ଵେର ପଛେଇଥାନ୍ତା ।”

ପୁଣି ଭକ୍ତ ସଂଖ୍ୟାରେ ହିଁ - ସମ୍ପାଦକ ମହାଶୟ ଲେଖିଥିଲେ - “x x x x ତେଜୁଗୁ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ରାଜା ସାହେବଙ୍କର ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆରେ ଓ ତେଜୁଗୁରେ ରାଜା ସାହେବ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାବ୍ୟ ନାଟକାଦି ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନ୍ୟତା ଓ ଆନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଅଛି । ରାଜାସାହେବ ପ୍ରତିଦିନ ପଢ଼ିତମାନଙ୍କ ସହ ସଂସ୍କୃତ, ତେଜୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ ଧର୍ମାଲୋଚନାରେ ଚାରିଘଣ୍ଟା ଅତିବାହିତ କରନ୍ତି ।”

ଓଡ଼ିଶାରେ ଜୟପୁର ମିଶ୍ରଣ :

ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ପାଇଁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଦୀର୍ଘ ୪୦ ବର୍ଷ ଧରି ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ଵାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଗଠନରୁ ହିଁ ଏହି ମହତ୍ଵ କାର୍ଯ୍ୟର ଶୁଭାରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ । ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ ଗଠନ ହେବା ପରଠାରୁ ଏହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବେଶନରେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସମ୍ପର୍କିତ ବହୁ ଉପାଦେୟ ପ୍ରସ୍ତାବ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତା’ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଏ ସମ୍ପର୍କିତ ବହୁ ନିବନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଥିଲେ । ପୁଣି ସାମାଜିକ୍‌ରଣ ସକାଶେ ଯେଉଁ ସବୁ କମିଟି କମିଶନ ଗଠନ କରାଯାଇଥିଲା; ସେସବୁରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସପକ୍ଷରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ୧୯୩୩ ମସିହା ମାର୍ଚ୍ଚ ୧୭ ତାରିଖରେ ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ସମ୍ପର୍କିତ ଯେଉଁ ଶ୍ଵେତପତ୍ର ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା, ସେଥିରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜୟପୁର ଅବହୁକ୍ତ ହୋଇନଥିଲା । ଏହି ରିପୋର୍ଟ ଶୁଣି ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ସମେତ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟବାସୀ ଖୁବ୍ ମର୍ମାହତ

ହୋଇଥିଲେ । ଫଳରେ ଜୟପୁରବାସୀଙ୍କ ମନରେ କ୍ରମଶଃ ଅସନ୍ତୋଷର ଦାନା ଦୃଢ଼ ହୋଇ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେବାକୁ ବସିଲା । ଏହି ସମୟରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଜୟପୁର ବାସୀଙ୍କୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରିବାକୁ କହି ୧୯୩୪ ମସିହା ମେ' ମାସରେ ଉତ୍କଳସମ୍ମିଳନୀର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅଧିବେଶନ ଜୟପୁର ଠାରେ ଆୟୋଜନ କରିଥିଲେ । ଏହି ଅଧିବେଶନ ବହୁ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରାଯାଇଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତରୁ ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗଦେଇଥିଲେ । ଏଠାରେ ସମ୍ମିଳିତ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଭିନ୍ନ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମତବ୍ୟକ୍ତ କରିଥିଲେ । ହଜାର ହଜାର ଲୋକ ଯୋଗଦେଇଥିବା ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ମହାରାଜା ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ନିଜେ ବହନ କରିଥିଲେ । ଏହି ସଭାରେ ଗୃହୀତ ହୋଇଥିବା ସମସ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦାରଣକୁ ପାରଳା ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତିଙ୍କୁ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇ ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାରଙ୍କୁ ଅବଗତ କରାଇବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରାଯାଇଥିଲା । ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତି ଉକ୍ତ ନିର୍ଦ୍ଦାରଣକୁ ଧରି ପୁନଶ୍ଚ ଇଂଲଣ୍ଡ ଯାଇ ଜଏଣ୍ଟ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟାରୀ କମିଟି ସମ୍ମୁଖରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଯୁକ୍ତି କରିଥିଲେ ଯେ, ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ଏବଂ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ଲୋକ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି । ଫଳତଃ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଏହି ଯୁକ୍ତିକୁ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱର ସହ ବିଚାର କରି ୧୯୩୪ ମସିହା ନଭେମ୍ବର ୨୨ ତାରିଖରେ ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲା ବୋଲି ଘୋଷଣା ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଏହି ଘୋଷଣା ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ବହୁଦିନର ସ୍ୱପ୍ନ ସାକାର ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ତଥା ସମଗ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରଚାରିତ ହେବାପରେ ଆନନ୍ଦର ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସାଧୁ ଉଦ୍ୟମରେ ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇପାରିଲା । ତେଣୁ ଏହି ମହତ୍ୱ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାରଥୀ ସାଜିଥିବା ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ବହୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ବାର୍ତ୍ତାସବୁ ଆସିପହଞ୍ଚିଥିଲା । ଓଡ଼ିଶାର ବହୁ ବିଶିଷ୍ଟ ସାହିତ୍ୟିକ, ବ୍ୟକ୍ତି ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ ଏହି ସବୁ ଅଭିନନ୍ଦନ ବାର୍ତ୍ତା ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ଅଭିନନ୍ଦନ ପଠେଇଥିବା ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିଲେ - ପଣ୍ଡିତ ନୀଳକଣ୍ଠ ଦାସ, ପଣ୍ଡିତ ଗୋଦାବୀଶ ମିଶ୍ର, ପଣ୍ଡିତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମହାପାତ୍ର, ମଦନମୋହନ ରଥ, ଅନନ୍ତରାମ ରଥ, ଦୀନବନ୍ଧୁ ପଣ୍ଡା, ପ୍ୟାରୀ ମୋହନ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ମଧୁସୂଦନ ପାଣିଗ୍ରାହୀ, ମଦନମୋହନ ସିଂହ ଦେଓ, ବାଳକୃଷ୍ଣ ରଥ, ଭୁବନାନନ୍ଦ ଦାସ, ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ସାହୁ, ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ ପ୍ରମୁଖ ଟିକାଲା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ ଓ ଗୋସାଣୀ ତୁଆଁଗାଁ ଗ୍ରାମବାସୀ ମଧ୍ୟ ସାମୁହିକ ଭାବେ ଅଭିନନ୍ଦନ ଜଣେଇଥିଲେ । ଏତଦ୍ୱ୍ୟତୀତ ବହୁ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ଏହି ଖବର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲା । (ଅଭିନନ୍ଦନ ପତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ପରିଶିଷ୍ଟ - 'କ'ରେ ଦିଆଗଲା)

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିକାଶମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ :

ବିକ୍ରମ ଦେବ କେବଳ ସାହିତ୍ୟସାଧନାରେ ବ୍ରତୀ ହୋଇ ନଥିଲେ, ସାହିତ୍ୟୋନ୍ନତି ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରୁଥିଲେ । ସେ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱଷାଙ୍କ ଅପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ ଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜସ୍ୱ ଖର୍ଚ୍ଚରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ତତ୍ତ୍ୱରେ ଇନ୍ଦ୍ରାନାରାୟଣ ସାହୁଙ୍କ ‘Hill Tribes of Jeypore’, ‘ଚିତାମଣି ମହାନ୍ତି ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ’ ଓ ‘ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ’ କାବ୍ୟ କବିତା ଅନ୍ୟତମ । ପୁଣି ବହୁ ଲେଖକଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କ କୃତିଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଅର୍ଥ ଦାନ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଚାର ଓ ବିକାଶ ଦିଗରେ ପାଠାଗାରର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିକା ରହିଛି । ବିକ୍ରମଦେବ ଏହିକଥାକୁ ଠିକ୍ ଭାବ ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ବିଭିନ୍ନ ପାଠାଗାରକୁ ବହୁ ଅର୍ଥ ଓ ପୁସ୍ତକ ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ନବରଙ୍ଗପୁର ଠାରେ ଏକ ପାଠାଗାରର ନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ସେ ଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ବିକ୍ରମଦେବ ଜୟପୁରସ୍ଥ ରାଜନାଥ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ବିରାଟ ଲାଇବ୍ରେରୀ ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଏହି ଲାଇବ୍ରେରୀ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ କରୁଥିଲା । ଏହି ଲାଇବ୍ରେରୀରେ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷା (ଯଥା : ଓଡ଼ିଆ, ତେଲୁଗୁ, ସଂସ୍କୃତ, ଇଂରାଜୀ, ହିନ୍ଦୀ) ର ତଥା ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ (ଯଥା : ଇତିହାସ, ଭାଷା, ସାହିତ୍ୟ, ଉପନିଷଦ ଇତ୍ୟାଦି)ର ପୁସ୍ତକସବୁ ରଖିଥିଲେ । ରାଜନାଥର ସ୍ଥିତ ଏହି ଲାଇବ୍ରେରୀକୁ ବହୁ ଗବେଷକ, ଶ୍ରୀମତୀ ପାଠକ ଏବଂ ବିଶିଷ୍ଟ ଷ୍ଟେଜିମାନେ ଆସି ବହୁ ଅତୀତ ତଥ୍ୟକୁ ସଂଗ୍ରହ କରୁଥିଲେ ।

ସାହିତ୍ୟ ଏବଂ କଳାର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ତାଙ୍କ ଅବଦାନ ଯେତିକି ଥିଲା, ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ, ସଂଗଠନ ତଥା ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା କରି ତାହାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜର ଅଭାବକୁ ଦେଖି କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ରଜପତି ନାରାୟଣ ଦେବ ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ସମୟରେ (୧୯୪୧-୪୪) କଟକରେ ଏକ ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାକୁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇଥିଲେ । ଏହି ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେଲା ପରେ ମୟୂରଭଞ୍ଜର ସ୍ୱର୍ଗତ ରାଜା ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ରାଜା ଦେଓଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ କରାଗଲା । ଉକ୍ତ ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜକୁ ସେହି ସମୟରେ ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଏକଲକ୍ଷ ତିରିଶି ହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ସ୍ୱନାମଧନ୍ୟ ତାତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ଅଭାବ ନରହୁ ବୋଲି ଆଶା ପୋଷଣ କରି ସେ ଏହି ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା କରିଥିଲେ ।

୧୯୪୭ ମସିହାରେ ଜୟପୁର ଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ନିର୍ମାଣ ସକାଶେ ସମସ୍ତ ଅର୍ଥ ବହନ କରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏହି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର କୋଠାବାଡ଼ି ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ବିକ୍ରମଦେବ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ମହାବିଦ୍ୟାଳୟର ଛାତ୍ରାବାସ ନିମନ୍ତେ ସେ ଧର୍ମଶାଳାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତଥା ମହାନତା ଯୋଗୁଁ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ତାଙ୍କ ନାମ (ବିକ୍ରମ ଦେବ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ)ରେ ନାମିତ

କରାଯାଇଛି । ପୁଣି ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉପାଦେୟତା ପ୍ରତିଯୋଗୀ ମନୋରାଜ ବୃଦ୍ଧି କରିବା ପାଇଁ ବିଭାଗରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଅଧିକାର କରୁଥିବା ଛାତ୍ରଛାତ୍ରୀଙ୍କ ପାଇଁ ପୁରସ୍କାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ । ଏହି ପୁରସ୍କାର ସକାଶେ ସେ ୧୦, ୦୦୦ ଟଙ୍କା ସାଥୀ ଜମାରାଣି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ ।

ଏହାବ୍ୟତୀତ ସେ ଅନେକ ଶିକ୍ଷାକର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ଯୋଗାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୈନିକ ଶିକ୍ଷାକାରୀଙ୍କୁ ଚିନିହସାର ଏବଂ ବିଶ୍ୱକବି ରବୀନ୍ଦ୍ର ନାଥଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅବସ୍ଥାପିତ ଶାନ୍ତିନିକେତନକୁ ପାଞ୍ଚହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ବାଣପୁରଠାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହାଇସ୍କୁଲକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁଇହଜାର ଟଙ୍କା ଦାନ କରିଛନ୍ତି । ଦେଶର କୌଣସି ଅଞ୍ଚଳର ଯେକୌଣସି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ସେ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ଅମଙ୍ଗ ହୋଇନଥିଲେ ।

ବୈଷୟିକ ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରମଦେବ ଆର୍ଥିକ ସାହାଯ୍ୟତା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଠାରେ ଅବସ୍ଥିତ ବିଜ୍ଞାନ ଓ କାରିଗର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନକୁ ବହୁଅର୍ଥ ପ୍ରଦାନ କରି ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ The Jeypore College of Science and Technology ଭାବରେ ନାମ କରଣ କରିଥିଲେ । ପୁଣି ଶିଳ୍ପ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ସେ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାପାଟଣା ଠାରେ Industrial Museum ଶିଳ୍ପ ସଂଗ୍ରହାଳୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ।

ଜୟପୁର ରକ୍ତି ପାହାଡ଼ଘେରା ଅଞ୍ଚଳରେ ମୁଦ୍ରଣ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ ପାଇଁ ସେ ଉଦ୍ୟମ କରିଥିଲେ । ‘ବିକ୍ରମ ପ୍ରେସ୍’ ନାମକ ଏକ ମୁଦ୍ରଣାଳୟର ସେ ଥିଲେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା । ଯାହାଥିଲା, ଅବିଚଳ କୋରାପୁଟ ଚିଲ୍ଲାର ପ୍ରଥମ ମୁଦ୍ରଣାଳୟ । ଏହିଠାରୁ ହିଁ ୧୯୪୦ ମସିହାରେ ‘ପ୍ରଜାବାଣୀ’ ନାମକ ଏକ ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ରିକା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ଏହି ପତ୍ରିକା ଦୀର୍ଘ ୨୦ ବର୍ଷ ଯାଏଁ ପ୍ରକାଶିତ ହେଉଥିଲା । ୧୯୪୦ ମସିହାରେ ଜୟପୁର ରକ୍ତି ଉପାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦୀର୍ଘ ୨୦ ବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ନିଶ୍ଚୟଭାବେ ଏକ ଗୌରବର କଥା । ସଂସ୍କୃତ ଓ ସାହିତ୍ୟର ଅପୂର୍ବ ସମବୃଦ୍ଧରେ ପତ୍ରିକାଟିର ଆଜିକ ଏବଂ ଆଗିକ ବେଶ୍ ଉନ୍ନତ ଥିଲା ।

ରାଜନୀତିର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଏକ ଚିତ୍ରଶାଳାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଜୟପୁରର ସିମାନ୍ତା ମହାରଣା ନାମକ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଚିତ୍ରକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଅଧିକ ଜ୍ଞାନ ଆହରଣ କରିବାକୁ ମାନ୍ୟତା କଳା ମହାବିଦ୍ୟାଳୟକୁ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ । ସେ ସେଠାରୁ ଚିତ୍ରକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ଆସିବାପରେ ତାଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଚିତ୍ରଶାଳାରେ ନିଯୁକ୍ତ କରି ବହୁ ମୂଲ୍ୟବାନ ଚୈତନ୍ୟ ଆକାଉଥିଲେ । ପୁଣି ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ବହୁ ଛୋଟବଡ଼ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମୂର୍ତ୍ତି ସବୁକୁ ଦେଶବିଦେଶର ବିଶିଷ୍ଟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେଇଥିଲେ । ଦେଶର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଥିବା ଚିତ୍ରକଳା ପ୍ରଦର୍ଶନକୁ ବିକ୍ରମଦେବ ସିମାନ୍ତା ମହାରଣାଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରୁଥିଲେ ।

ଏହି ଭଳି ଭାବେ ସାହିତ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ଶିଳ୍ପ ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ସକାଶେ

ଭରଣ ଆଶ୍ରୁ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳରେ ବିକାଶର ବହୁଦିଗକୁ ଉନ୍ନୋତନ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଶାସନ କାଳରେ ସବୁ ସ୍ତରର ଲୋକଙ୍କ ସୁବିଧା ଆସୁବିଧାକୁ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ନୂତନ ନୀତି ନିୟମର ପ୍ରଚଳନ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସୁଚେଷ୍ଟା ଫଳରେ ବହୁ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ସଫଳତାର ସହ ସମାପିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଉପାଧି / ମାନପତ୍ର :

ଭରଣ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ସାହିତ୍ୟରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରି ବିକ୍ରମ ଦେବ ଭରଣ ସାହିତ୍ୟର ବିକାଶ ଦିଗରେ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧନ ସହ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ପ୍ରଭୃତି ବିକାଶମୂଳକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତାବେ ଜଡ଼ିତ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏହି ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ବହୁ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ତାଙ୍କୁ ଉପାଧି, ମାନପତ୍ର, ସନନ୍ଦ ପ୍ରଦାନ କରି ନିଜକୁ କୃତାର୍ଥ ମନେକରିଛନ୍ତି । ରାଜର୍ଷି ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାରଚନାଳି'ର ଭୂମିକାରେ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି ଲେଖିଛନ୍ତି - ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ସେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ, ସେ 'ସାହିତ୍ୟସମ୍ରାଟ', 'କଳାପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ', 'ବିଦ୍ୟାସାଗର' । ସେ D. Litt. (Doctor of Letters) ।" (ରଚନାଳି- ୧ମ ଭାଗ, ଭୂମିକା) ସେ ତାଙ୍କ ସୁଗୁଣ ଓ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରତିଭା ବଳରେ ବହୁ ସମ୍ମାନର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ଓ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ 'ଆଶ୍ରୁ ଚାରତା ତୀର୍ଥ ସମାଜ' ୧୯୩୩ ମସିହାରେ ତାଙ୍କୁ 'ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ Lord of Letters ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ କରିଥିଲେ । ୧୯୩୪ ରେ ଆଶ୍ରୁ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ତା'ର ସମାବର୍ତ୍ତନ ଉତ୍ସବରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କୁ 'କଳାପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ' ଡି. ଲିଟ୍ (ବିଦ୍ୟା ବାରିଧି) ଉପାଧି ଡକ୍ଟକାଳାନ ଜୁଲପତି ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକ୍ରିଷ୍ଣନ୍ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲା । ମହାରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଥିବା ସ୍ୱର୍ଗତ କବି ଶେଖର ଚିତ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ 'ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ' ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ : "ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ସରସ୍ୱତୀକର ବରପୁତ୍ର । ପୁଣି କମଳା ମାତାଙ୍କର ଅଳ୍ପ ମଣ୍ଡନ କରିଛନ୍ତି । ଭରଣ ମାତାଙ୍କ ଠାରୁ ସେ ଦୁଇଟି ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ, ଅନ୍ୟଟି ସାରସ୍ୱତ ରାଜ୍ୟ । ଗୋଟିଏ ପାର୍ଥିବ, ଅନ୍ୟଟି ଜ୍ୟୋତିର୍ମୟ ଶାଶ୍ୱତ ରାଜ୍ୟ । ତାଙ୍କ ମୂରିକା ରାଜ୍ୟପରି ସାରସ୍ୱତ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବିପୁଳ ବିଷ୍ଣୁତ । ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାର କ୍ଷେତ୍ର ସୀମାତୀତ ନହେଲେ ହେଁ ବିରାଟ । ଦୁଇ ମାତାଙ୍କଠାରୁ ସମାନତାବରେ ସ୍ନେହ ଲାଭ କରି ସେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ବିରୋଧ ଅପବାଦର ବ୍ୟର୍ଥତା ସପ୍ରମାଣ କରିଅଛନ୍ତି । ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ x x x ।" (ଚିତ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତି - ଜୟପୁର - ପୃ - ୧୮୭)

ବିକ୍ରମ ଦେବବର୍ମା ଥିଲେ ଭରଣ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ସଂସ୍କୃତି ସମନ୍ୱୟର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ । ତେଲୁଗୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ, ଶିକ୍ଷାଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସେଠାରେ ଅତିବାହିତ କରି ଜୀବନର ଅପରାହ୍ନରେ ଜୟପୁରର ରାଜସିଂହାସନ ପ୍ରାପ୍ତ

ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ଉକ୍ତ ଦୁଇଟି ଭାଷା, ଦୁଇଟି ସାହିତ୍ୟ ଓ ଦୁଇଟି ସଂସ୍କୃତିରେ ତାଙ୍କର ଗଭୀର ଜ୍ଞାନ ଥିଲା । ତେଣୁ ହିଁ ବିଶ୍ୱାସୀପାତ୍ରଣା ଠାରେ Jeypore College of Science and Technology ସମ୍ମୁଖରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଗ୍ରୋଜ୍ଜ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଉନ୍ମୋଚନ କରି ସରୋଜିନୀ ନାଲଦୁ ତାଙ୍କୁ ‘ରାଜର୍ଷି’ ତଥା ‘ସମନ୍ୱୟ ସଂସ୍କୃତିର ବାର୍ତ୍ତାବହ’ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥିଲେ । ବିଶିଷ୍ଟ ଗବେଷକ ଡଃ. ଏ.ଭି.ଡ଼ି. ଶର୍ମା ମହାରାଜାଙ୍କ ଜୀବନୀ ଏବଂ ସାହିତ୍ୟ କର୍ମ ଉପରେ ଗବେଷଣା କରି ତାଙ୍କର “Integration of Andhra and Orissa Culture” ପୁସ୍ତକର ମୁଖବନ୍ଧରେ କହିଛନ୍ତି - “Vikram Deo Varam's interest were both in Andhra and Orissa. In fact, though an Utkalite by ancestry, he was brought up in Andhra and spent of his time here. He distinguished himself by virtue of his talents and his services to Andhra and Orissa in the literary, socio cultural and educational fields. He was a poet, scholar and playwright in Sanskrit, Telugu and Oriya.”

ତେଣୁ ସେ ଥିଲେ ଆନ୍ଧ୍ର ଏବଂ ଉତ୍କଳ ସଂସ୍କୃତିର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଗଦାନକାରୀ । ଉଭୟ ସଂସ୍କୃତିର ସମନ୍ୱୟରେ ଉଭୟ ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ, ପ୍ରେମ, ଗାତୁକାବ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ସାଂସ୍କୃତିକ ବାତାବରଣ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ । ତେଣୁ ସେ ସର୍ବଦା ସମନ୍ୱୟ ସଂସ୍କୃତିର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଭାବେ ପରିଚୟ ଲାଭ କରିବେ ।

* * *

ତୃତୀୟ ଅଧ୍ୟାୟ

ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା

ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଅନେକ ବର୍ଷ ଯାଏଁ ନିଜର ସ୍ଥିତି ପାଇଁ ସଂଗ୍ରାମ କରି ଆର୍ଥିକ ଏବଂ ମାନସିକ ସ୍ତରରେ ଦୋହଲ୍ୟମାନ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନାରୁ କେବେ ସୁଦ୍ଧା ବିଚ୍ୟୁତ ହୋଇନଥିଲେ । ଦୁଃଖ, ଅଭାବ, ଅନଟନ ରିତରେ ମଧ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ଅବ୍ୟାହତ ରହିଥିଲା । ସମୟ ପାଇବାମାତ୍ରେ ସାହିତ୍ୟ ସର୍ଜନାରେ ମନୋନିବେଶ କରୁଥିଲେ ସେ । ରାଜ ସିଂହାସନ ଆରୋହଣ ପୂର୍ବରୁ ସୁଦୂର ଆନ୍ଧ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ରହି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବିଭିନ୍ନ କାବ୍ୟକବିତା, ନାଟକ, ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ଇତ୍ୟାଦି ରଚନା କରିଥିଲେ । ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତିପରେ ମଧ୍ୟ ତେକୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଅନେକ ସୃଷ୍ଟି ଲୋକାର୍ପିତ ହୋଇଥିଲା ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ନିଜେ ମାନସିକ ତାପ ମଧ୍ୟରେ ରହି ସୁଦ୍ଧା ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗକୁ ଛୁଇଁ ସେହି ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକୁ ଉତ୍କର୍ଷରେ ଭରିଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଅନେକ କାବ୍ୟକବିତା, ନାଟକ, ଗଳ୍ପ, ପ୍ରବନ୍ଧ ନିଃସୃତ ହୋଇଛି । ରାଧାନାଥ, ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋହନଙ୍କ ସମସାମୟିକ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ଗଙ୍ଗାଧରୀୟ ଚିନ୍ତା, ପଟ୍ଟନାୟକ ମୋହନୀୟ ଚେତନା ତଥା ଶୈଳୀକୁ ଖୁବ୍

ଶୁଦ୍ଧ ଭାବେ ଅନୁଭବ କରିହୁଏ । ଉପନିଷଦୀୟ ଚିନ୍ତାଧାରାରେ ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ବିକ୍ରମଦେବ ତାଙ୍କ
ସୃଷ୍ଟିମାନସରେ ମାନବିକତାର ଜୟଗାନ କରିଛନ୍ତି । ସମାଜର ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ଭାବେ ସାମାଜିକ
ସମସ୍ୟାକୁ ଉପସ୍ଥାପନ କରି ଦିଗ୍‌ଦର୍ଶନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଯେକୌଣସି ବିଷୟକୁ ଦୃଢ଼ତାର ସହ
ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ପଛପୁଣି ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରୁ ଉଦ୍‌ଗମ
ତେଜୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ବହୁ କାବ୍ୟକବିତା, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଗଳ୍ପ ତଥା ଅନୁଦିତ ସୃଷ୍ଟି
ଝରିଆସିଛି । ଏ ସବୁ ସୃଷ୍ଟି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମପଣ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀ ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ
ସଂପାଦନାରେ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ରଚନାଳି - ୧ ମ ଭାଗ ଓ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ରଚନାଳି
୨ୟ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନୀତ ହୋଇ ୧୯୪୬ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶ ଜାର କରିଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ର
ସମ୍ମତ ଆଶୀର୍ବାଦମୟାରୁ ରଚନାଳି-୧ମର ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଛି ।

ହୃଦୟ କମଳ ମଧ୍ୟେ ଚିତ୍ତରେ ଭାନୁ ପୁତ୍ରୀ
ସଜିଳ ଭଗତିପସ୍ୟାଂ ପଢ଼ିନାଂ ପଢ଼ୁନନ୍ତାଂ ।
ଛବି ବିଦିତ ସୁବର୍ଣ୍ଣାଂ ନୀର ଜାଗୟ ତାମ୍ବା,
ଧରବରଧରପାର୍ଶ୍ଵସ୍ଥାୟିନୀଂ ମୁକ୍ତିବାତ୍ରୀଂ ।
ହୃଦୟକମଳମଧ୍ୟେ ଭାବରେ ବାସୁଦେବଂ
ନବଜଳଧରବର୍ଷଂ ପୁଣ୍ୟରାଜାୟତାମ୍ବା ।
ଅରିଜନଜଗଦାମୋଜାତହସ୍ତଂ ସୁରେତ୍ୟଂ
ଜନକବସନସୁଗୁଣାବିତଙ୍ଗ ମୁକୁନ୍ଦଂ ।

ସେହିପରି ରଚନାବଳି ୨ୟ ଭାଗର ଆରମ୍ଭ ପୁରୁ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ବନ୍ଦନାରୁ -

ଶ୍ଳୋକଃ :

ବନ୍ଦେ ରାମଂ ମେଘଶ୍ୟାମଂ ଶାତାକାରଂ ସର୍ବାଧାରଂ
ସାକେତେନଂ ଦାସାଧୀନଂ ରକ୍ଷଃକାଳଂ ସୀତାଲୋକଂ ॥

x x x

ପରେ ପରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀରାମସ୍ତୋତ୍ରମ୍ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି -

କ୍ଷୀରାମୋଧୁନିବାସାୟ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀଧରାୟତ ।
କାଳନୀରଦବର୍ଷାୟ ଶ୍ରୀରାମାୟ ନମୋନମଃ । ୧ ।
ଶଙ୍ଖଚକ୍ରଗଦାପଦ୍ମ ନନ୍ଦକାଦି ଧରାୟତ ।
ଶେଷପଲରତଜ୍ଞାୟ ଶ୍ରୀରାମାୟ ନମୋ ନମଃ । ୨ । ଇତ୍ୟାଦି ..

ରଚନାବଳି ପ୍ରଥମଭାଗରେ ପ୍ରାୟ ୧୫୦ ପୃଷ୍ଠାରୁ ଅଧିକ ଏବଂ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗରେ
ପ୍ରାୟ ୧୮୬ ପୃଷ୍ଠା କବିତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ରଚନାବଳି ପ୍ରଥମ ଭାଗ କବିତା, ଗଳ୍ପ, ନାଟକ

କ୍ରମରେ ସଞ୍ଜିତ ହୋଇଛି କିନ୍ତୁ ରଚନାବଳି ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ ସେପରି କ୍ରମରେ ସଞ୍ଜିତ ହୋଇନାହିଁ । ରଚନାବଳୀ ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗର ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଶ୍ରୀରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ‘ରାଜକବି ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା’, କବି ଶ୍ରୀ ଚିତ୍ରାମଣି ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଲିଖିତ ‘କୟପୁର’ ସ୍ଥାନପାଇଛି । ତେନ୍ତୁଗୁ ଗାଷାରେ ଲିଖିତ ତାଙ୍କର ରଚନା ସବୁକୁ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଇ ‘ରଚନାକୁ’ ନାମରେ ସଂକଳନ କରାଯାଇଛି । ‘ରଚନାବଳୀ’ରେ ସଂକଳିତ ସୃଷ୍ଟି ବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ପୁରସ୍କୃତ ଦାସୀ ଚରିତ (ହରିକଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ), କଳାପୂର୍ଣ୍ଣୋଦୟ (ତେନ୍ତୁଗୁରେ ଲିଖିତ ଏବଂ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଅନୁଦିତ), ତୁଳସୀ ବିରଚିତ ‘ବିନୟ ପତ୍ରିକା’ର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୃଷ୍ଟାପ୍ୟ । ‘ରଚନାବଳୀ’ରେ ସ୍ଥାନୀତ ସୃଷ୍ଟି ସମୂହରୁ ହିଁ ତାଙ୍କ ସୃଜନ କବାର ଆକଳନ କରାଯାଇପାରେ ।

କବି ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା

ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ଲେଖନୀ ତାଳନା କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବିକ୍ରମ ଦେବ ମୁଖ୍ୟତଃ ଜଣେ କବି । ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବବର୍ମା ରଚନାଳି ୧ମ ଭାଗ ଓ ୨ୟ ଭାଗର ଅଧିକାଂଶ ପୃଷ୍ଠା କାବ୍ୟ କବିତାରେ ହିଁ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଉଚ୍ଚ କାବ୍ୟ କବିତା ରଚିତ । ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ-କବିତା ସବୁ ବହୁ ରୂପ, ରସ, ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଶୈଳୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ, ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସାହିତ୍ୟ ତଥା ଆଧୁନିକ ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭବ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କବିତାରେ ସୁଲଭ । ଷ୍ଟବ, ଷ୍ଟୋତ୍ର, ଶ୍ଳୋକ, କବଚ, ନକ୍ଷତ୍ରମାଳା, ମାଳିକା, ଦଣ୍ଡକ, ଧନ୍ୟା, ପ୍ରହେଳିକା, ରହସ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର, କବିତା, ଚମ୍ପୂ, ଗୀତି କବିତା, ବନ୍ଦନା, ଜଣାଣ, ପ୍ରାର୍ଥନା, ରତୁବର୍ଣ୍ଣନା, ସରସଗୀତାବଳୀ ପ୍ରଭୃତିର ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ୱୟ ଦେଖାଯାଏ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ ସଂସାରରେ । କାବ୍ୟ କବିତା ଗୁଡ଼ିକରେ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଛାପ ବେଶ୍ ସସ୍ଥ । ବିଶେଷ କରି ଉପେନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ, କବିସୂର୍ଯ୍ୟ, ଦୀନକୃଷ୍ଣ ଦାସ ଓ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପଥର ପଥକ ସାଜିଛନ୍ତି ବିକ୍ରମ ଦେବ । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ କାବ୍ୟ-କବିତା ରାଗ ରାଗିଣୀ, ତାଳକ୍ରୟ ଯୁକ୍ତ ତଥା ଆଳଙ୍କାରିକସମ୍ପନ୍ନ ନମସ୍ତ୍ରୟା ଏବଂ ମଙ୍ଗଳାଚରଣରୁ ଆରମ୍ଭ । ଖରହରପ୍ରିୟା, ବେହାରୀ, ମାଳବଗୌଡ଼ା, କଲ୍ୟାଣୀ, ପାତ ବରାଡ଼ି, ଖୟାରି, ହିନ୍ଦୁସ୍ଥାନୀ, ମୋହନୀ, କମୋଦୀ ତୋଡ଼ି, ସାବେରୀ, ଆଷ୍ଟଦ୍ ଶୁକ୍ଳ, କଲ୍ୟାଣ ଆହାରୀ, ଧନାଶ୍ରୀ, ସୌରାଷ୍ଟ୍ର, ମୁଖାରୀ ଭଳି ବହୁ କୁପ୍ରସାୟ ରାଗ ଦ୍ଵାରା ସେ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ କବିତାର ଅଙ୍ଗ ଶୋଭନ କରିଛନ୍ତି । କବିତାଗୁଡ଼ିକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ପୁରାଣ, ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ, ପ୍ରଭୃତିରୁ ଆହୃତ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର କାବ୍ୟ-କବିତା ହାସ୍ୟ, ବାସ୍ତବ୍ୟ, ଶାନ୍ତ, ଶୃଙ୍ଗାର ରସରେ ସିକ୍ତ ହୋଇଛି ।

ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରେମ ପ୍ରଣୟର ଚିତ୍ର ପ୍ରଦାନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଆଦିରସର ବହୁଳ ପ୍ରୟୋଗ ତାଙ୍କ କବିତାରେ ଦେଖାଯାଏ । ରଚନାବଳୀ ୧ମ ଭାଗର ‘ସରସ ଗୀତାବଳୀ’ ଶୀର୍ଷକ କବିତା ସମୂହରେ ଏହି ଆଦି ରସର ବହୁଳ ବ୍ୟବହାର ହୋଇଛି । ପ୍ରଣୟଦସ୍ତା ନାୟିକା ପ୍ରେମରେ

ନିଜକୁ ଉତୁଟୁତୁ ହୋଇ ଚିତାପାରାବାରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖୁ ଅତଟ ବାଣୀକ ଚଳୁ ସମୟଟି ।

ନଜାଣି ପାଉଛି କଲି, ବାବୁଜୀ ହେଲି । ପଦ ।
 ଘୋର ଚିତା ପାରାବାରେ ଚିତ୍କୁଟ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲି । ନଜାଣି ।
 ତାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ରୂପକୁ ନବିଲୋଚିତା ଭବବୁ
 ଲୋଚକ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋଚନେ ଯୁଗ ପରାଏ ଗଣିଲି । ୧ ।
 ନିରନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପ୍ରେମରେ ରତ ହୋଇ ମୁଁ କ୍ରମରେ
 ଅଶ୍ବନବାସ ବୃକ୍ଷଣ ବିଷ ସମାନ ମଣିଲି ॥ ୨ ॥
 କୁଳଶାଳ ଗୁରୁଜନ ଭୟ ଭାବ ଅଭିମାନ
 ସଜନୀ ସମାଜ ଶ୍ରେୟ ସଜ୍ଜକ ସୁଖ ତେଜିଲି ॥ ୩ ॥
 ଇନ୍ଦ୍ର ବିରଣ ତାପକୁ ମଜସ୍ବତ ଘାତକୁ
 ଅତରୁ ବାଣ ଶଶକୁ ମୋର ତରୁ ସମର୍ପିଲି ॥ ୪ ॥
 କୃଷକସ୍ତ୍ର ଦେବ ସୁତ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବଦିତ
 ହରି ସଂଗ ନିତ୍ୟ ବୋଲି ମନରେ ଯା ଭାବିଥିଲି ॥ ୫ ॥

(ଉତ୍ତମାଞ୍ଜଳୀ - ୧ ମ ଭାଗ - ପୃ - ୫)

ଅତନୁକୁ ତନୁ ସମର୍ପଣ କରିବା ପାରେ ଜାମତୁଷାରେ ଦକ୍ଷ ପ୍ରାଣର ବର୍ଷନା ମଧ୍ୟ କରି
ଲେଖନୀରେ ବେଶ୍ ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ।

x x x

x x

କରି ଉଦେ ହାସ ରଜନାଶ, ଗୋରୀ ଦେଇ ଅଧର ପାୟୁଷ,
ପୁର ଜେଜିରେ ରସିଣ ନାଶ,
ମୋର ଜାମ ତମ ବୃଷା ଖେଦ ଝଟିରେ ॥ ୩ ॥

କରି ଅଛି ଯେବେ ଦୋଷ ମୁହିଁ, ବର ବାହୁ ପାଶେ ବାନ୍ଧି ସହି ।
ଭର ହୃଦୟ ଜାରାରେ ନେଇ,
କରଜ କୁତରେ କିବା ବୁଷ ସୁଦଧିରେ ॥ ୪ ॥

କିମ୍ବା

x x x

 x x

ଦେଉ ଗାଡ଼ ଆସିବନ ଗୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଅପଘନ

ବେଗରେ ଜାକର ଜରେ ଚାନ୍ଦମୁହିଁ ॥ ୨ ॥

ଯାଉଛି ମୋର ଜୀବନ

ରକ୍ଷାକରେ ଜୀବଧନ

ତାରୁ ବିନ୍ଧାଧରୁ ସୁଧାରସ ଦେଇ ॥ ୩ ॥

(ରଚନାଳି - ୧ ମ ଭାଗ, ପୃ - ୧୨)

ଏହାପରେ ପ୍ରହେଳିକା ଧର୍ମୀ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ତଥା ଧର୍ମାତ୍ମକ କବିତାର ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ପ୍ରହେଳିକା କବିତାଗୁଡ଼ିକ ଦେବତା ବନ୍ଦନା ଉପରେ ଆଧାରିତ ହୋଇଥିବା ବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ତଥା ଧର୍ମାତ୍ମକ କବିତା ଅନୁଲୋମ ବିଲୋମ ଶୈଳୀରେ ଲିଖିତ ହୋଇ କବିକ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତଥା ବିଜ୍ଞତାର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛି । ଯଥା :

କବି ବନ୍ଧ୍ୟ ! ଘେନ ମୋର ବିନୟ

ଚକ୍ରିଧର ! ମୋର ହୋଇ ସତୟ ।

କ୍ରମେ ନେଇ ଚିତ୍ତ ହଂସକୁ ମୋର,

ଶ୍ରୀ ଶୀ ! ରଖ ପଦକଞ୍ଜରେ ତୋର ॥

ଏତେ ସେ ମାଗଇ । ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷେ ଯା ନାମ ରାଜଇ ॥ ୧ ॥ ପଦ ॥

ଏଠାରେ କବି ଦେବ ବନ୍ଦନା ସହ ନିଜ ନାମର ଗଣିତା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । “ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷେ ଯା ନାମ ରାଜଇ” ଅର୍ଥ ପ୍ରତି ଧାଡ଼ିର ୨ୟ ବର୍ଷରେ ଥିବା ବର୍ଷକୁ ଏକାଠି କଲେ ‘ବିକ୍ରମେଷ’ ଶବ୍ଦ ଆସୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ କବି ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ନାମ । କବି ଚକ୍ରଧର ତାଙ୍କ ପଦକଞ୍ଜରେ ଚିତ୍ତହଂସକୁ ସମର୍ପଣ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ କବିଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ଗଭି ଭାବର ଅପୂର୍ବ ସମନ୍ବୟ ଦେଖାଯାଏ ।

ପ୍ରହେଳିକା ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରଧର୍ମୀ କବିତାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ପରିଚୟ ଦେଖନ୍ତୁ ।

କିଏ ଦିଅଇ ଶାଶ୍ଵତ ସୁଖକୁ । କିଏ ଘାଣ୍ଟି ତଳତଳ ମନକୁ ।

କିଏ ନାରଖାର କରେ ଜରମ । କିଏ ରମ୍ୟ ହୋଇ ଜନ୍ମାଏ ଗ୍ରମ ।

ଉତ୍ତର ବଖାଣ । ପଞ୍ଚବର୍ଷେ ସବ୍ୟାସବ୍ୟେ ସମାନ । ୦ ।

ଉତ୍ତର : ନନ୍ଦନନ୍ଦନ । ରାମ କୁମାର । ରଋସଭାର । ନବଯୌବନ ॥

(ରଚନାଳି - ୧ମ ଭାଗ- ପୃ - ୧୮)

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ ରଚନା ପୁରାଣ, ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ରଚନାଳି (୧ମ/୨ୟ)ରେ ସ୍ଥାନୀତ ବହୁ ଶ୍ଳୋକ, ସ୍ତୁତି, ସ୍ତବ, ଅଷ୍ଟକ, କବଚ, ଜଣାଣ, ଗଜନ, ପ୍ରର୍ଥନା ଇତ୍ୟାଦିରୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ । କବି ନିଜେ ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ । ସାଧୁଜନ ତଥା ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କହନ୍ତି -

ମଥୁରା ବାସ ସାଧୁସଙ୍ଗ ନାମ କାର୍ତ୍ତନ ।

ଭାଗବତ ଶ୍ରବଣ ହରିମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜନ

ଏହି କର୍ମ ପଞ୍ଚକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦୈଷ୍ଠବର ।

କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚରିତାକୁ ଘୋର ଭବସାଗର ।

(ରତନାଳି - ୧ମ ଭାଗ- ପୃ - ୫)

ବିକ୍ରମଦେବ ନିଜେ ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ରଚନାରେ ଅନ୍ୟ
ଦେବଦେବୀଙ୍କର ଦେଖାଯାଏ । ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ସମ୍ପର୍କିତ ଅନେକ ରଚନା ତାଙ୍କ
ରଚାବଳୀରେ ସ୍ଥାନୀତ । ରତନାଳି ୨ୟ ଭାଗରେ ଥିବା ସ୍ତୁତି ମୂଳକ ଏକ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ
କବିଙ୍କ ଭକ୍ତ କୈବଲ୍ୟ ଦେଖନ୍ତୁ -

ଶ୍ଳୋକୌ :

ହୃଦୟକମଳମଧ୍ୟେ ଭାବୟେ ବାସୁଦେବଂ ।

ନବଜଳଧରବର୍ଷଂ ପୁଣ୍ଡରୀକାୟତାମ୍ ।

ଅରିଜଳଜଗତାମୋଜାତହସ୍ତଂ ସୁରେଭ୍ୟଂ ।

କନକବସନଯୁଗ୍ମଗ୍ରୀବିତାଙ୍ଗ ମୁକୁତଂ । ୧ ।

ହୃଦୟକମଳମଧ୍ୟେ ତିରୟେ ଭାନୁପୁରୀଂ ।

ସଲିଳଭବଜିଦାସ୍ୟାଂ ପଢ୍ମିନୀଂ ପଢ୍ମହସ୍ତୀଂ ।

ଉଦିବିଜିତସୁବର୍ଣ୍ଣାଂ ନୀରଜାତାୟ ଚାକ୍ଷୀଂ ।

ଧରବରଧରପାର୍ଶ୍ଵସ୍ଥାୟିନୀଂ ମୁକ୍ତିଦାତ୍ରୀଂ । ୨ ।

(ରତନାଳି-୨ୟ - ପୃ - ୮)

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ତୁତି, ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣଭ୍ୟାଂ ନମଃ, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ
ଚୈତନ୍ୟଜୟନ୍ତି, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ସ୍ତୋତ୍ରଂ, ଶ୍ରୀରାଧାଦାଧବ ପଞ୍ଚରତ୍ନ ସ୍ତୋତ୍ରଂ, ଶ୍ରୀ
କୃପାମୋଧସ୍ଵଜଂ, କେଶବ ଚଉତିଶା, ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନକ୍ଷତ୍ରମାଳିକା, ବିଶ୍ଵରୂପ ସ୍ତବ, ଶ୍ରୀ ସରୁତାଷ୍ଟକଂ,
ଶ୍ରୀହରି କବଚ, ଶ୍ରୀଧର ନବରତ୍ନମାଳା, ଗୋପାଳ ନବରତ୍ନମାଳା, ମଉକୋଦିଳଶ୍ଳୋକ,
ଶ୍ରୀରାମସ୍ତୋତ୍ରମ୍, ଶ୍ରୀରାମସ୍ତବମ୍, ଶ୍ରୀରାମ ଚରିତ ଗୀତା, ଗୌରୀସ୍ତବ, ଶ୍ରୀଗୌରୀ
ଶବରଭ୍ୟଂନମଃ ଦୁର୍ଗା କବଚଂ, ନବଗ୍ରହ ସ୍ତବ, ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ଵ ପ୍ରକୃତି ସ୍ତୋତ୍ର ଏବଂ
ଶ୍ଳୋକଦ୍ଵୟମ୍, ଶ୍ଳୋକପଞ୍ଚକ, ବିବିଧ ଶ୍ଳୋକ, ଗ୍ରହଧାନ ଶ୍ଳୋକାଃ ପ୍ରକୃତି ଅନ୍ୟତମ ।

ପୁଣି, ତାଙ୍କ ନୀତିବାକ୍ୟାବଳୀ ତଥା ବସର ମାଳିକାରେ ମଧ୍ୟ କୃଷ୍ଣ ଓ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କ ମହିମା
ଗାନ କରାଯାଇଛି । ସାଂସାରିକ ଜୀବନକୁ ପୁଣ୍ୟ, ପବିତ୍ର କରିବା ପାଇଁ ସେ କହିଛନ୍ତି -

ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ରୌର୍ଯ୍ୟ; ଶିକ୍ଷା, ରୋଗ, ରଣ

ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ ଯୁବତୀ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଗୋଜନ ॥

ଏ ଆଠୋଟି ଅଷ୍ଟ କଷ୍ଟ ବୋଲି ମନ୍ତ୍ରେ ଖ୍ୟାତ

ଏମାନଙ୍କୁ ବର୍ଜିତ ନର ପୁଣ୍ୟବତ ।”

(ରତନାଳି-୧ମ- ପୃ - ୬୨)

ସଂସାରର ଆଠଗୋଟି ବସର ଅବତାରଣା କରି ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତିବାମନା ହେବାକୁ କରି ଆହ୍ୱାନ କରିଛନ୍ତି । ନୀତିବାକ୍ୟାବଳୀରେ ଏମିତି ଅନେକ ନୀତି କରିବା ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି । ‘ବସର ମାଜିକା’ ନାମକ ଅନ୍ୟ ଏକ କୃତିରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମହାତ୍ମ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ କାବ୍ୟିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇଛନ୍ତି ।
ଯଥା -

ଉଜ୍ଜାରିତ ହେଲେ ତୋ ନାମ ଥରେ । କରୁ ପରଂପରାକୁ କ୍ଷୟ କରେ
ତୋ ପାଦରେ ବିକ୍ରମ ବର୍ମାପିତ । ବସର ମାଜିକା ଗୀତ ପୁରିତ
ଇନ୍ଦିରା ଚୋଷଣ ।
ମଞ୍ଜୁ କୌସୁର ମଣିକୃଷ୍ଣଣ ।

(ରଚନାଳି-୧ମ - ପୃ - ୭୦)

‘କ’ ଠାରୁ ‘କ୍ଷ’ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରତି ବର୍ଣ୍ଣକୁ ଆତ୍ମ୍ୟରେ ରଖି ତରଳିଣୀ ନିୟମରେ ଲିଖିତ ‘କେଶବ ତରଳିଣୀ’ କବିଙ୍କର ଅନ୍ୟତମ ସପକ ସୃଷ୍ଟି । ଏଥିରେ ଅତି ସରଳ ଭାଷାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଗୁଣ ବାରିନ କରାଯାଇଛି ।

କମଳଦଳ ଲୋଚନ । କଳି କରୁଷ ମୋଚନ ।
କମଳାୟ ମୁଦ୍ରବାୟ । କେଶବ ଜୟ ଏ । ୧ ।
ଖଗାତିପତି ବାହନ । ଖଚର ଗଣପାଳକ ।
ଖମଣି ସୁତାନାୟକ । ଖଳ ନାଶକ ଏ । ୨ ।

(ରଚନାଳି-୧ମ- ପୃ - ୭୯)

ଅନିତ୍ୟ, ଅସାର ଏବଂ ମୋହମାୟା ଗ୍ରସ୍ତ ସଂସାରରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ କି ‘କାବଳରେ ମୂଢ଼ଜୀବ’ କବିତାରେ ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର କବିତାରେ ବିଭିନ୍ନ ଧର୍ମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କହନ୍ତି :

ଅଦ୍ୱୈତ ଜ୍ଞାନ ମୈମାଂସେ କର୍ମ ଦ୍ୱୈତେରକ୍ତି ।
ଭବ୍ୟମରେ ସମର୍ପଣ ବୌଦ୍ଧେତ୍ୟାଗାସକ୍ତି ।
ପବିତ୍ରତା ଜାରଦୃଷ୍ଟେ ପ୍ରେମ ଶ୍ରୀଷ୍ଟମତେ ।
ଅହିଂସାକ୍ତିନେ ସାଧୁତା ଇନ୍ଦୁଦୀବ ମତେ ॥
ଏ ମତମାନଙ୍କରେ ଏ ନବକ ପ୍ରଧାନ ।
ସାଧାରଣ ଧର୍ମମାନ ସବୁରେ ସମାନ ॥

(ରଚନାଳି-୧ମ- ପୃ - ୫୮)

ବିକ୍ରମଦେବ କେତେକ ଉପଦେଶାତ୍ମକ ଗୀତିକା ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି । ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ‘ଭାବଶୋପଦେଶ’ ଅନ୍ୟତମ । ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ରରେ ବିଦ୍ଧ ଭାବଣ ଶେଷନିଶ୍ଚାୟ ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବରୁ ରାମ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଉପଦେଶଦେବା ଛକରେ କହନ୍ତି - ସ୍ୱର୍ଗକୁ ସିଦ୍ଧିବାଞ୍ଛିବା ରକ୍ତି ଦୁଃସାହସ କରିବା ହିଁ

ତା'ର ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ । ଯେତେବେଳେ କାର୍ଯ୍ୟ ଚତୁଷ୍ପଦ ସେତେବେଳେ ହିଁ କରିବା ଇଚ୍ଛିତ ।

ଏଣୁ ଦୃଢ଼ି ସତର୍କ ହୋଇ ନିରୁପିତ

କାର୍ଯ୍ୟମାନକୁ ସେ କ୍ଷଣେ କରିବା ଇଚ୍ଛିତ ।

(ରଚନା-୧ମ- ପୃ - ୫୭)

‘ନେତ୍ର ରହସ୍ୟ’ ନାମକ କବିତାରେ କବି ପଞ୍ଚସଖା ଯୁଗାୟ ପିଣ୍ଡ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଚକ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ
ବେଶ୍ଟ ତାପ୍ତର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।

କହନ୍ତି ସର୍ବସାଧାରଣେ । ମୃତ୍ୟୁଧାରକୁ ଗୁହ୍ୟସ୍ଥାନେ

ସ୍ବାଧିଷ୍ଠାନ ସେ ଲିଙ୍ଗରେ । ମଣିପୁରକୁ ସୁନାଭିରେ

ହୃଦୟ ମଧ୍ୟେ ଅନାହତ । ଚକ୍ରକୁ ଅଲ ବିରାଜିତ ।

କଣ୍ଠ ଦେଶରେ ବିଶ୍ବରୁଦ୍ର । ତୁ ମଧ୍ୟଦେଶେ ଅସ୍ଥେୟକୁ ।

ବୋଲନ୍ତି ପୁଣି ସହସ୍ରାର । କମଳଶିରରେ ସୁନ୍ଦର

(ରଚନା-୧ମ- ପୃ - ୧୦୯)

ବିକ୍ରମଦେବ ତାଙ୍କ କବିତା ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିକୁ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅପରୂପ
ପ୍ରକୃତିର ଅନୁପମ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ କରିଛି । ରଚନା-୧ ପ୍ରଥମଭାଗରେ ସ୍ଥାନୀତ ‘ଷଡ଼ରୁଦ୍ର
ବର୍ଣ୍ଣନା’ ରଚନା-୧ ୨ୟ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନୀତ ‘ବର୍ଣ୍ଣାସମୟ’ କବିତାରେ ତାହା ସ୍ପଷ୍ଟ । ଏହି ସବୁ
କବିତା ଚତୁର୍ଦ୍ଧାମାନ ପ୍ରମୁଖ ପ୍ରତିଭା ମାନଙ୍କରେ ଶୋଭା ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲା । ଷଡ଼ରୁଦ୍ର ବର୍ଣ୍ଣନା
ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବିକ୍ରମଦେବ ପ୍ରକୃତିର ବିଚିତ୍ର ରୂପକୁ ଅତି ଚମତ୍କାର ଭାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ।
ରତୁରାଜ ବସନ୍ତର ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ କହିଛନ୍ତି -

ଏ ବସନ୍ତ ରତୁବର

ଦେଖ କେତେ ମନୋହର । ପଦ ।

ବିଯୋଗୀ ସତାପ କର । ସଂଯୋଗୀ ସତାପ ହର । ଏ ବସନ୍ତ ।

କୁହ କୁହ ମାରମିତ । ଶୁଦ୍ଧ ଶାରୀ ସେନାନିତ ।

ବସନ୍ତ ଦୃଢ଼ ରଦିତ । ବିରହୀ ହନନ କର ॥ ୧ ॥

(ରଚନା-୧ମ- ପୃ - ୨୩)

ଚନ୍ଦନ ଲେପନେ ଶୀତଳାମୁଦ୍ରାରେ ଆସନ୍ତ ଜନ ହୃଦୟ । ଗ୍ରୀଷମ ।

ରଜନୀ ନିତାନ୍ତ ହୋଇ ସଂକୁଚିତ ଦିବସ ବେଶୀ ବଢ଼ିଲା ।

ପରିଶ୍ରମ ହୀନେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରତିକ୍ଷଣେ ଘର୍ମ ସଜ୍ଜିତ ସୁବିଳା ॥ ୧ ॥

(ରଚନା-୧ମ- ପୃ - ୨୩)

ଦେଖ ଶାରଦ ସମୟ ହୋଇଲାରେ । ପ ।

ଅମୃତାରି ବିଶ୍ବ ସ୍ବଚ୍ଛେ ଦିଶିଲାରେ । ଦେଖ ।

ତତାକ ନିର୍ମଳ ତୋୟ । ତୋୟ ଜାତ କୁବଳୟ ।

ଯୁତ ହୋଇ ଲୋଚନକୁ ମୋହିଲା ରେ । ୧ ।

(ରଚନାଳି-୧ମ - ପୃ - ୨୫)

ବିଦେଶୀ ବିଯୋଗୀ ଖେତପ୍ରଦ ବର୍ଷାକାଳ,
ଆଗତ ସେ କଳକଷ - କୁଳ - କଷକାଳ ।
ନରେ ନୀଳ ମେଘ ଘୋଟି ଆହ୍ଲାଦେ ବୁମିକି,
କରେ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନ ଦିନକୁ, ଅନ୍ଧାର ରାତିକି ।
ଦିନେ ଭାନୁଶୂନ୍ୟ, ନିଶା- କାଳେ ରକ୍ଷ ଶୂନ୍ୟ -
ହୋଇ ମରୁଭୂମି ପରି ଅସୁନ୍ଦର ଶୂନ୍ୟ ।

(ରଚନାଳି-୨ୟ - ପୃ - ୧୫୧)

ଏହି କବିତା ଗୁଡ଼ିକ ଲୋକ କଥୁତ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ଅଧିକ ସୁଖପାଠ୍ୟ
ହୋଇପାରିଛି ।

ବ୍ୟଙ୍ଗ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜସଂସ୍କାର କରିବାର ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି କବି ବିକ୍ରମଦେବ ।
ତାଙ୍କର ‘ଏବତଳଣୀ’, ‘କିହେଲା’, ‘ନାହିଁ ନାହିଁ ତିଳେ ମୁକ୍ତି ଭାବିଲେ’ ପ୍ରଭୃତି କବିତାରେ
ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ହଳଧରେ ହେଲେ କଲମଧର ।
ବଶୁଆଏ ହେଲେ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରବର ।
ଅକୁଳୀନେ ହେଲେ ପ୍ରଭୁ ପ୍ରବର ।
କୁଳୀନେ ହୋଇଲେ ତାଙ୍କ ତାକର ।
ଏମାନେ ନିକର ।

କଳି ମହିମା ବୋଲି ମନେକର ।

(ରଚନାଳି-୧ମ- ପୃ - ୩୩)

ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାନଗିଞ୍ଜ ବେଦାର୍ଥ କହଇ ।
ବ୍ୟାକରଣ ଜ୍ଞାନହୀନ କାବ୍ୟ ବିରଚଇ ।
ସନ୍ଦର୍ଭ ଜ୍ଞାନବିହୀନ ରଚଇ ଚରିତ ।
କିଛି ନଜାଣିବା ବ୍ୟକ୍ତି ବୋଲାଏ ପଣ୍ଡିତ ॥

x x x

x x

ରାଗତାଳ ଜ୍ଞାନହୀନ ପ୍ରଶସ୍ତ ଗାୟକ ।
ଲୋକ ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦେଶର ବାୟକ ॥

(ରଚନାଳି-୧ମ- ପୃ - ୩୩/୩୪)

ଏହି କବିତା ଗୁଡ଼ିକରେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବଙ୍କ ଜଗତେ କେବଳର ବ୍ୟଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟି ଉପଲବ୍ଧ । କବିତାଗୁଡ଼ିକରେ ପାଠକଙ୍କୁ ସଚେତନ କରାଇବାର ଅତରୀଣ ପ୍ରଚେଷ୍ଟାଟିଏ ବିଦ୍ୟମାନ କହିଲେ ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।

ଜୀବନରେ ସର୍ବଦା ଯାହା ଠିକ୍, ଯାହା ଭଲ, ତାହା ହିଁ ମାନବ ଜୀବନର ଗତିପଥକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିଥାଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଭିତରେ ଭଲ ମନ୍ଦର ଚିହ୍ନବାର ଏକ ଶକ୍ତି ଅଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିନିଷ ମଧ୍ୟରେ ଭଲ ଖରାପ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମନ୍ଦ ମଧ୍ୟରୁ ଭଲର ଅନ୍ୱେଷଣ ଯିଏ କରିପାରେ, ସେ ହିଁ ପ୍ରକୃତ ମାନବ । ‘ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା’ କବିତା ଏହି ଭାବର ଏକ କବିତା । ଏହି କବିତାର ମୁଖ୍ୟ ଚରିତ୍ର ଗୋଟିଏ ଡୋର । ସେ ଡୋର ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ମିଥ୍ୟାର ଆଶ୍ରୟ ନେଉନଥିଲା । ସତ୍ୟର ସ୍ୱୀକାର ଯୋଗୁଁ କିପରି ସେ ରାଜାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା, ତାହା ସୁନ୍ଦର ଗାବେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ।

ବିକ୍ରମଦେବ ନିଜେ ଜଣେ ବୈଷ୍ଣବ ତଥା ରକ୍ଷିବଳି ଜୀବନଯାପନ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ଶାକାହାରୀ ଥିଲେ । ତାଙ୍କ ମତରେ ସାର୍ବିକ ଆହାର ହିଁ ମନୁଷ୍ୟର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଆହାର ଏବଂ ତାହାହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଚିନ୍ତାର ଉଦ୍ରେକକାରୀ ଶକ୍ତି । ତେଣୁ ସେ ଲେଖିଛନ୍ତି :

ଖାଇପତ୍ର ପାସ । ପୋଷିବାରୁ ମାଂସ ।

ମୃଗ ବିଦାରିତାଜିନ ।

ମାରି ଖାଇଗଲେ । ମାଂସ ବଢ଼ାଇଲେ ।

କିଏ ଗୋଗିବଟି ଜନ ॥

(ରଚନାଳି - ୧ମ ଭାଗ- ପୃ - ୧୧୦)

ଆମ ସମାଜରେ ସାଧାରଣରେ ବହୁ ଗ୍ରମ ଧାରଣା ରହିଛି । ଭଲର ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ମାନେ ଏହି ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ରହିଛନ୍ତି । ସେହି ଗ୍ରମସବୁକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସୁଧାକର ଅର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ର । ସୁଧାର ଗଣ୍ଡାର ବୋଲି ଛୋକେ ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଧାରଣା କରି ଆସିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ନୁହେଁ । ଏହି ପ୍ରଚଳିତ ଧାରଣାର ଭୁଲ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାକୁ ସେ କହିଛନ୍ତି -

ଅଟେ ସୁଧା କର । ସୁଧାପରି କର । ନୁହେଁ ସୁଧାର ଆକାର

ତା’ କବି ସମୂହ । ଉହ ସିନା ଗ୍ରହ । ହୁଏ କି ? ସୁଧାର ଘର ॥

(ରଚନାଳି - ୧ମ ଭାଗ- ପୃ - ୧୮)

ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ କିରଣ ଅମୃତ (ସୁଧା) ମଧ୍ୟ ଅଟେ । ତେଣୁ ସୁଧାକର ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ତାହା ସୁଧାର ଆକାର (ଗଣ୍ଡାର) ନୁହେଁ ।

ଆମର ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକୋକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକ ଆମର ଅମୂଲ୍ୟ ସମ୍ପଦ । ଏଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ବହୁ ବିଦ୍ୱାନ ଗବେଷଣା ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି । ବିକ୍ରମ ଦେବ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ଲୋକୋକ୍ତିର

ସଂଗ୍ରାହକ ଏବଂ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ରଚନାକାର । ସେ ଲୋକୋକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି
ଅ ଠାରୁ କ୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କ୍ରମରେ ସଜ୍ଜିତ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା :

ଅରକ୍ଷିତ ଦୈବ ରକ୍ଷିତ
ଅନ୍ତେ ପିତା, ଦନ୍ତେ କଷ୍ଟା
ମୁଣ୍ଡେ ପାଦେ ତେଜ ଘଷା ।
ଆଶାଟା ଦୁଃଖର କାରଣ
ନିରାଶା ସୁଖର କାରଣ ॥

ଓଡ଼ା ଗୋଡ଼ରେ ଖାଇବ, ଶୁଖିଲା ଗୋଡ଼ରେ ଶୋଇବ ।
କାର କରମରେ ଭୁରି ଖିରିସା, ଲତୁ କାର କରମରେ,
କାର କରମରେ ଖାରିଆ ଖଡ଼ା, ଚୋବାଇ ଚୋବାଇ ମରେ ।
କୋଟିଏ ଢାକରେ ଗୋଟିଏ ବକ । କୋଟିଏ ଦୁଃଖରେ ଗୋଟିଏ ସୁଖ ।
ଗୋଡ଼ ଖସିଲେ କାଢ଼ିହୁଏ, କଥା ଖସିଲେ ନୁହେଁ ।

ଘରର ଚୋର ପରମେଶ୍ଵରର ଅଗୋଚର ।
ଛାଡ଼ିବୋଇଲେ ସାପର କୋପ,
ଗିଳି ବୋଇଲେ ବେଙ୍ଗର କୋପ ।
ନଟୀ ବେଶ ହେଉ ହେଉ, ନମର ଲୋକେ ନିନ୍ଦିତ ।

ପାତ୍ର ଦେଖି ଦାନ; କ୍ଷେତ୍ର ଦେଖି ଧାନ ।
ମୂର୍ଖଜନ କି ଜାଣଇ ପୁରାଣ କଥା ?

ବନ୍ଧ୍ୟାମାତା କି ଜାଣଇ ପ୍ରସୂତି ବ୍ୟଥା ?
ଶାଶୁ ନଥିବା ବୋହୂ ଗୁଣବତୀ,

ବୋହୂ ନଥିବା ଶାଶୁ ଶାଳବତୀ ।
(ଉଚ୍ଚନାତି - ୧ମ ଭାଗ- ପୃ - ୩୭-୪୪)

ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କାବ୍ୟରଚନା ଶୈଳୀ ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଆଜିକକୁ ଧରି ଆଳଂକାରିକ
ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ସର୍ବେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଭାଷା ସରଳ ଏବଂ ସାବଜ୍ଞାନ । ବେଳେ ବେଳେ
କଥିତ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ କାବ୍ୟ କବିତାକୁ ଆହୁରି ରମଣୀୟ କରିଛି । ସେ ‘ମୋ କବିତା’
ଶୀର୍ଷକ କୃତିରେ କହିଛନ୍ତି - “ମୁଁ ମୋ ବଂଶ ଗୁରୁତ୍ଵକୁ କିମ୍ବା ଧନଗୁରୁତ୍ଵକୁ ଲୋକବିଦିତ
ହୋଇପାରିନାହିଁ । ଯେପରି ହେଉ ନାମ କମାଇବାତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯେନତେନ ପ୍ରକାରେଣ
ପ୍ରସିଦ୍ଧି ପୁରୁଷୋତ୍ତମେତ୍ । ସେ ହେତୁରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭିବା ପାଇଁ କବି ହେଲି ।” (ଉଚ୍ଚନାତି ୨ୟ
ପୃ-୧୭୬) କବିଙ୍କର ଏହି ବିନୟ ଭାବେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ।

ଗଜ ପ୍ରଷା ବିକ୍ରମ ଦେବ

ପଦାର ମୋହନଙ୍କ ପରେ ଓଡ଼ିଆ ଗଜ ସାହିତ୍ୟରେ ଅନେକ ପ୍ରଷା ଲେଖନୀ ଚାନ୍ଦନୀ କରି ନିଜସ୍ବ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ଦେଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପଦାର ମୋହନୀୟ ଶୈଳୀ ଏବଂ ‘ରେବତୀ’ ଗଜର ଆତ୍ମିକ ସ୍ବରକୁ ଛୁଇଁବାର ସାହାସ ଖୁବ୍ କମ୍ ପ୍ରଷା କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜୟପୁର ରାଜବଂଶଜ ରାଜର୍ଷି ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଜଣେ ସ୍ବରଣୀୟ ପ୍ରଷା । ପ୍ରାୟ ୧୯୩୦ ମସିହା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ହିଁ ସେ ତାଙ୍କର ଗଜସବୁ ରଚନା ଜଳାପରି ମନେହୁଏ । ପଦାର ମୋହନଙ୍କ ଭଳି ପରିଣତ ବୟସରେ ସେ ଗଜଗୁଡ଼ିକ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ପଥରେ ଯେଉଁ ଅନୁଭୂତିସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରିଥିଲେ, ତାକୁ ଲେଖନୀ ମୁନରେ ରୂପ ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗଜ ସତ୍ୟଘଟଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ତାଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଗଜ ଲେଖନୀୟ ପରିବେଶ, ପରିସ୍ଥିତି ଏବଂ ସ୍ଥାନ ସହ ସମ୍ପର୍କିତ । ତାଙ୍କ ଗଜର ପରିସର କୋରାପୁଟ, ଜୟପୁର, ମାଲକଙ୍ଗୁରି, ମୋଟୁ, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର, ନନ୍ଦପୁର, ଡିମିରିପୁଟ, ଆସିକା ଏବଂ ଗଜାମ ତଥା ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର କିଛି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଗଜ ଗୁଡ଼ିକର ସତ୍ୟତା ଉପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ବାକାରୋକ୍ତି ହେଲା : “ଏହା କେବଳ କଳିତ ନୋହି, ସତେ ଚଳିଲା ବିଷୟ ଅଟେ ।” (ବିକ୍ରମଦେବରଚନାବଳି - ୧ମ ଭାଗ, ପୃ - ୩୫୫ ।)

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସମଗ୍ର ଗଜକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ଯଥା : ୧. ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ୨. ଅନୁବାଦ ବା ଅନୁସୃଜନ ।

ଅଧିକାଂଶ ମୌଳିକ ଗଜରେ ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସୁଖଦୁଃଖ ତଥା ସମାଜରେ ପ୍ରତିଦିନ ଘଟୁଥିବା ସାଧାରଣ ଘଟଣା, ଦୁର୍ଘଟଣା, ହସକାନ୍ଦର ନିଜ୍ଜଳ ପ୍ରତିଛବି ଦେଖାଯାଏ । ତାଙ୍କର ‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚାତୁରୀ’, ‘ଗୋବରିଆ’, ‘ଗୁଣବତୀ ପଦ୍ମା’, ‘ସୁଲକ୍ଷଣା’, ‘ଲଳିତା’, ‘ବାଜିକା ବିବାହ’, ‘ବୃତରତ୍ନ’, ‘ପାପ ପରିଣାମ’ ପ୍ରଭୃତି ଗଜରେ ଏହି ସ୍ବର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ । ‘କାଦମ୍ବରୀ କଥାସାର’, ‘ଶ୍ରୀକ୍ ପୁରାଣ କଥା’, ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନୁବାଦ ମୂଳକ ॥ ‘ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ’ ଗଜ ପୁରାଣର ବିଷୟା ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ ଘଟଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଉକ୍ତ ଡିନିଗୋଟି ଗଜରେ ମୂଳଲେଖାର ରାବାନୁସରଣ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବର୍ଷନାରେ ଚମତ୍କାରିତା ଏବଂ ପରିବେଷଣରେ ନିଜସ୍ବତା ତଥା ମୌଳିକତା ପ୍ରଦର୍ଶନ ଯୋଗୁଁ ତାହା ସ୍ବୟଂ ଏକ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ କୃତିରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହୋଇପାରିଛି ।

୧. ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି : ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଅଧିକାଂଶ ମୌଳିକ କୃତି ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜର ପ୍ରତିଛବିକୁ ବହନ କରିବାରେ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରିଛି । ସମାଜର ସାଧାରଣ ମଣିଷର ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ହସ-କାନ୍ଦ, ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଅଭାବ-ଅସୁବିଧାର ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ତାଙ୍କ ଗଜଗୁଡ଼ିକରେ ଫୁଟି ଉଠିଛି । ଏହାର ପସ୍ଥାଦ୍ରେ ଅବଶ୍ୟ ଚାଙ୍କର ସମାଜ ସଂସ୍କାର ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ଅସ୍ବାକାର କରାଯାଇନପାରେ । ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜରେ ବଞ୍ଚୁଥିବା ବାନ୍ଧ୍ୟ ବିବାହ, ଛାଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାର କୁ ପରିଣାମ, ଅନ୍ଧବିଶ୍ବାସ

ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ୟା ଏବଂ ସମାଧାନର ସୂଚକ ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି ରାଜର୍ଷି ବିକ୍ରମ ଦେବ । ‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚାତୁରୀ’, ‘ଗୋବରିଆ’, ‘ଗୁଣବତୀ ପରୀ’, ‘ସୁଲକ୍ଷଣା’, ‘ଲଳିତା’, ‘ବାଳିକାବିବାହ’, ‘ବୃତ୍ତଚୟ’, ‘ଭଣ୍ଡଧର୍ମୀ’, ‘ଗୋରାର ଘରକରଣୀ’ ଇତ୍ୟାଦି ଗଳ୍ପରେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ।

‘ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚାତୁରୀ’ ଗଳ୍ପରେ ଏକଦା ଧନୀ ହିସାବରେ ଜଣାଶୁଣାଥିବା ନାରାୟଣ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ପୁଅ ମଧୁସୂଦନ ଓ ବୋହୂ ସୁନ୍ଦରୀ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହୋଇଛି । ରହିବାପାଇଁ ଘର ପଛର ପରିତ୍ୟକ୍ତ ଛପର ବଖରା, ଖାଇବା ପିଇବା ପାଇଁ ମାଟି ସରା, କଳସୀ ଏବଂ ପିନ୍ଧିବା ପାଇଁ ମୋଟା କୁରୀ ତଥା ଗୋଟିଏ ମଣିଶା ଜନ୍ତା ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ । ଯିଏ ଦିନେ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଭୋଜନ ରୂପାପାତ୍ରରେ ଭୋଜନ କରି, ଝାନ ବସନ ପିନ୍ଧି ହଂସତୁଳିକା ଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଉଥିଲା ‘ଗଣ୍ଡାଏ ଲୁଣଛଡ଼ା ଚିକିଏ ତିଅଣ ସୁବା’ ତା’ ଭାଗ୍ୟରେ କୃତିଳା ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖି ନାତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଜେଜେର ଦୁଃଖରେ ସମଦୁଃଖୀ ହୋଇ ଦିନେ ତା’ର ଚାତୁରୀ ପ୍ରକାଶ କରେ । ଅଜଣାତରେ ହାତକୁ ସରା ପକାଇ ଭାଙ୍ଗିଦେବାପାଇଁ ସେ ଜେଜେଙ୍କୁ କହେ । ଏବଂ ସେଇଆଁ ହିଁ ହେଲା । ସେତିକିବେଳେ ମିଥ୍ୟା କ୍ରୋଧ ପ୍ରକାଶ କରି ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଜେଜେଙ୍କୁ ଗାଳି ଦେଇ କହିଲା : “ସେ ସରା ଭାଙ୍ଗିଦେଲା । ତୁ ଖାଇଥିବା ସରାରେ ତୋ ପୁଅ ଖାଇବ ବୋଲି ଜାଣି ନାହୁଁକି ? ଏଣିକି ନନା କାହିଁରେ ଖାଇବ ?” ଏହାପରେ ମଧୁସୂଦନ ଓ ସୁନ୍ଦରୀ ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବୁଢ଼ା ନାରାୟଣର ଉପଯୁକ୍ତ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଛୋଟ ପିଲାଟିର ଚତୁରତା ହେତୁ ପିତାମାତା ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଥିଲେ । ଗଳ୍ପଟିର ନାମକରଣ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ । ସତ୍ୟ ଘଟଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏହି ଗଳ୍ପଟିର ବାର୍ତ୍ତା ଆଜିର ଯୁଗ ପାଇଁ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ ।

‘ଗୋବରିଆ’ ଗଳ୍ପରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ / ଗୋବରିଆ ସର୍ବପ୍ରକାର ବିଦ୍ୟାଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ‘ପଢ଼ାଦ୍ଵାରା ଧନୋପାର୍ଜନ କରିପାରିଲା ନାହିଁ’ ବହୁ ସମୟ ପାଠପଢ଼ାରେ କଟିଥିବା ହେତୁ “ତାଷ କିୟା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେଲା ।” ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସମାଜକୁ ଅପବାଦ ଏବଂ କ୍ଷୁଧାଭୁକ୍ତା ଯୋଗୁଁ ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନ ପାଇ ମାଇକାନ୍‌ଗିରି ଅଞ୍ଚଳର କିଛି “ପାହାଡ଼ିଆ ଖଣ୍ଡକ ସହାୟତାରେ ତତ୍କାୟତି କରି ଧନକାବନ ନଷ୍ଟ କରିବାରେ ଲାଗିଲା ।” ଦିନେ ସେହି ରାସ୍ତା ଦେଇ ଜଣେ ଚୈତନ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ବୈଷ୍ଣବ ଯାଉଥିଲେ । ସେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନକୁ ବୁଝାଇଦେଲେ ପ୍ରେମର ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ତା’ର ଅର୍ଜିଥିବା ପାପରେ ତା’ର ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ତାହାଦ୍ଵାରା ହେବେ ନାହିଁ । ଫଳରେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ନିଜର ଭୁଲ ବୁଝିପାରିଲା ଏବଂ ପ୍ରେମ ମନ୍ତ୍ରରେ ଦୀକ୍ଷିତ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାବାଙ୍କ ଶିଷ୍ୟତ୍ଵ ଗ୍ରହଣ କଲା । ବିକ୍ରମ ଦେବ ଏହି ଗଳ୍ପ ଦ୍ଵୟ ରଢ଼ାକର ବାକ୍ସିକାରେ ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବା ମହାନ୍ କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇଦିଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅସାଧୁ, ପାପୀ ଲୋକର ଅନ୍ତର ଭିତରେ ମଧ୍ୟ ଶାଶ୍ଵତ ଚିନ୍ତା ଚେତନା

ଥାଇପାରେ । ସେଇପରି ଦିବ୍ୟ ହୃଦୟ ସନ୍ତାନ କରିପାରିଛନ୍ତି ଗାଳ୍ପିକ ‘ଗୋବରୀଆ’ ଗଜ ଗିଡ଼ରୁ ।

ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ‘ଗୁଣବତୀ ପଦ୍ମା’ ଏକ ସାର୍ଥକ ଗଳ୍ପ । ଇନ୍ଦ୍ରୀୟର ଗ୍ରାମର ନାରାୟଣ ନାୟକର ପୁତ୍ର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରନରୁ ବାରିଷ୍ଟରି ପଢ଼ି ଆସିବା ପରେ ଇଂରେଜଶିକ୍ଷା ସଂସ୍କୃତିର ସମ୍ପର୍କ ପଞ୍ଜରେ ସମସ୍ତ ଦେଶୀ ଜିନିଷ, ଏପରିକି ବାପା, ମା’ ଏବଂ ନିଜସ୍ବା ହାରାମଣୀକୁ ମଧ୍ୟ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାରେ ମିଃ. ପି.ସି. ରାଓ ନାମରେ ପରିଚୟ ଦେଇ ମତ୍ୟପାନ, ବେଶ୍ୟା ସହବାସ ଓ କୁସଙ୍ଗ ହେତୁ ଆଦିବ୍ୟାଧିଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ ହସ୍ପିଟାଲରେ ଦରିଦ୍ର ରୋଗୀଙ୍କ ପାଖରେ ପଡ଼ିରହିଛି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ପୁତ୍ରର ଇବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଖର୍ଚ୍ଚକରି ନାରାୟଣର ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୋଚନୀୟ ହୋଇ ନିଜଗ୍ରାମଛାଡ଼ି ଚେନ୍ନୁଗୁ ଦେଶରେ ମାଟିକାମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି । ମା’ ମଧ୍ୟ ସ୍ବାମୀର ବାରଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ବିଶ୍ବାଖ୍ୟାପାଟଣାରୁ ବାହୁ ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପାଖରୁ ବିଚାଡ଼ିତ ହୋଇଛି । ଅନେକ ଦିନପରେ ହାରାମଣୀ ସ୍ବାମୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଜାଣିପାରିଛି ଏବଂ ସେବାୟତ କରି ସ୍ବାମୀଙ୍କୁ ଚଳା ଅବସ୍ଥାକୁ ଆଣିପାରିଛି । ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ନିଜର ବୁଲ ବୁଝି ସମସ୍ତ ଦୁର୍ଗୁଣ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ସୁମଣିଷ ହୋଇଛି । ଏଠାରେ ଗୁଣବତୀ, ସହନଶୀଳା ହାରାମଣୀର ବୁଝି ହେତୁ ଗୋଟିଏ ପରିବାର ପୁଣି ଗଲ ହୋଇପାରିଛି । ଏଥିରେ ସୁଖଦୁଃଖ, ମିଳନବିଚ୍ଛେଦ, ଅନୁରାଗ, କ୍ଷମା, ଭ୍ରମ, ସଂଶୋଧନ, ଶିକ୍ଷା, ସଂସାର, ଅଗ୍ନିମାନ, ଉପଦେଶ, ପତନ-ଉଦ୍‌ଥାନ ସବୁ ଏକାଧାରରେ ବିଦ୍ୟମାନ । ପୁନଶ୍ଚ ‘ଗୁଣବତୀ ପଦ୍ମା’ ନାମକରଣ ଏକାନ୍ତ ସାର୍ଥକ । ଚତୁର୍ଦ୍ଧାକାଳ ଇଂରେଜ ଶିକ୍ଷିତ ବାବୁମାନଙ୍କୁ ସତେ ଯେପରି ସେ ସଚର୍ଚ୍ଚବାଣୀ ଶୁଣାଇଛନ୍ତି ।

ନାରୀ ଚରିତ୍ର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରତିପାଦନରେ ‘ସୁଲକ୍ଷଣା’ ଆଉ ଏକ ସାର୍ଥକ ସୃଷ୍ଟି । ଆସିକାର ଓକିଲ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଧାନ, ଘରେ ଗୁଣବତୀ, ରୂପବତୀ ପଦ୍ମା ସୁଲକ୍ଷଣା ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ବାହାରେ ମତ୍ୟପାନ କରେ ଏବଂ ବେଶ୍ୟାସକ୍ତ । ସୁଲକ୍ଷଣା ଏଥିରୁ ନିବୃତ୍ତ କରିବାରୁ, ତା’ର ସ୍ବାମୀ ତାକୁ ସୋଡ଼ା ବୋତଲରେ ପିଟି ତା’ର ମୁଣ୍ଡକୁ କ୍ଷତାକ୍ତ କରି ଘରୁ ବାହାରିଯାଏ । ପରେ ସୁଲକ୍ଷଣା ନିଜଗାଲ ସୁଶୀଳ ସଙ୍ଗେ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଚିକିତ୍ସିତ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ସୁଲକ୍ଷଣା ଏ କ୍ଷତ, ପତି ଯୋଗୁଁ ହୋଇଛି ବୋଲି କହିପାରେନା । ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଛଅମାସ ରହିବାପରେ ହଠାତ୍ ସୁଲକ୍ଷଣା ଏକ ଚିଠି ଲେଖି ସେଠାରୁ ପଳାଇଯାଏ । ବାଟରେ ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ତା’ର ଅଳଂବାର ଜଣେ ଛଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ବସେ । ସୁଲକ୍ଷଣା ଜାଣିପାରେ ସେ ତା’ର ପତି । ହଠାତ୍ ଏକ ସର୍ପ ଦଂଶନରେ କିଶୋରଚନ୍ଦ୍ର ଆହତ ହୁଏ । ଠିକ୍ ସେତିକିବେଳେ ସୁଶୀଳ ଓ ତାର ସ୍ତ୍ରୀ ସୁଲକ୍ଷଣାକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ସେଠାରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି । ପରେ କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଚିକିତ୍ସିତ ହୋଇ ଭଲହୁଏ, ନିଜର ବୁଲ ବୁଝିପାରି - ସମସ୍ତ ଦୁରବ୍ୟାସ ଛାଡ଼ିଦିଏ । ଏହି ଗଳ୍ପରେ ଗାଳ୍ପିକ ଚତୁର୍ଦ୍ଧାକାଳ ସମାଜରେ ନବ୍ୟ ଇଂରେଜ ଶିକ୍ଷିତ ସୁବକମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଦୁର୍ଗୁଣକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରକାର ମୋହନଙ୍କ

‘ପେଟେଷ ମେଡ଼ିସିନ୍’ର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି, କିମ୍ବା ସତ୍ୟ ଜମିଦାରର ରାଜାବ ଲୋଚନ ପରି ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର କିମ୍ବା କିଶୋର ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରତୀକ ଚରିତ୍ର ।

‘ଲଳିତା’ ଗଛର ନାୟକ ମହାଜନ ରାମରାଓର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ରଂଗରାଓ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ପିତୃମାତୃହୀନ ହୋଇ ଦୁଃଖ ସଙ୍ଗ ହେତୁ ଦୂରଭ୍ୟାସର ବନ୍ଧବରୀ ହୁଅନ୍ତି । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ସେ ମାଧବ ରାଓଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଝିଅ ଲଳିତା ସହ ପ୍ରେମ ବିବାହ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିବାହର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବର୍ଷ ପରେ ସେ ସହନଶୀଳା ଲଳିତାକୁ ଭଲ ନପାରି ବିଜୟନଗରରୁ ରାମାମଣି ନାମକ ବେଶ୍ୟାକୁ ଆଣି ଘରେ ରଖନ୍ତି । ଏପରିକି ସ୍ବାମୀର ଆଦେଶରେ ଲଳିତା ବେଶ୍ୟାର ସେବା ମଧ୍ୟ କରିଛି । ତା’ର ଲଳିତ ସ୍ବଭାବରେ ସବୁକିଛି ସହି ନେଇଛି, ପ୍ରତିବାଦ କରିନାହିଁ । ତା’ର ଜୀବନରେ ସେବା, ତ୍ୟାଗ, ସହିଷ୍ଣୁତା ପାଇଁ ନ୍ୟାୟ ପାଇନି । ପରିଶେଷରେ କ୍ୟାନସର ରୋଗ ଜୋରିଛି । ସ୍ବାମୀର ସୁହାଗ କିମ୍ବା ତାଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା ନପାଇ ମାତ୍ର ଛଅମାସ ମଧ୍ୟରେ ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରିଛି ସେ । ତା’ର ଦୁଃଖାତ୍ମକ ଜୀବନର କରୁଣ ପରିଣତି ହିଁ ଏହି ଗଛର ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟବସ୍ତୁ । ଏହି ଗଛରେ ସିଦ୍ଧାକୋଇ (ଆଧୁନିକ ଶ୍ରୀକାକୁଳମ୍) ର ନାମକରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରିକ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି ।

ତାଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ‘ବାଳିକା ବିବାହ’ ଗଛଟି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ନିକଟସ୍ଥ ଦଶରଥପୁର ଶାସନର ଏକ ଘଟଣା । ବିଶ୍ବନାଥ ଦାସଙ୍କ ପୁତ୍ର ଲୋକନାଥ, କନ୍ୟା ପାର୍ବତୀ । କନ୍ୟା ମାତ୍ର ୧୨ ବର୍ଷର । କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କାର ଲୋଭରେ ବାପ ତା’ର ବାହାଘର ଏକ ୬୦ ବର୍ଷର ବୃଦ୍ଧ ସହିତ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ପୁଅ ଲୋକନାଥ, ଯିଏକି ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡିରେ ଆଇ.ଏ. ପଢୁଥିଲା, ତାର ଚତୁରତା ହେତୁ ସେ ବିବାହ ବନ୍ଦ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେ କନ୍ୟାର ବିବାହ ଏକ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ସଙ୍ଗରେ କରାଯାଇଛି । ଚତୁର୍ଦ୍ଧାଜନ ଶାରଦା ଆଇନକୁ ନେଇ ଗଛରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଏସବୁ ଦେଖିଲେ ନାରୀକୁ ସମୁଚିତ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଗଛର ଏକମାତ୍ର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ ହୋଇଉଠିଛି । ତାଙ୍କର ହୀରାମଣି, ସୁଲକ୍ଷଣା, ଲଳିତା, ପାର୍ବତୀ ସେଇମାନଙ୍କର ଏକ ଏକ ପ୍ରତିରୂପ ମାତ୍ର । ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତୀକ କରି ସମଗ୍ର ନାରୀ ସମାଜର ଦୁଃଖଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଏବଂ ନାରୀ ଜୀବନର ମହନୀୟତା ଆମ ଆଗରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଏଇ ସମ୍ପର୍କରେ Dr. A.V.D. Sarma କହନ୍ତି : "Most of his writings in Oriya deal with the trials and tribulations of women. And they highlight the various nature of Indian womanhood especially as a faithfully wife. x x x."

(Integration of Andhra and Orissa cultures. P - 70)

‘ନିଜ ଗାଡ଼େ ନିଜେ ପଡ଼େ’ ଗଛଟି ସତ୍ୟ ଘଟଣା ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଭାଗବତର ସେହି ‘ଯେପାଞ୍ଚେ ପରମହ, ତା’ ମହ ପାଞ୍ଚଟି ଗୋବିନ୍ଦ’ର ସତ୍ୟତା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଛି ଏହି ଗଛରେ । କାହାଣୀଟି ଏହିପରି, ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧାର ଚିନିପୁଅ । ତା’ର ଦୁଇ ପୁଅ

ଜଙ୍ଗଲରେ ତକାୟତି କରନ୍ତି । ଅରେ କୋରାପୁଟ ନିକଟରୁ ସାତମାଇଲ ଦୂରରେ ଥିବା ଡିମିରିପୁଟ ହାଟରୁ ସୁନା ବ୍ୟବସାୟୀ ନୀଳବଣ ଓ ତା'ର ପୁତ୍ର ନାରାୟଣ ଫେରୁଥିଲେ । ଅନ୍ଧାରରାତି । ହଠାତ୍ ଦୁଇଟି ତକାୟତଙ୍କର ଆକ୍ରମଣରେ ନୀଳବଣ ପଡ଼ିଗଲା । ନାରାୟଣ ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଏବ ଆଲୋକ ଜହୁଥିବା ଗୁହରେ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ ନିକଟରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଲା । ବୃକ୍ଷ ତା'ର ସାନ ପୁଅ ଶୋଇଥିବା ଘରେ ତାକୁ ଶୋଇବା ପାଇଁ କହିଲା । କିନ୍ତୁ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରିରେ ସେ ଜାଣିବାକୁ ପାଇଲା ଯେ, ତା'ର ବାପାର ହତ୍ୟାକାରୀ । ତାକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଥିବା ବୃକ୍ଷର ଦୂର ପୁତ୍ର ଏବଂ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ହତ୍ୟା କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସେଠାରୁ ଖସି ଆସି କୋରାପୁଟ ଆନାରେ ସେ ଖବର ଦେଇଛି । ପୋଲିସ୍ ବୃକ୍ଷ ଓ ତା'ର ଦୁଇ ପୁଅକୁ ଗିରଫ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ବୃତୀୟ ପୁତ୍ରର ମୃତଦେହକୁ ପାଇଛନ୍ତି । ବୃକ୍ଷର ଦୁଇ ପୁଅ ଅଜାଣତରେ ନାରାୟଣ ଭାବି ନିଜ ଭାଇକୁ ହିଁ ହତ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ଏଠାରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଅନ୍ୟର ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ କରିବା ଅନୁଚିତ ବୋଲି ପରୋକ୍ଷରେ ପାଠକଙ୍କୁ ସଚେତନ କରିଛନ୍ତି ।

ସମାଜରେ ବିଧବା ବିବାହ ଦ୍ଵାରା ବ୍ରାହ୍ମାଚାର ଚଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନଶୈଳୀ ହେବା ଆଶଙ୍କା ପୋଷଣ କରି ଗାନ୍ଧିଜୀ 'ବୃତକର୍ମ' ଗଚ୍ଛତିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ସ୍ଵୟଂ ଦୈଧବ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକ ତରୁଣୀକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରିଥିବା ଯୁବକ କାମଦେବ ରାତ୍ରିରେ ଗଲାବେଳେ ଜଙ୍ଗଲରେ ବୃତ ହାବୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଛି । ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ମାନସ ସତ୍ତା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମିଶ୍ର ବୃତଦେବୀ ଧରି କାମଦେବର ପିତା ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଇ ବିଧବାକୁ ବିବାହ ନକରିବାକୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଇଛନ୍ତି ।

'ରେଦ କେବଳ ପତ୍ନିକାରେ, ଜଣାନିଯାଏ ତାହା କ୍ଷୀରେ', ଏହି ଲୋକୋକ୍ତିକୁ ଆଶ୍ରୟ କରି ବିକ୍ରମ ଦେବ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଉପଦେଶାତ୍ମକ ଗଳ୍ପ ରଚନା କରିଛନ୍ତି । କଳିଙ୍ଗ ଦେଶାଧୀଶ ରାଘବରାଜ ଦିନେ ଜନୈକ ଚିତ୍ରକରଙ୍କ ଠାରୁ ଏକ ରୂପସାର ଚିତ୍ରପଟ ଦେଖି ମୋହିତ ହୋଇ ସେହି ରମଣୀକୁ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଆଣିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ରମଣୀ ଜଣକ ରାଜାଙ୍କ ପୁରୋହିତ ବିଶ୍ଵେଶ୍ଵର ଶର୍ମାଙ୍କ ଧର୍ମପତ୍ନୀ ଏବଂ ସେ ଯେପରି ସୁନ୍ଦରୀ, ସେହିପରି ବିଦୁଷୀ ମଧ୍ୟ । ରାଜାଙ୍କର ଏହି ଆଦେଶ ଶୁଣିବା ପରେ ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟରାତ୍ରୀରେ ପ୍ରସାଦ ସେବନ ବାହାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଷଟି ଗିନାରେ କ୍ଷିରା ଦେଇ କେଉଁ ପାତ୍ରର କ୍ଷିରୀ ମଧୁରଚର ବୋଲି କହି ତାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଜ୍ଞାନଚକ୍ଷୁ ଖୋଲିଦେଇଛି । ଏହି ଗଳ୍ପଟିକୁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ପ୍ରାଚୀନ କାହାଣୀ କହିବା ପରଂପରା ଅନୁସରଣରେ ଲିଖିତ ।

'ରାଜାଶ୍ରୟ ବିଧାନ'ରେ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ଲୋକଜ୍ଞାନ ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ପାରିଷଦ ବର୍ଗର ଅବମାନନାର ପକ୍ଷସ୍ଵରୂପ ଜନୈକ ଭୈରବ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ କିପରି ଦେଶାତ୍ମକ କରାଯାଇଛି ତାହା ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । 'ଆର୍ଯ୍ୟ ବିବାହତାଙ୍କ' ଗଳ୍ପକୁ ସଂକୀର୍ତ୍ତ ଧର୍ମାବଳି ଚତ୍କାକାନ

ଶାରଦା ଆଇନ ବିଷୟରେ ସଚେତନ କରାଇବା ସହ ବାକିକା ବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାକୁ ଚପୁରତା ପ୍ରକାଶ କରିଛି ଗାନ୍ଧିଜୀ ।

“ଭଣ୍ଡ୍ୟମା” ଗଛରେ ‘ଛ’ମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ’ର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ମଙ୍ଗରାଜ ରଜି ଚରିତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଭେଟ ହୁଏ । ଅନଟପୁର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନର ଜଗନ୍ନାଥନାଥ ଶତ୍ରୁଘ୍ନ ନିଜକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଧାର୍ମିକ ବୋଲି ଦେଖାଇ ହୁଅନ୍ତି । ଜଗନ୍ନାଥ ବାସକ ଭାଗବତରୁ ଗୋଟାଏ ଅଧ୍ୟାୟ ପାରାୟଣ ନ କଲେ ଭୋଜନ କରିନ୍ତି ନାହିଁ । ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତି ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସର୍ବଦା ‘ରାଧେଶ୍ୟାମ’ ଜପ କରିନ୍ତି । ପ୍ରହରରେ କିନ୍ତୁ ସେ ରଜତମାନଙ୍କ ଭଳି ଶୋଷଣ କରିବାରେ ଉସ୍ତାଦ । ସେହିପରି ଭଣ୍ଡ୍ୟମାଙ୍କୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚିହ୍ନି ତାଙ୍କୁ ଘୃଣା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆହ୍ୱାନ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ରଚନା— ୨ୟ ଭାଗରେ ଘାମତ ‘ପୁରାଣ ଗଛ’ଟି ପ୍ରାଚୀନ କାହାଣୀଧର୍ମୀ । ଏଥିରେ ରାଜା, ରାଣୀ, ରାଜପୁତ୍ର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଅଭୌତିକ କାହାଣୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ବିହାର - ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ରାଜଧାନୀ ‘ପାଟଣା’ ବା ପ୍ରାଚୀନ ପାଟଣା ପୁରର ନାମ ପଛରେ ଥିବା କାହାଣୀ ହିଁ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ।

‘ଗୋରାର ଘରକରଣୀ’ ଗଛରେ ଜଣେ ନାରୀର କର୍ମନିଷ୍ଠା, ସତ୍ୟନିଷ୍ଠା କିରକି ତାକୁ ଏବଂ ତା’ ସ୍ୱାମୀକୁ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି, ତାହା ହିଁ ବର୍ଣ୍ଣିତ । ଜୟପୁର ନିକଟସ୍ଥ ରଣାପାଲ୍ଲୀ ଏବଂ ଜୈନଗରର ନାମକରଣ କିପରି ହୋଇଛି, ତାହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ ଏହି ଗଛରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

‘ମାଲୋଚରିତ୍ର’ ଗଛଟି ଐତିହାସିକ ପୁଷ୍କରିନୀ ନିଆଯାଇଛି । ଶିବାଜୀଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ମାଲୋ ନାମକ ଏକ ବାକଳ ନିଶାବିରେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ଶୟନ କକ୍ଷରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାତ ହୋଇଛି । ସେହି ସମୟରେ ପ୍ରହରୀ ଦ୍ୱାରା ଧରାପଡ଼ି ହତ୍ୟା କରିବାର କାରଣ ସମ୍ପର୍କରେ କହିଛି - ସୋମଜୀ ମୋର ବାପା, ଯିଏକି ଶିବାଜୀଙ୍କ ପ୍ରାଣରକ୍ଷକ । ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ସେ ଏବଂ ତା’ର ମାତା ଖାଇବାକୁ, ପିନ୍ଧିବାକୁ ନ ପାଇ ମାତା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ଶିବାଜୀଙ୍କ ଶତ୍ରୁ ସୁରାଗ୍ୟ ରାଓ ଅନୁଗ୍ରହରୁ ଧନୀ ହେବାର ଆଶା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଭଲ ପ୍ରକାଶ କରିଛି । ଶିବାଜୀ ମାଲୋର ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁଦଣ୍ଡ ଦେବା ସମୟରେ ସେ କହିଛି, ମୁଁ ମରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କିନ୍ତୁ ତା’ ପୂର୍ବରୁ ମୁଁ ମୋ ମାଁକୁ ଦେଖି ଆସିବି । ଶିବାଜୀ ବାକଳର ଏହି ଭଲ୍ଲୀକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଛନ୍ତି । ବାକଳ ମାଲୋ ନିଜ ମାତାକୁ ଦେଖା କରିଆସି ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଛି । ଏଥିରେ ଶିବାଜୀ ଗୋ-ବ୍ୟାଘ୍ର କଥାକୁ ମନେପକାଇ ତାକୁ କ୍ଷମା କରି ତା’ର ସତ୍ୟବ୍ରତ ଯୋଗୁଁ ତାକୁ ଆଜୀବନ ଶିରୀର ରକ୍ଷକ ଭାବେ ନିଯୁକ୍ତ କରିଛନ୍ତି ।

ନାରାୟଣ ଓ ସଦାନନ୍ଦ ଏକତ୍ର କଲେଜରେ ପଢୁଥିଲେ ଏବଂ ନାରାୟଣ ସଦାନନ୍ଦର ଦୟାର ପାତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ କିରାଣୀ ତହସିଲଦାର ନାରାୟଣ ସଦାନନ୍ଦକୁ ହଇରାଣ କରିଛି । ତଥାପି କୋର୍ଟର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ସଦାନନ୍ଦ ସେ ସବୁର ପଇସାଲା କରିଛି ।

କିନ୍ତୁ ଅକାରଣେ ଇର୍ଷାପରାୟଣ ନାରାୟଣ ତା' କୃତ କର୍ମର ପଦସ୍ବରୂପ ବାଲେଶ୍ବରକୁ ଡ୍ରାନ୍ଦସଫର ହୋଇ ସେଠାରେ ପୁତ୍ର, ସ୍ତ୍ରୀ, ଧନସମ୍ପତ୍ତି ତଥା ଚାକିରୀ ହରାଇ ସମୟକ୍ରମେ ପୁଟପାଥକୁ ଆସିଯାଇଛି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସଦାନନ୍ଦର ସାହାଯ୍ୟରୁ ହିଁ ଭଞ୍ଜର ହୋଇ, ସଦାନନ୍ଦର ମ୍ୟାନେଜର ରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରିଛି । ଏହାହିଁ 'ମୈତ୍ରା' ଗଳ୍ପର ବିଷୟବସ୍ତୁ । ଭାଗବତର ମହାନ୍ ବାଣୀ 'ଯେ ଲୋକ ପାଞ୍ଚେ ପରମହ, ତା' ମହ ପାଞ୍ଚତି ଗୋବିନ୍ଦ' - ଏହି ବାଣୀ ଏହାର ମୁଖ୍ୟସ୍ବର ।

'ପାପ ପରିଣାମ' ଗଳ୍ପରେ ଦକ୍ଷମତପୁରର ରାମଚନ୍ଦ୍ର ନାୟକର ସୁଗୁଣ ବିଷୟରେ କୁହାଯାଇଛି । ଲୋକେ ତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରନ୍ତି । ଉଚ୍ଚତେରର ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ କିଛି କାଳ ଗୁମସ୍ତାଗିରି କରି ବିପଦ ହୋଇଥିବା ରାମ ଶଙ୍କର ଦାସ ଆସି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ପାଖରେ ଆଶ୍ରୟ ନିଏ ଏବଂ ତାଙ୍କୁ କନ୍ୟାକୁମାରୀ ବିବାହ କରେ । କିନ୍ତୁ ଖଳପ୍ରକୃତି ରାମଶଙ୍କର ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଦକୃଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଚାହିଁ ବିପଦ ହୁଏ । ଥରେ ଜୟପୁରର ଖଜାର (ତୋର) ମାନଙ୍କଦ୍ବାରା ସର୍ବସ୍ବ ହୁଟି ହେଲା ପରେ ପୁଣି ଥରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ଶରଣ ପଶିଛି ଏବଂ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ତା'ର ଉପଯୁକ୍ତ ଭରଣ ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ଗଳ୍ପରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଜୀବନର ତ୍ୟାଗ, ମଣିଷ ପଣିଆ, ସୁଗୁଣର ପରିଚୟ ମିଳୁଥିବା ବେଳେ ରାମଶଙ୍କରଙ୍କୁ ପାପର ଉପଯୁକ୍ତ ପରିଣାମ ମଧ୍ୟ ମିଳିଛି । ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପଟି ବିଶେଷ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ପାପ, ଅନ୍ୟାୟ ନ କରିବା ପାଇଁ ପାଠକକୁ ପ୍ରେରଣା ଦିଏ ।

୨. ଅନୁବାଦମୂଳକ / ଅନୁସୃଜନ ଗଳ୍ପ : ବିକ୍ରମ ଦେବ ସଂସ୍କୃତ ଓ ବୈଦେଶିକ ସାହିତ୍ୟର କିଛି ଗଳ୍ପକୁ ଓଡ଼ିଆ ପାଠକଙ୍କ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବା ନିମନ୍ତେ ସାମ୍ପ୍ରତି ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହାର ନିଦର୍ଶନ ହେଉଛି 'କାଦମ୍ବରୀ କଥାସାର', 'ଗ୍ରୀବ ପୁରାଣ କଥା' ଏବଂ 'ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ' ।

'କାଦମ୍ବରୀ କଥାସାର' ସଂସ୍କୃତ କବି ବାଣଭଟ୍ଟଙ୍କ 'କାଦମ୍ବରୀ' ମହାକାବ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଗଦ୍ୟାନୁବାଦ । ହେମକୂଟ ରାଜା ତିରୁରଥଙ୍କ କନ୍ୟା କାଦମ୍ବରୀ । ସେ ବିପତ୍ତି ନିକଟ ସତୀକୁ ବଳରେ ଉଦ୍ଧରିନାର ରାଜା ତାରାପାତ୍ରଙ୍କ ପୁତ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରସୀତାଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲେ ଯାହାହିଁ ଏହାର ମୁଖ୍ୟକଥାବସ୍ତୁ । ସମଗ୍ର କାହାଣୀ ଶୁଦ୍ଧପକ୍ଷୀ ଶୁଦ୍ରକ ମହାରାଜାଙ୍କ ରାଜସଭାରେ କହିଥିବାର ବିବୃତ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଗଦ୍ୟରେ ଲେଖାଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ କବିତ୍ବପୂର୍ଣ୍ଣ ଚାତୁରୀରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି ଗାନ୍ଧିକ । କିନ୍ତୁ କଥାରେ ଅଧିକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ ପାଇଁ ସକ୍ଷମ ହୋଇପାରିନାହିଁ ସେ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଅତିଶ୍ରୁତ ଶୁଦ୍ର ବାକ୍ୟ ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ସମାସପୂର୍ଣ୍ଣ ଅତିବାଣୀ ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

'ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ' ପୁରାଣର ବିଷୟା ଚନ୍ଦ୍ରହାସର ବିବାହ କାହାଣୀ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ମନ୍ତ୍ରୀ ଦୁଷ୍ଟବୃଦ୍ଧର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରରେ ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ନାମକ ରାଜପୁତ୍ର ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିନି

ବରଂ ତା'ର ବାମପାଦର କନିଷ୍ଠାଙ୍ଗୁଳି କାଟି ଘାତକମାନେ ତାକୁ ମାରିଦେବା ସମ୍ଭବ ଦେଇଛନ୍ତି । ଛିଛି ବର୍ଷପରେ ଶବର ପଲ୍ଲୀରେ ସେଇ ଗୋଡ଼ରେ ଆଙ୍ଗୁଠି ନଥିବା ପିଲାକୁ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀ ଜାଣିପାରିଛନ୍ତି ସେ ଯୁବରାଜ । ତାକୁ ବିଷଦେଇ ମାରି ଦେବାପାଇଁ ତା' ହାତରେ ଏକ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି ମନ୍ତ୍ରୀ ପୁଅ ପାଖକୁ । ବାଟରେ ଯିବାବେଳେ ସେ ପୋଖରୀ ନିକଟରେ ନିଦ୍ରାଯାଇଛି । ସେତିକିବେଳେ ମନ୍ତ୍ରୀ କନ୍ୟା ବିଷୟା ନିଦ୍ରା ଯାଇଥିବା ଏହି ଯୁବକର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟ ହୋଇଛି ଏବଂ କମରରେ ଖୋଷା ହୋଇଥିବା ଚିଠିଦେଖି ପିତାଙ୍କର ନିଷ୍ଠୁରତା ଜାଣିପାରିଛି । ପରେ ଆଖିର ଅଂଜନ ସାହାଯ୍ୟରେ 'ବିଷ' ପରେ ପରେ 'ଯା' ଶବ୍ଦଟି ଯୋଗ କରିଛି । ପକରେ ଚିଠିପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ପୁତ୍ର ମହାଆଡ଼ମ୍ବରରେ ତା' ସାଙ୍ଗରେ ଭଗିନୀ ବିଷୟାକୁ ବିବାହ ଦେଇଛି । ତଥାପି ମନ୍ତ୍ରୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମାରିବା ପାଇଁ କରିଥିବା ଚକ୍ରାତରେ ନିଜପୁତ୍ରକୁ ହରାଇଛି । ଏହିପରି 'ରକ୍ଷେ ହରି ମାରେ କିଏ ?' ଏକଥା ପରିବେଷିତ ହୋଇଛି ଉକ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ।

'ଗ୍ରୀବ ପୁରାଣ କଥା'ରେ ଗ୍ରୀବ ଦେଶର ରତି ଓ ମଦନଙ୍କର କାହାଣୀ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ସୈକ ଏବଂ କୁମ୍ଭପିତ ନାନା ବାଧାବଞ୍ଚନ ପରେ ପୁଣି ସ୍ବାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ କିପରି ଭାବରେ କାଳାତିପାତ କଲେ ତା'ର ଚିତ୍ର ଏଥିରେ ପରିବେଷିତ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଗାନ୍ଧବ କୁପିତର ଇତ୍ୟାଦି ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଅବତାରଣା କରାଯାଇଛି । ଆମ ପୁରାଣ ଓ ବିଦେଶରୁ ଆନୀତ ହୋଇଥିବା ଏହି କାହାଣୀ ଗୁଡ଼ିକ ଭାବାନୁବାଦ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନର ଚମତ୍କାରିତା ଏବଂ ଉପସ୍ଥାପନ କୌଶଳ ହେତୁ ମୌଳିକ କାହାଣୀ ପରି ବେଶ୍ ମନହୁଆଁ ହୋଇପାରିଛି ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ସମସ୍ତ ଗଳ୍ପରେ ସେ ପୁରାତନ, ତତ୍ସମ, ସମାସବହୁଳ ତଥା ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରି ନିଜସ୍ବ ଶୈଳୀରେ ସାଧୁ ଭାଷାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କରିପାରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସାଧାରଣ ଗ୍ରାମ୍ୟ ତଥା ଲୋକ ମୁଖର ଭାଷା ବିଶେଷ କରି ଗଞ୍ଜାମ ଅଞ୍ଚଳର ଚଳନ୍ତି ଭାଷାର ଏକ ସ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦ ପ୍ରବାହ ଏସବୁରେ ଅନୁକୂଳ ହୁଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଇଂରାଜୀ, ପାରସିକ ତଥା ଯାବନିକ ଶବ୍ଦର ଚିକ୍ତ ଚଣ୍ଡୁକିତ ରୂପ ମଧ୍ୟ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ ଦେଖାଯାଏ । ବାକ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଆ ତଥା ସଂସ୍କୃତ ସୁ-ଭକ୍ତି ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରୟୋଗ ବାକ୍ୟକୁ ଅଧିକ ମନୋରମ କରିପାରିଛି । ଉପମା ପ୍ରକ୍ଷୋଭ, ଚାରୁ ପ୍ରକୃତିର ଅପରୂପ ଚିତ୍ରଣରେ ସେ ଥିଲେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ସବୁଠାରୁ ମୁଖ୍ୟ କଥା ହେଲା ତାଙ୍କର ପାଠକ ସଚେତନତା ଶୈଳୀ । ପ୍ରାଚୀନ ଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ସେ ଏକ ଧାରା ଥିଲା । ପଦାର ମୋହନ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଅଧିକାଂଶ ସ୍ଥାନରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଗଳ୍ପ ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ଗାନ୍ଧିଜୀ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରି ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସମୋପନ ପୂର୍ବକ କାହାଣୀ କିମ୍ବା ଚରିତ୍ର ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ବମତ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ପାଠକମାନଙ୍କୁ ସଚେତନ କରି ଗଳ୍ପ ସହିତ ଜଡ଼ିତ କରିଦେବା ସହ କାହାଣୀକୁ ଗତିଶୀଳ କରାଇଥାନ୍ତି । ଏପରି ଧାରା ଗାନ୍ଧିଜୀ ମଧ୍ୟ ଅବତାରଣା କରିଅଛନ୍ତି । ପୁଣି ପଦାର ମୋହନଙ୍କ ଭଳି ଲେଖନୀକୁ ଅସ୍ତ୍ରକରି ପତନଶୀଳ ସମାଜର କୁସଂସ୍କାର ଦୂର କରିଛନ୍ତି । ହାସ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ଶୈଳୀରେ ରଚନା କରିବାର ପରମ୍ପରା ଗୋପାଳ ଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ, ଗୋବିନ୍ଦ ତ୍ରିପାଠୀ, ହେମାକାର

ମିଶ୍ର ପ୍ରକୃତି ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ଗାନ୍ଧିଜି ସେହିପରି ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଉପାଦେୟ ଶିକ୍ଷା ଆମେଷ କରିଛନ୍ତି । ଏହାବ୍ୟତୀତ ତାଙ୍କର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ପୌରାଣିକଜ୍ଞାନ, ବହୁସାସ୍ର ଦର୍ଶନ, କର୍ମପଦ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ, ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତିମୂଳକ ଧାରଣା ତାଙ୍କ ଗନ୍ତରୁ ଜାଣିହୁଏ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଗନ୍ତରେ ମଣିଷର ଦୋଷଦୁର୍ବଳତା, ସାମାଜିକ ଛବିନା ଅତି ନିହକ ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ । ଯଦିଓ ତାଙ୍କ ଗନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଦ ଓ ନୀତି ଉପଦେଶ ମୂଳକ ତଥାପି ଏହାକୁ ପ୍ରଗତିରଥମାନୀ କୁହାଯିବନି । କାରଣ ସେଇ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୀତିକଥା ବର୍ଣ୍ଣନାର ଚମତ୍କାରିତା ଓ ବିଷୟ ପରିବେଷଣ ଚାହୁଁବା ଭିତରେ ପ୍ରହର ଭାବରେ ରହିଥାଏ । ପୁଣି ତାଙ୍କର କିଛି ଗନ୍ତ କାହାଣୀ ଧର୍ମୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ତାହା କିଛି ଲୋକର କଥାକୁହେଁ ଏହା ମାତ୍ର ମଣିଷର ଅନ୍ତର ପୁରା କାହାଣୀ, ଜୀବନର ଏକ ଖଣ୍ଡାଂଶର ଶିଳ୍ପରୂପ ମାତ୍ର । ସେଇ ଗନ୍ତ ରଚନା ରୀତିର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ମତ ହେଲା; “ବିଚିତ୍ର ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଗନ୍ତ ନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ । ନୀତି ବୋଧ କଥା କେତେଟି ଆଇପାରେ । ବିଚିତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ନୀତି ଶୁଦ୍ଧକାରଣ କରିବାକୁ ଯତ୍ନକଲେ କଥାକୁସ୍ତମ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇ ନପାରେ, ବରଂ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ହ୍ରାସ ହୁଏ । କଥାର ପ୍ରୟୋଜନ ଆନନ୍ଦ। ତାହା କେବଳ ନୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅରସିକ କହିପାରନ୍ତି । କଥା ରଚନା ଏକ କଳା ମାତ୍ର ।” (ରଚନାବି - ୨ୟ, ପୃ - ୯୫) କବି ଶେଖର ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାନ୍ତି ରାଜାଙ୍କ ଗନ୍ତ ଶୈଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କହିନ୍ତି - “ରାଜକବିଙ୍କ ଖୁସି ଗପଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର । ଗପ କହିବାର ରଙ୍ଗ ମଧ୍ୟ କୌତୁକ ପ୍ରଦ । ଯେତେ ଶୁଣୁଥବେଲେ ଶ୍ରୋତାର ଇଚ୍ଛା ତେତେ ପ୍ରବଳ ହେଉଥାଏ । ପୁଲାର ପେଣାଲ, ନମର, ଖେଳାର ସେ କଥାକୁ ଅଯଥା ଭାରାଜାତ ବା ମୋଟ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସରଳ ଭାଷାରେ ସଂକ୍ଷେପରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି । ଖାଲି ଏଣୁ ତେଣୁ ଗୁଡ଼ାଏ କହିବା ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତି ବିରୁଦ୍ଧ । ଯେଉଁ ଗନ୍ତ କହିଛି ତାହା ନାନା ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଉପଦେଶରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଗନ୍ତର ବାହାର ରୂପ, ଭିତର ରୂପ ସବୁ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ଚିତ୍ତହର ।” (କଥାପୁର - ପୃ ୨୨୦)

ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ବିକ୍ରମ ଦେବ

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ସୃଷ୍ଟି ବିପୁଳ, ବିବିଧ ଏବଂ ବୈଚିତ୍ର୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉକ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ତତ୍କାଳୀନ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଯଥା : ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ, ସହକାର, ପ୍ରଦୀପ, ରସଚକ୍ର, ମୁକୁର, ଆଶା, ସତ୍ୟ ସମାଚାର ପ୍ରଭୃତିର ପୃଷ୍ଠା ମଣ୍ଡନ କରିଥିଲା । ସେ ଅଳ୍ପ କଥାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସମସ୍ୟା ତଥା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉପସ୍ଥାପନା କରି ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତିନିଷ୍ଠ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେ କହିନ୍ତି : “ଲୋକ ଗ୍ରହଣ କରୁ କିମ୍ବା ନ କରୁ ଯାହା କହିବା ଉଚିତ୍ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବେ ତାହା କହିଦିଏ ।” ପ୍ରାଧ୍ୟାପକ ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ଭାଷାରେ : $x \times x$ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକ ମଧୁସୁଦନୀୟ ସୁସ୍ଥ ସଂସ୍କୃତ ଶୈଳୀରେ ଭାବୋଦ୍ଭାବକ । ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସେ ବହୁ ଗୁଡ଼ତ୍ୱ ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ଭାବରେ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ, ଭାଷା

ରାବ ବ୍ୟକ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ କଠୋର ପଛ । ଅସମାପ୍ତ ଶବ୍ଦ ସୃଷ୍ଟି ଦ୍ଵାରା ସରସ୍ଵତୀଙ୍କର ଶରୀର ବୃଦ୍ଧି କରଣରେ ସରସ୍ଵତୀଙ୍କି ଗୋଦରୀ କରିବା ଅସାମାପ୍ତ ।” (ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି, ଗୁପ୍ତେଶ୍ଵର (ସ୍ମରଣିକା) ପୃ - ୩୧) ପ୍ରକୃତରେ ବିଚାର କଲେ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକରେ ଯୁକ୍ତି ନିଷ୍ପତ୍ତା ଯେପରି ଅଛି, ଅଛି ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାକ୍ଷ ନିର୍ଦ୍ଦାୟକ । ଅଜ୍ଞାନର ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନରେ ଯେପରି ନିପୁଣ; ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକ ରଖିମତ ।

ଯୁକ୍ତି ନିଷ୍ପତ୍ତି ପ୍ରବନ୍ଧ : ବିକ୍ରମ ଦେବ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଯୁକ୍ତିର ବନ୍ଧନରେ ବାନ୍ଧିବାର ସଫଳ ପ୍ରୟାସ କରିଛନ୍ତି । ଧର୍ମ, ପୁରାଣ, ପ୍ରକୃତି ଜିଜ୍ଞାସାମାନଙ୍କ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧର ଉପଜାବ୍ୟ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ‘ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ କପିଳାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ମତାମତକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧର ଆରମ୍ଭରେ ସେ ତିନିଜଣ କପିଳଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଗ୍ନିବତାର କପିଳ ‘ସାଂଖ୍ୟ ଦର୍ଶନ’ର ରଚୟିତା ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ସେ କହନ୍ତି, : ଏହି ଦର୍ଶନ ଦୁଃଖବାଦରୁ ଆରମ୍ଭ । ପୁଣି ଏହି ଦୁଃଖ ତ୍ରିବିଧ : ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଅଧିକାର୍ଥକ ଏବଂ ଆଧିଦେବିକ । ଦୁଃଖ ନିବାରଣର ଉପାୟମାନଙ୍କୁ ଦର୍ଶାଇବାକୁ ଯାଇ ଦର୍ଶନ ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କର ଉପରି ବୋଲି ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି । ଦୁଃଖ ନିବୃତ୍ତିର ଉପାୟ କେବଳ ଜ୍ଞାନ । ସାଂଖ୍ୟମାନେ ଇଶ୍ଵରଙ୍କୁ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ତେଣୁ ନିରାଶ୍ଵର ସାଂଖ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ବିକ୍ରମଦେବ ଆଠ ପ୍ରକୃତି, ଷୋହଳ ବିକୃତି, ପୁରୁଷ ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କିବ ଆଲୋଚନା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସାଂଖ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଧନା ଏବଂ ପତଞ୍ଜଳିଙ୍କ ଯୋଗସାଧନାରେ ଥିବା ପ୍ରଭେଦ ଅତି ଅଳ୍ପ ବୋଲି ଯୁକ୍ତିକରନ୍ତି ।

‘ଗର୍ବାକ ଦର୍ଶନ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଗର୍ବାକ ମତାନୁସାରେ ଆତ୍ମା ବୋଲି ଚିନ୍ତି ନାହିଁ, ଦେହ ହିଁ ଆତ୍ମା । ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତି ମୃଗମାନଙ୍କ ଚଳି ହୋଇଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାତୃତାବ, ବନ୍ଧୁତାବ ଏବଂ ରାଜ୍ୟାତ୍ମାବ ସେମିତି ଚିନ୍ତି ଚିନ୍ତି ନଥିଲା । ଆହାର ବିହୀନ ଚହିତ ହୋଇ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃଦ୍ଧିକରଣରେ ତୃପ୍ତି ଲୋଭୁଥିଲେ । ସେ ସମୟରେ ଗର୍ବାକ ଲୋକଙ୍କ ମନୋରଞ୍ଜନ କଲାବଳି ‘ଗରୁଡ଼ାକ’ ଜଥା କହି ‘ଗର୍ବାକବାଦ’ ପ୍ରଚଳନ କଲେ । ଶିତି, ତେଜ, ଅପ, ମରୁତରୁ ଶରୀର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଯେଉଁ ତୈତଳ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ତାହାହିଁ ଆତ୍ମାବୋଲି ସେ ପ୍ରଚାର କଲେ । ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ପ୍ରବନ୍ଧର ଆରମ୍ଭରେ “ଏତଦ୍ଵାରା ଆତ୍ମା ଦର୍ଶିତ ହୁଏ”, ତେଣୁ ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ‘ଦର୍ଶନ’ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛନ୍ତି । ‘ପୁରାଣବୋଧ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ସେ ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଅଛନ୍ତି । ଅଶୁ ଠାରୁ ପରମାଶୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପରମାତ୍ମାଙ୍କ ଶ୍ରିତି ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେଇ ନବ୍ୟସତ୍ୟ ଯୁବସମାଜର ଧର୍ମାନ୍ତରେ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ବିଷ୍ଣୁପୁରାଣରେ କେତେଟି ଶ୍ଳୋକ ଅବଲମ୍ବନରେ ସେ ଆର୍ଯ୍ୟଧର୍ମର ମହତ୍ତ୍ଵ ପ୍ରତିପାଦନ କରିଅଛନ୍ତି । ‘ବାହନ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ବାହନକୁ କାହିଁକି ଧିକ କୁହାଯାଏ ତାହା ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ପୁଣି ଦେବତାମାନଙ୍କ ଯାନକୁ ରଥ ଏବଂ ପକ୍ଷାଦି ସେମାନଙ୍କ ଧିକ ଚିହ୍ନମାତ୍ର ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦାୟକ କରିଛନ୍ତି ।

‘ଗ୍ରହଣ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା ରାହୁ, କେତୁ, ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ଗ୍ରାସ କରିବା କିମ୍ବା ଚନ୍ଦ୍ରପଟ୍ଟା, ସୂର୍ଯ୍ୟପତି ଦୂର୍ଘଟ କଳହ କାଳ ହିଁ ଗ୍ରହଣ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବୁଦ୍ଧ ଧାରଣାକୁ ଚ୍ୟୁତ କରି “ଚନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏକପାତ ସମାପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିବା ସମୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରର ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ ପ୍ରାୟ ଏକତ୍ର ହୁଏ । ତେବେ ପୃଥିବୀ ହେଲେ ଚନ୍ଦ୍ର ବୃକ୍ଷାୟାହାଦିତ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଋକ୍ଷିରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଦ୍ଵାରା ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ଘଟେ, ଆଉ ଅମାବାସ୍ୟା ହେଲେ, ଚୁନି ଚନ୍ଦ୍ର ଛାୟାହାଦିତ ହୋଇ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଋକ୍ଷିରେ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଦ୍ଵାରା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଗ୍ରହଣ ଘଟେ” (ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ରଚନାଳି - ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ, ପୃ - ୨୦) ବୋଲି କହନ୍ତି । ପୃଣି ଗ୍ରହଣ ଚିନ୍ତିତ୍ରକାର ଯଥା : ପୂର୍ଣ୍ଣଗ୍ରହଣ, କଳଶ ଗ୍ରହଣ ଏବଂ ଅଷ୍ଟ ଗ୍ରହଣ ବୋଲି ସେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟପରାଗ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣର ଚାରିକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ବେଶ୍ ହୃଦୟ ହୋଇପାରିଛି ।

‘ବଳି’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ବିକ୍ରମଦେବ କଳ୍ପମାନଙ୍କର ମେରିଆ ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂର୍ବ କାଳରୁ ପ୍ରଚଳିତ ବଳିପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛନ୍ତି । ମାଂସ ଗନ୍ଧଣ ପ୍ରଲୋଭନ ହିଁ ଏଥିରେ ମୁଖ୍ୟ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଛି ବୋଲି ସେ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଛାନ୍ଦ, ଗୋ, ଅଶ୍ଵ ପରେ ମନୁଷ୍ୟ ‘ଶୂନ୍ୟ ଶେଷ’ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ଏହି ପ୍ରଥାର ବିରୋଧ କରି କହନ୍ତି “କତୁର ଜୀବନ ସୁଖରେ ହୃତ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହା ଦର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥାରେ ଜୀବନ ନାଶନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ଦେବତା ପ୍ରାଚୀନ ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ପ୍ରକୃତି ରୂପିଣୀ ଶକ୍ତି ସତରାତରେ ଜଗତର ଜନନୀ ହୋଇଥିବା ସେ ନିଜ ସତୀନ ବଧରେ ସତୁଷ୍ଟ ହୁଏ ବୋଲି ଚାରିବା ଅସମ୍ଭବ । ଜ୍ଞାନ ବିନା ମୁକ୍ତି ନାହିଁ । ଅତ୍ୟ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଅଛି । ଜ୍ଞାନୀମାନେ ସମସ୍ତେ ହିଂସାକୁ ଘୃଣା କରନ୍ତି ।” (ରଚନାଳି - ଦ୍ଵିତୀୟ ଭାଗ, ପୃଷ୍ଠା - ୧୧୮)

‘କର୍ମ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ଵ ବିଶ୍ଳେଷଣର ସପକ ପ୍ରୟାସ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଏଥିରେ ଜୀବନର ପ୍ରାରବ୍ଧ, ସଞ୍ଚିତ, ଆଗାମୀ ବିଷୟରେ ମତାମତ ଦେଇ କର୍ମ, ବିକର୍ମ, ଅକର୍ମ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ପରିଶେଷରେ ସେ ନିଷାମ କର୍ମ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ଵାରୋପ କରି “କରାଯାଇଥିବା ପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ପାପ କର୍ମପକ ଅବଶ୍ୟ ଅନୁଭବ କରିବାକୁ ହୁଏ” ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି । ‘ଗୁରୁ’ ନାମକ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ତାଙ୍କର ଧର୍ମଜ୍ଞାନର ବିସ୍ତାର ସହଜରେ ଅନୁମେୟ । ଏଥିରେ ସେ ଗୁରୁ ସାକ୍ଷାତ ପରବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ସ୍ଵୀକାର କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶରୀର ଉପକାର ପାଇଁ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତକୁ ଅଳ୍ପ ଦାନ - ଅଧମ ଦାନ, ମାନସର ଉପକାର ପାଇଁ ବିଦ୍ୟାହୀନକୁ ବିଦ୍ୟାଦାନ - ମଧ୍ୟମ ଦାନ, ଆତ୍ମାର ସଦ୍‌ଗତି ପାଇଁ ଜ୍ଞାନହୀନକୁ ଜ୍ଞାନ ଦାନ ହିଁ ଉତ୍ତମ ଦାନ ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି । ଯେହେତୁ ଗୁରୁଜ୍ଞାନ ବିନା କ୍ଷୁଦ୍ରଜ୍ଞାନ ମିଳିବା ଅସମ୍ଭବ, ତେଣୁ ଗୁରୁ ବ୍ରହ୍ମା ତୁଲ୍ୟ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ‘ଚିକିତ୍ସା’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ ରୋଗ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଯଥା : ଜଳ ଚିକିତ୍ସା ପଦ୍ଧତି, ବର୍ଣ୍ଣ ଚିକିତ୍ସା, ବୈଦ୍ୟୁତିକ ଚିକିତ୍ସା, ହିତପଦାର୍ଥ ଚିକିତ୍ସା ଏବଂ

ଅହିତ ପଦାର୍ଥ ଚିକିତ୍ସା । ପୁଣି ଆୟୁର୍ବେଦ, ଯୁନାନୀ, ତାତ୍ତ୍ୱରୀ ପଦ୍ଧତିର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଛି । ‘ବାନର ଜାତି’ରେ ମାଙ୍କଡ଼ ମାନେ ଅନୁମିତ ଜାତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲେ ମାଙ୍କଡ଼ ମାନେ ଆଉ ନଥାନ୍ତେ ବୋଲି ସେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ନ୍ତି । ରାମାୟଣର ବାବୀ, ସୁଗ୍ରୀବ, ହନୁମାନ, କାମବାନ, ସୁଷେଣ, ନଳ ଓ କାମବତୀଙ୍କ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ବାନର ଓ ରୁକ୍ଷ ନାମକ ଦୁଇଟି ଜାତି ଥିବା ଏବଂ ତାହା ଅନାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାନ ହେବା ଯୁକ୍ତି ସଙ୍ଗତ ବୋଲି ମତ ଦେଇଛନ୍ତି ।

‘ଇତିହାସ ଲେଖକଙ୍କୁ ଜଣାଣ’ରେ ପୁରାଣ ଯୁଗରୁ ଇତିହାସ ଗଢ଼ି ଆସିଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଇତିହାସକୁ କାଳାନୁସାରେ ଏବଂ ପରିପାଳନ ପଦ୍ଧତି ଭେଦରେ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା : (୧) ପୁରାଣ ଯୁଗ, (୨) ଶାସନ ଯୁଗ, (୩) ଯବନ ଯୁଗ, (୪) ଆଣ୍ଡୋୟୁଗ । ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟ, ନାଟକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେଥିରୁ ବିଷୟ ଓ ଚରିତ୍ର ଗ୍ରହଣୀୟ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ମି: ଗ୍ରିଥ୍, ମି: ହର୍ଷର, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ରଦର, ହୀରାକାଳ, ବଂକେୟା ପ୍ରଭୃତି ଦେଶାବିଦେଶୀ ଲେଖକଙ୍କ ଲେଖା, ସରକାରୀ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ, ବୌଦ୍ଧ, ଜୈନଧର୍ମର ବିଚିତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଇତିହାସ ଲେଖିବା ପାଇଁ ଜଣାଣ କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧର ଶେଷରେ ଇତିହାସ ଲେଖକ ଜଣେ ବିଶ୍ୱଦ୍ରୁଷିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଦୁର୍ବାସାଙ୍କ ଶାପ ହେତୁ ଶିବ ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ ଏବଂ ମାଲ୍ୟ ଅର୍ଥ ଦୁଇ ଏବଂ ମାଳା । ନିର୍ମାଲ୍ୟ ଅର୍ଥ - ତ୍ୟକ୍ତ ମାଲ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ବର୍ଜିତ ହେବା ମାଳ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରସାଦାର ନୁହେଁ । ପୁରୀ ବଡ଼ ମନ୍ଦିରର ଶୁଖିଲା ପ୍ରସାଦକୁ ନିର୍ମାଲ୍ୟ କହିବା ଆଦୌ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ ବୋଲି ‘ନିର୍ମାଲ୍ୟ ନିର୍ଣ୍ଣୟ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତି ଅବଶ୍ୟ ଚିତ୍ତନୀୟ ।

ସ୍ୱକାୟ ମତ ପ୍ରଦାନରେ ନିର୍ଭୀକତା : ବିକ୍ରମ ଦେବ କେତେକ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ବହୁ ଚୂଚନ ଦିଗର ସୂଚନା ଦେଇଛନ୍ତି । ଆମ ପରିସର ଭିତରେ ଚଳି ଆସୁଥିବା ଗ୍ରମାତ୍ମକ କେତେକ ମତକୁଖଣ୍ଡନ କରି ଚୂଚନ ମତବାଦର ପ୍ରଖ୍ୟାପନ କରିଛନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ ସେ ଯୁକ୍ତିମଧ୍ୟ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ନିଜର ମତାମତ ଦେଇ କହନ୍ତି : “ଲୋକ ଗ୍ରହଣ କରୁ କିମ୍ବା ନକରୁ ଯାହା କହିବା ଉଚିତ ବୋଲି ମୁଁ ଭାବେ, ତାହା କହିଦିଏ ।” (ରଚନାଳି - ୨ ଯ ଭାଗ - ପୃ - ୭୯) ଏହାର ସତ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ସମୂହରୁ ଅନୁମେୟ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ : ‘ଧର୍ମଘଟ ନା ଧର୍ମ ହୁ’ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ସେ କହନ୍ତି, ‘ଘଟ’ ଅର୍ଥ ହାଣ୍ଡି । ତେଣୁ ଧର୍ମଘଟ ସମାସ ଅସମାଚୀନ । ‘ହୁ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବଳହୀନ । ଅର୍ଥ କିମ୍ବା କଟାଳ । ତେଣୁ ଧର୍ମ ଘଟ ନହୋଇ ଏହା ଧର୍ମହୁ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଉଚିତ । ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ‘ସମ୍ମେଳନୀ’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ କହନ୍ତି, ‘ସମ୍ମେଳନୀ’ ଅପଶବ୍ଦ; ତାହା ‘ସମ୍ମେଳନା’ ହେବା ସମ୍ଭବିତ । ସେହିପରି ‘ନିର୍ମାଲ୍ୟ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ କହନ୍ତି, ସାଧାରଣତଃ ଶୁଷ୍କ ମହାପ୍ରସାଦକୁ ନିର୍ମାଲ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ସଜନ ସାହେବ ଓ ମଧୁସୂଦନ ରାଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଣୀତ ଅଭିଧାନରେ ଏହାର ଅର୍ଥ ‘ନୈବେଦ୍ୟ’ ଏବଂ ‘ଦେବତାର ଗୋର’ ବୋଲି ଅର୍ଥାନ୍ତର କରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ମତରେ ବିରତ

କିମ୍ବା ବିସର୍ଜିତ ପୁଷ୍ପାଦିକୁ ହିଁ ‘ନିର୍ମାଳ୍ୟ’ କୁହାଯାଏ । ପୁନଶ୍ଚ ‘ବିବରା ଶବ୍ଦଠିକ୍ ନୁହେଁ’ ବୋଲି ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ‘କନ୍ୟାବରକୁ କୁହାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିବାହ ପରେ ‘ପତିପତ୍ନୀ; ପତ୍ନୀଧର କିମ୍ବା ଚାର୍ଯ୍ୟାଭରା କୁହାଯାଏ । ପୁଣି ବାଳିକା ବାହାଘର ପରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କଲେ, ତା’ର ଅତେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ତା’ର ପତିହିଁ କରେ ଏବଂ ବାଳିକା ବିଧବା ହେଲେ ତା’ର ଭରଣପୋଷଣ ଦାୟିତ୍ବ ପତିକୁଟୁମ୍ଭ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ରୁହେ । ତେଣୁ ବିବାହ ପରେ ପତିର ମୃତ୍ୟୁରେ ‘ବିବରା’ ନ କହି ବିଧବା ବୋଲି କହିବା ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି ଯୁକ୍ତ ।

‘ମଧୁକରାତି’ରେ ଗ୍ରମରର ‘ମଧୁକର’ ନାମ ମଧୁକରୋତି = ମଦ୍‌କକୁ ? କରଇ ବୋଲି ନିରୂପିତ କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ମଦ୍‌କକୁ ନକରି ତାକୁ କେବଳ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ; ତେଣୁ ଗନ୍ଧା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ଏବଂ ‘ମଧୁକରାତି’ କହିବା ହିଁ ଠିକ୍ ହେବ ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି । “ଗୁଣ୍ଡିଚା ସମ୍ବନ୍ଧରେ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଗୋପାଳାଅ ନନ୍ଦଙ୍କ ‘ଗାନ୍ଧାର୍ବ’ରେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଶବ୍ଦ ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ଏହାର ଅର୍ଥ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ପତ୍ନୀ, ଗୁଣ୍ଡିଚାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମଣ୍ଡପ କିମ୍ବା ପ୍ରସାଦକୁ ଗ୍ରମାମ୍ବକ ବୋଲି କହନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ରାଣୀଙ୍କ ନାମ ଗୁଣ୍ଡିଚା ନୁହେଁ; କିମ୍ବା ଗୁଣ୍ଡିଚା ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ନୁହେଁ । ଏହା ଶବ୍ଦରମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଯାହା ‘ଗୁଣ୍ଡିଚଅନ୍’ - ଗୁଣ୍ଡିଚିମୂଷା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ । ଏହି ‘ଅନ୍’ ଶବ୍ଦର ଗାନ୍ଧାର ପ୍ରଥମା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପ୍ରତ୍ୟୟ । ତେଣୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଶବ୍ଦ ଶବ୍ଦର ଗାନ୍ଧାରୁ ଆନୀତ ହେବା ସଂଭବପର । ତାଙ୍କ ମତରେ, ନୀଳ ମାଧବକୁ ପୂଜା କରୁଥିବା ଶବ୍ଦର ନାମ ଗୁଣ୍ଡିଚା । ଗାଳର ଦିଅଁ ଆସୁଥିବା ହେତୁ ଏକ ମଣ୍ଡପ ତାଙ୍କ ନାମରେ ନାମିତ ହେବା ଅଧିକ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ।

‘ସପ୍ତାଶ୍ଵତ୍ତ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପୁରାଣମତାନୁଯାୟୀ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ରଥରେ ସାତଗୋଟି ଘୋଡ଼ା ରହିଛି । ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ଘୋଡ଼ ଅଛି, ଯାହାର ନାମ ‘ସପ୍ତ’ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ କହନ୍ତି, ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ସପ୍ତବର୍ଷ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ସବୁବର୍ଷ ଏକତ୍ର ହେଲେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ବର୍ଷ ଶ୍ଵେତ ହିଁ ଦେଖାଯାଏ । ‘ବାଟିଃ ଅର୍ଥ ଅଶ୍ଵ ଓ ଦାପ୍ତି । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ‘ସପ୍ତବାଟିଃ’ ବୋଲି କହିବା ସମୟରେ ବାଟିଃ ଅର୍ଥ ଅଶ୍ଵନୁହେଁ ବର’ ଭିରଣାଦି ସପ୍ତବର୍ଷ ବିଶିଷ୍ଟ, ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ‘ବୃହା’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ବୃହାବତୀ ଓ ଜଳନ୍ଧରର ସ୍ତ୍ରୀ ଜଣେ ବୋଲି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଧାରଣା । କିନ୍ତୁ ଏହି ମତ ଗ୍ରମାମ୍ବକ ବୋଲି ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ମତ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତି ।

‘ଅଶ୍ଵାଳ ବିଗ୍ରହ ବିଷୟ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଦେବତା ମନ୍ଦିରରେ ଅଶ୍ଵାଳ ମୂର୍ତ୍ତି ଥିବାର କାରଣ - ଭାର୍ଗବ ମାନସ ନିଶ୍ଵଜ୍ଞର ପରାକ୍ଷା, ମନ୍ଦିରକୁ ଲୋକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବଞ୍ଚାଇବା କିମ୍ବା ଦେବାଜୟରେ ବକ୍ତ୍ରପାତ ନହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କୁହାଯାଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ବିକ୍ରମଦେବ କହନ୍ତି, ଆର୍ଯ୍ୟମତରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦାର୍ଥରେ ବ୍ରହ୍ମ ବିଦ୍ୟମାନ । ତେଣୁ ଜଗତର ବହିଃକାର ପ୍ରକୃତିମୟ ଓ ଅନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ରହ୍ମମୟ । ଜୀବସୃଷ୍ଟିର କାରଣ ମିଥୁନ ମାତ୍ର । ତେଣୁ ଦେବାଜୟ ଗୁଣ୍ଡିକ ଜଗତରେ ଏବଂ ବିଗ୍ରହଗୁଡ଼ିକ ବ୍ରହ୍ମର ସୂଚନା ମାତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ଦେବାଜୟର ବିହିଃକାର ପ୍ରକୃତିମୟ ବୋଲି ସୂଚୀତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଅଶ୍ଵାଳ ବିଗ୍ରହ ସବୁ ସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଥାଏ । ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ‘ଚାର୍ଯ୍ୟାକ ଦର୍ଶନ’

ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ସମୟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଅନୁ ଦ୍ଵାରା ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ତୃପ୍ତିବିଧାନ ଗ୍ରହଣ କରି ଏବଂ ଯଥାରେ ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ମାନବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟେ ବୋଲି ମତଦିଅନ୍ତି ।

ଏହିପରି ଅତିନିର୍ବାକ ଏବଂ ଯୁକ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ସେ ସ୍ଵମତ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ କଦାପି ପଶ୍ଚାତ୍ତାପ ହୋଇନାହାନ୍ତି ।

ଆଳଙ୍କାରିକ ଶାସ୍ତ୍ର ଜ୍ଞାନ : ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ବିପ୍ଳବ ଜ୍ଞାନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ରଚନାଟି ମାଞ୍ଜିତ, ରୁଚିଯୁକ୍ତ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ହୃଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ । ତାଙ୍କର କେତେକ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ଏହି ଆଳଙ୍କାରିକ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନର ପରିଚୟ ମିଳିଥାଏ । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ : ‘ବ୍ରହ୍ମୋବିଂଶ ତ୍ୟଳଙ୍କାରୋଦାହରଣଗଣ’ରେ ୨୩ ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ଉଦାହରଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ସେଇ ଅଳଙ୍କାର ଗୁଡ଼ିକର ଉପସ୍ଥାପନା ବେଶ୍ ମନକୁ ଆଁ ହୋଇପାରିଛି । ଯଥା :

ଉପମା : ସୁନ୍ଦରୀ ! ଚନ୍ଦ୍ରପରି ତୋ ମୁଖ ମନୋହର ॥

ରୂପକ : ତୋ ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ । ଇତ୍ୟାଦି ।

‘ରୂପକର ଭାବାଦି’ରେ ରୂପକର ରଚିତ, ହାସ୍ୟ, ଶୋକ ଇତ୍ୟାଦି ନଅଗୋଟି ସ୍ଥାୟୀ ଭାବ ଏବଂ ୩୩ ଗୋଟି ବ୍ୟକ୍ତିତାରା ଭାବ ସମ୍ପର୍କରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ, ‘ଅବର୍ଣ୍ୟ - ‘ବ’ କାର ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ରୂପକର ନାୟିକା ନାୟକାଦି ବିବରଣୀ ତାଙ୍କର ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ସେ ନାୟିକାର ତ୍ରିବିଧରୂପ ଏବଂ ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ ଆଠପ୍ରକାର ନାୟିକାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଛନ୍ତି । ସେହିପରି ନାୟକର ଚତୁର୍ବିଧ ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଯାଇଛି । ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣନା ସହ ନାୟିକାର ଚେଷ୍ଟାବଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ୟକ୍ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

‘ସମାସଗୁଣ’ ମଧ୍ୟ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ଛଅପ୍ରକାର ସମାସର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାସର ସଜ୍ଞା, ସ୍ଵରୂପ ଓ ଉଦାହରଣ ସରଳ ଓ ସାବଜ୍ଞାନ ହୋଇପାରିଛି । ‘ନାଟ୍ୟକଳା’ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ । ନିଜେ ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର ହିସାବରେ ନାଟ୍ୟକଳା ଉପରେ ତାଙ୍କର ଧାରଣ ରହିବା ସ୍ଵାଭାବିକ । ଏଥିରେ ସେ ଭରତମୁନୀ, ଭୋଜରାଜ, ମନ୍ମଥ ବିଶ୍ଵନାଥ କବିରାଜ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ନାଟ୍ୟକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ନାଟକର ଦଶରୂପ ଏବଂ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଉପରୂପକ ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଗନ୍ତକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ବିଶେଷ ପ୍ରବନ୍ଧ ହେଉଛି, ‘କଥାମିୟମ’ । ପ୍ରକୃତ ସମାଲୋଚକ ସମ୍ପର୍କରେ ମତପ୍ରକାଶ କରି, କଥା କିପରି ହେବା ଉଚିତ ସେ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ । ତାଙ୍କ ମତରେ କଥା ନାଟିଶାସ୍ତ୍ର ପରି ହେଲେ ତହିଁରେ କଥାକୁସୁମ ମୁଖ୍ୟକଥା ହୋଇପାରେନା ।

“ମୋ କବିତା” ପ୍ରବନ୍ଧରେ କବିତାର ବିଚିତ୍ର ବିଭାବ ଉପରେ ଆଲୋଚନା କରି ପରେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱଳ୍ପସ୍ମୃତି କବିତା ସମ୍ପର୍କରେ ମତ ଦିଅନ୍ତି : “କେତେକ ଲୋକ ବୋଲନ୍ତି ଯେ, ପୂର୍ବକବିତା ସାକରୀ ପରି ରୂପ - ଆଧୁନିକ କବିତା ଅଲଗା ସବୁଜା ପରି ଅରୂପ । ମାତ୍ର ମୋ କବିତା ସ୍ୱଦେଶ୍ୟ, ବିଦେଶ୍ୟ ମିତ୍ରଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଶତ୍ରୁଦେଶ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀଜୀ ଋତି ଯଦିନାତି ଗୁଣ ହୋଇ ବେସର ତିଆଣ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର ପାତ୍ର ହେବ ।” (ରଚନାଳି - ୨ୟ ଭାଗ - ପୃ - ୧୭୮) ଏପରି ଅଲଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗଗନାରହୀନ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ସମ୍ଭାରକୁ ଉଚ୍ଚମାନର କରି ଗଢ଼ିତୋଳିବାରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଦକ୍ଷତା : ଜଣେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ ହିସାବରେ ଖ୍ୟାତ ବିଜ୍ଞାନ ଦେବଙ୍କ କେତୋଟି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ତିଥି ସମ୍ପର୍କରେ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଲୋଚନା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ତିଥି ସମ୍ପର୍କୀତ ପ୍ରଚଳିତ ମତ ଉଲ୍ଲେଖ ପୂର୍ବକ ସେହି ତିଥିର ମହାନ୍ୟ ବିଷୟରେ ସ୍ୱମତାମତ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ‘ଆଶ୍ୱିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା’ ପ୍ରବନ୍ଧ ସେହିପରି ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଶିବପୁତ୍ର କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ଏହା ଜନ୍ମଦିନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା ଜୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ବୋଲି ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ମତ ଦିଅନ୍ତି । ଏହିଦିନ ଅକ୍ଷକ୍ରାନ୍ତା କଲେ ଧନପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ବୋଲି ଗଂଜାମ ଓ କୋରାପୁଟ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକଙ୍କ ବିଶ୍ୱାସ । ତେଣୁ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଦିନ ଘରେ ଘରେ ପଇସାବିନିମୟରେ ଅକ୍ଷକ୍ରାନ୍ତା ହୁଏ । ଏହି କ୍ରାନ୍ତା ଯଦିଓ ଭଲ ନୁହେଁ ତଥାପି ବହୁମାତ୍ରାରେ ଏହାର ପ୍ରଚଳନର କାରଣ ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ କୋକାରରି ବ୍ରତ କଥା କହନ୍ତି । ମଗଧ ଦେଶରେ ବଲିତ ନାମକ ଜଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସେହିଦିନ ରାତ୍ରିରେ ଅକ୍ଷକ୍ରାନ୍ତା କରି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହାୟତାରେ ନାଗ ରମଣୀମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥିଲା ଏବଂ ଅନେକ ଧନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏପରିକି ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅକ୍ଷକ୍ରାନ୍ତା ପ୍ରଚଳିତ ଥିବା କଥା ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ସୂଚନା ଦିଅନ୍ତି ।

‘ହେରା ପଞ୍ଚମୀ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ କହନ୍ତି, ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳଷଷ୍ଠୀ ତିଥିରେ ଆମ ଗାଆଁରେ ହେରା ପଞ୍ଚମୀ ବା ହେରା ଯାତ୍ରା ପାଳିତହୁଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ରଥଯାତ୍ରା ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ଦ୍ୱିତୀୟା ତିଥିରେ ପଡ଼େ । ତା’ ସହିତ ମିଶାଇ ପଞ୍ଚମ ଦିନରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଷଷ୍ଠଦିନ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ପତିଦର୍ଶନ ନିମନ୍ତେ ଆଡ଼ପ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାତ୍ରାକରନ୍ତି । ଏହାକୁ ପଞ୍ଚମୀ ଯାତ୍ରା ବା ହେରା ପଞ୍ଚମୀ କହନ୍ତି । ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କର ମତରେ ‘ହେରା’ ଅର୍ଥ ଦେଖା । ଏ ଅର୍ଥ ଅପେକ୍ଷା ଅତୀତରେ ତାହା ‘ହାରା’ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା କଥା ସେ ଅନୁମାନ କରନ୍ତି । ‘ହାରା’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କିମ୍ବା ହୀରକ । ପୁନଶ୍ଚ ଏହି ପଞ୍ଚମୀ ଅନ୍ୟଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ଭବ । ଯଥା : ନାରୀ ହାରା, ତେଣୁ ‘ହାରା ପଞ୍ଚମୀ’ କାଳକ୍ରମେ ଅପଗ୍ରୀଣ ହୋଇ ହେରାପଞ୍ଚମୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ମତ ସେ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଓଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଜିରେ ଯେଉଁ ଏକାଦଶୀ କ୍ଷୟା ତାହା ଗାନ୍ଧାରୀ ଏକାଦଶୀ ନାମରେ ନାମିତ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଏହି ଯେ, ଗାନ୍ଧାରୀ ସେଇ ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ହରାଇଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଏକଥା ମହାଭାରତରେ କେଉଁଠି ଉଲ୍ଲେଖ ହୋଇନି । କିନ୍ତୁ

ସତ୍ୟାନବତୀ ନାରୀମାନେ ଏହି ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କରି, ତା' ପରଦିନ ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କରନ୍ତି । ଯଦିଓ ମହୋଦରୀ ଓ ଶ୍ରୌପଦାକର ସବୁପୁରୁ ମରିଛନ୍ତି, ତଥାପି ସେମାନେ ଏହି ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କରିଥିବା କଥା କେହି କହନ୍ତିନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଏହି ଏକାଦଶୀ ପାଳନ କଲେ ସତ୍ୟାନ ନଷ୍ଟ ହୁଏ, ଏ ଧାରଣା ଗ୍ରାମ୍ୟକ ବୋଲି 'ଗାନ୍ଧାରୀ ଏକାଦଶୀ' ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଦୃଢ଼ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଅଛନ୍ତି ।

‘ପାର୍ବତୀ ଶୁକ୍ଳ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶୀ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା’ ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ଭକ୍ତସ୍ତୁତି ପ୍ରବନ୍ଧ । ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବଦିନ ଶୁଖିଲା କାଠ ଗଦାଜରି ସେଥିରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରାଯାଏ । ଏହାକୁ ବିଞ୍ଚକନେ ରାଜାଗ୍ନି, ଅଞ୍ଚଳନେ ଏହରା ପୋଡ଼ି, ହଳପୋଡ଼ି ଏବଂ ତେଲୁଗୁ ସଂପ୍ରଦାୟରେ ଏହାକୁ କାମଦହନ କୁହାଯାଏ । ତା'ପରଦିନ ପରୁରେ ରଜପାଣି ମିଶାଇ ହୋଲି ଉତ୍ସବ ପାଳିତ ହୁଏ । ‘ହୋଲି’ ଅଭିଧାନରେ ହୋଜିକା, ହୋଜାକା, ହୋଜା ଏପରି ଅର୍ଥରେ ପ୍ରକାଶିତ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟମତ ପ୍ରକାଶ କରି କହନ୍ତି - ହିରଣ୍ୟକଶିପୁର ଗଉଣୀ ହୋଜା ବିଷ୍ଣୁରାଜ ପ୍ରହଲ୍ଲାଦକୁ ମାରିବା ପାଇଁ କାଠକଳାଉ ପୁତ୍ରରାକୁ ନେଇ ବସିଲା । କିନ୍ତୁ ଦେଖାଗଲା ସେ ନିଜେ ପୋଡ଼ିମରିଛି, ଏବଂ ତା'ପରଦିନ ପ୍ରହଲ୍ଲାଦ ଅକ୍ଷତ ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରିବା ଯୋଗୁଁ ତା' ଦେହରେ ପରୁବୋଲି ନାନାସୁଗନ୍ଧ ଶୀତଳ ଜଳରେ ସ୍ନାନ କରାଯାଇଥିଲା । ତେଣୁ ସେହି ‘ହୋଜା ପୋଡ଼ା’ ଆଜି ହଳପୋଡ଼ି ହୋଇଛି ଏବଂ ସେହିଦିନ ଠାରୁ ଆମ ସମାଜରେ ହୋଲି ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରାଯାଉଛି । ଏହି ସବୁ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକଙ୍କ ମୌଳିକତା, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ତଥା ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞାନ ସମ୍ପର୍କରେ ସୂଚନା ମିଳେ ।

ଆଲୋଚ୍ୟ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ପରିଶେଷରେ ଏତିକି କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ପ୍ରାଞ୍ଜଳ ସେହିପରି ଭାବଗର୍ଭକ ମଧ୍ୟ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରବନ୍ଧ ବଙ୍ଗ ପ୍ରଦେଶର ଶୁଣ୍ଠର ଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗର କିମ୍ବା ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କ ଗଦ୍ୟଶୈଳୀକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇଦିଏ । ସେମାନଙ୍କ ରଚନା ପରି ଏହା ଆଲଙ୍କାରିକ ଏବଂ ନୀତି ଶିକ୍ଷା ମୂଳକ ମଧ୍ୟ । ସେ ଗଭୀରତର ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତି ସହଜ ଓ ସରଳ ଭାଷାରେ ପାଠକ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚାଇବାରେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ତାଙ୍କର ଭାଷା ଶୁଦ୍ଧ ତଥା ମାର୍ଜିତ । ବିଚିତ୍ର ସମସ୍ୟା ତଥା ତାର ସମାଧାନ ଉପରେ ଲିଖିତ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ, ବହୁଶାସ୍ତ୍ର ଦର୍ଶିତା, ଭାଷାଜ୍ଞାନ, ସଂସ୍କାର ମୁଖ୍ୟାନତା, ଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟତା ପ୍ରଭୃତିର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟସୂକ୍ଷ୍ମ ସମନ୍ବିତ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ନାଟ୍ୟକାର ବିକ୍ରମ ଦେବ :

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦି ନାଟ୍ୟସ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା ଅନ୍ୟତମ । ଓଡ଼ିଆ ନାଟ୍ୟ ଜଗତକୁ ତାଙ୍କ ଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ସେ ଏକାଧାରରେ ନାଟ୍ୟକାର, ଅଭିନେତା ତଥା ନାଟ୍ୟପ୍ରେମୀ ଥିଲେ । ସେ ମାତ୍ର ୩ଟି ନାଟକ (ଯଥା : ‘ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧାମାଧବ’ ‘ବୁଦ୍ଧ

ଚରିତ' ଏବଂ 'ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳ' (ଅନୁବାଦିତ)ର ନାଟ୍ୟକାର ।

'ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧା ମାଧବ ନାଟକ' ଚାକର ପ୍ରଥମ ନାଟକ । 'ଏହି ନାଟକ ୧୮୯୪ରେ ବିରଚିତ ଏବଂ ୧୯୧୭ରେ ମୁଦ୍ରିତ, ପ୍ରକଟିତ ଏବଂ ବିତରିତ ।' (ବିକ୍ରମାୟ, ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧାମାଧବ ନାଟକ) ଏହି ନାଟକଟି ରଚନାକ୍ତିରେ ସ୍ଥାନୀତ ହୋଇନାହିଁ । ନାଟକଟିର ବ୍ୟାସଂସ୍କୃତ ଯୌରାଶିକ । ବୃଷଭାନୁତୃପନକିଳା ଶ୍ରୀରାଧାଙ୍କ ମାନଭଞ୍ଜନ ବୃତ୍ତାତ ନାଟକକାରରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି । ବିକ୍ରମ ଦେବ ନାଟକର ଭୂମିକାରେ ପଦ୍ୟ ଆକାରରେ ନାଟକ ଲେଖିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତଥା ନାଟକ ସମ୍ପର୍କରେ କହନ୍ତି :

ଉତ୍କଳ ଗାନ୍ଧାରୀରେ ଏକ ନାଟକ ରଚନେ	। ମନ ବଳାଇଲି ମୋର ମିତ୍ରଙ୍କ ବଚନେ ॥
ଗାବିଳି ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଚରିତ ଏକା ସାର	। କହୁଷ୍ଠହର ମୁକ୍ତିଦ ବିଚିତ୍ର ଶୃଙ୍ଗାର ॥
ସେ ରସ ସାଗରୁଁ କେଉଁକାଳୀକୁ ବର୍ଣ୍ଣିବି	। ଏ ଘୋର ଭବସାଗରୁଁ ସୁଖେ ଚରିଯିବି ॥
ଏମତ ମୁଁ ଚିତୁ ଚିତୁ ଏହି ଦିବ୍ୟଭାଳା	। ମୋର ଭାଗ୍ୟବର୍ଣ୍ଣୁ ମୋର ହୃଦିହେଲା ॥
ଶାବଗ୍ରାମ ସ୍ଥାନୋଦକ ହେଲେ କୃପବାରୀ	। ଯଥା ବିକ୍ରମେ ମସ୍ତକେ ଘେନନ୍ତି ନବାରୀ ॥
ତଥା ମୋର କବିବ୍ର ସକଳ ସୁମାନବେ	। ହରିକାଳା ରସ ବର୍ଣ୍ଣୁ ଆଦର କରିବେ ॥
ଏଣୁ ମୋର ଅତିଶୟାଶଙ୍କା ଦୂର କଲି	। ଏ ପବିତ୍ର ଚରିତ୍ର ରଚନ ଆରମ୍ଭିଲି ॥
ଏ ନାଟକ ଚନ୍ଦ୍ରଗୀତ ରଦ୍ୟ ପଦ୍ୟ କରେ	। ରସିକଚକୋରମୋଦ କରିବ ନିଜରେ ॥
ଏଥିରେ ଅନେକ ରସ ସନ୍ଦର୍ଭାନୁସାରେ	। ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି ଅତିମଞ୍ଜୁଳେ କୁସୁରେ ॥
ଏ ନାଟକ ବ୍ରହ୍ମୋଦୟଗୀତ ମୋର କୃତ	। ହୋଇଛି ପୁଣି ମୋ ଗଙ୍ଗାମରେ ଭଣିତ ॥
ଏ ନାଟକରଚନାରେ ଆମ ପୁରୋହିତ	। ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ରଥେ କଲେ ସାହାଯ୍ୟ ବହୁତ ॥
ଏଣୁ ଏଥି ଚାହାକ ରଚିତ ଏକ ଗୀତ	। କୃତଜ୍ଞତା ସୂଚନାଥେଁ ହୋଇଲା ସଂସୂତ ॥
ଅଠରଶସୋଳ ଶାଳିବାହନଶବ୍ଦରେ	। ଏ ନାଟକ ସଂପୂରିତ ହୋଇଲା ଶୁଭରେ ॥

(ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା - ଭୂମିକା, ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧାମାଧବ ନାଟକ)

ନାଟକର ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରସାବନୀ - ନାୟା ରହିଛି । ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ସ୍ତୁତିରୁ ନାଟକର ଆରମ୍ଭ ।

ଶ୍ରୀରାଧେଶଂ ଜଗଜନୟନଂ ଶ୍ରୀକରଂ ଦୈତ୍ୟରାମଂ ।

ବୀରଂ କୃଷ୍ଣଂ ପୁରହରନୁତଂ ବଲ୍ଲବୀ କଞ୍ଜରାମଂ ॥

ମାରାକାରଂ ଜିତଶଶିମୁଖଂ ମେଘବର୍ଣ୍ଣାରିରାମଂ ।

ଧୀରଂ ବନ୍ଦେ ବରଯଦୁକୁଳାମୋଧୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣସୋମଂ ॥

ସୂତ୍ରଧର ଓ ନଟୀଙ୍କ କଥୋପକଥନ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବବର୍ମାଙ୍କ ବିରଚିତ 'ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧା-ମାଧବନାଟକ' ଅଭିନୟ କରାଯିବ ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ଏହାପରେ ଉପପ୍ରସାବନାରେ ପ୍ରଥମ ଦୃଶ୍ୟର ପରିକଳ୍ପନା ନବଦ୍ୱୀପ ପୁରଦାଣ୍ଡର ମଣ୍ଡପ ଉପରେ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇଛି । ନୂରାୟଣ ଦତ୍ତ ଓ କୃଷ୍ଣଦାସଙ୍କ କଥୋପକଥନ ତଥା ଚୈତନ୍ୟଦେବଙ୍କ ସଂକୀର୍ତ୍ତନ

ପରେ ପ୍ରସାବନାର ଶେଷ ହୋଇଛି । ଏହାପରେ ପ୍ରଥମ ଅଂକର ଆରମ୍ଭ । ଶ୍ରୀରାଧା ସଖୀ
ଲଳିତା ଓ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରାତ୍ରୀରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି କୁଞ୍ଜରେ । କିନ୍ତୁ କୃଷ୍ଣଙ୍କର
ଦେଖାନାହିଁ । କୃଷ୍ଣପ୍ରାଣୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ଅଭିମାନରେ ଲଳିତା ଓ ବିଶ୍ୱାଖ୍ୟାଙ୍କୁ କହିଛନ୍ତି :

ଦେଖ, ଶ୍ୟାମ ପ୍ରେମରୀତିରେ । ସୁମତି ॥ ପା ॥

ନିକୁଞ୍ଜେ ଜଗାଇ । ନ ଆସିଲେ ସହା । ପାଇଲଣୀ ଏବେ ରାତିରେ ॥ ୧ ॥
ସମର୍ପ ଅନଙ୍ଗ । ବାଣକୁ ମୋ ଅଙ୍ଗ । ରହିଲେ କାହାରେ ମାତିରେ ॥ ୨ ॥
କାହା ଦ୍ୱେଷପାଶେ । ବନ୍ଧା ହୋଇଣ ସେ । ପାଶୋରିଲେ ମୋର ପ୍ରୀତିରେ ॥ ୩ ॥
ଗନ୍ଧ ସୁମମାଳା । ପାନବୃଥା ହେଲା । ରାତି ହୋଇ ଶିବରାତିରେ ॥ ୪ ॥
ମୋର ବେଶ ଶେଯ । ସଖୀ ବ୍ୟର୍ଥ ଆଜି । ଯେମତେ ବନମାଳତୀରେ ॥ ୫ ॥

(ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧାମାଧବ ନାଟକ - ପୃ - ୧୯)

ରାଧାଙ୍କ ଉତ୍ତର ଅଟକି ରାତ୍ରୀର ଶେଷ ପ୍ରହରରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ଆସିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନାରୀ
ବେଶରେ । ଅଭିମାନରେ ରାଧା ଯେତେବେଳେ କିଣ୍ଟାସା କରିଛନ୍ତି, କୃଷ୍ଣ କହିଛନ୍ତି :

ବାଳାମଣି ! ମୁଁ କରିନାହିଁ ଦୋଷ । ଅକାରଣେ କିଆଁ ବହିବୁ ରୋଷ ॥ ପା ॥
ବୃଷଭାନୁ ତନୟା । ହେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ହିଆ । ବିରହାନଳେ ମୁଁ ଗଲିତି ନାଶ ॥ ବାଳା ॥
ଗତ ରାତ୍ରରେ ଆସୁଁ ତୁମ ପାଶ । ନିକୁଞ୍ଜପଥୁଁ ମୋତେ ନାଳବାସ
ସଖା ସଙ୍ଗରଣରେ । ଖେଳିବାକୁ ରଙ୍ଗରେ । ବଳେ ନେଇ କଲେ ଏ ନାରୀ ବେଶ ॥ ୧ ॥
ତରଣୀ ତନୟାତଟେ ମଦେଶ । ପ୍ରିୟାପୁରୁଁ ହେବାରୁ ନିଶି ଶେଷ ।
ସଖାରଣକୁ ଛାଡ଼ି । ଆସିଲି ମୁଁ ଦଉଡ଼ି । ହୋଇଣ ଶ୍ୟାମକଳମାନସ ॥ ୨ ॥

(ଶ୍ରୀ ସଙ୍ଗୀତ ରାଧାମାଧବ ନାଟକ - ପୃ - ୨୪)

ଏହାପରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥୋପକଥନରେ ମାନ ଅଭିମାନ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକାଶ
ପାଇଛି । ରାଧା କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସନ୍ଦେହ କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ ଶେଷରେ କୃଷ୍ଣ ରାଧାଙ୍କ ମାନଭଞ୍ଜନ କରିଛନ୍ତି ।

ଏହି ନାଟକର ସର୍ବମୋଟ ଝଟି ଅଙ୍କ ରହିଛି । ନାଟକର ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷା
ତଥା ପଦ୍ୟଆକାରରେ ସଂଳାପ ପ୍ରୟୋଗ ଏହି ନାଟକର ଅନନ୍ୟ ବିଶେଷତ୍ୱ । ନାଟକଟିରେ
ଗତ୍ୟ ସଂଳାପ ଖୁବ୍ କମ୍ । ଗୀତ ଆକାରରେ ବ୍ୟବହୃତ ସଂଳାପ ଗୁଡ଼ିକ ବିଚିତ୍ର ରାଗ ରାଗିଣୀ
ଯୁକ୍ତ । ବିଶେଷ କରି ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଶୈଳୀରେ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ରଚିତ । ଅନୁପ୍ରାସ, ଯମକ, ସ୍ୱରାବୋଧି
ଗତି ବହୁ ଶ୍ରଦ୍ଧାଳଙ୍କାର ଓ ଅର୍ଥାଳଙ୍କାରରେ ଗୀତଗୁଡ଼ିକ ରୁଚିମତ । ବହୁ କିଥୁତ ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ
ସାଙ୍ଗକୁ ଶିଷ୍ଟଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ତଥା 'ଜେଲ୍' ଭଳି ବୈଦେଶିକ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି
ଉଚ୍ଚନାଟକରେ । ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରୟୋଗ ବିନା ଉଚ୍ଚ ନାଟକର ଅଭିନୟ ପରିକଳ୍ପନା କରାଯାଇପାରିବ
ନାହିଁ । ତେଣୁ ହିଁ ଉଚ୍ଚ ନାଟକର ନାମ ପୂର୍ବରୁ ସଙ୍ଗୀତ ଶବ୍ଦକୁ ଯୋଡ଼ିଦିଆଯାଇଛି । ନାଟକ
ଶେଷରେ ପୁରାଣ ଶୈଳୀରେ 'ଇତିଶ୍ରୀ ଭାରଦ୍ୱାଜଗୋତ୍ର ପବିତ୍ର କରସ୍ୟ, ଶ୍ରୀଶଙ୍କର

ବରଦିବାକର ବଂଶ କ୍ଷୀର ପାରାବାର ରାଜାସୁଧାକରସ୍ୟ, ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରଦେବନ୍ଦ୍ରପବରସ୍ୟ,
ପୁତ୍ରେଣ ଶ୍ରୀବିକ୍ରମଦେବବର୍ମଣା ବିରଚିତେ ଶ୍ରୀ ସଂଗୀତରାଧାମାଧବ ନାଟକେ ପଞ୍ଚମାଞ୍ଚଳ ॥”
ଲିଖିତ ହୋଇଛି ।

ଏହି ନାଟକ ବହୁବାର ମଞ୍ଚରେ ଅଭିନୀତ ହେବା ସହ ଦର୍ଶକଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଆଦୃତ ହୋଇଛି ।
ଏହି ନାଟକଟି ସମ୍ପର୍କରେ ବ୍ୟାସକବି ପକାର ମୋହନ ଚାକ ‘ଉତ୍କଳ ଗ୍ରମଣ’ରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :

ତୁମର କବିତ୍ଵ ରାଧାମାଧବ ନାଟକ,
ପଢ଼ିଜ୍ଞାନକରେ ମୋର ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ।

କବି ରାଧାନାଥ ମଧ୍ୟ ଉକ୍ତ ନାଟକର ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଶ୍ଳୋକସବୁକୁ ବାରମ୍ବାର ଆବୃତ୍ତି କରି ନାଟକର
ଶ୍ରେଷ୍ଠତ୍ଵ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରୁଥିଲେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଲିଖିତ ୨ୟ ନାଟକ ହେଉଛି ‘ବୁଦ୍ଧ ଚରିତ ନାଟକ’ । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ
ଉପରେ ଆଧାରିତ ଏହି ନାଟକଟି ଗୀତିନାଟ୍ୟଧର୍ମୀ ୫ ଅଙ୍କ ବିଶିଷ୍ଟ । ଗୌତମଙ୍କ ଗୃହଦ୍ୟାଗ,
ସିଦ୍ଧିଲୀଳା, ଧର୍ମପ୍ରଚାର ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ ଉକ୍ତନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ପରିଚିତନା
କରାଯାଇଛି । ଏହା ପ୍ରାଚୀନ ଶୈଳୀରେ ଲିଖିତ । ‘ନାନ୍ଦା’ରୁ ନାଟକର ଆରମ୍ଭ । ସୂତ୍ରଧର
ନାଟକାଧ୍ୟକ୍ଷ ଏବଂ ମାରାଷ୍ଟ୍ର ନଟ ଗାବରେ ପରିଚିତ । ନାଟ୍ୟବାର ସୂତ୍ରଧର ମୁଖରେ ପରିଚୟ
ଦେଇଛନ୍ତି :

ଉରଦ୍ଵାଜ ଗୋତ୍ର ପବିତ୍ର ଚରିତ୍ର
କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଦେବ ସୁତ
ଶ୍ରୀବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମାଧରାଧବ
ରଚିତ ବୁଦ୍ଧ ଚରିତ ।

(ଉଚ୍ଚନାହି - ୧, ପୃ - ୪୦୮)

ଏହାପରେ ହେମନ୍ତ ଋତୁର ଏକ ସୁନ୍ଦର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଇ ନାଟକର ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଛି ।
ନାଟକର ପ୍ରଥମ ଅଙ୍କରୁ ହିଁ ନାଟ୍ୟକାର ଗୌତମଙ୍କୁ କରୁଣାର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କରିଛନ୍ତି ।
ଉଦ୍ୟାନରେ ଗ୍ରମଣ କାଳରେ ଶରାହତ ହଂସକୁ ଦେଖି ବିଚଳିତ ହୋଇ ପଢ଼ିଛନ୍ତି ଗୌତମ ।
ସେ କହିଛନ୍ତି - “x x x କରୁଣାହୀନ ଜନଠାରୁ ବନର ବ୍ୟାଘ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠତର । x x x”

ଜୀବନ ଜଡ଼ୁର ହରଣ ସୁକର
ଦୁଃଖର ଜୀବନଦାନ,
ସ୍ଵାର୍ଥପର ହୋଇ ବିବେକହରାଭ
ନର ହରେ ପରପ୍ରାଣ ।
ମତା ପୋତା ସ୍ଥାନ ଅଟେ ତ ଶ୍ଵଶାନ
ନିଜଗର୍ଭେ ପୋତି ତାକୁ

(ରଚନାଳି - ୧ମ, ପୃ - ୪୧୩)

ନଗରରେ ଭ୍ରମଣ କାଳରେ ତିନୋଟି ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିଲା ପରେ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ଭିନ୍ନ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି ଗୌତମଙ୍କର । ସଂସାର ତାଙ୍କୁ ଲାଗିଛି ଅନିତ୍ୟ । ତେଣୁ ସେ ସତ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ ବାହାରିଛନ୍ତି । ଘରୁ ବାହାରିବାବେଳେ ପୁଣି ଥରେ ସାଂସାରିକ ମୋହ ତାଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛି । କିନ୍ତୁ ଗୌତମ ଅନୁଚିତ କରିଛନ୍ତି :

କାହା ମାତା କିଏ କାହା ପିତା କିଏ
କାହା ପୁତ୍ର କିଏ ଜଗତେ,
କାହା ପତ୍ନୀ କିଏ କାହା ପତି କିଏ
ଯାହାର ସେ ମାତ୍ର ସତେ ॥

କଠୋର ତପସ୍ୟା କରି ଶରୀରକୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଗୌତମ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ହାସଲ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେ ଅନୁଚିତ କଲେ “ଏତିକି ମାତ୍ର ଜାଣିପାରିଲି ଯେ, ପାଠପଢ଼ିବା ଦ୍ୱାରା କିମ୍ବା ତପ କରିବା ଦ୍ୱାରା ତତ୍ତ୍ୱ ଜଣାଯାଏ ନାହିଁ, ତନ୍ମୁର ଏବଂ ମନର କ୍ଲେଶ ସମ୍ଭବେ । ତତ୍ତ୍ୱ ଜାଣିବାକୁ ବ୍ୟାଧିଲେ, ତଥ୍ନ ମନକୁ ନିଶ୍ଚଳ କରିବାକୁ ହେବ । ଦୁର୍ଦ୍ଦିଦ୍ୱାରା ମନସ୍ଥିର କରାଯାଇପାରେ । ମନସ୍ଥିରୀକୃତ ହେଲେ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାତ ହେବ । ଅତଏବ କଠୋର ନିୟମ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ମନକୁ ସୁସ୍ଥିରେ ଏବଂ ନିଶ୍ଚଳରେ ରଖି ତତ୍ତ୍ୱାବେକ୍ଷଣ କରିବି । x x x ।” (ରଚନାଳି - ୧ମ, ପୃ - ୪୩୦)

ଏହାପରେ ଗୌତମଙ୍କ ବୌଦ୍ଧତ୍ୱ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଏବଂ ସେ ଏହି ଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରି ନିଜରାଜ୍ୟକୁ ଫେରି ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଓ ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଏହି ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରିଛନ୍ତି । ସର୍ବମୋଟ ୧୬ ଗୋଟି ମୁଖ୍ୟଗୌଣ ତରିତ୍ରକୁ ଆଧାର କରି ନାଟକର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଉପସ୍ଥାପନା କରାଯାଇଛି । ବହୁଗ୍ରାମ୍ୟ ଶବ୍ଦର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଏବଂ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁଯାୟୀ ଗୀତ ଗୁଡ଼ିକର ସଂଯୋଜନା କରାଯାଇଛି ନାଟକଟିରେ । ବିଷୟ ବିନ୍ୟାସ, ରସ ଅବତାରଣା, ସଫଳ ସଂଳାପ ପ୍ରୟୋଗ, ତରିତ୍ରଚିତ୍ରଣ ତଥା ସଙ୍ଗୀତ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ନାଟକଟି ସଫଳ କଳାକୃତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ହାସଲ କରିପାରିଛି ।

‘ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳା’ ନାଟକ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ଅନ୍ୟତମ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ନାଟକ । ଏହା ମୂଳତଃ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଅରାରାଳପୁର ନିବାସୀ ମନୀଷୀ ବିଦ୍ୱନାଗ କବିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ରାମାୟଣାନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍କଳାକାଣ୍ଡକୁ ନେଇ ରଚିତ । ସୀତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଗୁଚ୍ଛିତ କୁନ୍ଦପୁଲ ମାଳାକୁ ଗଂଗାନଦୀରେ ଦେଖି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ସୀତାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରେ ମର୍ମାହତ ହୋଇପଡ଼ିଥିବା ବିଷୟକୁ ନେଇ ଏହାର କଥାବସ୍ତୁ ପରିକଳ୍ପିତ । ନିଜେ ବିକ୍ରମଦେବ ନାଟକର ଭୂମିକାରେ କହିଛନ୍ତି, “ଏ ନାଟକର ଇତିବୃତ୍ତ ରାମାୟଣାନ୍ତର୍ଗତୋତ୍କଳାକାଣ୍ଡର ଚରିତ୍ର ହୋଇଥିଲେ ହେଁ, ସୀତାହସ୍ତରଚିତା

କୁନ୍ଦମାଳା ଶ୍ରୀରାମରେ ପ୍ରଥମତଃ ଦର୍ଶିତ ହୋଇ ଚଳ୍ଚଳିତ କରୁଣାର୍ଥ କଲା ବାରଣ୍ଡରୁ ଏହା ‘କୁନ୍ଦମାଳା’ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଏହା ଅଧୁନା ଉତ୍କଳାବୃତ୍ତ ହୋଇ ‘ଉତ୍କଳକୁନ୍ଦମାଳା’ ନାମରେ ଧାରଣ କଲା ।” (ରଚନାବି - ୧, ପୃ - ୪୩୯)

ନାଟକର ଆରମ୍ଭରେ ନାୟା ଓ ଶୁକ୍ରଧର ମାଧ୍ୟମରେ ବିଷୟବସ୍ତୁର ସୂଚନା ଦେବା ସହ ପ୍ରସ୍ତାବନାରେ ରାବଣପୁରୀରେ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସାତାଳ ନିର୍ବାସନ, ବାଲ୍ମୀକି ଆଶ୍ରମରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ, ଉତ୍କଳଶବ୍ଦ ଜନ୍ମ ଏବଂ ଶେଷରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହ ମିଳନ ପ୍ରସଙ୍ଗ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଛଅ ଆକ ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ନାଟକର ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦ୍ଵିଷ୍ଟ ସଂଳାପ ସହ ଗୀତ ସଂଯୋଜିତ ହୋଇଛି । ଏ ନାଟକ ସମ୍ପର୍କରେ ନାଟ୍ୟକାର ନିଜେ କହିଛନ୍ତି - “ଏ ନାଟକ ଏବଂ ଅନୁବାଦ ବିଧି ଉତ୍କଳଦେଶରେ ଚୂଡ଼ନ । ଏ ଅନୁବାଦ ବିଦ୍ୟାଧିନୋଦିତ ହେବା ଯାଏ ସମାଜସ୍ଵ ବୋଲାଯାଇ ନପାରେ । ମୁଁ ମୁଖ୍ୟ କଣ୍ଠରେ ସ୍ଵାକାର କରେଇି, ଏ ନାଟକର ଗୁଣ ଦିଶୁନ କବିର, ଦେଖ ମୋହର - ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ।” (ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା - ଭୂମିକା, ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳା, ରଚନାବି - ୧ମ, ପୃ - ୪୪୦)

ନାଟକ ରଚନା ଓ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇବା ତଥା ଅଭିନୟ କରିବା ବ୍ୟତୀତ ନାଟକର ବିକାଶ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ବିଶ୍ଵାଖପାଟଣାର ଜଗନ୍ନିତ୍ର ହଲ, ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଚବନ - Andhra Cinetone ଏବଂ ରାଜମହେନ୍ଦ୍ରୀର The Vikram Hall ତାଙ୍କ ଉଦ୍ୟମର ଫଳମାତ୍ର । ସେହି ହଲଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁ ଓଡ଼ିଆ ଓ ଟେଲୁଗୁ ନାଟକ ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରାଇଥିଲେ ସେ । ନିଜେ ‘ଜୟଦେବ’ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ରର ସଂଳାପ ଲେଖି ଉକ୍ତ ପ୍ରେକ୍ଷାଳୟ ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ମଧ୍ୟ କରାଇଥିଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଏକ ନାଟ୍ୟଦଳ ଗଠନକରି ବିଭିନ୍ନ ନାଟକ ଏବଂ ରାମଲୀଳା ପ୍ରଭୃତି ଯାତ୍ରା ମଞ୍ଚସ୍ଥ କରି ନାଟକର ବିକାଶ ପାଇ ମନପ୍ରାଣ ଦାନ ଦେଇଥିଲେ ।

ଅନୁବାଦକ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଆଦ୍ୟ ଅନୁବାଦକ ମଧ୍ୟରୁ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ଅନ୍ୟତମ । ସେ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ, ଗଗନଚ ଗୀତା ମହାତ୍ମ୍ୟ, ଶଙ୍କାରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ‘ମୋହ ମୁଦଗର’କୁ ଅନୁବାଦ ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦ ମଞ୍ଜରିକାବତ୍ତା ଭାବରେ ବାଣରାଜଙ୍କ ‘କାଦମ୍ବରୀ’ - କାଦମ୍ବରୀ କଥାସାର ଭାବରେ ଦିହାରାଜ କୁନ୍ଦମାଳା - ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳା ନାମରେ, ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ରାମଚରିତ ମାନସକୁ ଶ୍ରୀ ତୁଳସୀ ବିକ୍ରମ ରାମାୟଣ ଭାବରେ, ତଥା ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଶ୍ଳୋକ, ମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ଗ୍ରୀକ୍ ପୁରାଣ କଥା ଇତ୍ୟାଦିର ସଫଳ ଅନୁବାଦକ ।

ବାଲ୍ମୀକି ରାମାୟଣକୁ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ସରଳ ସୁବୋଧ୍ୟ କରି ରଚନା କରିଥିଲେ ତୁଳସୀ ଦାସ । ଯାହାକି, ବହୁ ଲୋକପ୍ରିୟତା ହାସଲ କରିଛି । କିନ୍ତୁ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ଉକ୍ତ କୃତିକୁ କେହି ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିନଥିଲେ । ବିକ୍ରମ ଦେବ ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ଉକ୍ତ କୃତିକୁ ଅନୁବାଦ କରି ଜନାଦୃତହେଉ ବୋଲି ଭଗବାନଙ୍କୁ କାବ୍ୟ ଆରମ୍ଭରେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି କହିଛନ୍ତି :

ଅପର ବାଲ୍ମୀକି - ଶ୍ରୀ ତୁଳସୀ ଦାସ କୃତ ।
 ରାମାୟଣ ହିନ୍ଦିରେ ହୋଇଛି ପ୍ରକାଶିତ ।
 ମୋର ପୂର୍ବ ଭାଷ୍ୟରୁ ଭକ୍ତଙ୍କ କବିବରେ ।
 ତା'ର ଅନୁବାଦ କରିନାହାନ୍ତି ସାବରେ ।
 ତଦନୁବାଦ ମୁଁ କରି ସରଳ ଭାଷାରେ ।
 ତୋ ପଦ-ପଙ୍କଜେ ସମର୍ପିବାକୁ ବିଚାରେ ।
 ହେ କୃପାସାଗର ମୋ ଏ ବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣକର ।
 ମୋର ଅନୁବାଦ ପାଇ ସର୍ବଜନାଦର ।

(ରଚନାଳି- ୧ମ ଭାଗ - ପୃ - ୧୧୭)

ଏହି କୃତିରେ ତୁଳସୀଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣର ଆଦ୍ୟକାଣ୍ଡକୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅତି ସରଳ ଭାଷାରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ । ତୁଳସୀ ଦାସଙ୍କ ବିରଚିତ ରାମାୟଣକୁ ବିକ୍ରମଦେବ ଅନୁବାଦ କରିଥିବା ଯୋଗୁଁ ଏହାର ନାମ 'ତୁଳସୀ ବିକ୍ରମ ରାମାୟଣ' ବୋଲି ନାମିତ କରାଯାଇଛି । ଏହା ରଚନାଳି ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ସ୍ଥାନୀତ ହୋଇ ଏକ ଶହରୁ ଅଧିକ ପୃଷ୍ଠା ଅଧିକାର କରିଛି । ସର୍ବମୋଟ ୨୭୧୮ ପଦ ମଧ୍ୟରେ ରଚିତ ଏହି ରାମାୟଣରେ ରାମ ଅବତାରର ମହତ୍ତ୍ୱ କଥା ବର୍ଣ୍ଣିତ । ସ୍ୱୟଂ ଶିବ ମଧ୍ୟ କିପରି ରାମକୁ ଧ୍ୟାନ କରନ୍ତି ସେ କଥା ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । କୃତିର ସରଳତା ସମ୍ପର୍କରେ କବି 'ବିଜ୍ଞାପନ'ରେ କହିଛନ୍ତି :

ତୁଳସୀ - ବିକ୍ରମ ସଂସ୍ଥାରେ । ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ
 ତୁଳସୀ ଦାସ ରାମାୟଣ । ଅନୁବାଦକୁ ମୁଁ ରଚନ ॥

(ରଚନାଳି- ୧ମ ଭାଗ - ପୃ - ୧୧୭)

କବି ବିକ୍ରମ ଦେବ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ 'ମୋହ ମୁଦଗର' ପୁସ୍ତକକୁ ଶ୍ରୀ ଗୋବିନ୍ଦ ମଞ୍ଜରିକା ବଜ୍ର ନାମରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ନିଜ୍ଜବ ଅନୁବାଦ କରି କବି ମୋହଗ୍ରନ୍ଥ ମାନବକୁ ଉଚିତ୍ ରାସ୍ତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସଂସାରର ଅସାରତା ସମ୍ପର୍କରେ ସତେଜନ କରାଯାଇଛି ଉକ୍ତ ପୁସ୍ତକରେ । ଯଥା :

ନଳିନୀ ଦଳଗତ ଜଳମତି ଡରଇ*
 ତାବତ୍ ଜୀବନ ମତିଶୟ ତପଇ*
 ବିଧି ବ୍ୟାଧ୍ୟାଧିମାନ ଗ୍ରସ୍ତ*
 ଲୋକ ଶୋକ ହତସ୍ଥ ସମସ୍ତ* ॥

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ :

ନଳିନୀ ଜଳଗତ ନାର ଅନିଶ୍ଚୟ
 ସେପରି ଜହର ଜୀବନ ତସ୍ତକ ।

ରୋଗେ ଅଭିମାନେ ଜଗ ଆକୃତ
ସବୁ ଶୋକାହତ ବୋଲି ତୁ ଜାଣତ ।

(ରଚନାଳି- ୧ମ ଭାଗ - ପୃ - ୩୧୫)

ମାତ୍ର ୧୮ ଗୋଟି ପଦରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ‘ଇଶ୍ଵାବାସୋପନିଷଦ୍’ର ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ଅନୁବାଦରେ ସରଳ ଓ ସାବଲୀଳତା ଯୋଗୁଁ ଏହା ବହୁ ଜନାଦୃତ । ଦେଖନ୍ତୁ :

ଇଶ୍ଵାବାସନିଦଂ ସର୍ବଂ ଯଜ୍ଞିତ ଜଗତ୍ୟାଂ ଜଗତ୍ ।

ଚେନ ତ୍ୟକ୍ତେନ ବୁଝିଥା ମାୟାଧଃକର୍ମ୍ୟ ସିଦ୍ଧମ୍ ॥ ୩୬ ॥

ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ :

ସର୍ବଦ୍ରବ୍ୟ ଏଜଗତର । ଇଶ୍ଵରମୟଟି ନିଜର ।

ତେଣୁ କାହିଁରେ ସକ୍ତ ନୋହି । ଜୀବନ ଯାପ ସୁଖୀ ହୋଇ ।

ପର ସମ୍ପଦ ସମ୍ବ୍ରହଣ । କରଣେ ନବଜାଅ ମନ ।

(ରଚନାଳି- ୨ୟ ଭାଗ - ପୃ - ୬୬)

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନେକ ଶ୍ଳୋକ ନୀତିବାକ୍ୟ ସ୍ତବ ଇତ୍ୟାଦି ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି ବିକ୍ରମ ଦେବ ବର୍ମା । ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପାରଦର୍ଶିତା ହାସଲ କରିଥିବା ବିକ୍ରମ ଦେବ ଆର୍ଯ୍ୟଭଟ୍ଟଙ୍କର କେତେକ ଶ୍ଳୋକର ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ କରିଛନ୍ତି ।

କେବଳ କାବ୍ୟକବିତା, ଶ୍ଳୋକ, ସ୍ତବ, ନୀତିବାକ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ନୁହେଁ ନାଟକ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶ ଏବଂ ଭାଷାର କାହାଣୀ ଅନୁବାଦ କରିବାରେ ସେ ପାରଦର୍ଶିତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାର ଦିବ୍ୟର କବିଙ୍କ ‘କୁନ୍ଦମାଳା’ ନାଟକର ଉତ୍କଳାନୁବାଦ କରି ‘ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳା’ ନାମରେ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ପୁଣି ‘କାଦମ୍ବରୀ କଥାସାର’ ସଂସ୍କୃତ କବି ବାଣଭଟ୍ଟଙ୍କ କାଦମ୍ବରୀ ମହାକାବ୍ୟର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରଚ୍ୟାନୁବାଦ । ‘ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ’ ପୁରାଣର ବିଷୟା ଚନ୍ଦ୍ରହାସର ବିବାହ କାହାଣୀର ଗଦ୍ୟରୂପ ମାତ୍ର । ‘ଗ୍ରୀବ ପୁରାଣ କଥା’ରେ ଗ୍ରୀବଦେଶର ରତି ଓ ମଦନଙ୍କର କାହାଣୀର ଭାବାନୁବାଦ କରାଯାଇଛି । ଏସବୁର ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବ ଅଧ୍ୟାୟମାନଙ୍କ କରାଯାଇଛି ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ଭାବକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅକ୍ଷତ ରଖି ଅତି ସରଳ ତଥା ସୁବୋଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ସେ ସବୁକୁ ଅନୁବାଦ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଲେଖନୀୟ ଶୃଙ୍ଖଳରେ ଉକ୍ତ ଅନୁବାଦ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ମୌଳିକ ସୃଷ୍ଟି ଭଳି ମନେହୋଇଥାଏ । ଏହା ହିଁ ତାଙ୍କ ଅନୁବାଦ କର୍ମର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା :

(ପଦ୍ମ, ମତବ୍ୟ, ଅଭିଭାଷଣ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ)

ବିକ୍ରମ ଦେବ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧ ଗୁଡ଼ିକୁ ଯୁକ୍ତିନିଷ୍ଠ, ନିର୍ବାକ ମତ ପ୍ରକାଶ ତଥା ଜ୍ୟୋତିଷ ଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ଅନ୍ଧକାର ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ନେଇ ରବିମତ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନା କରିବାକୁ ବୁଲିନାହାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରବେଶ ଥିଲା । ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ତଥା ଅନ୍ଧକାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିପୁଣ ବିକ୍ରମଦେବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ବୁଦ୍ଧି ରହିଥିବା ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧଜଗତ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅତି ସରଳ ତଥା ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ଯୁକ୍ତିର ସହ ସୁଧାରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ସେ ଭ୍ରମ/ବୁଲ ଶବ୍ଦଗତ ହେଲେ, ଭାଷାଗତ ହେଲେ କିମ୍ବା ବାକ୍ୟତଥା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଷୟରେ ହେଲେ, ସେ ସବୁକୁ ଭ୍ରମାତ୍ମକ ବୋଲି ଜଣାଇ ତାହାର ଶୁଦ୍ଧପାଠ ସୁଦ୍ଧା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ସେ ତାଙ୍କ ଭାଷଣଗୁଡ଼ିକରେ ଓଡ଼ିଆ ଚାଟି, ଭାଷା ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସ୍ୱରୂପ ଏବଂ ଅତୀତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟକୁ ସ୍ଥାନଦେଇ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତୀୟତା ପ୍ରତିଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରୁଥିଲେ । ସେଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଲୋଚନାର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଜନ ରହିଛି । ଏହା ପଦ୍ମରେ ତାଙ୍କ ଭାଷା ଓ ଚାଟି ପ୍ରତି ଥିବା ମମତାବୋଧ ତଥା ପ୍ରତିଭାର ସମ୍ୟକ ପରିଚୟ ମିଳିପାରିବ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ପ୍ରଚଳିତ କେତେକ ଶବ୍ଦକୁ ବ୍ୟବହାରରତ ବୁଲ ବୋଲି ଦର୍ଶାଇ ଅଶୁଦ୍ଧିର କାରଣ ମଧ୍ୟ ଦର୍ଶାଇଛନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ; “ଧର୍ମଘଟ ନା ଧର୍ମହଠ”ରେ ସେ କହିନ୍ତି, ଧର୍ମଘଟ ସମାସ ଅସମାତାନ । କାରଣ ଘଟ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହାଣ୍ଡି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ‘ହଠ’ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ବନ୍ଦହାର, ‘ଅତି’ କିମ୍ବା ‘କଟକା’ । ତେଣୁ ଧର୍ମଘଟ ନ ହୋଇ ଧର୍ମହଠ ଭାବେ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଉଚିତ । ‘ସମ୍ମିଳନୀ’ ଶବ୍ଦ ସମ୍ପର୍କରେ କହିନ୍ତି ‘ସମ୍ମିଳନୀ’ ଅପଶବ୍ଦ, ତାକୁ ‘ସମ୍ମେଳନୀ’ ବୋଲିବା ସମ୍ବୃତ୍ତି । ‘ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀ’ ବୋଲି ନାମକରଣ କଲା ପଣ୍ଡିତେ ବୁଲ କରିଅଛନ୍ତି । “ପ୍ରେମାଦୋଧୀମତାମପି” ଭ୍ରମର ସଂଶୋଧନ ଆବଶ୍ୟକ । ଅତଏବ ଏଣିକି ‘ଉତ୍କଳ ସମ୍ମେଳନୀ’ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରିବା ସମଜାସ ।” ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ‘ନିର୍ମାଲ୍ୟ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ କହିନ୍ତି : ‘ନିର୍ମାଲ୍ୟ’ ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ପୂଜିତ ହେବା ପରେ ବିସର୍ଜିତ ହେବା ପୁଷ୍ପାଦି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶୁଷ୍କାନ୍ନ ପ୍ରସାଦକୁ ନିର୍ମାଲ୍ୟ କୁହାଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ, ‘ନିର୍ମାଲ୍ୟ’ ପଦ କଦାପି ଅନ୍ନାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେନା ।” ଏବଂ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିକା ହେଉଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ‘ଅନ୍ନପ୍ରସାଦ’ କିମ୍ବା ‘ମହାପ୍ରସାଦ’ ବୋଲିବା ସମ୍ବୃତ୍ତି ବୋଲି ମତ ଦିଅନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ‘ବିବରା’ ଶବ୍ଦ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ ମତଦିଅନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ‘ବାଳବିଧବା’ ପରିବର୍ତ୍ତେ ‘ବିବରା’ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବିବରା ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିଧବା କହିବା ହିଁ ଠିକ୍ ବୋଲି ଯୁକ୍ତିକରନ୍ତି ।

‘ମଧୁକଂରାତି’ରେ ଭ୍ରମରର ମଧୁକର ନାମ ମଧୁକରୋତି - ମଦ୍ଭକକୁ କରଇ ବୋଲି ନିରୂପିତ କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ମଦ୍ଭକକୁ ନକରି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ ମାତ୍ର କରୁଥିବାରୁ ସେ ନିର୍ବଚନ ସମାଚାନ ନୁହେଁ । ସ୍ୱାର୍ଥରେ ‘କ’ ପ୍ରତ୍ୟୟକରି ମଧୁକରାତି ମଧୁକ ଗୃହ୍ୟତି - ମଦ୍ଭକକୁ ଗ୍ରହଣ କରଇ ବୋଲି ନିର୍ବାଚନ କରିବା ସମାଚାନ ।” (ଇତ୍ୟାଶି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୪୯ ।) ‘ଗୁଣ୍ଡିଚା ସମ୍ବନ୍ଧରେ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋପାଳାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱରେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଶବ୍ଦ ସାଂସ୍କୃତିକ ଏବଂ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ ପଦ୍ମାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ ଶବ୍ଦରମାନେ ଗୁଣ୍ଡିଚା ମୂଳାକୁ ‘ଗୁଣ୍ଡିଚଅନ୍’ କହନ୍ତି । ଏହି ଅନ୍ ଶବ୍ଦର ଭାଷାର ପ୍ରଥମା ବିଭକ୍ତି ପ୍ରତ୍ୟୟ । ତେଣୁ ଗୁଣ୍ଡିଚା ଶବ୍ଦ ନହୋଇ ଶବ୍ଦର ଭାଷା ବିଭକ୍ତ ହେବା ସମ୍ଭବପର ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଗଭୀର ପ୍ରବେଶ ଥିଲା । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ରଚନାହିଁ ସୁସ୍ଥ, ସଂସ୍କୃତ, ମାଞ୍ଜିତ ତଥା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ପ୍ରମାଣ ମିଳେ ତାଙ୍କର କେତୋଟି ଅଳଙ୍କାର ଏବଂ ବ୍ୟାକରଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ । ଉଦହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ‘ରୂପକର ନାୟିକା ନାୟକାଦି ବିବରଣୀ’ । ଏହା ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ସେ ନାୟକ ନାୟିକାଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଭେଦର ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରି କହନ୍ତି, ନାୟିକା ସ୍ୱକାୟା (ସ୍ୱପଦ୍ମା), ପରକାୟା (ପରର ପଦ୍ମା କିମ୍ବା ପୁତ୍ରୀ), ସାମାନ୍ୟ (ଯିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜୀବନଯାପନ କରେ) ଭେଦରେ ତ୍ରିବିଧ । ପୁନଶ୍ଚ ଏମାନେ ମୁଷ୍ଟା (ବାଜା), ପ୍ରୋକ୍ତା (ଯୁବତୀ), ପ୍ରସନ୍ନଭା (ଯୌବନାତୀତା) ଭେଦରେ ମଧ୍ୟ ତିନିପ୍ରକାର । ଅବସ୍ଥା ଭେଦରେ ଏମାନେ ଆଠ ପ୍ରକାର । ଯଥା : ସ୍ୱାଧୀନପତିକା, ବାସକ ସଜ୍ଜିକା, ବିରହୋଜ୍ଜ୍ୱଳିତା, ଖଣ୍ଡିତା, କଳହାତରିତା, ବିପ୍ରଲକ୍ଷ୍ମା, ପ୍ରୋକ୍ଷିତଜର୍ଜ୍ଜ୍ୱଳା ଏବଂ ଅଭିସାରିକା । ଏହିପରି ନାୟିକା ପ୍ରକରଣ ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବିକ୍ରମ ଦେବ ତାଙ୍କ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ନାୟିକା ପ୍ରକରଣ ସ୍ୱକାୟା, ମୌଳିକ ଏବଂ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ନାୟିକାର ସାହାଯ୍ୟକାରିଣୀକୁ ସଖୀ, ତେତୀ (ଦାସୀ) ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଚତୁର୍ବିଧ ନାୟକର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦିଆଯାଇଛି । ଯଥା : ଧୀରୋଦାର - ରାମଚନ୍ଦ୍ର, ଧୀରଲଜିତ - ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ଧୀରଶାନ୍ତ - ଜନକ ଏବଂ ଧୀରୋଦ୍ଧତ - ରାବଣ । ନାୟକର ସାହାଯ୍ୟକାରୀକୁ ପାଠପଦ୍, ବିଦୁଷକ, ବିଟ, ତେଟ ଭାବରେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ପରେ ପରେ ନାୟିକାର ୧୨ ଚେଷ୍ଟାବଳୀ; ଯଥା - ହାତ, ଭାବ, ହେଳା, ଲାଜା, ବିକାସ, ବିଛୁରି, ବିଭ୍ରମ, କିଳକିଷ୍ଟ, ମୋଟାୟିତ, କୁଟମିତ, ବିକୃତ ଓ ଲଜିତ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇଛି ।

‘ବ୍ରହ୍ମୋଟିଶତ୍ୟଳଙ୍କାରୋଦାରହରଣଗଣ’ରେ ସେ ୨୩ ପ୍ରକାର ଅଳଙ୍କାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଲା : ଉପମା, ରୂପକ, ଉପମେୟୋପମା, ଅଦୃଶ୍ୟ, ପ୍ରତୀପ, ସ୍ମରଣ, ସସନ୍ଦେହ, ଭ୍ରାନ୍ତିମତ, ଉଦ୍‌ପ୍ରେକ୍ଷା, ଅପହୃତି, ଉଲ୍ଲେଖ, ଦୀପକ, ସହୋକ୍ତି, ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ, ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଶଂସା, ବ୍ୟତିରେକ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାକ, ପରିଶାମ, ପ୍ରତିବସ୍ତୁପମା, ପରିକର,

ପର୍ଯ୍ୟାୟୋତ୍ତ, ମୁଗେଷଣ ଓ ରମୋରୁ । ଅତି ଛୋଟ ଛୋଟ ଉଦାହରଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସେଗୁଡ଼ିକର
ଉପସ୍ଥାପନା ବେଶ୍ ମନକୁ ଆଁ ହୋଇପାରିଛି । ଯଥା :

ଉପମା : ସୁନ୍ଦରୀ ! ଚନ୍ଦ୍ରପରି ତୋ ମୁଖ ମନୋହର ।

ରୂପକ : ତୋ ମୁଖଚନ୍ଦ୍ରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣନାତୀତ ।

ଉଦ୍‌ଘୋଷା : ତୋ ମୁଖ ନିଶ୍ଚୟରେ ଚନ୍ଦ୍ରମଣ୍ଡଳ । ଇତ୍ୟାଦି ।

କାବ୍ୟ ପରି ରୂପକ ନୀତିବୋଧକ । ତାହା ବିବିଧ ରସ ଏବଂ ବିନୋଦ ଦର୍ଶାଇ ଦର୍ଶକଙ୍କ
ଚିତ୍ତାକର୍ଷଣ କରି ନୀତିକି ଶିଖାଏ” ବୋଲି ‘ରୂପକର ଗାବାଦି’ ପ୍ରବନ୍ଧର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବିକ୍ରମ
ଦେବ କହନ୍ତି । ଏଥିରେ ଗାବ ଦ୍ଵିବିଧ, ଯଥା : ସ୍ଵାୟୀ ଗାବ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଚାରାଗାବ ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ
କରି ନଅପ୍ରକାର ସ୍ଵାୟୀଗାବ (ଯଥା : ରତି, ହାସ, ଶୋକ, କ୍ରୋଧ, ଉଦ୍‌ଘାହ, ଚୟ, କୁସୁପ୍‌ସା,
ବିସ୍ମୟ ଓ ଶାନ୍ତ) ଏବଂ ୩୩ ପ୍ରକାର ବ୍ୟକ୍ତିଚାରାଗାବ (ଯଥା : ନିର୍ବେଦ, ଗ୍ଳାନି, ଶଙ୍କା, ଅସୂୟା,
ମଦ, ଶ୍ରମ, ଆଳସ୍ୟ, ଦୈନ୍ୟ, ଚିନ୍ତା, ମୋହ, ସ୍ମୃତି, ଧୃତି, ବ୍ରାତା, ଚପଳତା, ହର୍ଷ, ଆବେଶ,
ଜଡ଼ତା, ଗର୍ବ, ବିଷାଦ, ଔଷ୍ମକ୍ୟ, ନିଦ୍ରା, ଅପମ୍ଭାର, ସୁପ୍ତି, ବିବୋଧ, ଅମର୍ଷ, ଅବହିତ୍ୟ,
ଭଗ୍ନତା, ମତି, ବ୍ୟାଧି, ଉଦ୍‌ଘାତ, ମରଣ, ବ୍ରାସ ଓ ବିଚର୍ଚ୍ଚ)ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ସେମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ
ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ବ୍ୟକ୍ତିଚାରୀ ଗାବଙ୍କ ଉପଗାବ ସଂଖ୍ୟା ଅନେକ ଏବଂ ସ୍ଵାୟୀଗାବ,
ବ୍ୟକ୍ତିଚାରାଗାବ ଦୁଇ ବିଭାବ, ଅନୁଗାବ ଏବଂ ସାକ୍ଷିକଗାବ - ଏଇ ତିନିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ବୋଲି
ମଧ୍ୟ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି ।

‘ଅବର୍ଣ୍ଣ୍ୟବକାର ବିଚାର’ରେ ‘ଓଡ଼ିଆମାନେ ବବେୟୋର ଗୋଦଃ’ ସୂତ୍ରକୁ
ଅନୁସରଣକରି ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟବକାର ପରି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ଅବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ‘ବ’ର ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ରୂପଭେଦ
ରହିନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ ଅକ୍ଷରଟି ତା’ ନିଜ ସ୍ଥାନରୁ ଏପଟ ସେପଟ ନହୋଇ ସେମିତି ଅଛି ବୋଲି
କହି ତା’ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ରୂପ ଓଡ଼ିଆରେ ନଥିବାରୁ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ଭି:ପି:ପି, ଗୋଟ,
ଗଭର୍ଣ୍ଣର ବୋଲି ଲେଖନ୍ତି ଏବଂ ଉଚ୍ଚାରଣ ବେଳେ ଉଚ୍ଚାରୋଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି । ତେଣୁ ତା’ର
ସ୍ଵରୂପ ଏବଂ ସଂଯୁକ୍ତ ରୂପ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଥିବା ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ ମତଦିଅନ୍ତି ।

‘ସମାସଗୁଚ୍ଛ’ ୧୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ଲିଖିତ ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ସମାସର ଅର୍ଥ ଏବଂ
ଛଅପ୍ରକାର ସମାସର ବିଶେଷ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଏଇ ଛଅପ୍ରକାର
ସମାସର ବିଭିନ୍ନ ବିଭକ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ସମାସଗୁଡ଼ିକର ସଂଜ୍ଞା, ସ୍ଵରୂପ
ଏବଂ ଉଦାହରଣ କ୍ଷୁଦ୍ର କ୍ଷୁଦ୍ର ପଦ୍ୟ ମାଧ୍ୟମରେ ସରଳ ଓ ସାବଜ୍ଞାନିକ ଗାବେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି ।
ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ମୁଖ୍ୟ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଲା ଏହାର ଆରମ୍ଭରେ ମହାକାବ୍ୟ ଭଳି ଆଶୀର୍ବାଦପୂର୍ଣ୍ଣ
ଶ୍ଳୋକ ଅଛି ଏବଂ ଶେଷରେ ସମାସବୃନ୍ଦ ନାମକ ଏକ ପଦ୍ୟ ପୁରାଣମାନଙ୍କର ଅଧ୍ୟାୟଶେଷରେ
ଯେପରି କୁହାଯାଇଥାଏ, ସେହିପରି କୃଷ୍ଣକୁ ବନ୍ଦନା କରି କୁହାଯାଇଛି :

x x x

x x

ତୁମ କୃପାରୁ ଓଡ଼ିଆରେ
ସମାସସୁମନ୍ତାଞ୍ଜୟାରେ ।
ସମାସଗଣକୁ ରଚିଲି
ତୁମ ଚରଣେ ସମର୍ପିଲି ।
ଏହି ସମାସସୁମନ୍ତ
ଛାତ୍ରଙ୍କ ଜ୍ଞାନ କରୁ ସୁନ୍ଦ ।
ଏମତ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସୁକର୍ମୀ
ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବବର୍ମା ।

ଏହିଭଳି ସମାସ୍ତ୍ର ବୋଧହୁଏ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟକୌଣସି ପ୍ରଣାଳୀ କରିଥିବା ମନେହୁଏ ନାହିଁ ।
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଏହା ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଗନ୍ଧ, ନାଟକ, କବିତା ତଥା ଅନୁବାଦର ଜଣେ ସଫଳ ପ୍ରଣାଳୀ । ତାଙ୍କ
ସୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକ ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ସୃଷ୍ଟିକର୍ମା ଭିତରେ ଅନାଦର୍ଶ - ଦୁର୍ନୀତିର ସ୍ଥାନ
ମୋଟେ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା । ଏହି ଧାରଣାର ସୂଚନା ମିଳେ
ତାଙ୍କ ‘ବର୍ତ୍ତମାନର ଗନ୍ଧ ଲେଖାର ନୀତି ନାହିଁ’ ପ୍ରବନ୍ଧରୁ । “ଏବ ଗନ୍ଧମାନ କେଉଁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ବାହାରୁଅଛନ୍ତି ଏବଂ କେଉଁ ଉପକାର କରୁଅଛନ୍ତି; ତାହା ସୁବିଦିତ” ପ୍ରବନ୍ଧର ଆରମ୍ଭ ଏହିପରି ।
ସେ କହନ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ ଚରିତ ତଥା ଗନ୍ଧମାନଙ୍କରେ କିଛି ନା କିଛି ନୀତି, ଉପଦେଶ ରହୁଥିଲା ।
କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଗନ୍ଧମାନଙ୍କର ଆତ୍ମଲବ୍ଧ ଖୋଜି ବସିଲେ ବି ନୀତିର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ।
ଖାଲି ଦୁର୍ନୀତି ହିଁ ଭରି ରହିଅଛି । ପୁନଶ୍ଚ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେଇ ସେ କହନ୍ତି “ପ୍ରଧାନତଃ
ଏବ ଗନ୍ଧମାନଙ୍କ ନାୟିକା ନାୟକେ ‘ଉତ୍ତରାଗାଧାର’ ରୂପେ ଅବତରି ପରିଶେଷରେ ‘ମାଉସ
ଘରତା’ ହୁଅନ୍ତି ।” (ରଚନାଳି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୮୪) ଏହାକୁ ସେ ସହଜରେ ଗ୍ରହଣ
କରିପାରିନାହାନ୍ତି । ଏବଂ ନୀତିକଳିତ ଓ ରମଣୀୟାରମ୍ଭୋପସଂହାର ଯୁକ୍ତ ଚରିତମାନ / ଗନ୍ଧମାନ
ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ ଆଶାପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଗନ୍ଧକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଅନ୍ୟଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବନ୍ଧ ହେଉଛି ‘କଥା ନିୟମ’ । ରଚନା
ଭଲ ହୋଇଥିଲେ ଭଲ, ମନ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ ମନ୍ଦବୋଲି ଆଲୋଚନା କରିବା ପ୍ରକୃତ
ସମାଲୋଚକର ଧର୍ମ । ପ୍ରକୃତ ସମାଲୋଚକ କାହାକୁ କୁହାଯିବା ଉଚିତ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ତାଙ୍କ
ମତ ହେଲା, - “ପଣ୍ଡିତ ସମାଲୋଚକ ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତ ସମାଲୋଚକ । ସେପରି ସମାଲୋଚକର
ସମାଲୋଚନା ମାତ୍ର ସାହିତ୍ୟ ମଙ୍ଗଳକାରକ । ସମାଲୋଚନାକରଣ ଆମ୍ଭ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ମଧ୍ୟ
ଅଗୋଚର । ତାକୁ ଆଲୋଚ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଠାରୁ ଶିଖିବା ସମ୍ଭବିତ । ସମାଲୋଚନାରେ ଗୁଣ ଏବଂ

ଦୋଷ ବିଶଦରୂପେ କଥିତ ହେବା ନ୍ୟାୟୀ ।” (ରଚନାବି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୯୩) ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାଷାଜ୍ଞାନ ନଥାଇ କିପରି ବର୍ଣ୍ଣାଦିନରେ ଛତୁ ପୁଟିଲା ପରି କବିମାନେ ପୁଟିଉଠୁଛନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷା ମଧ୍ୟ କିପରି ନିୟମଶୂନ୍ୟ ତାହା ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଆକ୍ଷେପ କରିଛନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ନୂତନ ଛନ୍ଦମାନଙ୍କରେ ପଦ୍ୟ ରଚନା କରିବା ନିଷିଦ୍ଧ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ତାହା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ହେବା ନିତାନ୍ତ ଅବଶ୍ୟକ ବୋଲି ତାଙ୍କ ମତ । କଥା କିପରି ହେବା ଉଚିତ ଏବଂ କେଉଁ କେଉଁ ଉପାଦାନ ରହିଲେ ଏକ ସଫଳ କଥା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରିବ, ସେ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା ସେ କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମତରେ କଥାମାନେ ଶାସ୍ତ୍ରପରି ହେଲେ ସେଥିରେ କଥାକୁସୁମ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇପାରେନା । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ : “x x x କିନ୍ତୁ ଜାଣିବା ଉଚିତ ଯେ ଗଳ୍ପରେ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ନୁହେଁ, କଥା କେତୋଟି ଥାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ କଥାକୁ ନୀତି ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଯତ୍ନକଲେ, କଥାକୁସୁମ ପ୍ରସ୍ତୁତିତ ହୋଇନପାରେ; ବରଂ ଘୌରୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ହୁଏ । କଥାର ପ୍ରୟୋଜନ ଆନନ୍ଦ । ତାହା କେବଳ ନୀତିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଅଭିପ୍ରାୟ କହିପାରନ୍ତି । କଥା ରଚନା ଏକ କଳାମାତ୍ର ।” (ରଚନାବି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୯୫)

ନିଜେ ଜଣେ ନାଟ୍ୟକାର ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ନାଟକ ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କର ଅନୁଧ୍ୟାନ ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ । ‘ନାଟ୍ୟକଳା’ ପ୍ରବନ୍ଧ ଏହାର ନିଦର୍ଶନ । ଏଥିରେ ସେ ଭାରତରେ ପ୍ରଚଳିତ ଛ’ଅ ପ୍ରକାର ନାଟ୍ୟର ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା : ନୃତ୍ୟ, ନୃତ୍ୟ, ନାଟ୍ୟ, ଲାସ୍ୟ, ରାସ ଏବଂ ତାଣ୍ଡବ । ନାଟ୍ୟକଳାର ଆଦ୍ୟପ୍ରସ୍ଥା ଭରତ ମୁନୀ ତଥା ଭୋଜରାଜ, ମମ୍ମଟ, ବିଶ୍ଵନାଥ କବିରାଜ, ଦକ୍ଷି, ଅସ୍ତରାମାଧିତ, ଜଗନ୍ନାଥ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନାଟ୍ୟକଳା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରି ସେମାନଙ୍କ ନାଟ୍ୟକଳା ସମ୍ପର୍କୀୟ ମତାମତର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ନାଟକର ଦଶରୂପକ (ଯଥା : ରୂପକର ନାଟକ, ପ୍ରକରଣ, ଗ୍ରାତା, ବ୍ୟାୟୋଗ, ସମବାୟକାର, ତିନି, ଇହାମୃଗ, ଅଳ୍ପ, ବାଥ୍ ଏବଂ ପ୍ରହସନ) ଏବଂ ଅଷ୍ଟାଦଶ ଉପରୂପକ (ଯଥା : ପ୍ରକର୍ଷିକା, ଡ୍ରୋଟକ, ଗୋଷ୍ଠୀ, ଶତକ, ନାଟ୍ୟରାସକ, ପ୍ରସ୍ଥାନ, ଉଲ୍ଲାସ୍ୟ, କାବ୍ୟ ପ୍ରେଞ୍ଜେଶ, ରାସକ, ସଂଜାପକ, ଶ୍ରୀଗଦିତ, ଶିଳ୍ପକ, ବିଳାସିକା, ଦୁର୍ମାଲିକା, ପ୍ରକରଣିକା, ହରିସ୍ ଏବଂ ଭାଣିକ)ର ବିଶଦ ଆଲୋଚନା ସେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି ।

କବିତା ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନାମୂଳକ ପ୍ରବନ୍ଧ ହେଉଛି ‘ମୋ କବିତା’ ପ୍ରବନ୍ଧ । ବିକ୍ରମଦେବ ଏଥିରେ କବିତାର ସ୍ଵରୂପ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ନିଜ କବିତା ସମ୍ପର୍କରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ପ୍ରବନ୍ଧର ଆରମ୍ଭ ଏହିପରି, - “ମୁଁ ମୋ ବଂଶ ଗୁରୁତ୍ଵରୁ, ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ଵରୁ କିମ୍ବା ଧନଗୁରୁତ୍ଵରୁ ଲୋକ ବିଦିତ ହୋଇପାରିଲି ନାହିଁ । ଯେପରି ହେଉ ନାନି ଜମାଇବା ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଯେନତେନ - ପ୍ରକାରେଣ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ପୁରୁଷୋତ୍ତମବେଦ୍ ।” ସେ ହେତୁରୁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭିବା ପାଇଁ କବି ହେଲି ।” (ରଚନାବି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୧୭୭) ପୂର୍ବ କବିମାନେ କବିତା କନ୍ୟାକୁ ଅକ୍ଷର ନିୟମ, ପଦାନ୍ତ ନିୟମ, ରାଗ, ବାଣୀ ପ୍ରଭୃତି ବିଚିର

ପାଖରେ ବାନ୍ଧି କବିତାର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତାକୁ ହଟାଏ କରି ଥିଲେ । କେବଳ ପଣ୍ଡିତ ଶ୍ରେଣୀଙ୍କ ପାଇଁ କବିତା ଲେଖାକୁ ସେ ପସନ୍ଦ କରିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ମିଳିତଜାତୀୟ ଚଳତ ଅକ୍ଷରୀ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷରକୁ ସେ ସୁବୋଧ ବୋଲି କହନ୍ତି । ନିଜ କବିତା ସମ୍ପର୍କରେ ତାଙ୍କ ଭକ୍ତି ହେଲା ; - ‘କେତେକ ଲୋକେ ବୋଲନ୍ତି ଯେ, ପୂର୍ବକବି କବିତା ସାବରୀପରି ରୁଟା; ଆଧୁନିକ କବି କବିତା ଅଲଗା ସବୁଜା ପରି ଅରୁଟା । ମାତ୍ର ମୋ କବିତା ସ୍ୱଦେଶ୍ୟ, ବିଦେଶ୍ୟ, ମିତ୍ରଦେଶ୍ୟ ଏବଂ ଶତ୍ରୁଦେଶ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ଗତି ଯତିନୀତି ରାତିଯୁତା ହୋଇ ବେସରଗିତୀଶ ପରି ସମସ୍ତଙ୍କର ଆଦର ପାତ୍ରୀ ହେବ । (ରଚନାଳି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୧୭୮) ପ୍ରବନ୍ଧର ଶେଷରେ କବିପୁରୁଷର ଦୃଷ୍ଟି ଲୋକାତୀତ ବୋଲି କହି ଲେଖନ୍ତି :

ରୁରେ ରୁବରେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ନିଜ ଜ୍ଞାନବଳେ
ରବି ନଦେଶିବା ଦ୍ରବ୍ୟ କବି ଦେଖେ ଭଲେ ।

‘ଦୁଃଖକାବ୍ୟାନୁବାଦ’ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଅନୁବାଦ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି । ଉତ୍ତମ ବିଷୟର ଅନୁବାଦ ପ୍ରଶଂସନୀୟ ତଥା ବାଞ୍ଛନୀୟ ଏବଂ କେବଳ ବିଷୟକୁ ଅନୁବାଦ କରିବା ଉଚିତ, ଭାଷାକୁ ନୁହେଁ ବୋଲି ସେ କହନ୍ତି । ଅର୍ବାଚାନ ଲେଖକମାନଙ୍କ ଲେଖାରେ ପ୍ରାୟତଃ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନୂତନତ୍ୱ ଏବଂ ସନ୍ଦର୍ଭଶୁଦ୍ଧି ନଥାଇ ତାହା ଅନୁକରଣ ହୋଇ ନୀତିବୋଧକ ନୁହେଁ । ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଥିବା ସୃଷ୍ଟିକୁ ହିଁ ଅନୁବାଦ କରିବା ଉଚିତ, ଏହାପରେ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ତଥା ମାନବିକତାର ବିକାଶ ଘଟିବ ।

‘ଇତିହାସ ଲେଖକଙ୍କୁ ଜଣାଣ’ ଡାକର ଏକ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ । ଏଥିରେ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଗୋଟିଏ ଜାତିର, ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନତାକୁ ଜାଣିବାପାଇଁ ଇତିହାସର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ସୂଚାଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଗାନ୍ଧୀରେ - “ଇତିହାସ ଜନ ସମାଜର ଗଳ ଏବଂ ମନ୍ଦ ବୁଝାଇ ଦେଖାବାଦୀକୁ ସୁଚରିତ୍ରବାନ କରଇ । ଇତିହାସ ବିହୀନ ଦେଶ ସରା ଦେଶ ମାନଙ୍କରେ ଗଣିତ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । (ରଚନାଳି - ୨ୟ ଭାଗ, ପୃ - ୧୦୭) ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନତା ବେଦ, ଧର୍ମସୂତ୍ର, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ପୁରାଣ, କାବ୍ୟନାଟକ ତଥା ଶିଳାତାମ୍ରପି ଶାସନ ଇତ୍ୟାଦିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି । ଭାରତର ଇତିହାସ ପୁରାଣ ଯୁଗରୁ ଗଢ଼ି ଆସିଥିବା କଥା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ତା’ର ଇତିହାସକୁ ବାଳାନୁସାରେ ଏବଂ ପରିପାକନ ପକ୍ଷରେ ଚାରିଭାଗରେ ସେ ବିଭକ୍ତ କରିଛନ୍ତି । ଯଥା (୧) ପୁରାଣ ଯୁଗ, (୨) ଶାସନଯୁଗ, (୩) ଯବନଯୁଗ ଏବଂ (୪) ଆଙ୍ଗ୍ରେ ଯୁଗ । ଇତିହାସ ପ୍ରଣୟନ ବେଳେ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟନାଟକ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରି ସେଥିରୁ ବିଷୟ ଓ ଚରିତ୍ର ଚୟନ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ସେ ମତଦେଇଛନ୍ତି । ଏତଦବ୍ୟତୀତ ମି. ପ୍ଲିଥ, ମି. ହକ୍ସଲ, ରମେଶ ଚନ୍ଦ୍ର ଦତ୍ତ, ହାରାଲାଲ, ବଳେୟା, ବିଦେଶୀ ସ୍ୱଦେଶୀ ଲେଖା, ସରକାରୀ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ, ବୌଦ୍ଧ, ଜୈନଧର୍ମର ବିଭିନ୍ନ ଗ୍ରନ୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧ୍ୟୟନ କରି ଇତିହାସ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ପାଇଁ ଜଣାଣ କରିଛନ୍ତି । ଏବଂ ଇତିହାସ ଲେଖକ ଜଣେ ବିଶଦ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ହେବା ଉଚିତ ବୋଲି ତାଙ୍କ ମତ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା ତଥା ବିଚିନ ପୁସ୍ତକ ଅଧ୍ୟୟନରେ ବ୍ରତୀ ରହୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ପୁସ୍ତକର ସାଧାରଣ ଗ୍ରମଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିପାରୁଥିଲେ, ସେହି ଗ୍ରମ ଗୁଡ଼ିକର ସଂଶୋଧନ କରୁଥିଲେ । ଉଦହାରଣ ସ୍ୱରୂପ : ତାଙ୍କର ‘ସମର୍ପିତ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର’ ପ୍ରବନ୍ଧ । ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ‘ପ୍ରଶ୍ନମାଳା’ ପୁସ୍ତକ କାଳିଦାସଙ୍କ ‘ରଘୁବଂଶ’ର ବିମର୍ଶନ (ଟୀକା) ପୁସ୍ତକ । ତାହାର ପ୍ରଣେତା କୃଷ୍ଣସିଂହ । ପୁସ୍ତକରେ ରଘୁବଂଶର ନାୟାଶ୍ଲୋକରେ ‘ପିତରୌ’, ‘ସମୃକୌ’, ଓ ‘ବାକ୍’ ଏବଂ ‘ଅର୍ଥ’ ପାର୍ବତୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହ ଉପନିତ ହେବା ଅନୁଚିତ ବୋଲି ପ୍ରଣେତା ଜଣାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ବିକ୍ରମଦେବ କହନ୍ତି ପିତରୌ - ଶବ୍ଦ ଏଠାରେ ପାର୍ବତୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନ କରି ଅର୍ଦ୍ଧନାରୀଶ୍ୱର ରୂପକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କରି କୁହାଯାଇଛି । ପୁନଶ୍ଚ ବେଦ ନିତ୍ୟ ହୋଇଥିବାରୁ ତତ୍ତ୍ୱର ବାଗର୍ଥ ନିତ୍ୟ । ତେଣୁ ସେତୁଭଟ୍ଟି ନିତ୍ୟ ହେବା ସହ ପାର୍ବତୀ ପରମେଶ୍ୱରଙ୍କ ସହ ଉପନିତ ହେବା କିଛି ଭୁଲ୍ ନୁହେଁ । ସେହିପରି ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ହେଲା ‘ମେଘଦୂତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚାରିପଦ’ । ‘ସହକାର’ ୨୦ ଭାଗ, ୪ ସଂଖ୍ୟା ୩୩୫ ପୃଷ୍ଠାରେ ପ୍ରକାଶିତ ‘ମେଘଦୂତର ଉତ୍ତର’ରେ ତାହାର ଲେଖକ ‘କଣ୍ଠିଜ୍ଞାତା’ ଶ୍ଲୋକ ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଏବଂ କାଳିଦାସଙ୍କ ଇଷଦେବ ଶ୍ରୀରାମଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇ ‘ରାମଗିରି’ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଛି ବୋଲି କହିଅଛନ୍ତି । ଏହାକୁ ବିକ୍ରମଦେବ ଆଦୌ ଠିକ୍ ନୁହେଁ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ‘କଣ୍ଠିଜ୍ଞାତା’ ଶ୍ଲୋକକୁ ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କହିଲେ କୁମାରସମ୍ବର ‘ଅସ୍ତ୍ରୁତ୍ତରସ୍ୟା’କୁ ମଧ୍ୟ ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଶ୍ଲୋକଦ୍ୱୟ ବସ୍ତୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନହୋଇ ବରଂ କଥାରମ୍ଭ ମାତ୍ର । କାଳିଦାସ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମ କାବ୍ୟ ‘ରଘୁବଂଶ’ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାବ୍ୟରେ ମଙ୍ଗଳାଚରଣ କରିନାହାନ୍ତି । ‘ରାମଗିରି’ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିକ୍ରମଦେବ କହନ୍ତି, କାଳିଦାସଙ୍କ ଇଷଦେବ ଶ୍ରୀରାମ ନୁହନ୍ତି ; ସେ ଶୈବଥିଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଇଷଦେବ ହେଉଛନ୍ତି ଶିବ । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କାଳ୍ପନିକ କାବ୍ୟ ମେଘଦୂତରେ ଯକ୍ଷ ରାମଗିରିରେ ରହିଥିବା ହେତୁ ‘ରାମଗିରି’ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ଏହାର କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରାମ କିମ୍ବା ରାମାୟଣ ସହ ନାହିଁ ବୋଲି ସେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଛନ୍ତି । ଅନୁରୂପ ଭାବରେ ‘ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଶ୍ନ କାଗଜରେ ଭୁଲ୍’ରେ ସେହି ବର୍ଷର ସୁଜା ପାଇନାଲ୍ ପରୀକ୍ଷା ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଶ୍ନରେ ‘ପୟସ୍କୁ’ ଶବ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ କହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ, ବିସର୍ଗ ରହିନଥାନ୍ତା । ସଂସ୍କୃତ ଶବ୍ଦ ହୋଇଥିଲେ ଦ୍ୱିତୀୟା ବିଜ୍ଞାତ୍ୟକବଚନ ପ୍ରତ୍ୟୟ ‘କୁ’ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ତେଣୁ ଏହିପରି ଭୁଲ, ବିକୃତ ଶବ୍ଦ ସବୁ ନ ଲେଖିବାକୁ ସେ ଅନୁରୋଧ କରିଛନ୍ତି ।

ଏସବୁ ବ୍ୟତୀତ ବିକ୍ରମ ଦେବ ତତ୍କାଳୀନ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ତଥା ମତାମତ ପ୍ରଦାନ କରି ସଂପାଦକଙ୍କ ପାଖକୁ ବିଚିନ ବିଷୟରେ ଚିଠିପତ୍ର ଲେଖି ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ସର୍ବଦା ପ୍ରୟାସ କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ରଚନାଳି - ୨ ଯ ଭାଗରେ ଏହିପରି ବିଚିନ ବିଷୟର ସାତୋଟି ପତ୍ର ସ୍ଥାନିତ ହୋଇଛି । ସେହିପତ୍ରଗୁଡ଼ିକରେ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟା, ଦେଶମିଶ୍ରଣ, ଭାଷା ସାହିତ୍ୟ ତଥା ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମତବ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଛି । ଉଦାହରଣ

ସ୍ୱରୂପ : ୧ମ ପତ୍ର ବ୍ରହ୍ମପୁରକୁ ପ୍ରକାଶିତ ‘ଦୈନିକ ଆଶା’ ପତ୍ରିକା ନିକଟକୁ ଲେଖାଯାଇଛି । ସେଥିରେ ସେ ସଂପାଦକଙ୍କ ପାଖକୁ ଲେଖିଛି - “x x x ବ୍ରହ୍ମପୁର ବେଶ୍ୟାଙ୍କ ନିର୍ଧାରଣମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ି ମୁଁ ଆନନ୍ଦିତ ଏବଂ ଦୁଃଖିତ । ମୋ ଆନନ୍ଦର କାରଣ ଏହି ଯେ ସେମାନେ ବ୍ୟକ୍ତିତାର ବୃତ୍ତିକି ଛାଡ଼ି ଗୁଣିଣୀ ହେବେ । ମୋ ଦୁଃଖର କାରଣ ଏହି ଯେ ସେମାନେ ନୃତ୍ୟାଭିନୟ, ଗାନ କଳା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ।” ଗାନ ତଥା ନୃତ୍ୟକଳାର ବ୍ରମଣ୍ୟ ବିକ୍ରୟରେ ଆଶଙ୍କିତ ହୋଇ ତାକୁ ତୁର କରିବା ପାଇଁ କହନ୍ତି, ଭାରତରେ ପୂର୍ବକାଳରେ ରାଜକନ୍ୟାମାନେ ଗାନ ତଥା ନୃତ୍ୟରେ ନିପୁଣା ଥିଲେ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଦେଶରେ ନୃତ୍ୟାଭିନୟର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବ ଭଳି ତାହା ଆଉ ନାହିଁ । ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତ୍ୟକ୍ତ ହେଲେ ଏହି ନୃତ୍ୟାଭିନୟ ଭଳି ଏକ ବୃହତ୍ ଭାବ ନୁସ୍ତ ହେବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ । ତେଣୁ ବେଶ୍ୟା ବାଳିକାମାନେ ନୃତ୍ୟାଭିନୟରେ ଗାନକଳା ନିପୁଣା ଏବଂ ବିବାହବନ୍ଧନ ଯୁକ୍ତା ହୋଇ ପତିପୁତ୍ର ସହ ସକ୍ଷା କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟିକ ଗାୟକଙ୍କ ପରି ଜନରଞ୍ଜନ ତଥା ଧର୍ମାର୍ଜନ କରିବା ଉଚିତ । ଯାହା ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟ ତରୁଣୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି କଳାପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେବେ ଏବଂ ନୁସ୍ତପ୍ରାୟ ଏହି କଳାର ପୁନଃ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିବ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା । ‘୨ୟ ପତ୍ର’ରେ ‘ଆଶା’ର ସମ୍ପାଦକୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ ପ୍ରକାଶିତ ମାନ୍ୟବର ମିଃ. ମଣ୍ଡେରୁଙ୍କ ଆରମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ନେଇ ପ୍ରକାଶିତ ସମ୍ବାଦ ଉପରେ ସେ ଲେଖିଥିଲେ, “କେବଳ ଦେଶମିଶ୍ରଣ ବିଷୟମାତ୍ର ନୁହେଁ, ଓଡ଼ିଆ ଦେଶର ଅଭାବାବଳୀ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଦୁଃଖକଷ୍ଟ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଗୁହାରି କରିବାକୁ ହେବ ।” ପୁଣି ତାହା ବଚନ ଅପେକ୍ଷା ଅଭିନୟନ ପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଦେବାହିଁ ଠିକ୍ ହେବ ବୋଲି ତାଙ୍କ ମତ ଥିଲା ।

‘ମ୍ୟା ପତ୍ର’ରେ କୌଣସି ପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶିତ ‘ବର୍ମାରେ ପ୍ରବାସୀ ଓଡ଼ିଆମାନେ ସସ୍ତାକ ରହିବାରେ କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଅଛି କି ?’ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ସେ କହନ୍ତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ବଣିଜ କରୁଥିଲେ । ଆଜିବି ପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରବାସରେ ରହୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପକ୍ଷେ ଯଦି ଅସୁବିଧା କିଛି ନାହିଁ, ତେବେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷେ ମଧ୍ୟ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୋଇନପାରେ । ତେଣୁ ପ୍ରବାସୀରେ ସସ୍ତାକ ରହିବାରେ କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ ବୋଲି ତାଙ୍କର ମତ ଥିଲା । ୪ର୍ଥ ପତ୍ରରେ ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରବାଦ ‘ଦେଖାଶିଖା ଗୌଡ଼ବିକା’ ପ୍ରଚଳନର କାରଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେ କହନ୍ତି, ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଆମର ବିବାହ ପ୍ରଥା ନଥିଲା । ସେହି କାରଣରୁ ବ୍ୟକ୍ତିତାର ଘଟୁଥିଲା । ତାହାର ନିବାରଣ ପାଇଁ ବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ଆଚରିବା ପାଇଁ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ କୁହାଗଲା । କିନ୍ତୁ, ଗୌଡ଼ମାନେ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଥାକୁ ଛାଡ଼ିନଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଘୃଣ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ପରେ ଗୌଡ଼ମାନେ ମଧ୍ୟ ବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ମାନିନେଲେ । ତେଣୁ ଲୋକେ ‘ଦେଖାଶିଖା ଗୌଡ଼ବିକା’ ବୋଲି ଉପହାସ କରୁଥିଲେ, ଏହା ଆଜିଯାଏଁ ପ୍ରଚଳିତ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ପ୍ରାଚୀନ ଚକ୍ଷୁକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୁଲ ନୁହେଁ ବୋଲି

ତାଙ୍କର ୫ମ ପତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ବିଜ୍ଞାନର ଉନ୍ନତି ସହ ଲୋକେ ବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କ ମତକୁ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ମାନି ନେଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ ଋଷିମୁନୀଗଣଙ୍କ ଶ୍ରାସ୍ତ୍ରକୁ ଅକାଳ ମନେକରୁଛନ୍ତି । ଏହା ବଡ଼ ପରିତାପର ବିଷୟ । ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ; - ଆଜିଥିବା ବିଜ୍ଞାନ 'ଜାଲି' ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇଯାଇପାରେ । ନ୍ୟୁଟନ୍ ଅନେକ ବର୍ଷ ତପକରି ଅର୍ଜିଲା ବିଜ୍ଞାନ ଏିନ୍ଦୁଷାଇନ କଳ୍ପନାରେ ଆଜି ଅଜ୍ଞାନ ହୋଇଅଛି । ବିଂଶତି ବର୍ଷର ଚିକିତ୍ସକ କଳ୍ପନା ମାନଙ୍କରେ ଆଧୁନିକ ଚିକିତ୍ସକ ତୁଟି ଦେଖାଉଛି । ଅତଏବ ଅର୍ବାଚୀନ ବିଜ୍ଞାନୀର ମତ ସୁନିଶ୍ଚିତ ବୋଲାଯାଇ ନ ପାରେ । ତାହାର ଲେଖାର ଧାଡ଼ିଟିଏ କିମ୍ବ ଦୁଇଧାଡ଼ି ମାତ୍ର ପଡ଼ି ପ୍ରାଚୀନ ଚର୍ଚ୍ଚକଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ବୁଲ ବୋଲି ବୋଲିବା କେବଳ ଧୂଷତା ମାତ୍ର ।” (ଉତ୍ତମାହି - ୨ୟ ଭାଗ, ୫ମପତ୍ର, ପୃ - ୧୬୭) ସେହିପରି ୬ଷ୍ଠ ପତ୍ରରେ କୋରାପୁଟ ତଥା କନ୍ଧପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରାବଣାମାବାସ୍ୟା ଦିନ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ମକର ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପରଦିନ ପିଲାଙ୍କୁ ଚତୁ କିମ୍ବା ଦାଗ ଦିଆଯାଏ । ତାହାର କାରଣ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କହନ୍ତି ଚତୁ ବାତରୋଗର ନିରୋଧକ ଏବଂ ନିବାରକ ବୋଲି ଆମ ପୂର୍ବପୁରୁଷଙ୍କ ଧାରଣା, ତେଣୁ ପିଲା ତଥା ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କୁ ଏହି ଚତୁ ଦିଆଯାଏ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ୭ମ ପତ୍ର ‘ମତବ୍ୟ’ ଶୀର୍ଷକ ଏକ ପତ୍ର । ‘ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଶରୀରର ହାଲ ଏବଂ କୁଟୁମ୍ବର ଚାଲ ଜାଣିବା ଯେତେ ଆବଶ୍ୟକ, ନିଜ ଦେଶର ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ଜାଣିବା ସେତେ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସେ କହନ୍ତି । ଉତ୍କଳର ଦୁର୍ଗାନ୍ତ୍ୟ ବନ୍ଧୁତା ତାହା ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଇତିହାସ ଜାଣିବା କଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ସିଂହଭୂମି ତଥା ସେହି ଅଞ୍ଚଳବାସୀଙ୍କ ଇତିହାସକୁ ସରଳ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ “ସିଂହଭୂମି ଓ ଓଡ଼ିଆଭାଷାର ଇତିହାସ” ଲେଖିବା ଏକ ପ୍ରଶଂସନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ଏହା ପଠନୀୟ । ଏବଂ ସେହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଖଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଇତିହାସ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜାଣ ହେବା ବାଞ୍ଛନୀୟ ବୋଲି ମତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ଏହାପରେ ସେ ପୂର୍ବେ କଳିଙ୍ଗଦେଶ ଗଙ୍ଗାଠାରୁ ଗୋଦାବରୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାପୀଥିବା ଯୋଗୁଁ ତ୍ରିକଳିଙ୍ଗାଧିପତି ’ ଉପାଧି ଧାରଣ କରିଥିବା କାରଣରୁ କଳିଙ୍ଗ ଦେଶ ତିନିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ବୋଲି କହନ୍ତି । ଯଥା : ଉପରିଭାଗ - ଉତ୍କଳିଙ୍ଗ (ବ୍ୟବହାରରେ ଉତ୍କଳ), ମଧ୍ୟଭାଗ ମଧ୍ୟକଳିଙ୍ଗ ଏବଂ ତଳ ଭାଗ - ତଳ କଳିଙ୍ଗ (ବ୍ୟବହାରରେ ତେଲୁଙ୍ଗ) ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛନ୍ତି । ଉପରୋକ୍ତ ପତ୍ରମାନଙ୍କରୁ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ପରିଚୟ ମିଳେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ପ୍ରତିଭାର ଅନ୍ୟ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ତଥା ମର୍ଯ୍ୟାଦାପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ସୃଜନଶକ୍ତି, ରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥା ଓଜସ୍ବିନୀ ଭାଷଣ । ସେ ବିଭିନ୍ନ ସଭା ସମିତିରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ସମାଜ, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ସ୍ୱୟନ୍ତୀୟ ଅଭିଭାଷଣମାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏହା ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଦଖଲ କରିବ । ମହାରାଜା କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଗଜପତିଙ୍କ ଆହ୍ୱାନ କ୍ରମେ ୧୯୧୪ ମସିହା ଡିସେମ୍ବର ମାସରେ ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି ଠାରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ଉତ୍କଳ ସମ୍ମିଳନୀର ଦଶମ ଅଧିବେଶନରେ

ସରାପତି ଆସନ ଅଙ୍ଗୁଳ କରି ବିକ୍ରମେକ ପ୍ରତୀକ କରିଥିବା ସାରଗର୍ଭକ ତଥା ସମୟୋଚିତ ଅଭିଭାଷଣକୁ ଏଠାରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇପାରେ । ତାଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣର ‘ଯୁଦ୍ଧ’ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କହନ୍ତି, ଜର୍ମାନ ଓ ଇଂଲଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ଚାଲିଛି ସେଥିରେ ଜର୍ମାନ ଦେବକ ଇଂଲଣ୍ଡର ମାତ୍ର ଶତ୍ରୁକୁହେଁ, ସେ ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟସବୁ କରିଛି ସେଥିପାଇଁ ସେ ସମସ୍ତ ମାନବୀତର ଶତ୍ରୁ ଏବଂ ଏହି ଯୁଦ୍ଧ ମାନବର ସତ୍ୟତାକୁ ବହୁତର ଏବଂ ବହୁ ବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ପଛକୁ ପକାଇ ଦେଇଅଛି । ଜଗତର ଶାନ୍ତି ଓ ସତ୍ୟତା ପଥରେ ମହାଅନର୍ଥ, ଘୋର ବ୍ୟାଘାତ ଘଟାଇଅଛି । ଏହି ଯୁଦ୍ଧରେ ଭାରତ ତଥା ଓଡ଼ିଶା ତା’ର ବୀରପୁତ୍ରମାନଙ୍କୁ ସୈନ୍ୟ ହିସାବରେ ପଠାଇବା ଉଚିତ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ମତଥିଲା । ରାଜା ବସୁଦେବ ରାଜମଣି ଦେବଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକୁ ସେ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ଅପୂରଣୀୟ କ୍ଷତି ବୋଲି ତାଙ୍କ ଅଭିଭାଷଣରେ କହିଥିଲେ । ସେ ଜଣେ ଇତିହାସକାର ବ୍ୟାସୀ ମାମାଂସକ ତଥା ଅନ୍ୟଭାଷାରେ ସେ ଯେପରି ନିପୁଣ ଥିଲେ, ଛାନ୍ଦ, ବ୍ୟାକରଣ ଓ ଅଳଙ୍କାର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେ ସେପରି ଧୁରୀଣ ଥିଲେ । ଦିନରେ ପ୍ରାୟ ଆଠ ଘଣ୍ଟା ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁଥିବା ଏହି ମହାନ୍ ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରେମୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକୁ ଅତି ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଜନକ ମନେକରନ୍ତି ବିକ୍ରମଦେବ । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଆଜାତି ପ୍ରତି ସଦୟ ଯେଣେଶେଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେଣେଶେଣେ ସ୍ଥାନର ହେଉ ପଛବେ ସେ ଆମର ଗତି ଓ କୃତଜ୍ଞତାର ପାତ୍ର ବୋଲି କହି ସେ ଜନବାମସ୍ ତଥା ଭର୍ତ୍ତ ହର୍ଡ଼ିଙ୍ଗଙ୍କ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଇତିହାସ ତଥା ଓଡ଼ିଶାର ସୁଶାସନ ପାଇଁ ସେମାନେ ସର୍ବଦା ସ୍ମରଣୀୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ।

‘ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ’ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ କହନ୍ତି, ଭାଷା ସୂତ୍ରରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଏକ ଶାସନାଧୀନରେ ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ମାହାଜ ପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ଜୟପୁର, ଗଜାମ ମଧ୍ୟ - ପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ସମ୍ବଲପୁର ତଥା ମେଦିନୀପୁରସ୍ଥ ଓଡ଼ିଆଙ୍କୁ ପୁଣି ଥରେ ଅତୀତ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଓ ତା’ର ଇତିହାସ ସମ୍ପର୍କରେ କହି ଜାଗରିତ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ସେ କହନ୍ତି, - “ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ଇତିହାସ ଅଛି, ଗୌରବ ଅଛି । ପୁରୀ, କୋଣାର୍କ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଯେଉଁ ଓଡ଼ିଆ ହସ୍ତର ନୈପୁଣ୍ୟ, ବୁଦ୍ଧିର ବିବକ୍ଷଣତା, ହୃଦୟର ପ୍ରଶସ୍ତତାର ପରିଚୟ ଦେଇଅଛି, ସେ ଓଡ଼ିଆର ଶକ୍ତି, ତାହାର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଲୋପ ହେବ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଆ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାର ସେମାନଙ୍କର ଅପମାନ ଓ ଲଜାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓଡ଼ିଆ ପାଲିକି ବାହାକ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାହାର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ତ ପାଲିକି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଦେଉଳର ଯେଉଁ ସବୁ ପ୍ରସ୍ତର ଉତ୍କଳ କରିପାରିଛନ୍ତି, ତାହା ଦେଖୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗ ମଧ୍ୟ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟରେ ଅବାକ୍ ହେଉଅଛି । ସେହି ଓଡ଼ିଆଙ୍କର ବଂଶଧର ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଲଜା କାହିଁକି ?” (ଜୟପୁର, ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ପୃ - ୧୪୭)

ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କରେ ସେ କହନ୍ତି - “ଶିକ୍ଷା ବିହୀନ ହେଲେ ଆମେମାନେ ସତ୍ୟ ହେବାର ଚେଣିକି ଆଉ, କ୍ରମେ ପଶୁରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଅଛି । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି

ପୂର୍ବକାଳରେ ଶିକ୍ଷାଦାୟୀରେ ପ୍ରବୀଣ ଥିଲା । ହୃଦୟକୁ ମନକୁ ସଂସ୍କାର କରିବା ଯେକୌଣସି ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଯେଉଁ ଭାଷାରେ, ଭାବରେ ଦିଆଯାଇ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତି ।” (ଜୟପୁର, ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ପୃ - ୧୪୯) ଗୋଟିଏ ଜାତି ପାଇଁ ଏକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ଏକ ଆଦର୍ଶ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ ଅଧିକତର ଉପଯୋଗୀ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ବୋଲି ତାଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା । ସତ୍ୟବାଦୀ ଆଦର୍ଶ ହାଇସ୍କୁଲର ‘ମଣିଷ ଗଡ଼ା’ ଆଦର୍ଶକୁ ସେ ଅଧିକ ପସନ୍ଦ କରିଛନ୍ତି । ନାରୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ତଥା ସମାଜରେ ନାରୀର ସମ୍ମାନକୁ ଅଧିକ ଜୋର ଦେଇ ତାଙ୍କ ଭାଷଣରେ ସେ କହିଥିଲେ, “ନାରୀଗଣଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍, ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ନାରୀ ସୁଲଭ ଦୟା, ପ୍ରୀତି, ମାୟା, ମମତା, ଶୁଶ୍ରୂଷା ଇତ୍ୟାଦି ସଦ୍ଗୁଣ ପ୍ରତି ସମଧିକ ଆସ୍ଥାବତୀ ହେବେ ଏବଂ ମାନବସମାଜକୁ ଅଧିକ ସୁଖ, ଶାନ୍ତି ଓ ମଙ୍ଗଳ ଆନୟନ କରିବେ । ଆମେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଉତ୍ତାପାନତା ଦେଖାଇଅଛୁ, ତାହା ଦେଖ ପକ୍ଷରେ ଘୋର ଅମଙ୍ଗଳକର ଲକ୍ଷଣ ।” (ଜୟପୁର, ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ପୃ - ୧୫୩) ଏବଂ ଶେଷରେ ସାହିତ୍ୟିକ ଗୋଟିଏ ଜାତିର ମାନସିକ ବିକାଶର ସହାୟକ ବୋଲି ତାଙ୍କର ମତ ଥିଲା । “ସୁଖାଦ୍ୟ ଯେପରି ଶରୀରକୁ ସବଳ, ସତେଜ କରେ; ସୁସାହିତ୍ୟ ସେପରି ଜାତିର ମାନସିକ ତେଜ ବିକାଶ କରେ । ଜାତିର ମଣ୍ଡିତ ସତେଜ ନରଖିଲେ ତାହାର ମଜ୍ଜାଗତ ଶକ୍ତିକ୍ଷୀଣ ହୋଇଯାଏ ଓ ଜାତି କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଉଠେ ।” (ଜୟପୁର, ଚିନ୍ତାମଣି ମହାନ୍ତି, ପୃ - ୧୫୩)

ଓଡ଼ିଆଜାତି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରବନ୍ଧ, ଆଲୋଚନା, ପତ୍ର, ମତବ୍ୟ ତଥା ଅଭିଭାଷଣଗୁଡ଼ିକ ତତ୍‌କାଳୀନ ସମୟ ପାଇଁ ଯେତିକି ଆବଶ୍ୟକ ରହିଥିଲା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଏତେବର୍ଷ ପରେ ତାହାର ସେତିକି ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ, ସେହିପରି ଶିକ୍ଷଣୀୟ ମଧ୍ୟ । ଗଭୀର ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକୁ ସରଳ, ସୁବୋଧ୍ୟ କରିବାର କ୍ଷମତା ତାଙ୍କ ଲେଖନୀରେ ମହଜୁଦ୍ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି କେବଳ ତାଙ୍କର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଅନନ୍ୟ, ଅସାଧାରଣ, ଏହା ଯେକୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିଗୁଡ଼ିକୁ ପଢ଼ି ସ୍ୱୀକାର କରିବ ନିଶ୍ଚୟ ।

* * *

ଉପସଂହାର

ଭାରତୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଆଜ୍ଞାବନ କଣେ ଦୁଃଖ ମଣିଷ ଭାବରେ ବହୁ ଜୀବନର ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତରେ ‘ହାତୀ ସୁନାକଳସ ଜାତିବା’ ନ୍ୟାୟରେ ରାଜା ହେବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଦେବ । ତଥାପି ରାଜକୀୟ ବିକାସ ଓ ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ସର୍ବ କରିପାରିନଥିଲା । ଜୟପୁର ଜମିଦାରୀର ଶେଷ ରାଜା ହିସାବରେ ସେ ଯଦିଓ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଶାସନ କରିଥିଲେ, ଜୟପୁରବାସୀଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସେ ଏକ ପ୍ରାଚ୍ୟ ସ୍ମରଣୀୟ ନାମ ହୋଇ ରହିଗଲେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ।

ନିଜସ୍ବ ଚେଷ୍ଟାରେ ସଂସ୍କୃତ, ତେଲୁଗୁ ଏବଂ ଓଡ଼ିଆ ତଥା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିବା ଏହି ନିଷ୍ଠାପର ସାଧକ ସାରା ଜୀବନ ସାହିତ୍ୟ ଅଧ୍ୟୟନ ଓ ସାହିତ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ନିମଗ୍ନ ଯୋଗାଟିଏ । ଖ୍ୟାତି ଅର୍ଜନ କିମ୍ବା ଜୀବିକା ପାଇଁ ସେ ସାହିତ୍ୟ ସାଧନ କରିନଥିଲେ । ସାହିତ୍ୟ ତାଙ୍କର ବ୍ୟସନ ନଥିଲା, ଥିଲା ଜୀବନ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ଅତିବାହିତ କରି ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ମୋହ କିଛି କମ୍ ନଥିଲା ।

ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜଣେ ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାର ଅଧିକାରୀ ଥିଲେ । ସେ ଏକାଧାରରେ ଜଣେ କବି, ଗାଳ୍ପିକ, ପ୍ରାବନ୍ଧିକ ଏବଂ ପଣ୍ଡିତ ମଧ୍ୟ । “ମହାରାଜା ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ବହୁ ମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ, ସେ କେତେବେଳେ ସଂସାରୀ, କେତେବେଳେ ଯୋଗୀ, କେତେବେଳେ ପଣ୍ଡିତ, କେତେବେଳେ କବି, ଐତିହାସିକ, କେବେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍, କେବେ ସମାଲୋଚକ, କେବେ ସଂସ୍କାରକ, କେବେ ପୌରାଣିକ, କେବେ ଆଳଙ୍କାରିକ, କେବେ ବୈଦାନ୍ତିକ, କେବେ ବା ନୈୟାୟିକ ।” (ବିକ୍ରମଶି ମହାବି - ଜୟପୁର - ପୃ - ୨୨୪) ସେ ଭରଣ ଡେକୁଗୁ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କ ଲେଖନୀ ତାଳନା କରି ସମସ୍ତ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା ତଥା ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶାନ୍ତର୍ଗତ ବିଭିନ୍ନ ଓଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳର ସାଂସ୍କୃତିକ, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକରେ ଗଜାମ, ପାରଳାଖେମୁଣ୍ଡି, ଜୟପୁର, ଶ୍ରୀକାକୁଳମ୍, ବିଶାଖପାଟଣା, ନାରାୟଣପାଟଣା, ମୋଟୁ, ଦକ୍ଷମତପୁର, ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳର କଥାସବୁ କହୁଯାଇଛି । ପୁଣି ସେ ସବୁ ବିଷୟର ସତ୍ୟତା ଥିବା ସେ ନିଜେ ସ୍ୱୀକାର କରିଛନ୍ତି ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ବହୁ ସମସ୍ୟା, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ ରଚିତ । ଗୁଡ଼ତ୍ତର ସବୁକୁ ସଞ୍ଜ, ସହର, ସରକାରୀକରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ସେ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ । ପ୍ରବନ୍ଧଗୁଡ଼ିକୁ ଅଧିକ ଯୁକ୍ତି ନିଷ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେ ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦର ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରହିଥିବା ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଧାରି ତା’ର ଶୁଦ୍ଧ ରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରି ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ବଢ଼ାଇଛନ୍ତି । ବିଭିନ୍ନ ସାହିତ୍ୟିକ କୃତି ତଥା ସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗ ଉପରେ ଆଲୋଚନା ଏବଂ ସମାଲୋଚନା କରି ତାହାର ଦୋଷ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଦୂରକରିବାକୁ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଏତଦ୍ୱ୍ୟତୀତ ବିଭିନ୍ନ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାର ସମ୍ପାଦକଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ମାଧ୍ୟମରେ ଏବଂ ସଭାସମିତିରେ ନିଜର ସୁଚିତ ଅଭିପ୍ରାୟ ମାଧ୍ୟମରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି, ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମ ପରିଦୃଷ୍ଟ । ପୁନଶ୍ଚ ତାଙ୍କସହ ସମ୍ପର୍କିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କ କଥା ସେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକରେ କହିଛନ୍ତି । ଏକ ସୁସ୍ଥ, ସୁନ୍ଦର ସମାଜ ଗଠନରେ ବ୍ରତୀ ପ୍ରାୟ ରାଜର୍ଷି ବିକ୍ରମ ଦେବ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ସମୂହରେ ଆଦର୍ଶବାଦର କଥା କହିଛନ୍ତି । ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ପ୍ରାୟ ମାନବବାଦର ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଛନ୍ତି । ଲୋକଚରିତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ଅପେକ୍ଷା ଲୋକଚରିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ଉପରେ ଅଧିକ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ । ସ୍ୱପ୍ନଦେଖିବା ଅପେକ୍ଷା ନିଜର ବାସ୍ତବତାକୁ ସାମ୍ନାକରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ମାଧ୍ୟମରେ ।

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ଶୈଳୀର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭୂମିକା ଅନୁସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ସେ ଅତି ଚତୁରତାର ସହ କରିଛନ୍ତି । ପୁରାତନ ଗଜାମର ସାଧାରଣ ବ୍ରାମ୍ୟ କଥୁତ ଭାଷାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତଥ୍ୟ, ହିନ୍ଦୀ, ପାରସିକ, ଯାବନିକ ତଥା ଇଂରାଜୀ ଭାଷାର ପ୍ରୟୋଗ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ଘଟଣାର ଅନ୍ୟ ଏକ ବିଷୟ ସହ ତୁଳନା କରି ଉପମାର ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ତଥା ବାକ୍ୟକୁ ଅଧିକ ସରସ ସୁନ୍ଦର କରିବା ପାଇଁ

ଭକ୍ତି ତଥା ପ୍ରବାଦ ଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ତାଙ୍କ ଶୈଳୀକୁ ଅଧିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଦେଇଛନ୍ତି । ବାଦ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କେତେବେଳେ ଦୀର୍ଘ ଚ କେବେବେଳେ ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ । ଏହି ବାଦ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ସନ୍ଧିଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଦ୍ଵାରା ହିଁ ଦୀର୍ଘ ଏବଂ ଛୋଟ କରାଯାଇଛି । ତେଣୁ ସନ୍ଧିଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ତାଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଅତ୍ୟଧିକ । ପୁନଶ୍ଚ ଆତ୍ମିକ ସ୍ତରରେ ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନାର ଚାଟୁରୀରେ ଏବଂ ଚରିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକୁ କଥୋପକଥନ କରାଇ ସେ ନାଟକୀୟତା ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି । ସୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକରେ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ସନ୍ଧାନ ତାଙ୍କ ଶୈଳୀର ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଜକୁ ସଚେତନ କରାଇବାରେ ପକାରମୋହନୀୟ ତଥା ପ୍ରହରାଜୀୟ ପରମ୍ପରାର ସେ ଭରପଦାୟକ । ପୁନଶ୍ଚ ସେନାପତିଙ୍କ ଭଳି ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟରେ ହଠାତ୍ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରି ବିଷୟବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପାଠକ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ତାଙ୍କ ଶୈଳୀର ଏକ ବିଶେଷତ୍ଵ । ଯଦିଓ ସେ ପକାରମୋହନ ସେନାପତି ଏବଂ ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ସମସମାୟିକ ଥିଲେ, ତଥାପି ପଦ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଗଜାଧରଙ୍କ ମାର୍ଗର ପଥକ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଋଦ୍ୟସୃଷ୍ଟି ଗୁଡ଼ିକରେ ପକାରମୋହନୀୟ ଏବଂ ପ୍ରହରାଜୀୟ ଛାପ ସ୍ପଷ୍ଟ ।

ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ବ୍ୟତୀତ ସଂସ୍କୃତିର ଗ୍ରାହକତା ପୁଷ୍ପପୋଷକତା, ଦେଶସେବା ତଥା ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ଦାନ ଅନୁଜନୀୟ । ଗୁଣାତିତହୁ ଗୁଣିଆ; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ରାଜଦରବାରରେ ମହାମହୋପାଧ୍ୟାୟ ପଣ୍ଡିତ ବିଦ୍ୟାବୃକ୍ଷଣ ରାମନାଥ ନନ୍ଦଙ୍କ ଭଳି ପଣ୍ଡିତ ତଥା ବହୁକବି ପଣ୍ଡିତ, ଲେଖକ, ବିଦଗ୍ଧ ଗ୍ରାହକ, ଶିଳ୍ପୀ, ସଂସ୍କୃତିସମ୍ମାନ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥାନ ପାଇଥିଲେ । ଜୟପୁରସ୍ଥ ବିକ୍ରମଦେବ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଛାତ୍ରାବାସ ଗୃହ, କଟକ ଶ୍ରୀରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜଦେଓ ମେଡ଼ିକାଲ୍ କଲେଜ, ଉତ୍କଳ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ, ଆନ୍ଧ୍ରବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ, ଶାନ୍ତିନିକେତନ, ବିଶ୍ଵାକ୍ଷାପାଟଣାର Jeypore College of Science and Technology ପ୍ରକୃତି ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ତାଙ୍କ ଦାନ ଉଲ୍ଲେଖ ଯୋଗ୍ୟ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ବୈକୁଣ୍ଠନାଥ ପଟ୍ଟନାୟକ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ ସାହୁ ପ୍ରମୁଖଙ୍କ ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶନ ତଥା ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜଙ୍କ ‘ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ରବାକ୍ଷାକୋଷ’ ପାଇଁ ବିପୁଳ ଦାନ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ-ସଂସ୍କୃତି-ପ୍ରାଣତାର ପରିଚାୟକ । ପୁନଶ୍ଚ ସେ ‘ଆନ୍ଧ୍ରଭାରତୀ ଚାର୍ଯ୍ୟ’ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଶିକ୍ଷାବିଦ୍ୟାଳୟର କୁଳପତି, ତେନ୍ତୁଗୁ ସହିତ୍ୟର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅନୁଷ୍ଠାନ ‘ଆନ୍ଧ୍ରସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ୍’ର ସଭାପତି, ଆନ୍ଧ୍ରବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରୋ-ଚାନସ୍‌ଲର୍ ତଥା ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ପାଟଣା ବିଶ୍ଵବିଦ୍ୟାଳୟର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ନିର୍ବାଚନ କମିଟିର ସଭ୍ୟ ଭାବରେ ସକଳ ଦାୟିତ୍ଵ ତୁଲାଇଥିଲେ । ତେନ୍ତୁଗୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରିଥିବା ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପ୍ରାଣରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଚେତନା ତଥା ଓଡ଼ିଆର ଜାଗରଣ ସାବଧେ ତାଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗଠିତ ‘ଓଡ଼ିଆ ସମାଜ’ର ଭୂମିକା ଅତି ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ । ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତାନ ବିଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟାକୁ ନେଇ ଗଠିତ ପିଲିପ୍-ଡପ୍, ବାଲ୍ୟବିବାହ, Royal Commission on Labour ଭଳି କମିଟି, କମିଶନ ଆଗରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ସେ ଏ ଦେଶ ଓ ଜାତିର ପ୍ରଭୁତ ଉପକାର କରିଯାଇଛନ୍ତି ।

ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ଜାତିର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ, ବିଜ୍ଞାନାନ୍ତର ଏକତ୍ରୀକରଣରେ ସେ ଜଣେ ସକ୍ରିୟକର୍ମୀ ତାଙ୍କରି ଆପ୍ରାଣ ଉଦ୍ୟମରେ ହିଁ ଚର୍ଚ୍ଚାକୀନ ଜୟପୁର ଜମିଦାରୀ (ବର୍ତ୍ତମାନର ଜୟପୁର) ଓଡ଼ିଶାରେ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇପାରିଥିଲା । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉତ୍କଳ ପ୍ରଦେଶ ଗଠନ ଏବଂ ଜୟପୁର ମିଶ୍ରଣ ପଦରେ ବିକ୍ରମଦେବଙ୍କ ରୁମିକାତୁ ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା କରି ଚର୍ଚ୍ଚାକୀନ ଉତ୍କଳର ଜାତୀୟ ନେତୃବୃନ୍ଦ କୃତଜ୍ଞତା ପତ୍ରମାନ ପ୍ରେରଣ କରିଥିଲେ ।

ତାଙ୍କର ଏହି ବହୁମୁଖୀ ପ୍ରତିଭାରେ ମୁଗ୍ଧ ବିଭିନ୍ନ ଅନୁଷ୍ଠାନ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ତାଙ୍କୁ ସାହିତ୍ୟ ସମ୍ରାଟ, Lord of Letters, ବଳାପ୍ରପୂର୍ଣ୍ଣ ଡି.ଲିଟ୍, (ବିଦ୍ୟାବାରିଧି), ରାଜର୍ଷି ତଥା ସମବୃନ୍ଦ ସଂସ୍କୃତିର ବାର୍ତ୍ତାବହ ଭଳି ବହୁ ଉପାଧି ତଥା ସମ୍ମାନରେ ସମ୍ମାନିତ କରିଛନ୍ତି । ବ୍ୟାସ କରି ପକାରମୋହନ ସେନାପତି ତାଙ୍କ ‘ଉତ୍କଳ ଭ୍ରମଣ’ରେ ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ଲେଖିଛନ୍ତି :

ଧନ୍ୟ ହେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ପଣ୍ଡିତ ରାଜନ ।
ମହାରାଜ ଜୟପୁର ଉତ୍କଳ କୃଷଣ ।
ତୁମର କବିତ୍ୱ ରାଧାନାଥବ ନାଟକ,
ପଢ଼ି ଜ୍ଞାନ କରେ ମୋର ଜୀବନ ସାର୍ଥକ ।
ବିଶାଖାପଟନ ମଧ୍ୟେ ଚୈଲଙ୍ଗ ଦେଶରେ
ଛାଡ଼ି ଦେଖି ଲୋକେ କେହି ନାହାନ୍ତି ପାଶରେ ।
ଓଡ଼ିଆ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ସମର୍ପିଛ ପ୍ରାଣ,
ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ତୁମ ମାତୃଭାଷା ପ୍ରତି ଚାଣ ।
ସଂସ୍କୃତ ଉତ୍କଳ ଆଶ୍ରୁ କରିଣ ଆୟାସ
ତିନିଭାଷା ଭଲରୂପେ କରିଛ ଅଭ୍ୟାସ ।
ଆପଣ ବୋଲନ୍ତି ଶୁଣିଅଛି ପରସ୍ପର ।
ଆଶ୍ରୁରୁ ଉତ୍କଳ ଜାବ୍ୟ ଅଟେ ଶ୍ରେଷ୍ଠତର

ଦେଶ, ଜାତି, ସାହିତ୍ୟ, ସଂସ୍କୃତି ପାଇଁ ବହୁ ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟକରି ଉତ୍କଳର ଏହି ସୁଯୋଗ୍ୟ ସଭାନ ୧୯୫୧ ମସିହା ଏପ୍ରିଲ୍ ୧୩ ତାରିଖରେ ଉଦ୍‌ଘାଟନା କଲେ । ତାଙ୍କର ମରଣରାର ଆଜି ନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ସାରସ୍ୱତ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ମାଧ୍ୟମରେ ଅଦ୍ୟାବଧି ସହୃଦୟ ପାଠକଙ୍କ ହୃଦ-ସିଂହାସନରେ ବିକ୍ରମ ଦେବ ବିରାଜମାନ । ତାଙ୍କର ସଂପର୍କମୟ, ନିରାମୟ, ପ୍ରେରଣାଦାୟୀ ଜୀବନ ତଥା ସାହିତ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ ଦେଶ ତଥା ଜନହିତକର କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏ ମାଟି ତାଙ୍କୁ ଚିରସ୍ମରଣ କରିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ପ୍ରଫେସର ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମତବ୍ୟ ଏଠାରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ, “ବିକ୍ରମ ଦେବ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଯୁଗପ୍ରବର୍ତ୍ତକ

ପ୍ରଥା ନୁହେଁ । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୂତନ ଚିନ୍ତନର ଦେଇନାହାନ୍ତି ବା ନୂତନ କ୍ଷେତ୍ରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ସଂକଟ କାଳରେ ଏକ ଶିରିଗୁମ୍ଫା ପରିବେଷିତ ଝାଡ଼ଝଣ କୁଖଣ୍ଡର ପ୍ରାଚୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବେ ଷାଠିଏ ବର୍ଷ ଧରି ସାରସ୍ୱତ ସାଧନା ଅବ୍ୟାହତ ରଖିବା ଏକ ବିଶେଷ ସୂଚନା ଶକ୍ତିର ପରିଚାୟକ । ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟାନୁରକ୍ତି, କଳାପ୍ରେମ, ସଙ୍ଗୀତ ନାଟକ କଳା ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି, ଏକ ଚିରଚଞ୍ଚଳ ସର୍ବକାଳର ଆବେଗ ବିଧିର କାବ୍ୟ ପୁରୁଷର ଚରଣରୁ ସୃଷ୍ଟି । ତାଙ୍କର ରସିକମାନ, କାବ୍ୟାଳୟ ପାଠାବିଦର ଯୁଦ୍ଧପତିକୁ ସେ ଛଇଳା ଗୁଣବତୀ ରସିକିନୀ କାବ୍ୟ ନାୟିକା ପାଖରେ ବନ୍ଧା ଦେଇଥିଲେ - ମୁକୁତେଇ ପାରିନାହାନ୍ତି । ସେ ମହାରାଜା ଥିଲେ ମାତ୍ର କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପାଇଁ (୧୯୩୧-୧୯୫୧) କିନ୍ତୁ ରାଜା ହୋଇରହିଗଲେ ଚିରଦିନ ପାଇଁ ଚିହ୍ନରା ଗ୍ରାହକ ପାଠକମାନଙ୍କ ହୃଦ-ସିଂହାସନରେ ।'' (ଶରତ କୁମାର ମହାନ୍ତି, ସ୍ମରଣିକା, ଗୁପ୍ତେଶ୍ୱର, ନିଖିଳ ଇନ୍ଦ୍ରକ ଲେଖକ ସମ୍ମିଳନୀ, ୧୯୯୩, ଜୟପୁର ଅଧିବେଶନ - 'ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ବାର୍ତ୍ତାବହ' ପୃ - ୩୩)

ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ବିକ୍ରମ ଏ ଜାତି ଏମାନିର ସତ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସରି ଯାଇ - ବିକ୍ରମ ଦେବଙ୍କ ବିକ୍ରମ ଚିରଦିନ ଆୟୁଷ୍ମାନ ହେଉ, ଏହା ହିଁ ଇଶ୍ୱରଙ୍କ ଠାରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

* * *

ପରିଶିଷ୍ଟ

ଜୟପୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବାପରେ
ବିକ୍ରମ ଦେବବର୍ମା ପାଇଥିବା ପତ୍ର :

ପାଟଣା

ତା : ୨୨.୧୧.୩୪

ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜ,

ଜୟପୁର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଉଅଛି । ଜୟପୁର ଯେ ଓଡ଼ିଆ
ରାଜ୍ୟ, ସେ କଥା ଆମ୍ଭମାନଙ୍କୁ ଭୁଲିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରିବାକୁ ପଡୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସତ୍ୟର
ଜୟ ଘଟିଅଛି ।

ଚରବାନ ଛାମୁଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସହିତ ଦୀର୍ଘ ଜୀବନ ଦିଅନ୍ତୁ । ତାହା ହେଲେ ଛାମୁ ଉତ୍କଳ
ରାଜ୍ୟର ଭାଗ୍ୟ ନିଜ ହାତରେ ଗଠନ କରିବାରେ ବୃତ୍ତବୀର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରିବେ ।

ମୁଁ ବୀର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷ୍ୟରେ ଏଠାକୁ ଆସିଛି । ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ବାଣପୁର ଯେଉଁଠି ।
ଛାମୁଙ୍କ କୁଶଳ ଆଶୀର୍ବାଦେ ।

ଛାମୁଙ୍କର ସ୍ନେହାଧୀନ

ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର

To

The Maharaja of Jeypore (Vizag.)

**Joint Committee Report Recommends inclusion of Jeypore,
delighted, hearty congratulation.**

Shree Krishna Mohapatra.

Great Indian Hotel.

To

The Maharaja of Jeypore (Vizag.)

Heartiest congratulations on Jeypore's inclusion in Orissa.

Nilakantha Das

To

Raja Saheb, Jeypore

Congratulations for Jeypore inclusion.

Madan Mohan Rath.

To

Raja Saheb, Jeypore (Vizag.)

Hearty Congratulations

Anantaram Rath.

To

Maharaja Saheb, Jeypore (Vizag.)

Happy Jeypore Paralakemundi included Orissa Province.

Dinabandhu Panda.

To

Maharaja Saheb, Jeypore (Vizag.)
Hearty Congratulation for inclusion Jeypore, Orissa.
New Orissa.

To

Maharaja Saheb, Jeypore (Vizag.)
Heart leaps with joy at announcement.
Editor, Jubaka fund Oriya.

To

Kumar Bidyadhar Singh, Jeypore, Vizag.
Please accept congratutation, your afforts crowned success.
Pyari Mohan Panigrahi.

To

Maharaja Jeypore, Vizag.
Hearty Congratulation, Pray co-operation guide.
Madhusudan Panigrahi

To

Raja Saheb Jeypore, Vizag.
Jeypore inclusion news in Orissa received with joy
Raja of Dharakote.

To

Maharaja Jeypore, Vizag.

Welcome, Jeypore, Orissa Province

Balakrishna Rath.

To

Raja Saheb Jeypore, Vizag.

Thank God Utkal gets her Vikramarka restored to her.

Praharaja.

To

Maharaja Jeypore

Orissa rejoices to secure Jeypore in new province. Jeypore will be brightest jewel of Orissa province. Felicitations.

B. Das

To

Maharaja Jeypore

Tikkali Oriyas heartily congratulate Jeypore inclusion.

Tikkali Oriyas

To

Raja Saheb, Jeypore, (Vizag.)

Utkal Sahitya Samaj hails your entry Orissa.

Secretary

Utkal Sahitya Samaj

To

His Highness the Maharaja of Jeypore

May it please your Highness.

Please accept our heartfelt thanks for kind help rendered in Orissa amalgamation.

We beg to remain,

May it please your highness

Your Highness's most obedient

Servants

inhabitants of

Gosaninowgam

25-11-34

କଟକ

୨୪.୧୧.୩୫

ପ୍ରିୟ ଶ୍ରୀ ମହାରାଜ,

ଆପଣଙ୍କ ସ୍ନେହମୟ ପତ୍ର ପାଇଅଛି । ଜୟପୁରକୁ ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ସଙ୍ଗେ ଆମ ବିକ୍ରମ ଦେବକୁ ପାଇଲୁଁ, ଏହି ସମ୍ପାଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଓଡ଼ିଆ ପୁଅର ମନ କୁଣ୍ଠେ ମୋଟ ହୋଇଯାଇଅଛି । ବର୍ଷକ ପୂର୍ବେ ଗୋଟାଏ ଭଡ଼ା ଖବର ଶୁଣି ମୁଁ ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିବା ଯୋଗୁଁ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି ଆପଣଙ୍କଠାକୁ ଟେଲିଗ୍ରାମ କରିଦେଲି । ପରେ ଏ ଖବର ମୂଳରେ କୌଣସି ସରକାରୀ ନିଦର୍ଶନ ନଥିବାର ଜାଣି ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଥିଲି, ପ୍ରଭୁଙ୍କ କୃପାରୁ ମୋର ବର୍ଷକ ପୂର୍ବର ସେହି ଟେଲିଗ୍ରାମର ଶୁଭ ବଚନ ଆଜି ସଫଳ ହେଲା । ଇଶ୍ବର କୋଟିଏ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ସୁହାରୀ ଶୁଣିଲେ ଓ ଜୟପୁରବାସୀ ଦଶଲକ୍ଷ ଓଡ଼ିଆଙ୍କ ପ୍ରାଣ ରଖିଲେ । ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମ ଦେବ ଜୟପୁର ଗାଦିରେ ବସି ନଥିଲେ ଜୟପୁର ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶିବା କଥା କେବଳ କଥାରେ ହିଁ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ହୋଇଥାଆନ୍ତା ।

ଆଜି ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶର ରାଜାମହାରାଜାଙ୍କ ମଉଡ଼ମଣି ରୂପେ ଉତ୍କଳର

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବିରାଜିବେ । ବିକାତରୁ ପାରଦା ରାଜା ସାହେବ ଛାମୁକପାତୁ
ଯେଉଁ ଆଶ୍ୱାସନା ବାଣୀ ଲେଖୁଥିଲେ, ତାହା ହିଁ ସପକ ହେଲା ।

ଛାମୁକର ସ୍ୱେଦବନ୍ଧ
ଗୋପାଳଚନ୍ଦ୍ର ପ୍ରହରାଜ

ଖରସୁଆଁ, ସିଂହବୁଲ
ତା : ୨୦.୧୧.୧୯୩୪

ଓଁ ଚନ୍ଦ୍ରବର୍

ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ରୀ ପ୍ରବଳପ୍ରତାପୋଦିତପ୍ରତାପଦାନୟନ ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜାଧିରାଜ ଉତ୍କଳ
ଜାତୀୟ ଜୀବନ ସମ୍ରାଟ କବିବର ଶ୍ରୀମାନ୍ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା ମହାମେସୁ
ଜୟପୁରାଧୀଶ୍ୱରରେଷୁ -
ଶୁଭାଶିଷ୍ୟାମାତା ବିଜୟଚୂଡ଼ମାନ୍

ଶ୍ରୀମାନ୍ ମହାରାଜାଧିରାଜ,

ଶ୍ରୀ ଛାମୁକ ଅଦ୍ଭୁତ ଯତ୍ନ, ବଦାନ୍ୟତା ଓ ସ୍ଥାନଜର୍ମାବୀରତାବି ହେତୁ ଉତ୍କଳର
ଆଜି ସରକାରଙ୍କ ସିଲେକ୍ଟ କମିଟି ରିପୋର୍ଟ ଘୋଷଣାରୁ ଅନେକ ଅଂଶେ ଯୋଡ଼ାଯାଇଅଛି ।
ଉତ୍କଳର ବର୍ତ୍ତମାନ ଶେଷ ସୀମା ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ଶ୍ରୀଛାମୁ ଅଧିଶ୍ୱର ଥିବାରୁ ସେ ଦକ୍ଷିଣ
ସୀମା ଉତ୍କଳ ସହିତ ଯୋଡ଼ା ଗଲା । ଏଥି ସକାଶେ ଶ୍ରୀଛାମୁକୁ ମୁଁ ଉତ୍କଳର ଉତ୍ତରାଂଶ ସିଂହବୁଲ
ତରପରୁ ହୃଦୟର ସହିତ ଅଭିନନ୍ଦିତ କରୁଅଛି ।

ଶ୍ରୀଛାମୁ ଯେଉଁ ସିଂହବୁଲକୁ ହୃଦୟ ସହିତ ସ୍ନେହ ଓ ଦୟା ଦୃଷ୍ଟିରେ
ଦେଖୁଥାଏଅଛନ୍ତି ସେହି ସିଂହବୁଲର ଉଦ୍ଧାର ସାଧନ ଶ୍ରୀଛାମୁଙ୍କ କରୁଣା ଦୃଷ୍ଟି ଉପରେ
ନିର୍ଭର କରୁଅଛି ।

ସିଂହବୁଲ ଭାଷା ଇତିହାସ ବହି ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖୁଅଛି । ଉଦାୟମାନ କୁମାର ଶ୍ରୀମାନ୍
ବିଦ୍ୟାଧର ସିଂହଦେବ B.L. ଏହାର କୁମିତା ଲେଖୁଅଛନ୍ତି । ବହି ଖଣ୍ଡିକ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଦ୍ରିତ

ହେଉଅଛି । ମୁଦ୍ରଣ ଶେଷ ହେବା ମାତ୍ରକେ ଶ୍ରୀ ଛାମୁକ କରକମଳରେ ଅର୍ପଣ କରି ନିଜକୁ
ମୁଁ ଧନ୍ୟ ମଣିବି ବୋଲି ଆଶା କରେ । ପ୍ରଭୁକୃପାରୁ ଏପରି ସୁ-ଅବସର ଆସି ଉପସ୍ଥିତ
ହେଉ, ଯହିଁରେ ଶ୍ରୀ ଛାମୁକ ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଦର୍ଶନ କରି ସିଂହକୁମ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମଣିବ ଓ
ସିଂହର ଭୂମି ବୋଲି ଜଗତରେ ଗୌରବାଦିତ ହେବ । ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅଶେଷ କୃପାରୁ ଶ୍ରୀଛାମୁ
ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ସହ ଦୀର୍ଘଜୀବା ହୁଅନ୍ତୁ । ଭତି ।

ଶ୍ରୀମତଃ ଶୁଭାକାଂକ୍ଷୀ
ପଣ୍ଡିତ କୃଷ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ।

The Utkal Sahitya Samaj, Cuttack

P.O. Cuttack

24-11-1934

To

The Raja Saheb of Jeypore

Sir,

Pray accept our hearty expressions at the news of Jeypore coming into the ken of new Orissa. Sir, your labours in the past and your constant and silent labours for the cause of Oriya amalgamation are too great for words. Our breasts are rising with a warmth of joy and happiness, ever-expending with the thought that through your blessings and good will, the cause of Orissa and speacially Oriya literature will thrive with ever increasing amplitude and move on right lines. Your presence will ever be felt as source of illumination to the Oriya race through literature which really gives tongue to the mute.

With sincerest love & gratitude,

Your sincerely,

Lakshmi Narayan Sahu,

Secretary.

ଶ୍ରୀବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମ ରଚନାଲିର ସୂଚୀପତ୍ର

ରଚନାଳୀ ପ୍ରଥମ ଭାଗ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ବନ୍ଧନା	୧	ରାବଣୋପଦେଶ	୫୬
ପ୍ରାର୍ଥନା	୨	ପରମ ପବିତ୍ରତ୍ବ	୫୮
ସରସ ଗାରାବଜୀ	୩	ଅଦୈତ୍ୟ ଶାନ	୫୮
ଅର୍ଚ୍ଚନା ଆଦି	୧୪	ମଥୁରା ବାସ	୫୮
ସୁଧାକରଚକ୍ର	୧୮	କେତେ ଦେଶଭ୍ରମ	୫୯
ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର ଗୀତ	୧୮	ନିର୍ଦ୍ଦେଶୁକା ପ୍ରୀତି	୫୯
ରାବଣଚକ୍ର	୧୯	ଉପଦେଶ	୬୦
ସୁନାରୁପା	୨୦	କିଷ୍କିନ୍ଧ୍ୟାକର	୬୧
ଶୀତଳ ପଦ୍ୟ	୨୦	ନୀତିବାକ୍ୟାବଳୀ	୬୧
ରସ ବିଷୟ	୨୧	ଗୌରୀସ୍ତବ ଆଦି	୬୩
ରତ୍ନବର୍ଣ୍ଣନ	୨୨	ଶ୍ଲୋକପଞ୍ଚକ	୬୫
ଗୁରୁଦକ୍ଷିଣା	୨୯	ବସର ମାନିକା	୬୮
କି ହେଲା	୩୩	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପଞ୍ଚରତ୍ନ ଘୋଷ୍ଟ	୭୧
ଏବ ଚଳଣି	୩୩	ଶ୍ରୀ ରାଧାଧୀବ ପଞ୍ଚରତ୍ନଘୋଷ୍ଟ	୭୧
ବେଦ ପୌରଣେୟ	୩୪	ଶ୍ରୀ କୃପାମୋଧ୍ୟାଷ୍ଟକ	୭୨
ଶ୍ରୀଷ୍ଟଭକ୍ତ	୩୪	ଶ୍ରୀ ସହିତାଷ୍ଟକ	୭୩
ନାହିଁ ନାହିଁ ତିଳେ	୩୫	ଶ୍ରୀହରି କବଚ	୭୪
ଅପୂର୍ବ ବିଧାତା	୩୫	ନବଗ୍ରହ ସଂଗ୍ରହ ସ୍ତବ	୭୫
ପ୍ରହେଳିକା	୩୬	ଶ୍ରୀରାମଚରିତ ଗୀତ	୭୫
ଲୋକୋକ୍ତିଚିତ୍ତି	୩୭	ଶ୍ରୀକେଶବ ଚଉତିଶା	୭୯
ରାଜଧର୍ମ	୫୪	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନକ୍ଷତ୍ରମାଳା	୮୨
ସେ ଭାରତ ଆତ୍ମର	୫୫	ଶ୍ରୀଧର ନବରତ୍ନମାଳା	୮୩
ଅଦ୍ଭୁତ ସତ୍ୟ	୫୫	ଗୋପାଳ ନବଗ୍ରହ ମାଳା	୮୪

ମଉକୋକିଳ ଶ୍ରେକ	୮୫	ସୁଲକ୍ଷଣା	୩୪୪
ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଶ୍ରେଷ୍ଠ	୮୬	ଲଳିତା	୩୪୧
ଭକ୍ତିସଙ୍ଗୀତ	୮୭	ନିଜ ଗାଡ଼େ ନିଜେ ପଢ଼େ	୩୪୫
ଦଣ୍ଡକ	୧୦୫	ବାଳିକା ବିବାହ	୩୪୮
ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରତପ୍ତ	୧୦୬	କୁଚରାୟ	୩୬୭
ନେତ୍ରରହସ୍ୟ	୧୦୭	ଅଜାହାନ ଅନଳକ୍ଷ୍ମୀ	୩୭୨
ଖାଇପ୍ରତ୍ୟାସ	୧୧୦	କାବ୍ୟରୀକଥାସାର	୩୭୬
ଜ୍ୟୋତିଷ କବିତା	୧୧୧	ଭେଦ କେବଳ ପତ୍ରାକାରେ	୩୮୯
ତୁଳସୀରାମାୟଣ ଆଦିକାଣ୍ଡ	୧୧୫	ଗ୍ରୀବ ପୁରାଣ କଥା	୩୯୫
ଶ୍ରୀଗୋବିନ୍ଦମାଳୀନାମାବଳୀ	୩୧୫	ରାଜାଶ୍ରୟବିଧାନ	୩୯୮
ଜୀବରେ ମୂଳଜୀବ	୩୨୩	ଆର୍ଯ୍ୟ ବିବାହାତକ	୪୦୦
ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଚାତୁରୀ	୩୨୫	ଗଣଧର୍ମୀ	୪୦୫
ଗୋବରାଧା	୩୨୯	ବୃକ୍ଷଚରିତ ନାଟକ	୪୦୭
ଗୁଣବତୀପଦ୍ମ	୩୩୫	ଉତ୍କଳ କୁନ୍ଦମାଳା ନାଟକ	୪୩୯

ରଚନାଳି ଦ୍ଵିତୀୟଭାଗ

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ଶ୍ରୀରାମ ଷୋଡ଼ମ୍	୧	ପୁରୁଣା ଗଳ୍ପ	୨୩
ଶ୍ରୀରାଧାକୃଷ୍ଣ ସ୍ମୃତି	୪	ଚାର୍ବାକଦର୍ଶନ	୨୭
ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଷୋଡ଼ମ୍	୮	ପୁରାଣବୋଧ	୨୯
ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣଚୈତନ୍ୟ ଛନ୍ଦିତ	୧୨	ରୂପକର ନାୟିକାନାୟକାଦି ବିବରଣ	୩୧
ଶ୍ରୀ ଦୁର୍ଗାକବଚଂ	୧୩	ଅଶ୍ଵାକ ବିଗ୍ରହ	୩୩
ଚିତ୍ରସମର୍ପଣ	୧୪	ସମର୍ପିତ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର	୩୪
ଭାରତ	୧୫	ବିବିଧ ଷୋଡ଼ାଶୀ	୩୬
ଆଶ୍ଵିନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା	୧୬	ବେଦାନ୍ତ ମାମାଂସା	୪୦
ସାସକ ପଦ୍ୟ	୧୯	ଛନ୍ଦୋଲକ୍ଷଣ	୪୧
ଗ୍ରହଣ	୧୯	ନବରସ	୪୨
ବାହନ	୨୨	ତ୍ରୟୋବିଂଶତ୍ୟକକାରୋଦାହରଣଗଣ	୪୪

ରୂପକର ଭାବାଦି	୪୫	ଇତିହାସ ଲେଖକଙ୍କୁ ଜଣାଣ	୧୦୭
ଅବର୍ଣ୍ୟ ବକାର ବିଚାର	୪୮	ବନ୍ଧି	୧୧୫
ବୃନ୍ଦା	୪୮	କର୍ମ	୧୧୯
ମଧୁକଂରାତି ଓ ନୀତିବାଦ୍ୟ	୪୯	ଚିନ୍ତିତା	୧୨୬
ସମାସସମଗ୍ର	୫୦	ତତ୍ତ୍ୱରଦେଇବ ଚିନ୍ତା	୧୩୦
ସ୍ତବ	୬୫	ବାନରଜାତି	୧୩୨
ଇଣ୍ଡାବାସୋପନିଷଦ	୬୬	ଉତ୍କଳ ସଲେକନୀ	୧୩୫
ଶ୍ରେକାଃ	୭୧	ବର୍ଣ୍ଣା ସମୟ	୧୫୧
ଗ୍ରହଧ୍ୟାନ	୭୨	ଗୁରୁ	୧୫୩
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପଞ୍ଚରତ୍ନୋତ୍ତମ	୭୩	ଗୋରାର ଘରକରଣୀ	୧୫୮
ବୈଷ୍ଣବଧର୍ମ	୭୪	ପତ୍ର	୧୬୩
ଇପଦେଶ	୭୫	ଆଧୁନିକ କବିତ୍ୱ	୧୬୯
ସପ୍ତାଶ୍ୱତତ୍ତ୍ୱ	୭୫	ମାଲୋ ଚରିତ୍ର	୧୭୧
ଗୁଣ୍ଡିଚା ସମ୍ବନ୍ଧରେ	୭୭	ମୋ କବିତା	୧୭୬
ଧର୍ମଘଟ	୭୯	ପାର୍ବତୀ ଶୁକ୍ଳଚର୍ଚ୍ଚଣୀ ଏବଂ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା	୧୭୯
ସଲେକନୀ	୭୯	ହେରା ପଞ୍ଚମୀ	୧୮୧
ବିବରାଣବ ଠିକ୍‌କୂହେଁ	୭୯	ଜଳେରାବାଦାନଂ	୧୮୩
ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତର	୮୧	ଗାନ୍ଧାରୀ ଏକାଦଶୀ	୧୮୪
ନିର୍ମାଲ୍ୟ	୮୧	ମୈତ୍ରୀ	୧୮୫
ବୈଦ୍ୟନାରାୟଣହରିଃ	୮୨	ଚନ୍ଦ୍ରହାସ ଚରିତ	୧୮୯
ବାହନ	୮୨	ବିଶ୍ୱରୂପ ସ୍ତବ	୧୯୪
ବର୍ତ୍ତମାନର ଗଜ ଲେଖାର ନୀତିନାହିଁ	୮୩	ବନ୍ଦନା ଚତୁଷ୍ପଦଂ	୧୯୫
ତ୍ରିନାଥମେବାର ଅସୀମତୀନତା	୮୪	ଶ୍ରେକପଞ୍ଚକଂ	୧୯୫
ନିଶି ଦାତ୍ରୀ	୮୫	ଶ୍ରୀରାଧିକା କୃଷ୍ଣ ଷୋଡ଼଼	୧୯୬
ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରଶ୍ନକାଗଜରେ ବୁଲ	୮୬	ଶ୍ରେକଦ୍ୱୟମ୍	୧୯୮
ନାଟ୍ୟକଳା	୮୭	ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣପଞ୍ଚରତ୍ନ ଷୋଡ଼଼ମ୍	୧୯୯
କଥାନିୟମ	୯୨	ଗ୍ରହଧ୍ୟାନ ଶ୍ରେକାଃ	୧୯୯
ମେଘଦୂତ	୯୭	ଶ୍ରୀସହିତାଷ୍ଟକଂ	୨୦୧
ଦୁଷ୍ଟ କାବ୍ୟାଳୁକାଦ	୯୯	ବିବିଧ ଶ୍ରେକାଃ	୨୦୨
ସାଂଖ୍ୟଦର୍ଶନ	୧୦୧	କେଶବ ଷୋଡ଼଼ମ୍	୨୦୫

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ଳୋକାଃ	୨୦୮	ସୁବସ୍ତୋତ୍ରାଦିଦେବାଦେବୀକର	୨୨୭
ବିଦ୍ୟୁତ୍ନାଟା	୨୧୨	ପାପପରିଣାମ	୨୩୯
ଶ୍ରୀରାମସ୍ତବମ୍	୨୧୩	ମତ	
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ତବ	୨୧୪	ନିର୍ମାଲ୍ୟନିର୍ଣ୍ଣୟ	
ମହାବିଃ	୨୨୪	ଶ୍ରୀରାଧାଚରଣ ପଣ୍ଡାଙ୍କ ଲିଖିତ	
ନବଗ୍ରହସ୍ତବଃ	୨୨୪	ରାଜକବି ଶ୍ରୀବିକ୍ରମଦେବବର୍ମା	୨୪୩
ଶ୍ରୀପୁରୁଷୋତ୍ତମସ୍ତୋତ୍ରବ୍ଯ	୨୨୫	କବିବର ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରମଣି ମହାବିଦ୍	
ଦଶମହାବିଦ୍ୟା	୨୨୬	ଲିଖିତ 'ଜୟପୁର'	୩୪୫

ସୁଚୀପତ୍ର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ରଚନାଳିରେ ସ୍ଥାନୀତ (ପଥମଭାଗ)

ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା	ବିଷୟ	ପୃଷ୍ଠା
ହରିବୋଲିବା ବର୍ଣ୍ଣଦ୍ବୟ	୬୩	ହାରକ ନିର ଦେହ*	୮୮
ହେ ଦ୍ବିତୀୟ ମତି	୬୩	ପଲ୍ଲବୀ	୮୯
ଶ୍ଳୋକ ଏବଂ କ୍ରମେ ସ୍ବତ୍ବାନନ	୬୪	ଦେବଦେବକୃଷ୍ଣ	୯୨
ଗୋବିନ୍ଦ ମାଧବ	୬୬	ଧର ଧର ହେ ବ୍ରାହ୍ମିନୀ*	୯୫
ଅରୁଣାଧର	୬୬	ଗଙ୍ଗାମି ଜନାର୍ଦ୍ଦନ*	୯୭
ପାଳହାଦି	୬୭	ରାଧୁକାନନକଞ୍ଜ	୯୯
ଅତସୀ ତମନ	୬୭	ଜୟ ଜୟ କେଶବ	୧୦୩
ଶ୍ଳୋକ	୭୯	ଶ୍ରୀରାଧେଶ୍ବରତ	୧୦୫
ଶ୍ଳୋକ	୮୭	ସବୁଠାରେ ଆପ	୧୦୬

ସୁଚୀପତ୍ର ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ରଚନାଳୀରେ ସ୍ଥାନୀତ (ଦ୍ବିତୀୟ ଭାଗ)

ଶ୍ରୀ	୧୦	ଅକାଞ୍ଚ ଗଣକେ	୧୯୪
ଶ୍ଳୋକଃ	୪୦	ଶ୍ଳୋକଃ	୧୯୮
ପଥମଧ୍ୟେ ହରି	୪୦	ଶ୍ଳୋକଃ	୨୦୦
ଚାବିଲେ ଅସତ୍ୟ	୪୦	ସଂସାରପାଶ	୨୨୪
ଶ୍ଳୋକଦ୍ବୟ*	୭୪	ହୃଷୀକେଶ	୨୨୫
ଶ୍ଳୋକଃ	୭୪	ଛୋଟପଦ	୨୪୨
ସୁଯଯ	୧୯୪		

ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମା (୧୮୬୯ - ୧୯୫୧) ଥିଲେ ମଧୁସୂଦନ ଦାସ,
 ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି ତଥା ରାଧାନାଥ ରାୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ । ସେ
 ଥିଲେ ଜୟପୁରର ମହାରାଜା । ଜୀବନର ବହୁ ସମୟ ସେ ତେଜୁଗୁ ଭାଷୀ
 ଆନ୍ଧ୍ର ଅଞ୍ଚଳରେ ଅତିବାହିତ କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ
 ପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । କବିତା, ନାଟକ, ପ୍ରବନ୍ଧ,
 ଅନୁବାଦ - ବିଭିନ୍ନ ବିଭାଗରେ ସେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା
 ଓ ସାହିତ୍ୟକୁ ରୁଚିମନ୍ତ କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ଆନ୍ଦୋଳନରେ
 ମଧ୍ୟ ସେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼
 ଉଦ୍ୟମ ଫଳରେ ଜୟପୁରର ଓଡ଼ିଶା ସହିତ ମିଶ୍ରଣ ସମ୍ଭବ
 ହୋଇପାରିଥିଲା ।

ଉଭୟ ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଜୁଗୁ ଭାଷାରେ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କର ସମାନ
 ଦକ୍ଷତା ଥିଲା । ତେଜୁଗୁରେ ମଧ୍ୟ ସେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ ଏବଂ
 ଆନ୍ଧ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ମାନିତ ହୋଇଥିଲେ ।

ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତିଙ୍କ ଲିଖିତ ବିକ୍ରମଦେବ ବର୍ମାଙ୍କ
 ମନୋଗ୍ରାସ୍ତିରୁ ବର୍ମାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା, ରାଜନୀତିକ ଓ ସାମାଜିକ
 ନେତୃତ୍ୱ ତଥା ମାନବିକତା ଓ ବଦାନ୍ୟତା ସଂପର୍କରେ ବହୁ ତଥ୍ୟ
 ପାଠକମାନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସେ । ବର୍ମାଙ୍କ ଭଳି ଜଣେ ମହାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
 ସଂପର୍କରେ ଅଧିକ ଆଲୋଚନା ଓ ଗବେଷଣାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ
 ହେଉଅଛି ।

ପ୍ରଫେସର ଗଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ର

ସଭାପତି

ଓଡ଼ିଶା ସାହିତ୍ୟ ଏକାଡେମୀ

ତତ୍କାଳୀନ ପ୍ରକାଶ କୁମାର ସେନାପତି ସମ୍ପ୍ରତି କୋରାପୁଟ ଜିଲ୍ଲାସ୍ଥ ଲକ୍ଷ୍ମୀପୁର
 ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗର ବରିଷ୍ଠ ଅଧ୍ୟାପକ
 ଭାବେ ଅବସ୍ଥାପିତ ।